NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT,

UDGIVET AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

REDIGERET AF FRØKEN GINA KROG.

6te AARGANG.

KRISTIANIA.

DAGBLADETS BOGTRYKKERI.

1892.

INDHOLDSFORTEGNELSE.

Side.

Side.

Side.

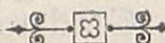

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste januar 1892. | No. 1.

Klub- og foreningsliv blandt amerikanske arbeidersker.

Amerika har sit underbetalingssystem af kvindelige arbeidere ligesaavel som Europa, det har sine kvindeslaver, som udnyttes paa det blodigste*), hvoraf det da kan komme, at arbeiderskerne staar saa høit i dannelse over sine standsfæller i Europa, som de efter alles vidnesbyrd gjør, er et spørsmaal, som vist ikke er saa let at besvare, men som maatte være et taknemmeligt undersøgelsesfelt for dem, som vilde skrive en paalidelig bog om Amerikas aandsliv.

Baade en frugt af denne høiere kultur, og samtidig en spore til videre udvikling er det blomstrende klub- og foreningsliv blandt de kvindelige arbeidere. De har havt en mærkelig evne til at associere sig, oftest uden filantropers hjælp og paa selvhjælpens basis.

En konvention af arbeiderske-klubber, som forrige aar holdtes i New-York, bragte forbausende oplysninger om deres virksomhed frem til almenhedens kundskab. Der mødte repræsentanter for New-Yorks forenede 24 klubber, der har 2200 medlemmer, Baltimores forenede 14 klubber, 1500 medlemmer, Bostons forenede 10 klubber, 1000 medlemmer, og Filadelfia forenede 12 klubber, 1000 medlemmer, desuden 260 delegerede fra 100 klubber spredt over de Forenede stater. Spørsmaalet: hvad er en arbeiderske-klub, og hvad er dens maal? blev saaledes besvaret paa konventionens trykte program: Den er en sammenslutning af arbeidende kvinder, med det formaal gjennem kooperation at sikre sig midler til selvopdragelse, leilighed til selskabeligt samkvem og støtte for høiere og ædlere bestræbelser. Den styres af medlemmer, for medlemmer og bygger paa selvhjælp.

*) Se Drude Krog Jansons skildring: Amerikanske kvindeslaver, »Nylænde«, aarg. II, no. 14.

Og alt dette er voxet frem paa de sidste sex aar. Stødet blev givet ved at ti arbeidersker med en ung pige, Grace H. Dodge i spidsen, kom sammen og udkastede planen. Miss Dodge er heller ikke blot pioneren i bevægelsen, men dens stadige og utrættelige forkjæmper.

Det var ogsaa miss Dodge, som præsiderede ved konventionens tre store møder i Metropolian Opera House og løste ifølge flere New-Yorkerblade sin opgave beundringsværdig. Alt gik præcist, og neppe et overflødigt ord blev talt.

Arbeiderskerne kom frem og holdt foredrag eller læste op ganske korte afhandlinger, og emner, som angik klubbernes ordning eller principer, blev diskuteret. Det vandt tilslutning, da en af talerne udtalte: Ingen gave fra udenforstaaende vil blive modtaget uden bestyrelsernes samtykke, eller endnu bedre, uden efter afstemning af klubbens medlemmer, og en anden ytring: Vor tids arbeidersker ønsker ikke medlidenhed eller barmhjertighed, de trænger mere at blive vist tillid, hilsedes med stærk applaus.

Det ser i det hele ud, som om det mest fremtrædende træk hos den unge amerikanske arbeiderske er uafhængighedsfølelsen. Et mærkeligt faktum er det i hvert fald, naar man betænker, at størsteparten af medlemmerne har meget smaa indtægter, at de fleste af klubberne er helt eller væsentlig selvhjælpende, og at det er et enstemmigt ønske, at alle skal blive det. „Det er med os unge piger, som med de unge mænd i collegerne“, ytrede en af talerne, „de studerende, som maa underholde sig selv, blir i regelen dygtigere end de, som faar stipendier og forsørges, og de arbeidersker, som ofrer mest paa at være medlemmer af sine klubber, er de, som faar mest udbytte af dem“.

Og hvad de har sat igang af nyttige foretagender, er forbausende: sangforeninger, samtaleforeninger, hjælpekasser, barnehaver, klasser i de forskjelligste fag: hygiene, barnepleie, husstel m. m. m. Klubben har ogsaa et organ: „Far and Near“, som har stor udbredelse.

Men det er ikke blot inden klubben og for dens interesser der arbeides. Man tar sig ogsaa af almennyttige foretagender.

En af talerne gav saaledes en skildring af, hvorledes selskabet for gadernes renholdelse, „The Street Cleaning Aid Society“ *) virkede. Hun sagde:

„I her tilstede ved bedre end de fleste kvinder, hvor skidne og uhumske mange af byens gader er; I maa jo daglig færdes paa lange strækninger af dem. Og naar man spør nogen, hvis skylden er, faar man altid til svar: naturligvis byautoriteternes. Ja, man kan give disse skyld for endel af mislighederne, men ikke for alt, og det er den del

*) Omtalt i „Nylændes“ aarg. 5.

af dem, som ikke kan lægges paa byen, men paa byens borgere, som vi vil tage ansvaret for. Husk en del af dette ansvar ligger ligesom smudset lige udenfor eders egen dør.

Borgermesteren har nylig nedsat en komite af fem mænd for at afgive betænkning om, hvorledes efter deres mening New-York skal kunne forvandles fra en skidden til en renslig by. Denne betænkning har de givet, og de fremholder her, at hvis blot lovene om huseieres og borgeres forpligtelser med hensyn til renholdelsen blev ordentlig indskjærpet og overholdt, vilde det lette byraadets arbeide ganske betydelig. Det er haabløst for en korporation at faa gjennemført byens renholdelse, saalænge borgerne selv er bestemt paa, at gaderne skal være skidne.

Det vi her foreslaar er at hjælpe til at bringe reformerne ind paa det rette spor ved at søge at paavirke folk, saa de overtager selv at holde orden, saavel udenfor som indenfor deres hus. Herved vilde et stort fremskridt i henseende til renlighed være gjort. Byautoriteterne vil opmuntres til at anstrenge sig til det yderste, hvis de ser, at de virkelig arbeider i fællesskab med byens borgere. Vi kvinder kan bedst sympatisere med dem, ti vi ved, hvor ærgerligt det er at skulle holde ting iorden, naar andre skynder sig med at bringe uorden i det, saasnart det kan lade sig gjøre.

Paris er en sjelden renslig by. Ved hvilke midler den er det, illustreres godt ved hvad jeg nylig hørte fortalt af en amerikaner, som kom hjem efter et ophold i Paris. En dag han gik paa gaden, rev han itu et brev, som han netop havde læst, og kastede stumperne fra sig. Idetsamme stod der en politibetjent foran ham og bad ham om at plukke op de papirstumper, han havde strøet paa fortauget, hvis ikke maatte han følge ham til nærmeste politistation og betale en mulkt.

Det er ligesaafuldt en forseelse mod forordningerne at kaste papir paa gaden her i New-York, som i Paris og London, og at kaste appelsinskal e. l. i rendestenen er ligesaa strengt forbudt, men lovene respekteres ikke her."

Taleren læste derpaa op forbundets statuter — væsentlig forpligtelser af medlemmerne om selv at overholde orden — og uddelte dem i flere tusen exemplarer.

De fleste af ovenstaaende fakta skylder vi New-Yorkerbladet „Woman's Cycle", men „New-York Herald" indeholdt ogsaa en begeistret beretning om begivenheden, holdt i ægte amerikansk reporterstil; vi citerer til slutning lidt af den:

> „To tusen kvinder var samlet i det store lokale. Mest unge piger med klare stemmer og straalende øine og smil. Det var som en aabenbaring! Mellem fabriklivets torne og tidsler, i tarvelige arheiderhjem, under dagligt slid og slæb og under

udpresningssystemets slaveri, kan der altsaa voxe op saadanne unge damer, saa yndige og intelligente, saa fulde af alvor og energi, saa foretagsomme, livfulde og begeistrede.

Hvert nyt træn og hver omnibus bragte nye deltagere og en livlig mængde strømmede forbi den smilende politibetjent, som stod og vogtede indgangen.

Som en hollandsk blomsterhave.

Denne forestilling om en hollandsk blomsterhave meddelte sig som ved magi til tilskueren i det samme man kom indenfor dørene. Kanske det skyldtes klubtegnene, som alle medlemmer bar, hver havde sin klubs farver, og de samme farver var fremme i de smukke livlige stoffe, som var slynget om pillerne og smykkede væggerne.

Klokken $^1/_2$8 spiltes der op fra et amatørorkester paa 60 personer, som velvillig havde stillet sig til tjeneste.

Ingen herrer tilstedes adgang.

„Ingen herrer tilstedes adgang", forklarede man fra talerstolen, „ikke fordi vi ikke vilde være glade og stolte ved at have dem tilstede her, men simpelthen fordi vi ikke har kunnet finde et lokale i byen, som var stort nok til at baade deltagere og gjæster kunde finde ordentlige pladse".

Miss Dodge præsiderer.

Rundt omkring miss Dodge paa platformen sad bestyrelserne for samtlige klubber. Da musiken sluttede, hilste miss Dodge forsamlingen velkommen. Saa reiste alle sig og istemte klubsangen, komponeret af den unge redaktør af „Far and Near", miss Chopin. Derpaa læstes Fadervor. Da alle havde sat sig igjen, oplæste miss Dodge aarsberetningen."

Derpaa bringer bladet et referat af forhandlingerne, portræter af miss Dodge og flere af deltagerne og slutter saaledes:

„Efter afsyngelsen af den nationale hymne af over to tusen stemmer strømmede mængden ud; det var som en lysende bølge, som gled bort — og „de forenede klubbers" storartede 7de aarsmøde hørte fortiden til".

Verdenskulturens grundlæggere.

Allerede fra jeg som ung færdedes blandt de indianske stammer, skriver D. S. Marvin i „The Woman's Journal", dannede der sig en paa iagttagelser grundet mening hos mig om, at kvinderne hos de barbariske stammer øvede større indflydelse end mænd i alle familieanliggender, og at denne indflydelse ogsaa ofte strakte sig til stammens regjeringsanliggender.

Nu kjender hvert skolebarn fortællinger fra indianerne, som peger i samme retning; det er saaledes et bekjendt historisk faktum, at ved forhandlingerne mellem staten New-York og Oneida-Indianerne om afstaaelse af jord, da Nord-New-York skulde tillægges staten, var det blot kvinder man forhandlede og sluttede „kontrakt" med.

Men det er ikke saa meget denne indflydelse i de mere offentlige stammeanliggender, som jeg her ønsker at fæste opmærksomheden ved, som den daglige kvinde-indflydelse og — regjering i stammens indre familieanliggender. Her ser vi hos indianerne et stykke af menneskehedens historie. Menneskenes aandelige anlæg er voxet frem af disse familieindflydelser. Og det er kvinderne, som løftede menneskeheden over de vildes standpunkt. De var opfinderne og pionererne i sprog, i industri og huslig kunst, i mildnende indflydelse, i alt det, som civilisationen er voxet frem af. For manden var i vild tilstand altid mer eller mindre en ensom nomade, som kjæmpede mod og dræbte vilde dyr for at skaffe føde. Civiliserende paavirkninger gjennem aartusener har maskeret og dæmpet disse vildmands-tilbøieligheder, men ikke helt udslettet dem. I vore strafanstalter og fængsler kan der f. ex. gjøres studier, som tjener til bevis. Vi kan aldrig være taknemmelige nok mod disse barbarmødre, som formede og ledede det menneskelige sind gjennem alle de tidligere tidsaldere. Det var med dem kvinderettighederne begyndte.

Vi ved ogsaa nu, at lige op til det civilisationsstadium, som betegnes som barbariets midtre trin, var altid moderen familiens hoved. Arven gik gjennem døtrene, ikke gjennem sønnerne. Mændenes eneste beskjæftigelse var jagt og krig. Det var altid kvinderne, som førte, hvad vi nu kalder „forretningslivet" inden stammen; de var arkitekter, agerdyrkere, fabrikanter, skræddere, de bar paa sine skuldre alt familieansvar, indtil de huslige forhold var vel fæstnet. Det er først efter denne tid, at arv og familieregjering begynder at gaa over i mandens haand. Civilisationen er saaledes grundlagt af kvindekjønnet. Vi bør

bøie os dybt for disse barbarmødre, for det var med dem arbeidet begyndte.

Jeg vilde nødig af dette tvinges til den slutning, at vi nu i den fuldbyrdede kvindeunderkuelses tidsrum staar foran civilisationens opløsning. Tilsyneladende er det saa, men der har længe været indre kræfter igjære. Og i kvindernes krav paa frigjørelse ser jeg fremskridtets tegn og morgenrøden til en høiere civilisation end nogensinde tidligere.

Rosen.

(Af *Olive Schreiner**).

Jeg har en gammel brun udskaaret æske, laaget er itu og bundet sammen med et baand. I den ligger gjemt smaa beter papir med haarlokker indi og et lidet billede som hang over min brors seng, da vi var børn og nogle andre ligesaa smaa ting er der. Og saa er der en rose. Mange andre kvinder har saadanne æsker, hvvr de gjemmer smaating, men ingen har min rose.

Naar jeg blir rigtig tung om hjertet, naar min tro paa kvinderne vil svigte, naar deres nutid er en kval for mig og deres fremtid fortvilelse — saa kan duften af den rose, som er visnet for tolv aar siden, komme tilbage til mig. Og jeg ved da saa sikkert, vaaren vil komme, ligesaa sikkert som fuglene ved det, naar de øiner to spæde, skjælvende grønne blade stikke frem over sneen.

Der var andre blomster i den æsken engang, en buket med hvide akaciablomster, den blev plukket af en mands stærke haand, mens vi gik sammen nedover en landsbygade, en varm eftermiddag, da det havde regnet og draaberne faldt paa os fra akaciatræets blade. Blomsterne var fugtige, de satte mærker paa papiret, jeg lagde dem i. Mange aar efter kastede jeg dem bort. Der er intet igjen af dem i æsken nu, uden en svag duft at tørret akacia, som vækker mindet om den varme sommereftermiddag, men rosen ligger endnu i æsken.

---

*) Forfatterinden af ovenstaaende skisse er en ung engelsk dame, som allerede har vundet sig et betydeligt forfatternavn. Hendes „Fortælling fra en afrikansk farm" er oversat paa en mængde sprog og læses i alle lande. Hun har ogsaa for en tid siden udgivet en hel samling allegorier under titel: „Drømme", som har vakt megen opsigt. En af disse: „Drømme i ørkenen" har tidligere været udgivet og har staaet i „Nylænde". *O. a.*

Det er mange aar siden nu. Jeg var femten aar gammel, og jeg reiste i besøg til en liden by langt ind i landet. Den var en nybyggerby i de dage, og der var to dages reise fra den til nærmeste by. Befolkningen bestod hovedsagelig af mænd. Nogle faa af dem var gifte og havde hørn, men de fleste var ugifte. Der var bare en eneste ung pige der, da jeg kom. Hun var omtrent sytten aar, blond og temmeltg fyldig med store drømmende blaa øine og bølgende lyst haar, fulde, temmelig tunge læber, indtil hun smilede, men da kom smilehuller frem, de hvide tænder lyste, og hele ansigtet straalede. Hotelværten havde nok en datter, og en forpagter ved byens grænse havde to, men vi saa aldrig noget til dem. Hun herskede alene. Alle mændene tilbad hende. Hun var den eneste kvinde, de havde at tænke paa. De talte om hende paa torvet og i hotellet, de passede hende op ved gadehjørner, de hadede den mand, hun hilsede paa eller gik sammen med nedover gaden. De bragte hende blomster, de tilbød hende sine heste, og de, som turde, bad hende om at ægte dem. Det var noget naturligt i at disse mænd, som boede borte fra verden, lagde for den enes fødder det, som ellers vilde været ofret tyve kvinder; der var ogsaa noget ridderligt i denne mandens tilbedelse af den bedste kvinde, de kjendte, men paa samme tid noget usselt og smaaligt i deres indbyrdes misundelse. Hvis hun havde givet et tegn med sin lilleflnger kunde hun vist have ægtet hvem hun vilde af en snes mænd.

Saa kom jeg. Jeg tror ikke jeg var mere tiltalende end hende, neppe saa tiltalende, jeg er vis paa, jeg ikke var saa smuk. Men jeg var livlig, og saa var jeg ny og hun gammel — saa forlod de hende og fulgte mig. De tilbad mig. Det var til min dør blomsterne kom, det var mig, som de tilbød hestene, det var mig de stod og ventede efter ved gadehjørnerne, det var, hvad jeg sagde og gjorde, de talte om. Halvveis likte jeg det, jeg havde levet alene hele mit liv, ingen havde fortalt mig, at jeg var smuk, og at jeg var kvinde. Jeg troede, hvad de sagde, jeg vidste ikke, at det simpelthen var en mode, som en af dem havde indført, og som de andre fulgte slavisk. Jeg syntes om, naar de friede til mig, og jeg kunde sige nei. Jeg foragtede dem allesammen. Jeg havde ikke noget af den følelse endnu, som voxne kvinder, store kvinder, har, den dybe moderlige ømhedsfølelse, som om alle mennesker var ens børn. Jeg var for liden til at kunne føle ømhed eller medfølelse. Jeg likte bare at føle magt. Jeg var som et barn, der har faaet en ny svøbe og gaar omkring og smelder med den, uden at bry sig om, hvem den træffer. Mændene var for mig bare nogle underlige skabninger, som syntes godt om mig, hvorfor skjønte jeg ikke, men det morede mig.

Men der var en ting, som tog fornøielsen fra mig. Jeg kunde ikke like, at de havde forladt hende for min skyld. Jeg syntes om hendes

store drømmende øine, hendes langsomme gang og noget slæbende udtale. Naar jeg saa hende sidde iblandt mændene, syntes jeg hun var altfor god til at være sammen med dem. Jeg vilde have givet alle deres komplimenter, hvis hun vilde smilt til mig, som hun smilte til dem, med de smilehullerne, de hvide tænderne og det straalende udtrykket. Men jeg vidste, hun ikke vilde smile til mig, jeg var sikker paa, at hun hadede mig, at hun ønskede jeg var død, at jeg aldrig var kommet til landsbyen. Hun knnde jo ikke vide, at naar jeg var ude at ride, og en mand, som altid havde redet med hende, kom for at følge mig, sendte jeg ham bort, at engang da en mand tænkte paa at vinde min gunst ved at efterabe hendes slæbende sprog, blev jeg saa vred paa ham, at han aldrig vovede at vise sig for mig mere. Jeg vidste, at hun vidste, at paa hotellet havde de væddet om, hvem der var vakrest, hun eller jeg, at de havde spurgt alle, som kom ind, og at den, som havde holdt paa mig, havde vundet. Jeg hadede dem for det, men jeg vilde ikke lade hende se, at jeg brydde mig om, hvad hun følte for mig.

Hun og jeg talte aldrig til hinanden. Hvis vi mødtes paa gaden, hilste vi og gik forbi; naar vi tog hinanden i haanden, gjorde vi det stille uden at se paa hinanden. Men jeg indbildte mig, at hun følte min nærværelse i værelset, ligesom jeg følte hendes.

Tilsidst kom tiden for min afreise. Næste dag skulde jeg afsted. En af mine bekjendte gav en fest for mig, hvortil hele landsbyen var indbudt.

Det var midtvinter, der var intet i haven uden nogle georginer og chrysantimum, og jeg tror, at i 12 miles omkreds var der ikke en rose at faa kjøbt, hverken for penge eller kjærlighed. Bare i en have, som en ven af mig eiede, var der i et solvarmt hjørne lige op mod muren en rosenbusk, som havde en eneste knop. Den var hvid. Den var lovet den unge pige til festen.

Aftenen kom, da jeg gik ind i toiletværelset for at tage af min kaabe, fandt jeg hende der allerede. Hun var klædt i en hvid dragt, med de fyldige hvide arme og skuldre blottede, og det rige gyldne haar straalende i lyset, og den hvide rose fæstet ved brystet. Hun saa ud som en dronning. Jeg sagde „godaften“ og vendte mig hurtig om til speilet for at ordne mit gamle sorte skjærf over min gamle sorte kjole.

Da følte jeg en haand røre ved mit haar.

„Staa stille et øieblik“, sagde hun.

Jeg saa i speilet, hun havde taget den hvide rose fra sit bryst og fæstede den i mit haar.

„Hvor nydeligt mørkt haar er“, sagde hun, „blomster tar sig saa godt ud i det“. Hun gik lidt tilbage og saa paa den. „Den ser meget bedre ud der“.

Jeg vendte mig om og saa paa hende.

„Jeg synes De er saa deilig!“ sagde jeg.

„Synes De“, sagde hun langsomt. „Det er jeg glad over“.

Vi stod og saa paa hinanden, men saa kom herrerne og førte os ind. Hele aftenen fik vi ikke tale med hinanden. Men engang, da hun gik forbi, smilte hun til mig.

Næste morgen forlod jeg byen.

Jeg saa hende aldrig igjen.

Flere aar efter hørte jeg engang folk tale om, at hun vist var gift og reist til Amerika. Jeg ved ikke, om dette forholder sig saa, — men rosen ligger endnu i æsken. — —

Literatur.

Clara Raphael. Mathilde Fibiger. Et livsbillede af *Margrethe Fibiger* med portræt i lystryk. Kjøbenhavn. P. G. Philipsens forlag 1891.

„Hvad der rører sig dybest i hjertet hverken kan eller skal udtales helt; der er altid noget der bliver en hemmelighed mellem Gud og mennesket, fuld forstaaelse findes kun hos ham, der har elsket os først“.

Disse ord af Mathilde Fibiger kunde staa som motto over den skildring af hendes liv, som gives i ovennævnte bog. Det er mest gjennem udtalelser af hende selv, af skrifter og breve, skildringen gives. Disse udtalelser er ærlige og klare, men alligevel føler man, at den person, som staar bag, hendes egentlige liv begynder netop der, hvor forstaaelsen udenfra slutter — et udvalgt menneske, frittænkende og helt selvstændig, en dybt religiøs natur, indadskuende og ren af hjerte.

Mathilde Fibiger var kvindesagens første forkjæmper i Danmark. Hun stillede ikke noget bestemt program i vor forstand af ordet og kunde vel i sit syn paa de praktiske fordringer afvige adskillig fra de moderne forkjæmpere. Men hun var ikke desto mindre en fuldt bevidst tilhænger af „kvindeemancipationen“, skyede ikke engang navnet og kjæmpede for den hele sit liv, gjennem alt sit arbeide. Frigjørelse i det indre: virkekraften, som skal skabe virkekredsen og paa den anden side: arbeidet, den ydre virksomhed som et middel for den indre udvikling — ud fra disse to udgangspunkter arbeidede og levede hun.

Hendes livs begivenheder er snart fortalt. 20 aar gammel udgav hun „Clara Rafaels tolv breve“, et begeistret, varmt udtryk for hendes

ideer. Bogen var forsynet med anbefalende forord af J. L. Heiberg og vakte utrolig opsigt, affødte en feide, „Clara Rafael-striden“, inden pressen, gjorde forfatterinden, hvis anonymitet blev afsløret til en berømthed. Saa kommer den gamle, gamle, nye, sjofle historie: personlige overfald og forfølgelse, simple udlægninger, lumpne aandrigheder i det uendelige, smudsige artikler og vers, karikeren og naiv spidsborgermisopfatning af forfatterinden, lige til hendes dødsdag.

Mathilde Fibiger fortsatte en tid sin literære virksomhed. — „Et besøg“, en skisse efter det virkelige liv, og „Minona“ m. fl. udgaves i de paafølgende aar — mens hun underholdt sig som hun bedst kunde ved at undervise, sy for bønderne, male paa porcelæn og oversætte, men alt bar imod hende, og hun maatte under stor sorg opgive tanken paa at følge forfatterbanen.

Hun faldt efter denne krise i en sygdom, som gav hendes helbred et knæk, og hun maatte efter den tid kjæmpe af al kraft for at kunne værne sin uafhængighed og sin ensomhed, som hun elskede.

De pinligste næringssorger fik først slut, da hun i en alder af 33 aar fik ansættelse som telegrafistinde — den første kvinde, som traadte i den danske statstelegrafs tjeneste. Af en artikel fra hendes haand: „Den ensommes hjem“, optaget i „Tidsskrift för Hemmet“, lærer man bedst at forstaa, hvor trofast hun fulgte sin ungdoms kald, tiltrods for resignationen i det ydre. „Virksomhed“ — siger hun — „er løftestangen for alle sjælens og aandens kræfter indadtil, ledningen, hvormed den enkelte sættes i forbindelse med samfundsudviklingen, uden at tabe sig i den. Den, der er saa lykkelig at have et kald, kan kun udvikle sig helt og sandt under udøvelsen af dette eller gjennem resignationen, men bør aldrig lade sig drage ind i en anden aandelig retning. Der vil altid være noget, der vidner imod det, peger bort derfra, som magnetnaalen uafviselig peger i én retning — og det er sandhedens instinkt i sjælens inderste. Lyd det, følg det, fører det end ud i en ørken. Men flygt ikke fra din opgave, ti i den har du kun helt og fuldelig dit hjem her i verden. Lad dig ikke afskrække af livets barske miner. Er der en bestemt gjerning, om hvilken en indre stemme siger dig, at den er din, din del af kampens fare og møie, din del af seirens ære, da lad dig ikke lokke bort derfra ved overtalelse eller afskrække ved modstanden og det tilsyneladende umulige i at naa det attraaede. Søg det, bed om det, bank modigt paa livets dør, naar du først har sagt i dit hjerte til livets herre: Din vilje ske! Da er du tryg. Og negtes det store dig *udadtil*, saa har du altid det tilbage, som er sjælen i enhver stor stræben. *Selvstændighed* i den *indre* verden og arbeide i den *ydre*“.

Hendes portræt fra tredive aars alderen gives i følgende linjer: „Hun var af middelhøide og spinkelt bygget. Skjønt hun havde fine,

næsten barnlige træk, saa hun dog, set nær ved, ældre ud end sin alder, ti hendes ansigt var stærkt furet. Det mørkebrune haar lokkede sig om den klare, intelligente pande. Øinene var dybtliggende og brune, blikket fast, kjærligt og frit, som hos kloge lykkelige børn. Hendes tungsind aabenbarede sig mere i trækket omkring munden med de smale, tæt sluttede læber, men især i hendes stemme, der var noget skjærende i sin klang — hun læspede ogsaa lidt — og hvorigjennem der lød en klage som fra et barn, man har gjort fortræd. Hendes dragt var tarvelig, men med et præg af pyntelighed. I høieste grad nervøs og heftig af natur, lod hun sig let bringe ud af ligevægt; hun var i virkeligheden saa svag efter sin sygdom, at hun maatte tage al sin viljekraft fangen for at komme over det, der for de fleste andre kun vilde synes en ringe vanskelighed eller hindring. Hun havde den slags nøisomhed, som er frugten af et stort sind og virkelig dannelse, den fribaarne, fornemme naturs evne til at skjelne mellem det ægte og uægte, og hun kunde som et barn glæde sig over de ubetydeligste smaating".

Hun døde den 17de juni 1872, 41 aar gammel. Hun oplevede at se *Stuart Mills* bog indført i den danske læseverden og at se *Dansk kvindesamfund* stiftet.

Mathilde Fibiger var i sit folk den første forkynder af et evangelium, og der er meget af martyrens præg ved hende. Hun var gjennem alle lidelser trofast til døden, men længtede ogsaa efter døden som efter befrielsen. „Aa, gaa ikke fra mig, nu kommer det, jeg har længtes efter saalænge", var hendes sidste ord.

Ogsaa inden skjønliteraturen var hun en tidlig forløber. Midt op i den gammelromantiske literaturperiode bragte hun diskussionen ind i digtningen og satte problemer under debat. Mange af de samme problemer, som i den literaturperiode, som vi nu gaar ud af, har været ført frem med saa langt større digterisk kraft og evne. At denne digtning for vor sag har havt sin store mission, har mangfoldige gange været fremholdt, at dens gjerning er fuldendt, og at den nu indtrædende literære opposition ligesaafuldt, om end paa en helt anden maade, tjener dens væxt, skal vel ogsaa en dag kunne paavises.

Vi maa være livsskildringens forfatterinde taknemmelig, fordi hun har ladet os stifte bekjendtskab med „Clara Rafaels" person, det vil for mange af vore dages arbeidere være styrkende at se, hvilken stille overlegenhed, hun naaede frem til gjennem sit arbeide.

„Forstaaelsen" — siger hun — „er ikke noget der kan drages frem med magt, saa lidt som blomsten kan drages frem af frøet, hvori spiren er nedlagt. Man putter frøet i jorden, dækker det godt til, vander det, venter til spiren skyder frem og saa til blomsten udfolder

sig. Saadan maa forstaaelsen udvikle sig i ethvert forhold. Jeg tror nu overhovedet, at menneskene forstaaes bedre gjennem sin hele færd, gjennem sit væsen og sin personlighed end ved ligefremme udtalelser."

G. K.

For skole og hjem.

Godt aar!

Godt aar! godt aar!
Er den hilsen vi faar,
idag, hvor vi gaar.
Og det klinger saa blidt,
og det peger saa vidt,
og saa vakkert det spaar:

Godt aar for vor sag!
Se, det vaier vort flag
i sol og i vaar!
Og hør, sandhedens ord
finder vei over jord
og hjerterne naar!

Godt aar for vort blad!
Trofast følges vi ad,
og saa vinder det frem,
saa fængsler det sind
og trænger sig ind
i skole og hjem.

1ste januar 1892. *vox.*

Paa ski i maaneskin.

Det var en skumringsstund, vi sad inde og sturet og syntes, det var noksaa trist paa landet om vinteren. I aviserne læste vi om saa meget morsomt, de nu havde for sig inde i byen. Kunstnernes høstudstilling var aabnet, paa theatre og i koncertsale var der saa meget

at se og høre. Hvad saa og hørte vi? Øde skogstrækninger, fjeld bagom fjeld, vindens evindelige tuden — — — tankerne gik graat i graat.

Da kom min lille 9-aarige skikammerat og foreslog: „Kom lad os gaa en tur paa ski, det blir saa deiligt maaneskin i kvæld!“ Ja nok, det var et ord i rette tid. Vi spændte vore nye, fine ski paa fødderne og fandt snart en sti i skogen, som vi kjendte saa godt fra vore sommerture, og som slynget sig morsomt med smaa bakker hist og her. Vel lidet sne var det endnu, men den som var, var frisk og skinnende hvid, ikke noget ruskomsnusk fra vor smudsige jord havde faaet skjæmme den endnu. „Skyernes sølverne skjær viste, at maanen var nær“ — for at tale med fader Welhaven — og snart gled den ogsaa høitidelig frem og tændte skogen i festbelysning. Alle trær var i fuld galla, damerne i hvide kjoler og herrerne med „ulastelige skjortebryst“. Alt dette festlige smittet, vi slog om i feststemning vi med. Min lille kammerat, som i den korte maaneskinsbelysning og med sin røde toplue livagtig lignede en nisse, blev især munter. Han narret mig ud over bakker og stup, som han klarte som ingen ting, men lo saa det sang i skogen, naar jeg stupte, saa snespruten stod om os. Og han greb overgiven de udstrakte grene og raabte: „Goddag, gamle kammerat“, saa de ærværdige, skjæggede trær blev smittet af hans lystighed; de kylte i lutter gemytlighed festdragten lige i hodet paa ham, mens grenene sprat let tilveirs. Men vi gled videre ned igjennem de smale stier, hvor trærne stod tæt, og hvor maanelyset kun i striber faldt ind hist og her, og ind paa en aaben plads, hvor det med engang blev saa lyst, som naar lysekronen sænkes i theatret.

Det var jo ogsaa en festhal, vi var kommet ind i. Lyttende skarer af unge trær stod stille og hørte paa en gammel, ærværdig gran holde foredrag om vore skoges uforlignelige skjønhed. Han „skalperte ikke vore store digtere“ denne foredragsholder, heller ikke sa han, at det „karakteristiske for nutidskvinden var hendes gaaen fra alt, hendes negten af alt“, for da havde vi pebet ham ynkelig ud. Men nu viftet vi med skistavene, mens de unge trær drysset sin hvide sne som blomster for talerens fødder. Efter denne ovation gled vi videre og kom ud paa en pynt, hvorfra vi havde den mest storartede udsigt. Det ene „vinterbillede“ efter det andet traadte frem, omrammet af maanens sølverskjær — — aha, vi var kommet ind i kunstnernes høstudstilling! Derinde i byen havde de dekoreret med en gran med tre kongler i toppen og karlsvognen over. Det hørtes saa morsomt og stilfuldt ud, da jeg læste det, men nu? *En* gran og *tre* kongler! Her var tusen graner og millioner kongler! og karlsvognen den var nu vor mindste kunst at præstere! Og selve billederne kunde sagtens konkurrere med selve Thaulows. — Dette gik jo udmærket. Nu havde vi været baade

paa foredrag og paa høstudstillingen. Landlivet om vinteren var ikke saa værst endda! Var lykken god, kunde vi kanske komme paa koncert ogsaa. Jo, ganske rigtig, der kom vi ind i koncertsalen, stor, lys og rummelig. Ingen pianovirtuos sad ved flygelet, og ingen primadonna stod paa tribunen, ikke engang skogens vanlige sangere var paafærde, men „ensomhedens store sang bruste om vort øre", og den greb os saa mægtigt, at vi i ærefrygtsfuld taushed bragte den vor hyldning.

Vi fandt dog, at det maatte være maade med fornøielser paa en kvæld ogsaa; nu fik vi tænke paa hjemveien. Og saa bar det opover bakke, jeg strævede og kavede, mens „Nissen" flot manøvrerte sine ski paa kryds og tvers. Han var saa overlegen paa ski, at jeg nær havde faaet skogens ungdom med paa en begeistret ovation for skisporten, adresseret til „Nissen", hvis jeg ikke i det samme havde siddet fast i min vanlige stilling opover bakke: Staven fastplantet i bakken og jeg krampagtig støttet til den, paa nære nippet til at glide baglængs nedover og midt op i en af Thaulows vinterbilleder! „Nissen" vendte sig, smilte beskyttende og gav mig det i skiverdenen saa foragtede raad, at spænde skierne af og bære dem opover bakken. „Se hvor gildt det lyser oppe paa bakken!" raabte „Nissen" med et, „nu kommer vi til kongsgaarden!" „Ja, det er rigtigt, den fornøielse har vi endnu igjen". „Du maane, du maane! kan du si os veien til Soria Moria slot?" raabte vi. Og vi blev enige om, at vi vilde ikke gi os, før vi havde fundet veien did ogsaa og faaet os en dans med den yngste og vakreste af alle prinsesserne. „Nissens" eneste bekymring var, hvorledes han skulde faa mig med opover bakke; udover var jeg ikke saa værst, for jeg havde da ialfald mod til at stupe!

H.

NB. Paa de to sidste sider af bladet vil der optages avertissementer denne aargang.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de januar 1892.	No. 2.

Universitetets erklæring i anledning lovforslaget om kvinders adgang til embeder.

Af hr. H. E. Berner fremsattes — som bekjendt — paa sidste aars odelsting lovforslag om, at kvinder skal ligestilles med mænd i henseende til opnaaelse af statens embeder. Forslaget besluttedes oversendt regjeringen, som i den anledning har indhentet betænkning fra de forskjellige embedsværker. Fra universitetet skal der nu være afgivet erklæring om forslaget. Ifølge dagbladene gaar kollegiets erklæring ud paa, at der fra universitetets standpunkt ingen grund er til at modsætte sig kvinders adgang til opnaaelse af universitetsembederne, alene med undtagelse af de theologiske professorater, idet kollegiet overensstemmende med det theologiske fakultets erklæring antager, at disse paa grund af deres forhold til de kirkelige embeder indtager en særstilling.

Af de enkelte fakulteter skal — som allerede antydet — det theologiske for sit vedkommende have fraraadet en forandring i det bestaaende forhold, medens saavel det juridiske som det medicinske fakultet enstemmig skal have fundet, at loven ikke burde lægge kvinder med de fornødne kvalifikationer hindringer iveien for opnaaaelsen af universitetets embeder. I resultatet skal ogsaa det historisk-filosofiske fakultets erklæring — skjønt under noget forbehold for enkelte medlemmers vedkommende — gaa ud paa det samme. I det mathematiske-naturvidenskabelige fakultet skal 5 medlemmer have udtalt sig for at aabne kvinderne adgang til universitetets lærerstillinger, medens 5 andre ikke fandt grund til, at der blev truffet nogen saadan forføining. Da dekanuskollegiets nuværende formand var blandt de sidste, blev dette fakultetets indstilling.

Krig og udvandring

maa det rimeligvis tilskrives, at der er saa stort overskud af kvinder over mænd i de fleste europæiske lande. Nogle statistiske beregninger udgivet i England søger at paavise dette for Storbrittaniens vedkommende. Der opstilles følgende tabel:

Aarstal.	Procentoverskud af kvinder.
1801	8.5
1811	8.5
1821	5.1
1831	5.2
1841	4.6
1851	4.1
1861	5.2
1871	5.3
1881	5.4
1891	6.4

Man vil af dette se, siges der, at overskuddet af den kvindelige befolkning over den mandlige i 1801 og 1861 var som 108 kvinder til 100 mænd, mens det i 1851 var faldt til halvdelen af dette forhold. Det vil sige i krigsperioden blev det naturlige forhold mere og mere forrykket, men i den 40-aars fredsperiode, som fulgte, havde det mere og mere tendens til at blive normalt. Hvoraf kommer saa det senere øgende overskud? En anden faktor, mere stadig end krig er nutildags i virksomhed. Udvandringen fra England har i vor tid og især i det sidste 10-aar uafladelig øget. Den store forøgelse i overskuddet af kvinder kommer af, *at der her udvandrer dobbelt saa mange mænd som kvinder*. Tjenstgjøringen i marinen og handelsflaaden maa altid endel af underskuddet af mænd tilskrives, men vi maa i disse fredens dage se bort fra krig og hen til udvandringen for at finde hovedaarsagen til misforholdet og midlet til at rette paa det.

Rigtigheden af denne slutning bekræftes paa en slaaende maade ved den sidste folketælling i Irland. Den viser, at folkemængden i det hele har været i *nedgang*, hvoraf 8.5 pct. falder paa mænd, men 9.6 pct. paa kvinder. Saaledes mindskes overskuddet af kvinder over mænd i Irland. Og det er igjen udvandringen, som er aarsagen. Der foreligger ingen udvandringsstatistik for Irland, men de er en velkjendt

sag, at fra Irland udvandrer der mange flere kvinder end mænd. For, som en irlænderinde sagde forleden dag: vi har fundet ud, at vi kvinder kan tjene mange flere penge i Amerika end herhjemme.

Den franske befolknings aftagen

maa nu regnes som et faktnm. Med hensyn til fødsler har Frankrige længe indtaget den sidste rang blandt nationerne. I aarene fra 1860 til 1880 faldt der saaledes i Frankrige blot 25 fødsler paa 1000 indvaanere. Men i aaret 1890 var antallet af fødsler 30,000 mindre end dødsfaldene.

Disse fakta vækker den største bekymring blandt franske patrioter, og aarsager og botemidler studeres paa det ivrigste. I en beretning af dr. Féreoli oplæst i et af det franske akademis møder lægges skylden hovedsagelig paa nymalthusianismen, som længe har raadet i de høiere klasser, men hvis lærdomme i den senere tid ogsaa har fundet indgang i arbeiderklasserne.

I franske kvindesagsblade finder vi de omtalte fakta ofte berørt. Den hele dekadence, fremholdes det her, har dybtliggende moralske aarsager. Nemesis maa, mener de, ramme et folk, der foruretter kvinderne, i en saadan grad, som det franske folk gjør det, gjennem sin lovgivning og sine sæder. Botemidlet findes kun i kvindernes, mødrenes frihed og myndighed.

„Kvindernes streik“.

Mens i Europa en Tolstoi forkynder en asketisme, som gjennemført vilde have menneskeslægtens ophør tilfølge, og paa den anden side materialismen sættes i høisædet, og nymalthusianske lærdomme udbredes i den hensigt at afvende ulykker for samfundet, uden at individerne skal behøve at tøile sine drifter — forkynder man i Amerika i den

senere tid utrættelig læren om maadehold inden ægteskabet og personligt herredømme over drifterne som absolut nødvendig for menneskeslægtens frelse. Flere tidsskrifter udgives, som udelukkende har til formaal at belyse dette emne, og fra mange talerstole hører man det udlagt. Især er det kvinderne, som med varme forfegter sagen.

Iaar er der udkommet en bog i New-York, som er meget karakteristisk for denne retning. Det er en af de i Amerika yndede fremtidsutopier i novelleform og har til titel „The strike of a sex“. Forfatteren er *George N. Miller*, en bekjendt udgiver af sociale skrifter. Det er Malthus's økonomiske teorier, forfatteren adopterer, og med Stuart Mill hævder han, at forældre maa være i besiddelse af saa megen selvbeherskelse, at de ikke avler flere børn, end at de med glæde kan ønske dem velkommen.

Det er muligt, man i Norge ikke vil synes om aanden og tonen i disse praktiske fantasier, men bogen er blevet modtaget med den største velvilje i kvindesagskredsene her i Amerika, og det maa i ethvert fald interessere europæiske kvindesagsvenner at gjøre sig bekjendt med tendensen. Jeg sender derfor „Nylænde“ et kort uddrag af bogen:

Der fortælles om, hvorledes alle verdens kvinder, som kjøn, beslutter sig til at streike. De har allerede alle mulige politiske og sociale rettigheder, saa det er ikke for disses skyld, denne sidste afgjørende kamp leveres.

„Forholdet mellem mand og kvinde ligger som et stort, mørkt, uopdaget land,“ siger forfatteren. „Paa videnskabens, kunstens og opfindelsernes omraade arbeider en skare taalmodige, energiske og geniale mænd, hver ydende sin skjærv til oplysningens og fremgangens store værk, og hvor det lykkes at aflure jord eller himmel en ny hemmelighed venter ære og belønning den lykkelige opdager. Men det mørke fastland ligger uopdaget, og skriget: uren! uren! møder enhver, der søger at trænge ind deri, var det end med de reneste og bedste hensigter. Der udgaar pestsvanger taage og giftige dunster fra dette mørke land, og skrig og bønner trænger ud derfra, til sorg og forfærdelse for alle rettænkende og til glæde for dem, der elsker skandaler. Mørkets gjerninger, der langt overgaar Sibiriens rædsler, udøves derinde, og i privat samtale saavel som i avisernes spalter drøftes rædslerne som et nødvendigt onde, uden at man nogengang prøver at trænge ned til ondets rod. En tidsalder, som praler af at kunne forudsige veir og vind og stjernernes gang paa himmelen, lader forholdet mellem mand og kvinde ligge hen som det har lagt fra den ældste tid. Men den, der prøver at bringe en smule lys ind i mørket, blir misforstaaet, forkjætret, forfulgt; de urene kalder ham uren, svage sjæle mistvivler om muligheden af reform og forbedring, brutale og egoistiske individer, for

hvem tilstanden, som den nu er, passer bedst, vil opbyde ethvert middel for at bringe ham til taushed.“

Alligevel, mener forfatteren, bør der voves et forsøg paa at vise mand og kvinde, hvad de skylder hinanden, saavelsom sine børn, vise dem hvilke renere og bedre samfundsforhold der kunde naaes, hvis man lod gjensidig kjærlighed, hensynsfuldhed og selvbeherskelse raade ogsaa paa et omraade, hvor det læres ved alteret og billiges af samfundet, at drifterne skal have frit spillerum.

Han fortæller altsaa, at kvinderne, som kjøn, har vaagnet til bevidsthed om, at de er slægtens bærere, at de maa have ret til sit eget legeme, at det staar i deres magt at sætte en bedre og lykkeligere slægt ind i verden med hver ny generation, og at de i følelsen af dette ansvar og denne opgaves værdighed appellerer til mændene, som kjøn, om at staa dem bi, og at de saaledes tilsidst, som korporation, forlanger et fribrev af alle mænd, at de ikke, som før, skal tvinges til at blive mødre ifølge et øieblikkeligt begjær, for hvis følger begge parter som oftest senere helst saa sig fri, men at moder- og faderpligter skal respekteres.

Under fortællende form — med en liden kjærlighedshistorie flettet ind i bogen — skildrer forfatteren da, hvorledes kvinderne ved sin ihærdighed og moralske overbevisning ogsaa overbeviser mændene.

I bogen forudsættes, at de streikende kvinder udgir et blad og daglig oversender modparten; her er en prøve paa indholdet:

Den uvelkomne Thimothy Totter.

„Naar man betænker, hvor overmaade mange mennesker det var, som slet ikke ønskede, at lille Thimothy Totter skulde komme, var det igrunden underligt, at han vovede sig ind i denne ugjæstfri verden.

For det første ønskede ikke hans egen moder, at han skulde komme. Hun havde allerede født og opammet ni af hans sødskende, og med det var det meste af hendes kraft og taalmodighed forbrugt. Da hun nu mærkede, at Thimothy ventede paa at faa gjøre sin indtrædelse i verden, var det med alt andet end glæde, hun imødesaa denne begivenhed. Hun maatte jo tage mod ham, som hun havde gjort med hans ni forgjængere, men hun vilde jo allerhelst have seet, at han havde holdt sig borte. Thimothys moder sagde ikke med bibelens Rachel: giv mig børn eller jeg dør — Mrs. Totter vilde sikkert, forudsat et lastdyr i det hele taget havde kunnet give sine tanker og følelser udtryk, have bedt om at faa slippe flere børn, hvis hun selv skulde have noget udbytte af livet. Saa meget er vist — hvem der ellers kunde ønske Thimothys komme, hans egen moder var det ikke.

Der er ingen tvil om, at Thimothys fader ogsaa misbilligede sønnens fødsel, men han tog jo denne begivenhed, som alt andet, med stor

ligegyldighed. Han var en fattig arbeider og havde allerede saa mange flere børn, end han paa nogen maade kunde skaffe ordentlige klæder eller ordentlig mad, saa forsaavidt gjorde et barn mer eller mindre hverken fra eller til. Men alligevel havde det jo været bedst, om Thimothy havde holdt sig borte. Der kom altid lidt mere uro og sygdom og extra elendighed med hvert nyt barn.

Thimothys brødre og søstre ønskede heller ikke nogen forøgelse i familien. De slikkede alt nu tallerkener og gryder og fingre meget rene, hvergang de fik noget at spise ved forældrenes bord, og havde de tænkt over, at den allerede iforveien saa knappe ration med tiden skulde deles med den nyankomne, vilde de have protesteret lydeligere end nogen anden. Thimothys sødskende ønskede slet ikke hans komme.

Dernæst følte omtrent hvert eneste menneske i den lille landsby, hvor Thimothys forældre boede, en ubestemt, men inderlig modvillie mod at faa flere Totterer ind i verden. Man holdt vistnok ikke noget massemøde for at raadslaa om sagen, men der er ingen tvil om, at folk ialmindelighed alligevel ansaa hans fødsel for en ulykke. Man kunde jo ikke vente, at Thimothy skulde blive bedre end sine ni sødskende, og disse ni Tottere havde altid været en prøvelse for byen. Alle gutterne kom paa forbedringsanstalten — anden skolegang havde de aldrig havt — og naar der var slagsmaal, stenkastning, smaa og store tyverier, var bestandig en Totter primus motor.

Selv hunde og katte vilde gjerne have modsat sig Thimothys komme, om de havde kunnet. En ny Totter var en ny plageaand for alle hjælpeløse skabninger.

Med ét ord — hvis man gjennem den hele verden kunde have stemt for eller imod Thimothys komme, vilde han med overvældende, millionstemmig majoritet være blevet anmodet om at holde sig borte.

Men tiltrods for alt dette, tiltrods for den stiltiende, men bestemte misbilligelse, der begyndte hos hans egne forældre og bredte sig i videre og videre kredse, insisterede Thimothy paa at komme. Og naar han altsaa er fræk nok til at trodse den almindelige mening, maa han sandelig lide for det, og hans værste fiende kunde heller ikke ønske ham noget værre end at komme ind i og voxe op i denne verden paa den maade, han gjør. Jeg tror gjerne, at Thimothy selv havde betænkt sig paa at komme, hvis han havde kunnet se, hvilken tornet og stenet livsvei, der laa foran ham.

Den melk, han faar fra sin moders bryst, vil kanske smage ham, men der er ingen kjærlighed for ham i moderens hjerte; hun har bare en sløv fornemmelse af fysisk lidelse og haabløs bitterhed, og enten hun vil eller ei, blir lille Thimothy syndebuk for denne hendes sindstilstand. Hendes moderlige instinkter er døde for lang tid siden. Det

falder hende ikke ind at være overbærende med Thimothys grættenhed som lidet barn, eller at prøve andet end puf og slag som kur for hans smaa uskikkeligheder. Kys og kjærtegn og moderlige ord, en moders veiledende indflydelse, en moders kjærlige tanker og forbønner, falder ikke i Thimothys lod. Han taales i sine forældres hjem, i vrantenhed og bitterhed, saa længe, som han er saa liden, at det vilde være en forbrydelse mod loven at jage ham ud. Fra han er stor nok til at forstaa det, vil han faa høre, at han er en byrde og en plageaand, som man bare længes efter at blive kvit.

Thimothys far tænker ikke mere paa ham end paa grisen eller hønsene. der render omkring i gaarden, men Thimothy blir ikke saa hensynsfuldt behandlet som disse dyr, saasom han jo ikke er saa vigtig for den Totterske økonomi. Haarde ord og puf og slag, filler og smuds, hunger og kulde, det voxer han op i; det er ideassociationerne fra hans barndomshjem. Sin opdragelse faar han paa gaden. Ingen lærer ham et haandværk eller nogetsomhelst nyttigt, saa at han kan tjene sit brød paa en ærlig maade, men han er jo nødt til at leve, og saa tilfredsstiller han, saa godt han kan, ad ulovlig vei, de dyriske instinkter og utæmmede lidenskaber, som han i saa rigt maal er begavet med fra fødselen af. Og saa har vi da det vilde dyr, som samfundet er saa bange for.

Men nu er Thimothy engang kommet til verden, og han maa se til at komme igjennem den paa en eller anden maade.

Heldigvis for samfundet kan man jo stænge Thimothy ind bag en fængselsmur en stor del af hans liv, men alligevel kommer han tilsyne igjen fra tid til anden, hver gang frygteligere. Hans haand er mod alle, og alle mod ham, og saa lever han som et rovdyr af værste slags, indtil han blir saavidt gammel og syg og daarlig, at han ikke egentlig kan gjøre nogen positiv skade mere. Og saa dør han endelig ved vejkanten en kold nat, som en ækkel, modbydelig landstryger.

Og saaledes vil det gaa alle Thimothy Tottere, som kommer ind i en verden, hvor ingen ønsker dem velkommen".

Amerika 1891. *D. P.*

Literatur.

Lidt om Garborgs: „Trætte Mænd“.

„Hvad andet skulde det vel ogsaa føre til, det liv, jeg har levet? Først disse ungdomshistorier, som gir det første knæk og den fundamentale neurastheni. Saa dette urenslige liv med mer eller mindre bedærvede fruentimmer. Dertil alkohol og nikotinforgiftning“.

Det er den gamle sygehistorie, den, som har ligget til grund for mer af det, Garborg har skrevet. Her faar vi den sjelelige jammer og den legemlige elendighed helt ud. Bedre kan det ikke gjøres. For patienten er en rigt udrustet aand, deri ligger den store virkning. Naar man først har overvundet harmen, ækelheden, tristheden, som følger med læsningen af denne bog, hviler man ud i beundringen af det store talent, som har havt mod til at slaa sig gjennem ideer og ord, gjennem de romantisk-æsthetiske følelser, gjennem kritiken, som ingenting skaaner, der ligesom skorpionen tilsidst gjennemborer sig selv, ikke at tale om den gjængse moral, kaste det tilside altsammen som man graver op en grav for at komme dybt nok ned — og saa vise, hvor det raadne kadaver ligger, som forpester og skjæmmer ud alt, som skulde gi livet værd.

Jeg-formen, som forf. her har valgt, er sikkert den, som passer bedst for hans eiendommelige begavelse som aandfuld causeur à la Heine, den kræves vel ogsaa for den „psykologiske roman“ — og „Trætte Mænd“ maa da vel være en saadan. Dette Jeg, Gabriel Gram, som holder til her i Kristiania, minder om vildmanden, som har faat ildvaaben og ildvand af europæerne, har lært sig til at bruge dem, men bare til skade for sig selv og andre, og hvis stærkeste drift og største nydelse er og blir at æde menneskekjød. Der er ikke spor af karakteranlæg, saaledes som kulturen virker det i et menneskes sind lige fra fødselen af, ved opdragelse, eksempel, egen viljens bestemmelse. Naar da naturbunden er raadden, naar saltet har mistet sin kraft, hvormed skal det da saltes?

Fortræffelig gjort er det, naar forf. lar ham knote og spille den fintfølende mand, mens den lumpne bevidsthed griner under dækket. „Først da er en mand helt fornøiet med sig selv, naar han føler sig beundret af en kvinde“.

Sentensen klinger for al verden, som den kunde være et citat af mad. de Staëls *Corinna* eller noget lignende.

Gabriel Gram undres paa, „hvad der har mest værd: en elegant damefod eller en alvorlig livsanskuelse“. Han foretrækker den første; livsanskuelsen kommer af sig selv, og den blir derefter. Garborgs figurer er altid mest lig skyggebilleder paa en væg, drastiske nok, men man griber dem ikke som personligheder, man blander dem sammen og glemmer dem. Saaledes ved man heller ikke, hvorledes Gabriel Gram tar sig ud i samkvem med andre mennesker. Han trænger til at harmoniseres, siger han selv. Men alt, som nærmer sig ham udenfra, vækker mislyd i hans sind, ikke mindst den kvinde, af hvem han egentlig venter denne store helbredende virkning. Velgjørende indtryk faar han kun en flygtig stund af det, som staar fjernt og ingen fordringer gjør til ham.

Bogen ender med, at han staar foran den stærkeste, dybeste af alle indflydelser, den, som just kræver den hele personlighed, religionen. Kan den udrette noget der? — Vi faar se. Han ser sataniske blik og hører helvedes latter i et andet menneskes øine og røst. Det spaar ikke godt.

En kan grue sig til fortsættelsen af Gabriel Grams sjelehistorie. En skikkelig kvinde og misfornøiet hustru med et dulgt hjertesaar, en fornuftig og ærlig theolog, en ideelt anlagt mediciner — saa megen menneskelighed! Det blir noget for kannibalen at fraadse i.

M. D.

For skole og hjem.

Liden ekorn.

(Efter det engelske).

Du kan tro vi blev glad en dag, papa kom hjem med en liden ekornunge, som han havde kjøbt af en gut, men gutten, han havde nok stjaalet den bort fra mamaen dens, og det var stygt.

Men saa kaldte vi den Bob, og mama lagde den i en liden æske med bomuld og tullet noe tøi omkring den. Saa begyndte den ligesom at si, at den var sulten. Saa fik den varm melk, og du kan tro

det var morro at se den vrikke paa hode og drikke af en teske. Men da den blev større, fik den en ordentlig taateflaske, som den sad og holdt i poterne sine.

Han var svært uskikkelig ofte, og papa gav den et bur med et hjul i det ene hjørnet, og der blev den sat ind, naar den rigtig var uskikkelig. Men Ella ærted den sommetider med at dreie hjulet, og det var stygt, og tænk saa en dag den kom ud af buret, saa sprang den hen og bed og klored Ella. Og det var tilpas.

Bob var frygtelig flink. Papa sa, at den skjønte sig bedre paa veiret end andre folk.

Sommetider rev den itu aviser og kasted paa gulvet i buret og saa laved den en sød liden seng af det. Det var fordi veiret skulde bli koldt, sa papa.

Og saa puttet han sig ofte ned i lommerne vorè, og en gang papa var i kirken og skulde ta op lommetørklædet sit — saa var det Bob.

Men om sommeren saa bodde Bob i poppeltræerne, og der sov han i et rede. Men han gjorde ikke som andre ekorner, for han kom altid hjem til os for at faa mad, og du kan tro, han var blet vigtig, for naar vi gav ham nødder, saa vilde han ikke ha dem, naar vi ikke havde knækket dem til ham.

Til „Nylændes“ redaktion!

Kampens forsøgskjøkken.

Kristiania, 5te januar 1892.

Statens lærerindekursus i huslig økonomi og madlavning begyndte igaar. Som bestyrerinde af kurset er antaget frk. Helga Helgesen og som lærerinder frk. Sophie Møller og frk. Margrete Ebbesen. Følgende damer er optagne som elever:

Frk. A. Aareflot, Holmedal, frk. A. Balchen og K. Meyer, Bergen, frk. P. Lie, Kongsberg, frk. A. Gjertsen, Laurvik, frk. K. Pedersen, frk. T. Andersen og frk. H. Cappelen, Kristiania, fru S. Lie, Skien, frk. G. Doran, Kragerø, frk. C. Thorbjørnsen og frk. A. Middelthon, Stavanger, frk. O. Thomesen, Hiterdal, frk. B. Salvesen, frk. H. Nissen og frk. J. Kvam, Trondhjem, fru J. Wulfsberg og fru E. Wulfsberg, Drammen, frk. J. Høst, Sandefjord, frk. E. Frølich, Vardø.

* * *

Fra frk. H. Wulfsberg. Drammen og fru Christensen, Sandefjord modtog bestyrerinden lykønsknings-telegram i anledning kursets begyndelse. Som svar afsendtes:

Stor tak og ære!
Hvad her vi lære,
maatte det bære
sagen vor frem
i skole og hjem!

Fru Christensen og frk. Wulfsberg ansøgte ifjor stortinget om kr. 2000 til kurset til uddannelse af lærerinder for skolekjøkkener, hvilken ansøgning stortinget enstemmig bifaldt.

Livets gaver.

(Af *Olive Schreiner*).

„Jeg saa en sovende kvinde. Mens hun sov, drømte hun, at „livet“ stod for hende og holdt en gave i hver haand — i den ene „kjærlighed“, i den anden „frihed“. Og livet sagde til kvinden: Vælg! Kvinden ventede længe, før hun svarede; saa sagde hun: Frihed. Og livet sagde: Du valgte ret. Hvis du havde sagt: Kjærlighed, vilde jeg givet dig, hvad du bad om, og jeg vilde have gaaet bort fra dig, og aldrig mere vendt tilbage til dig. Nu vil den dag komme, da jeg vender tilbage til dig. Og den dag vil jeg bære begge gaver i én haand. Jeg saa kvinden smile i søvne.“

Unge Kvinders Kristelige Samfund har nu bestaaet i 2 aar og der er nylig udsendt en beretning om dets virksomhed.

Frøken Ida Wedel-Jarlsberg er formand og frk. Birgitte Esmark sekretær.

Møderne har været godt besøgte, det sidste aar gjennemsnitlig 80—90 hver søndag aften, om sommeren noget mindre fremmøde.

Der har været undervist i regning, bogholderi, sang, kjolesøm, og en bibelklasse har været sat igang og en syforening for kinamissionen.

Foruden aarsfesten ifjor har tre fester været afholdte.

Paa en herværende fabrik har frøknerne Welhaven og Anker fabrikherrens tilladelse til at tale en gang ugentlig for de kvindelige arbeidere i deres middagshvile (20 min. inkl. sang).

„Søndag før jul“ — siges der i beretningen — „blev lokalet benyttet til beklædningsfest for fattige børn, foranstaltet af „Unge Kvinders Hjælpeforening“, der bestaar af nogle af samfundets medlemmer og et par af deres veninder, der arbeider efter at have sluttet sit eget dagværk. 50 børn fra 3 12 aar blev opklædte og bespiste.

Flere af medlemmerne har fra januar iaar begyndt regelmæssig hver søndag at besøge de ulykkelige kvinder paa Mangelsgaarden, et arbeide, der fordrer megen kjærlighed og udholdenhed; hver søndag besøges ogsaa syge og gamle. 6 fester har været afholdt.

Et andet parti har optaget regelmæssig at gaa tre og tre hver fjerde søndag til et fattighjem, hvor der er 40 gamle mænd og kvinder, for at opfriske og glæde dem med Guds ord og sang. De har afholdt 3 smaafester med beværtning, til gjensidig glæde. Midler til alle disse har været tilveiebragte ved sammenskud.

Et tredie parti, med en af de ældre medlemmer som ledende, har ordnet sig paa at ofre en stund af sin søndag til at gaa til fattige, enlige syge og gamle for at læse Guds ord og synge sine kristelige sange for dem.

Endnu et par andre medlemmer, der interesserer sig for søndagsskolen, har sammen med nogle flere i forrige maaned begyndt en saadan i lokalet hver søndag fra 12½ 1½. Børnene kommer fra nabogaardene i Kongensgade. Til en begyndelse er der mødt omkring 50.

— — —

Tolv af medlemmerne danner en komite, hvoraf to og to møder frem hver sin søndag kl. 5, for at tage imod alle, som kommer, vise de fremmede tilrette og se efter, at ingen glemmes, og at alt er i orden. — — —

Der har været indskrevet 258, hvoraf 14 er udmeldte, 9 har forladt byen og 1 er død, altsaa igjen 326 medlemmer. — — —

For at lette mulige tjenestesøgende staar U. K. K. S. i forbindelse med fru Sophie Wangs fæstekontor, Olaf Ryes Plads No. 4, 4de etage.

Bestyrelsen har, saavidt som tid og omstændigheder har tilladt, besøgt og talt i U. K. K. S. i Drammen og paa Moss.

Af nye grene er i oktober indmeldte:

„Unge Kvinders Kristelige Samfund“ i Aalesund, bestyrerinde frøken Barstad.

„Unge Kvinders Kristelige Samfund“ i Levanger.

* * *

Foruden at vi har kunnet anvende vor forbindelse med den internationale forening af „Unge Pigers Veninder“, naar nogen er reist til Amerika, har vi havt nytte af at staa i verdenssamfundet, da vi har kunnet anbefale enkelte, som har været bosiddende i England, men

enlige og fremmede, til sekretæten for Young Women's Christian Association, der straks tager sig af dem og hjælper dem paa de mest forskjellige maader.

Ligeledes har vi sat os i forbindelse med Young Women's Christian Association i Amerika og et andet kvindeselskab, da vi ogsaa deroverfra har hørt klage over ensomhed i ukjendte forhold. Vi kan saaledes støtte vore medlemmer omkring i verden, og ved et specielt reisekontor, som er oprettet i Y. W. C. A. i London, kan de faa hjælp, om de vil, lige til og i Australien.

Lokalet er i Kongens gade no. 11. Endnu et værelse vil, saa snart det kan blive møblereret tages i brug for at der kan blive rummeligere plads om søndagene. Lokalet benyttes nu:

Søndag: Søndagsskole kl. 12½—1½. Aabent for medlemmer fra kl. 5—9. Bibeltime fra kl. 5—6.

Mandag: Klasse i norsk ved frk. M. Anker.

Tirsdag: Kjolesøm efter jul ved frk. Landstad, hvis et tilstrækkeligt antal melder sig.

Hveranden tirsdag: Ekstramøde for medlemmer, ledes af bestyrelsen.

Onsdag: Sangundervisning af frk. Welhaven. Udlaan af bøger ved frøken M. Nisson.

Torsdag: Bibelklasse foruden tilfældige sammenkomster andre dage.

Frøken Valborg Borchsenius, kasserer. Universitetsgaden 9, I.

Frøknerne Ohlsen forestaar beværtningen og de praktiske arrangements.

Frøken M. Nisson, bibliothekar.

Provstinde E. Sartz, revisor.

Samfundets kontor er i Hansteens gade 14.

At et saavidt stort arbeide trænger midler, behøves vist ikke at paapeges, og hvis man har interesse for arbeidet og lyst til at støtte dette eller en bestemt del deraf, kan det ske ved at indtegne sig som passivt medlem og betale mindst 2 kr. aarlig, eller ved at sende bidrag, der med taknemlighed modtages af kassereren."

Ved de sidste tilsynsudvalg ved Kristiania folkeskoler blev der valgt 6 kvinder og 27 mænd. De valgte kvinder var:

Fru Hansen (Ruseløkkens skole), fru Schiander (Bjølsen skole), fru Julie Klafstad (Uranienborg skole), fru Amalie Magnussen (Møllergadens skole), fru Wettre (Grønlands skole), fru Enger (Vaterlands skole).

Forskjelligt.

N. K. F. holdt sit første møde i 1892 i studentersamfundets store sal onsdag den 13de januar. Foredrag holdtes af fru *Ragna Nielsen* om: „Hedda Gabler og Thea Elvsted“. Lokalet var fuldt, og foredraget hilstes med stærkt bifald.

I Aaret 1891 er over Kristiania udvandret 4268 mænd, 3086 kvinder og 1342 børn af begge kjøn = tilsammen 8696, hvoraf 3837 er reist paa billetter, tilsendte fra og betalte i Amerika. Af de udvandrede var 5632 hjemmehørende i Norge, (hvoraf 875 fra Kristiania), 1791 var fra Sverige, 1226 fra Amerika (de fleste skandinaver, der i kortere eller længere tid havde været paa besøg i hjemmet), 23 fra Rusland, 19 fra Danmark, 3 fra Tyskland, 1 fra England og 1 fra Australien. Af de 8696 udvandrere er 8686 reist til Nord-Amerika, 6 til Syd-Amerika og 4 til Australien. *V. G.*

21 af de kvindelige studerende i Kjøbenhavn har erholdt statsunderstøttelse ifjor.

Vi stiller herigjennem en indtrængende opfordring til vort blads venner om at skaffe mange nye abonnenter paa det nye aar og være redaktionen behjælpelig med at øge dets indflydelse i altid videre kredse.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste februar 1892. | No 3.

Camilla Colletts samlede verker.

(Tale holdt i K. S. F. K. torsdag den 28de januar af frk. *Gina Krog*).

For nogle dage siden — den 23de januar — fyldte Camilla Collett sit 79de aar.

Det havde været vort ønske at feire denne dag — og samtidig vor klubs stiftelsesdag — med en festlig sammenkomst, men uoverkommelige praktiske vanskeligheder stillede sig iveien, og planen maatte opgives.

Vi er saaledes iaar sent ude med vort: „Leve Camilla Collett“, men lige hjertelig ment er vor hilsen, lige varme som før vore ønsker for hendes vel, ja kanske varmere end nogensinde.

Der forberedes for tiden en samlet udgave af Camilla Collets verker. Forfatterinden vil selv gjennemse og lægge sidste haand paa hvert enkelt arbeide, førend det overgives almenheden i fornyet skikkelse. Dette sidste udmeislings- og afpudsningsarbeide er anstrengende nok. Saa vi har en ganske speciel grund til af hjerte at ønske fru Collett kraft og helbred i det aar, som kommer.

Jeg tror denne efterretning vil vække glæde hos mange. For mit eget vedkommende ved jeg, at naar jeg holder sidste hefte af dette verk i min haand, vil jeg dermed se et længe næret, meget varmt ønske virkeliggjort. Men hvorfor jeg føler det saa magtpaaliggende, at der kommer en *ny* og *samlet* udgave af disse skrifter, kan jeg vist ikke faa forklaret tydelig nok:

Camilla Colletts skrifter findes nu spredt omkring og i forskjelligt udstyr. Forfatterindens literære produktionsperiode strækker sig over et tidsrum af 50 aar, og hendes digtning har forskjellige former: roman, fortælling, biografi, memoire, leilighedsdigt, afhandling, polemik, causeri; men i alt dette forskjellige og spredte øiner man klart en enhed i bedste forstand — en *indre* enhed, og der er over det hele stor skjønhed i

form og stil. Dette vækker længsel efter at se harmonien gjennemført ogsaa helt ud i det yderste ydre.

Dernæst — den literaturhistoriske betydning af forfatterindens skrifter har det ved flere leiligheder vist sig, man ikke har havt øinene aabne for. Jeg skal tage et eneste exempel. Jeg skal blot nævne navnet: Henrik Wergeland. Ligeoverfor politikernes — det kan ikke undgaaes — i mange maader skjæve og ligeoverfor de professionelle literaters i enkelte henseender schablonmæssige billeder, stiller Camilla Collett sit portræt af broderen med de fint personlige, bløde træk, og enhver skjønner skulde vide at bestemme værdierne rigtig, alligevel — da vi feirede den vidt berømte Wergelandsfest, saa blev søsterens fremstilling ikke saa meget som hentydet til. Nu — hele den biografiske del og skildringen af tids- og stedsbegivenheder, af det hele milieu for dybt indgribende personligheder, slegter, handlinger, det tror jeg skal opfattes bedre, naar man faar se alt mere i ydre sammenhæng. Her haaber jeg saaledes *de samlede verker* vil kunne tage bort noget af blindheden.

Dertil kommer den rent praktiske fordel, at de fleste af den nuværende generation, som ikke har kunnet følge forfatterinden fra hendes første fremtræden — paa en grei maade sæltes istand til at gaa tilbage til hendes forfatterskabs første begyndelse, og at vi alle paa den letvindteste maade kan faa forf.s skrlfter indlemmet i vor bogsamling.

Hvor betydningsfuld, hvor stor og rig den arv er Camilla Collett gjennem sine verker overdrager det norske folk, det haaber jeg mere og mere skal forstaaes af samtidens mænd og kvinder — men først og fremst erkjendes af norske kvinder.

Jeg skal ikke her tale om de rent literære værdier. Om disse hersker der neppe uenighed. Den kraft og finhed, djervhed og ynde, hvormed hun meisler ord og form til udtryk for gedigent indhold har vakt saa almindelig beundring, — anerkjendelse af hendes mesterskab i denne retning har været saa aabent udtalt af mestere inden vor literatur, saa det skal ikke fremholdes her.

Men naar vi kommer til selve dette indhold, til meningerne, samfundsopfatningen, til aanden og viljen i hendes skrifter, saa har det ofte været smaat med forstaaelsen og tilegnelsen, og det har været slut med enigheden. Og det maatte saa være. Naar vi ser hvad kamp der endnu idag maa staa i vort land om hver fodsbred jord, som skal indvindes for menneskelighed paa alle omraader, saa kan vi forstaa, hvor uforberedt fordringerne kom, da Camilla Collett aar tilbage, ud af sin følelses umiddelbarhed gav dem liv og ved sin kunstriske evne gav dem fast form.

Det ser nu engang ud til at være saa, at det er budskabet om fred og kjærlighed, som vækker den haardeste aandens kamp hele verden over.

Og selv om kampen hos os kanske ikke er saa haabløs som mange andre steder, saa er det nok sandt, at der til gjengjæld er mere trold hertillands — mangeslags troldskab og kogleri i hav og fos og fjeld og dal og hus og hjem, og dette gjør striden meget pinefuld og angstfuld.

Mod disse klamme eller haarde, snedige og grusomme magter, er det hun har gaaet i strid. Hun har øinet dem bedre end andre, fordi hun har faaet skarpsynet af Guds naade og medfølelse for medskabningers lidelse.

Men derfor har hun ogsaa længe staaet ensom i sin kamp.

Og derfor har heller ikke hendes skrifter kunnet blive, hvad man kalder populære. Men nu er det vel saavidt daget, at vi kan haabe paa bedre forstaaelse. For bare at nævne noget, hendes raab paa større skjønhed, mere frihed og ædlere former i omgivelser, i hjem, i samvær — er blevet manges raab, og alle de humane internationale bevægelser og reformer, som fru Collett aar tilbage har løftet sin røst for — ligefra fredssagen til dyrebeskyttelsessagen — har i tidens løb faaet sin fane med fylking omkring ogsaa her hjemme.

Og det tør vi vel med sandhed sige, at der idag staar flere norske kvinder med aabent sind for hendes ord og med mere forstaaelse af hvad det gjælder end før.

Men til disse vil jeg sige: tag hendes skrifter, læs dem, og spred dem udover by og bygd! Og læs dem om igjen! Mere og mere vil vi da forstaa hvad hun har gjort for os, hun som har hævdet retten for os kvinder til at føle med vore egne følelser, elske med vor egen kjærlighed. Hun, som i det store opgjør har stillet sig i breschen for os og ud fra den dybe hjertebund har hentet frem de blanke slebne vaaben.

Der har hun staaet uden at vakle, rank og skjøn, mens vi har seet talentfulde kvindelige forfattere i Norden flygte fra stillingen, bøie knæ for literære moder, vride sig i støvet for literaturmændenes domstol eller nedlade sig til at beile til mobbens gunst og vække mobbens latter paa bekostning af sine kjæmpende søstre.

Derfor tror jeg, at til hvor rig blomstring kvindelig aandsproduktion end kan udfolde sig inden vort folk, saa vil Camilla Colletts verker altid blive vore klassiske verker i eminent forstand.

De er ved sine literære værdier nationale og ved sin sociale betydning kosmopolitiske og internationale.

Kvindelige kunstnere og digtere vil altid glædes ved deres skjønhed, og kvinder i praktisk bedrift og i hjemmets gjerning vil styrkes ved deres sundhed og kraft.

Længe leve Camilla Colletts verker!

Gid den dag maa komme, da de, som forstaar og vurderer hendes digtning, vil blive fra en élite i folket til det hele folk. Den dag ved vi, at der af dannelsens dybe muldjord vil skyde op vexter til næring for vore følelser, til varme i hjem og samfund.

Og gid de saa fra vort land og sprog vil drage ud til fremmede lande og vinde hjerter for vor sag hele verden over!

Leve Camilla Collett!

Bjørnstjerne Bjørnsons freds-oratorium

er et kvindesagsindlæg i stor stil. Vi hidsætter nedenfor et ganske lidet uddrag og behøver vist ikke kommentere videre, for at „Nylændes" læsere skal give os medhold.

Moderen.

— — — — — — — — — — — — — —

Alt uskyldigt,
alt godt på jorden
har sin første vugge
i en moders øine,
sin første vækst
i hennes omarmelse.
Alt fødende
i jord, som hjærne,
alt skabende
er av moder-art.
Det har fornyet lannet,
det smykker det.

Mødre, mødre
klager med mig, klager
over mans-viljen!
Den øder vort værk,
den tramper os selv ned,
som for tusener av år,
da den i bark og huder
ofret os til sten-guder.

Mødre, mødre,
klager med mig, klager
over sejerstørsten,
den vrager vor fred,
den vil kun sig selv,
dens kraft er ond,
den deler ikke værden med os.

Mødrene.

Vi klager med denne kvinne, klager
som de, der er styrtet ut
og høres i havsnød.
Vore hjæm, vor gjærning,
alt fast har de væltet for os,
vi klager, klager!
Værdens ædleste og øverste
klager alle med os.
Fredsfyrsten,
født av en kvinne,
kom ikke som mans-viljen
i lyn og torden,
men som moder-kjærligheden
i de milde vinde.
Han må komme igjen!
Han må hjælpe os,
hjælpe os!
— — — — — — — — — — — —

Kvinner og mæn.

— — — — — — — — — — — —
Moder-kjærlighed og mandom
dele likt, så blir her fred!
Ned med våben! Fra hverandre,
vrede dårer! kom med brød,
hjælp hverandres folkenød,
hjælp hverandre til at ælske.

Ny dyrebeskyttelseslov.

Et af de mest iøinefaldende kjendetegn paa en nations dannelsesstandpunkt er dens forhold ligeoverfor dyr. Vilde og raa folk behandler umælende skabninger som følelsesløse ting, ofte med oprørende grumhed; dannede folkeslag agter ethvert liv og omgaaes det derefter.

Hos os er desværre endnu meget tilbage at ønske i denne retning; vi ser og hører ret som det er om skammelig adfærd mod dyr. De elementer i nationen, som bær sig saaledes ad, kan i de fleste tilfælder ikke forbedres med det gode, loven maa til for at vise dem, at sligt ikke taales, og for at sikre medskabninger mod deres raahed. Men vor lovgivning hjemler ikke tilstrækkelig ret til at skride ind mod umenneskeligheder; saavel dyrebeskyttelsesforeningerne som den private blir i de fleste tilfælder staaende raadløs.

Nærmere at paavise nødvendigheden og ønskeligheden af en ny dyrebeskyttelseslov maa ansees unødigt; pressen har, især i senere tid, noksom omtalt sagen, der visselig ogsaa omfattes med sympati hele landet over. Det tør vel ansees givet, at hele folket vil have skjærpede bestemmelser mod dyrplageri — vi vil nu ikke længer staa raad- og retløse ligeoverfor raaheden, vi vil, at vort folk ogsaa i denne retning skal høre blandt samtidens mest dannede.

Jeg har i flere aar samlet materialer vedkommende forslag til en ny lov mod dyrplageri, og da mit arbeide nu snart kan blive færdigt, agter jeg at indbringe et saadant lovforslag for første odelsting.

Men endskjønt der allerede er ført en vidtløftig korrespondance i denne sag, saa føler jeg mig ikke tryg for, at jo adskillige forhold endda kan være undgaaet opmærksomheden. Jeg ser derfor ingen anden raad end gjennem aviserne at henvende mig til offentligheden. Thi det vilde være godt, at forslaget blev saa omfattende som muligt, for at den paatænkte lov kunde yde midlet til i flest mulige tilfælde at forhindre og paatale dyrplageri af ethvert slags.

Jeg tillader mig derfor at bede alle og enhver, som interesserer sig for denne sag, godhedsfuldt at meddele mig sine særlige ønsker, eller hvilke forgaaelser man særlig er opmærksom paa. I vort vidtstrakte land finder jo de mest forskjellige misbrug sted. En fjeldbygd kan saaledes have fæstet sig ved sulteforing, ved ørretfiske i isen, ved storfugls indespærring i bur osv.; en kystboer har harmet sig over

fiskens behandling, over den maade, hvorpaa dunfugle ribbes o. lign.; en bymand ser med sorg paa umenneskelig læssing, paa uforsvarlig kjørsel osv. osv.

Jeg beder indstændig om, at ingen vil anse noget dyrplageri af noget slags, enten det gaar ud over stor eller liden skabning, for at være saa velkjendt, at det er unødigt at skrive om. Meget let kunde det hænde, at de værdifuldeste oplysninger paa den maade gik tabt.

Og saa giver jeg mig den frihed at bede om, at man vil skrive *snarest mulig.* Naturligvis vil jeg, saavidt gjørligt, besvare ethvert spørgsmaal om dette anliggende.

Ganske særlig gjælder nærværende henvendelse dem, som har det bedste hjertelag og de skarpeste øine — vore damer, vore kvinder i by og paa land.

Min adresse er:

„Folkebladets“ redaktion, Kristiania.

Samtlige landets aviser bedes velvillig indtage dette.

Kristiania, 18. januar 1892.

Henr. Mathiesen.

Literatur.

Trætte mænd.

Nærværende er ikke saameget ment at være nogen kritik af denne Garborgs sidste bog, som endel bemærkninger i anledning af hr. pastor Gustav Jensens i „Morgenbladets“ nummere 776 og 78 for 91 skrevne kritik. Dog maa jeg tillade mig at forudskikke lidt om den literære retning, hvortil bogen nærmest hører, samt lidt om bogen selv.

„Trætte mænd“ er hos os ved siden af „Sult“ den eneste mig bekjendte mere fremragende prøve paa den fremtidsliteratur, for hvilken der i det sidste er bleven stødt saa kraftigen i basuner ɔ: den saakaldte „psykologiske“ roman.

Mod den usurpation, der ligger i at ville hævde dette navn for en enkelt literær retning, maa der efter min mening nedlægges en bestemt protest. Psykolog er jo nemlig ikke alene den, der forfølger sjælelivet til dets inderste skjulte afkroge, men ligesaavel den, der i større træk

kan fremstille en karakter saaledes, at vi har personen lyslevende for os. Her er ikke og kan ikke være nogen væsensforskjel, thi hvad begge tilsigter og, hvis de er heldige, opnaar, er at give en sand skildring af livet og menneskene; her kan alene være en gradsforskjel, en forskjel i maade og midler. Derfor er ogsaa den overlegne og affeiende dom, der fra „psykologernes" side ofte fældes over den realistiske og naturalitiske retning, som i det siste har behersket literaturen, saa fejlagtig, thi de har begge fælles udspring, fælles objekt: mennesket.

Heri ligger ogsaa begge retningers styrke saavel som deres svaghed, og for mig stiller det sig unægtelig saa, at svaghederne hovedsagelig er paa „psykologernes" side.

Dette viser sig ogsaa i „T. m." Bogen er utvilsomt interessant, men desuagtet virkede den paa mig nærmest — trættende: ja, det lyder ganske vist kjættersk, men jeg kan ikke hjælppe for det.

Dagbøger er ialmindelighed ingen heldig form for literære arbeider, de blir let for subjektive, og der er for lidet handling i dem. Og saa at faa en dagbog paa over 300 sider, fyldte med en lidet original populærfilosofi og en ødelagt, udmarvet hjærnes reflexioner over alt mellem himmel og jord, tildels over emner, den kanske aldrig har eiet og for nærværende i hvert fald fuldstændig savner kraft til at beherske — det er dog for meget, selv om bogen er skreven af en saa spirituel mand som Garborg!

I hvert fald var jeg efter gjennemlæsningen en træt mand, og det skulde undre mig meget, om det ikke er gaaet flere som mig.

Jeg ved ikke, hvad Garborg har ment med sin bog, eller om han i det hele har „ment" noget med den. Efter min opfatning af den „psykologiske" roman, stræber den alene at give et saa sandt, objektivt billede som muligt af det sujet, den har valgt sig, og jeg skulde nærmest tro, at Garborg heller ikke har ment noget andet. Men hvorledes dette nu end forholder sig, — sikkert er det, at det er en ubegribelig lettroenhed eller tilbøielighed til at tage alt til indtægt for sig og sine anskuelser, naar hr. pastor Gustav Jensen triumferende holder bogen i været og udraaber, at den er „en vidt synlig og høit raabende afviser, ikke saa meget bort fra en kulturretning som fra en livsretning, livet uden tro. Man dør ad den vei".

Gabriel Jeronymus Gram er fuldstændig uskikket til at afgive nogensomhelst slags bevis for en slig paastand.

Det fremgaar tilfulde af bogen, at han i lang tid har tilhørt og fremdeles tilhører den i det minste hos os faatallige klasse mennesker, som af sig og andre kaldes „bohêmer", disse folk, der ikke har andet hjem end kafeen, ikke anden moral end sine subjektive drifter og lyster, ikke andre pligter end dem, som lader sig forene med deres tilbøieligheder og dem, som et uretfærdigt og snæversynt samfunds

love paatvinger dem, ikke anden drivfjær til arbeide end selvopholdelsesdriften, ikke andre glæder end dem, piger og vin kan forskaffe. Og endnu mere: bogen viser ligefra begyndelsen af, at han ikke engang er en virkelig bohêm, — hvad han har været er en anden sag — d. v. s., han er det ikke af overbevisning, slig som de minst utækkelige exemplarer af racen; han har overhovedet ingen overbevisning, kan ikke heller have nogen.

Og det er kun rimeligt og naturligt, thi Gram har gjennemgaaet en god skole!

Den gjennem en lang række af aar fortsatte umaadelige nydelse af alkohol og mere eller mindre løse kjønslige forbindelser har tilsist frembragt det resultat, den maatte frembringe. Viljekraften er brudt, existerer neppe mere, hjærnen er blød og udygtig til alt egentligt eller ædlere arbeide, han er langt paa veien til at bli imbecil eller gal, gal af udskeielser; ja, undertiden har han hallucinationer aldeles som dem alkoholdeliranter forfølges af. Læs bare skildringen af forholdet til Fanny, hvorledes han uophørlig vakler frem og tilbage, ude af stand til at komme til noget resultat, uagtet han føler, at der maaske var redning for ham i hendes kjærlighed, og læs den uhyggelige beretning om, hvad han føler, ser og hører, efterat han har brudt med hende for bestandig. Eller se paa hans forhold til frøken Berner. Han tror eller indbilder sig i hvert fald at tro, at hun vil kunne berede ham et hjem, hvor han kunde finde en fredelig havn for sit kadaver, — men er han vel istand til at beslutte sig? Nei, han gaar bare op i tomme og uendelige reflexioner, aldeles som den sindssvage!

Er dette et normalt menneske, af hvis liv og færden man er berettiget til at drage den slags slutninger, som hr. pastor Jensen gjør?

Har man virkelig ret til at betragte Gram som repræsentant for en kulturretning eller en livsanskuelse, og saa, fordi denne mand tilsist synes at omvende sig til den ene saliggjørende tro, triumfere over at *nu* er der ført bevis for tomheden og uholdbarheden af troen paa videnskab, udvikling og overhovedet det menneskelige gode?

Nei og atter nei!

Thi Gabriel Gram er syg, aandelig som legemlig, en levende modsætning til en *mens sana in corpore sano*, og dette er han bleven ikke ved at gruble over tidens „store ideer“, slig som Gøthes „Faust“, men ved egen skyld, ved et liv i laster og udskeielser, og det er i denne tilstand, vi ser ham hengive sig til reflexioner over emner, som hans aand ikke længere har kraft til at beherske og derfor efter fattig leilighed reducerer *in absurdum*. Sandelig! Den, som finder, at dette er et fuldgyldigt bevis for, at livet uden tro paa Gud fører til døden, han har smaa fordringer og er let at overbevise!

Og desuden er det saa sin egen sag med denne Gabriel Grams „omvendelse“.

Efterat han ved ihærdige bestræbelser endelig er naaet til at faa ødelagt hele sin sjælskraft, saa han ikke længere kan finde noget holdepunkt hverken i eller udenfor sig, efterat han baade paa legeme og sjæl er bleven en „træt mand“, der enten maa finde hvile eller gaa tilgrunde, — saa opdager han pludselig, at evangeliet indeholder en forjættelse, der lover ham hvad han søger! Og han har ikke længere kraft til at tvile, han griber forjættelsen som den druknende halmstraaet og klamrer sig til den med sine siste kræfter. Vil han ogsaa finde hvile? Herpaa faar vi intet svar, thi her stanser bogen.

Jeg er ikke saa ganske vis paa, hvad theologerne forstaar ved „omvendsIse“, men er Gram omvendt, — naa, ja, saa gjerne for mig; jeg skal ikke misunde dem den akkvisition! Hr. pastor Jensen synes forresten at antyde, at han ikke anser „omvendelsen“ for fuldført.

Jeg skulde ogsaa ville tilraade dem ikke heller at juble altfor meget over det skridt henimod en „omvendelse“, som *kan* ligge i Grams fortrøstning til evangeliets ord, dertil er det, som drager ham, altfor overfladisk — den *katholske* kirke, „hvor de ægte gamle kirkesange toner, og hvor det evige alterlys brænder ved madonnas blomstersmykkede alterfod“ —, altfor mystisk vagt, altfor egoistisk. Thi ganske vist *kan* dette lede ham til troen paa Kristus, men hans higen efter at finde hvile er ikke forenet med noget specielt ønske om at finde den netop hos ham ligesaalidt som med nogen syndserkjendelse eller trang til sædelig opreisning.

Meget mere skulde jeg ville paastaa, at Gram med samme iver havde grebet en hvilkensomhelst religions løfte om hjælp, naar den kun ellers tilfredsstillede hans fantasi og skjønhedssans. Thi uagtet al sin ophøiede foragt for „kunsten“ og „skjønhed“ ligger han dog aabenbart under for en trang til det mystisk-skjønne.

Og selv om han ikke skulde kunne finde nogen religion, der saa godt kunde fylde maal for ham som den kristne, saa paastaar jeg, at man ikke ved det, som fremgaar af bogen, har nogen sikkerhed for, at han vil skride videre paa den vei, han har betraadt. Thi Gram er som sagt aandelig og legemlig syg og nedbrudt, og enhver, som har prøvet lidt af, hvad det vil sige, ved, hvor ganske anderledes man da føler, tænker og handler, end naar man er frisk; men intet borger for, at han ikke atter kan bli frisk, og heller intet for, at han ikke da vil se paa verden, menneskene, livet og religionen med ganske andre øine, end da han gik rundt i et $^3/_4$ delirium. I hans ord: „jeg har bøiet mig, fordi jeg ikke vilde briste“, kan jeg alene se — og mere ligger der ikke nødvendigvis i dem — en i hans egenskab af „træt mand“ natur-

lig erkjendelse af, at han *for tiden* ikke længere har kraft til at kjæmpe; de indeholder ingen garantier for fremtiden.

Hr. pastor Jensen siger, at „Trætte mænd“ er en ny udgave af prædikerens bog. Ja, det ved rimeligvis hr. pastoren meget bedre, end jeg; kun maa jeg bemærke, at jeg i saa fald ikke rigtig kan forstaa, hvorfor hin bog har faaet plas i bibelen. Thi at et menneske ved lang usædelighed og overdreven nydelse af alkohol kan komme derhen, at han kun har valget mellem døden for egen haand eller „hvile“ *à tout prix*, det kan jeg ikke skjønne er nogen særlig „religiøs“ lærdom, skjønt dens ælde er utvilsom. Og dette er, saa vidt jeg kan se, den eneste positive „lærdom“, man kan hente af Garborgs siste bog! Jeg tror som sagt ikke, at han engang har ment at „lære“ os det — og i virkeligheden behøvedes det neppe heller, for *saa* meget „ved“ da i hvert fald videnskaben! —; den „psykologiske“ roman tænker overhovedet ikke paa at „lære“ nogen noget, men man er nu engang bleven vant til at lede efter typer og generalnævnere hos de moderne forfattere. Den, som vil behandle den „psykologiske“ roman paa den maade vil visselig kunne komme til høist overraskende resultater!

Det synes jeg ogsaa har været tilfældet ligeoverfor Garborgs sidste bog, ligesom jeg i det hele tror, at baade bogen og forfatteren har været udsatte for voldsomme misforstaaelser.

Kristiania $^{10}/_{1}$ 1892.

Sc . . . . .

For skole og hjem.

Fader vor.

(Fra svensk ved *Oliva Åstrand).*

O, Du, som fjernt hist over taagens egne
og stjernerne og englenes forsamling
bor i et lys, did tanken faafængt løfter
sin matte vinge! Du, som himmelsk god
af støvets barn dog hilses vil som fader!
Maa Evige, til dit navns ære her
i hvert et bryst en hellig lue brænde!
Maa jorden, hidtil mørk af synd og plager,
herefter blive fri og lys! O! Komme
til os dit rige, Herrens stad, det ny
Jerusalem paa kraft og sandhed rig
i gyldne skyers glans fra himlen ned!
Da skal ei længer blot et magtløst suk,
en faafængt bøn vor hjertetro frembære,
ske skal blandt os din vilje, som den sker
iblandt din himmels evige naturer.
Algode Gud! Du vore sjæle giv
i prøvelsens og jamrens taaredaler,
hvad for et evigt liv de mon behøve!
Styrk deres kraft og faderligt dem mætte,
med gyldne frugter fra dit paradis!
Forlad os Herre, som og vi forlade!
Pas byrden efter vore svage skuldre!
Og led os ei i fristelser, hvor seiren
ei er beredt! Os fra det onde frels!
Thi kjærligheds og lysets gudescepter
du evigt strækker over ting og aander,
og i æoners skiftende æoner
er magten, æren, herligheden din.

Alle sjæles fest.

(Efter det tyske ved *M. S.*).

Sæt hid de duftende resedaer alle,
de sidste røde asters, bring dem hid!
Og lad igjen om kjærlighed os tale,
som vi det gjorde før i vaarens tid.

Giv mig din haand, lad mig den lønlig trykke,
ser nogen det, saa er jeg lige glad.
Og giv mig et af dine søde blikke,
jeg be'r igjen, som engang før jeg bad.

Det blomstrer, dufter nu paa alle grave,
en dag har og de døde fri hvert aar.
Kom til mit bryst, lad mig igjen Dig have,
som jeg Dig havde før, hin lyse vaar.

I Kristiania lærerindeforening afholdtes generalforsamling mandag den 25de januar. Aarsberetning og regnskab oplæstes. Medlemsantallet viste sig at være i betydelig stigning, og foreningen tæller nu 166 medlemmer.

Forsamlingen besluttede, at der skulde søges tilveiebragt midler til oprettelse af et lærerindehjem med tilhørende understøttelseskasse. I den anledning blev kontingenten forhøiet fra 1 kr. til 3 kr.

Derefter foretoges valg paa bestyrelse. Valgte blev: Frkn. Anna Rogstad, Anne Holsen, Betsy Bjørset, N. Luth og J. Kristoffersen.

Ifølge privattelegram fra Kristianssand til „Verdens Gang" tilraader den af repræsentantskabet nedsatte komites flertal fællesundervisning indført i kathedralskolen. Mindretallet, der ikke er principielt mod fællesundervisning, tilraader kommunalt bidrag til en privat pigeskole.

Forskjelligt.

Kristiania kvindelige handelsstandsforening holdt forleden en seksa i Handelsstandens lokale. Efterat formanden havde holdt en tale for foreningen, blev en sang afsunget og et leve foreningen under stor tilslutning udbragt. Siden holdtes flere taler og udbragtes flere skaaler. En kvikt skreven versificeret tale oplæstes under stort bifald. Ud paa aftenen overraskedes med et par smukke tableauer, der blev modtaget med megen paaskjønnelse.

Feil underrettet. „Bergensposten“ for 20de januar meddeler, at Norsk Kvindesagsforening ikke vil deltage i Chicagoudstillingen. Dette forholder sig ikke saa. N. K. F.s bestyrelse har allerede sat sig i direkte forbindelse med de amerikanske kommissionærer for kvindernes afdeling.

Et lovforslag om børns og kvinders arbeide i fabriker har i flere aar været under forhandling i det franske parlament. Det blev først vedtaget af deputeretkammeret, derpaa forandret af senatet, saa igjen forandret af deputeretkammeret, før det endelig forelaa i sin nye skikkelse. Forslaget omfatter alle offentlige og private fabriker og værksteder, hvor damp eller anden mekanisk kraft blir anvendt. Børn kan ikke sættes i arbeide, før de har fyldt sit 13de aar, eller sit 12te aar, hvis de har taget sin skoleeksamen. Indtil sit 17de aar maa de have lægeattest for legemlig skikkethed for arbeide. I vaisenhuse og velgjørende indretninger, hvor der gives mindreaarige børn haandværkseller skoleundervisning, maa de ikke beskjæftiges mere end tre timer daglig. Gutter under 18 og piger 21 aar samt gifte kvinder maa ikke have mere end 10 timers arbeide, og dette maa ikke foregaa i tiden mellem klokken 9 aften og kl. 5 morgen. Heri kan dog tilstedes undtagelser. En dag i ugen maa de have absolut fri, men dagen kan bestemmes efter frit valg. Kvinder kan ikke ansættes til arbeide under jorden, gutter kun under bestemte betingelser. *(V. G.)*

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de februar 1892.	No. 4.

Hedda Gabler og Thea Elvsted.

(Foredrag holdt i N. K. F. onsdag 13de januar af fru *Ragna Nielsen*).

Det kan synes dristigt af kvindesagsforeningen at indbyde til et foredrag over Hedda Gabler, — Hedda Gabler, som i det sidste aar er blit diskuteret og debatteret over hele den civiliserede verden af de største og intelligenteste kritikere. Og det kan synes specielt dristigt i Kristiania, hvor vi endnu har frisk i erindringen Herman Bangs fortrinlige kommentar til det store drama. Og dog har vi her i norsk Kvindesagsforening det, som gir os ret til at gi et ord med i laget; det er *mænd*, som rundt omkring i Europa holder foredrag over Hedda Gabler, men Hedda Gabler er en kvinde, og da er det vel ikke for dristigt af os at tro, at netop kvinder kunde ha det at si, som kunde hjælpe med til forstaaelse af en kvindes væsen. Det gaar altid saa med Ibsens dramaer, at der gaar mange aar, inden publikum er vokset op til forstaaelse, og at Hedda Gabler endnu ikke er forstaaet, derpaa har vi baade her hjemme og fra udlandet stadige beviser — derfor kan det ha sin berettigelse, at der fra forskjellige kanter blir gjort forsøg paa at kaste lys over skikkelsen. Og saa fortrinligt som Herman Bangs foredrag var, og saa stor glæde og nydelse som det var at høre det — der var en ting, han glemte at tale om, et moment, som var undgaaet hans opmærksomhed: det var det arbeide, som ved dette drama er gjort for kvindernes sag. Og i dette moment ligger kvindesagsforeningens berettigelse til at være med i diskussionen om det store værk og vor pligt til at gribe leiligheden til at udtale vor ærbødighed og taknemlighed mod den, der har udrettet det store arbeide for os, det store og vanskelige arbeide at forandre menneskers sind og en gjennem aarhundreder tilvant tankegang.

Der var bare, saavidt jeg husker, en ting i Herman Bangs foredrag, hvori jeg ikke var enig. Han fortalte om, med hvilken spænding man i Kjøbenhavn havde ventet paa bogen, og da den saa kom, saa blev der ikke som ellers ivrig tale og diskussion, nei der blev taushed, en slags forvirret, forundret taushed; thi, sagde H. B., man var vant til i Ibsens værker at finde symboler, og Hedda Gabler var jo kun et menneske, historien om et menneske. Nu ved jeg ikke, om dette er Herman Bangs egen mening om Hedda Gabler, eller om han kun satte det frem som den almindelige mening blandt publikum, men i alle tilfælde tror jeg de fleste kvindesagskvinder vil være uenig i den opfatning, at Hedda Gabler ikke er noget mere end historien om et enkelt menneske. Hedda Gabler og Thea Elvsted er mennesker, virkelige, lyslevende mennesker, det er vist, — jeg tænker, baade den ene og den anden af dem kan bringe strenge i os til at vibrere, som viser os, at vi er i slægt med dem begge to, at det er kjød af vort kjød og blod af vort blod. Men de er tillige som alle de store skikkelser hos Ibsen noget mere. *For mig er Hedda Gabler og Thea Elvsted det inkarnerede resultat af mændenes opfatning af kvinderne og mændenes behandling af kvinderne gjennem aartusinder.* Jeg ber om, at disse ord ikke maa opfattes paa den almindelige, tarvelige maade som et angreb paa mændene. Naar kvindesagskvinder nævner fakta, fakta, som vi er nødte til for sagens skyld at komme frem med, saa hyles der straks op om mandshad osv. Kunde det ikke lykkes os engang at faa folk til at forstaa, at vi ikke er saa taabelige at ville angribe vore forfædre for de feil, de har begaaet, heller ikke nutidens mænd, fordi de ligesom nutidens kvinder har faaet en god del af sine tanker, anskuelser og meninger i arv fra disse forfædre, — vi siger hvad vi maa si, ikke for at komme hverken fortidens eller nutidens mænd tillivs, men for at hjælpe og hæve fremtidens kvinder.

Mennesker, som ikke faar lov til at udvikle sig i frihed, hvis evner og længsler og anlæg ikke faar lov til at ta den form, der vilde være naturlig for individualiteten — de kommer til at bære merker efter denne mishandling, de blir ikke det, som naturen havde bestemt dem til. Vi kalder dem tyranniserte, og den, der bevidst eller ubevidst udfører mishandlingen, kalder vi tyrannen. Af denne grund er vi nødte til at si, at mændene har udført tyrannens rolle ligeoverfor kvinderne. De har havt en form, hvorefter alle kvinder skulde danne sig, hvori de skulde snøres ind, og de har ingen anelse havt om, at følgen blev kvindernes aandelige lemlæstelse. Og det, at de fleste kvinder hjælper til med dette lemlæstelsens arbeide paa sit eget kjøn, det beviser ikke andet end at det er gaaet her som det altid gaar, at træle faar trælesind, finder det i sin orden, at der er træle til, og hjælper til med at kue sine egne ulykkesfæller.

Disse to kvinder, Hedda Gabler og Thea Elvsted, saa forskjellige som de er i alt: i anlæg i temperament, i udseende — et har de fælles. De har begge, de som alle kvinder, vokset op med den bevidsthed, at det for dem ingen pligt var at udvikle sine evner, at ruste sig til at udføre et arbeide i verden, det arbeide, som deres naturlige evner anviste dem som deres. De har ikke som mænd at bryde sig en bane, de har at vente, til en mand kommer, der vil gifte sig med dem, og saa la sig forsørge af denne mand. Det er nemlig mandens bestemmelse at gjøre ud af sit liv, hvad han selv vil, at udføre et arbeide paa denne jord, det arbeide, som hans evner anviser ham, kvindens bestemmelse er det kun at gifte sig med en mand og føde børn. Hvis det er saa, at dette og kun dette er kvindens bestemmelse, da er det grusomt af den, der har skabt os, ikke at ha gjort os alle ens og ikke at ha gjort os alle skikkede til denne vor ene bestemmelse. Hvad skal vi kvinder da med længsler og aspirationer, med evner og anlæg? Det var saa greit, og verden vilde være saa meget mindre fuld af smerte og sorg og pine, naar kun manden var det egentlige menneske, som havde at udføre menneskets arbeide paa jorden, og kvinden var et slags hundyr, brunet eller blond, for at mændene kunde faa efter sin forskjellige smag, men ellers allesammen ens efter opskriften — den opskrift, som vi kjender fra det gamle kvindelighedsideal. Kanske De vil si, mine herrer og damer, at dette er en overdrivelse, og at der *nu* ialfald er fuld frihed til udvikling for kvinder paa alle omraader. Ja, mon det? Se Dem om og lyt efter, saa skal De se. Hør efter, hvad fædre og mødre indprenter sine børn, fra de er smaa, og læs, — læs f. eks. hvad den kongelige skolekommission siger om pigernes undervisning; de tør ikke engang la pigerne faa middelskoleeksamen paa samme tid som gutterne; det kunde gjøre dem mindre skikkede til „kvindens egentlige kald“, hindre dem i at opfylde „kvindens bestemmelse“ osv. osv. Der vil nok gaa generationer, inden det er gaaet ind i den almindelige bevidsthed, at kvindens bestemmelse ligesom mandens bestemmelse er den: først og fremst at være et menneske.

Hedda Gabler og Thea Elvsted er begge ofre for denne opfatning af kvindernes bestemmelse. De er henvist til kjærligheden som livskald; de kan ikke, saadan som en mand, ta imod kjærligheden, *naar* den kommer, og *hvis* den kommer, og gjøre den til *en del af sin tilværelse*, — den skal være selve deres tilværelse. Og saa staar de der som to typer paa kvinderne saaledes som de almindeligst er, og som symboler paa, hvorledes kvinders skjæbne blir og gjennem kvinderne mændenes skjæbne, hvis menneskene vil ture frem i haardhjertet og vanesløvt og uforstaaende at snøre medmennesker ind i baand og lænker istedenfor at hjælpe til med at skaffe dem betingelserne for at kunne udvikle sig i frihed.

Jeg formoder, at hvad jeg nu siger vil vække anstød, men det burde det ikke, for sandheden burde ikke vække anstød. Hedda Gabler er type paa en del kvinder, som kanske er mere almindelige end mange tror. Det er de kvinder, som mangler kjærlighedsevnen og som følge deraf mangler den instinktmæssige kjærlighed til børn. De lever her rundt omkring os i vort samfund, saaledes som jeg er vis paa de findes i andre samfund, og man kan træffe dem i de lave samfundslag som i de høie. Kom dem nær og faa deres fortrolighed, og de skal høre, at de aldrig har havt nogen dragelse til en mand, at det ægteskabelige forhold er dem en modbydelighed, det at faa børn intet andet end en gru — naar de merker, de skal ha et barn, blir de halvgale af raseri og fortvilelse — og det at opdrage børnene er dem kun et kors og en plage. Herman Bang fremstillede det, hvis jeg forstod ham ret, som om disse kvinder kun findes i de høje samfundslag, og som om denne mangel hos dem var selvforskyldt, som de havde mistet kjærligheds-evnen paa grund af et liv i selvtilbedelse og egenkjærlighed. At der kan være dem, som kvæler og ødelægger naturlige følelser i sig, det kan saa være, men der er dem, som aldrig har havt og aldrig faar disse naturlige følelser. „De uhyrer, de vil ikke føde børn!“ fortalte H. B. os, at en fransk kritiker havde sagt om den slags kvinder. Ja, vi kalder dem uhyrer, hvis de af omhu for sit eget skjønne legeme eller af frygt for legemlig smerte kvæler naturlige følelser som kjærligheden til en mand og kjærligheden til et barn. Men hvis naturen ikke har git dem disse følelser — hvorfor skal de saa kaldes uhyrer? Der er mænd, som er fuldstændig blottede for kjærlighedsevne, og de faar lov at eksistere ligevel — hvorfor da ikke kvinderne? Vi er kommet saa langt nu, at vor retfærdighedsfølelse stødes af det, at mennesker skal kaldes med haarde navne, fordi naturen har negtet dem noget. Jeg kan i mit stille sind ha medlidenhed med et menneske, der ikke af naturen har faaet det, som jeg sætter mest pris paa af alt menneskeligt, f. eks. et religiøst sind, men derfor kalde ham et uhyre, har jeg da virkelig ikke lov til. Forbrydelsen er ikke, at disse kvinder mangler kjærlighedsevnen — det kan de jo ikke selv gjøre for — forbrydelsen er at der handles med dem, og de selv handler, som om de havde den, at samfundet, at opinionen tvinger saadanne kvinder til at gjøre ægteskabet til sit livskald.

Efter min mening er Hedda Gabler en af disse naturer. Kjærlighed, moderlighed ligger ikke for hende. Hun er ukvindelig efter den definition, at kvindelighed er det samme som moderlighed. Og saa kalder vi moderne mennesker hende et uhyre; — for de meget ukvindelige valkyrier beundres nemlig kun i digtningen, der er ingen plads for dem i det moderne liv. Havde Hedda Gablers fader forstaaet sin datters

natur, og havde han været en rigtig fader for hende, saa havde han ikke ladet samfundet faa lov til hver dag og time i hendes liv at indpode den bevidsthed i hende, at da hun var kvinde, saa var det hendes ret og hendes pligt at la sig forsørge af en mand. Havde Hedda Gabler ganske prosaisk været nødt til at arbejde, saaledes som general Gablers søn havde været nødt til det, var Hedda Gabler blet en anden og følgelig hendes skjæbne en anden. Da havde hendes liv været fyldt af ærgjerrighed, af higen efter at faa virkeliggjort i sit liv det ideal af skjønhed og storhed, som lever i hende, en længsel, som er det bedste og ædleste i hende. Hvem ved? kanske kjærligheds-evnen da tilsidst var vakt tillive i hende — ialfald havde hun ikke drømt om at begaa den forbrydelse mod sig selv og Jørgen Tesman at gifte sig med ham. Hun opdrages ikke til at være et frit menneske, men til at være slavinde — for hvad er det at gaa ind i et fornuftegteskab andet end at gjøre det, som slavinder gjør — hun har jo som slavinderne ingen anden udvej, der er ingen anden tilværelse mulig for hende. Og saa forkrøbles og forkvakles alt, som oprindelig var stolt og ædelt i hende. Hun faar slavindernes fejl. Hun er ondskabsfuld ligeoverfor den stakkars gamle frøken Tesman. Hun er katteagtig listig og hykkelsk blid ligeoverfor Thea for at liste alt ud af hende om hendes forhold til Løvborg. Og hun er feig — det er endnu det mest karakteristiske for hendes fornedrelse, at den stolte Hedda Gabler nedlader sig til at være feig. Hun er misundelig. Er der ved siden af at være feig noget mere fornedrende end at være misundelig? Men det er saa rimeligt. Det er indpodet i hende, at en kvinde er ikke noget i sig selv, hun er kun noget i forholdet til mænd — hvad under da, at hun misunder den, hvem naturen har git det eneste, som efter samfundets mening gir kvinder ret til at eksistere. Og hun er begjærlig og intrigant. Opdragelsen og samfundets mening om kvinders plads og bestemmelse har berøvet hende det, som kunde gi hendes liv indhold og henvist hende til det, som naturen har negtet hende — og for at fylde den indre tomhed griber hun efter det eneste, som hun som kvinde er henvist til, men griber efter det paa den maade, som hun efter sin natur maa — og virker derved ødelæggelse og fordærvelse rundt omkring sig. Og naturligvis maa hun lyve. Lyve paa den modbydeligste maade, idet hun insinuerer for Jørgen Tesman, at grunden til, at hun brændte manuskriptet, egentlig var kjærlighed til ham og kanske ogsaa den legemlige titstand, hvori hun er — men den løgn er rigtignok saa væmmelig, at den sidder hende fast i halsen. Og hun begaar den gemene forbrydelse at forgribe sig paa en andens ejendom — gjør det, som kvinder dømmes til tugthuset for. Mens det oprindelig adelige i hende viser sig i den fornemhed, hvormed hun skjuler sin fortvilelse for dem alle.

Svanen kan bløde sig tildøde i hønsegaarden, men den betakker sig for at appellere til hønsenes forstaaelse eller medfølelse. Og saa tilsidst — hun kan ikke hæve sig ud af det altsammen, ryste det alt af sig, — hvad er der i hendes opdragelse og foregaaende liv, som skulde kunne give hende kraften og evnen til det, — men bli i fornedrelsen, det vil hun ikke, og det er den sidste levning af alt, hvad der er stolt og frit hos Hedda Gabler, som bringer hende til at sætte pistolen for tindingen og trykke løs.

Hedda Gabler staar der som type for de kvinder, hvem vi i det daglige liv kalder ukvindelige, og som et levende vidnesbyrd om, hvad samfundets opdragelse af kvinderne og samfundets opfatning af kvindernes plads og bestemmelse gjør saadanne kvinder til. Og Thea Elvsted staar der som type for de kvinder, som er saa meget almindeligere, som af verden kaldes kvindelige, men som vi kvindesagskvinder kalder kvindagtige.

Thea Elvsted opfylder alle det gamle kvindeideals fordringer. Ja det vil si, spidsborgerne, som holder sterkt paa det gamle kvindelighedsideal, vilde ikke billige, at hun er løbet fra sin gamle foged og hans børn, men med fradrag af dette er hun kvinden, som hun bør være. Hun er ikke begavet — Thea Elvsted er rent ud sagt lidt dum, men det bør en kvinde være, det er yndigt, at en kvinde er det. Hun er frygtsom, hjælpeløs, blir let forskrækket og forvirret — men der hvor det gjælder den elskede, viser hun, drevet af sin kjærlighed, et naivt, ubevidst, reflektionsløst mod, — og da naar det gjælder den, en kvinde elsker, er kvindeligt mod paa sin plads, ellers er mod en ukvindelig egenskab. Der er hos hende, som hos alle kvindelige kvinder, et stærkt drag af moderlighed i hendes følelse for Løvborg, — men som saa mange kvindelige elskerinder og mødre tør hun ikke aabenlyst komme frem med sin ængstelighed og sin omhu — hun ved, at mænd som oftest irriteres af det — og saa gaar hun paa ægte kvindelig vis de skjulte veje for at beskytte ham mod ham selv. Hun er fordringsløs — Løvborg maa da endelig ikke gaa fra det lystige lag for hendes skyld, — hun er tilgivende, ja hun er mere, hun har den rette kvindelige ædelmodighed, som ikke engang vil høre om hans forvildelser. Havde Thea været gift med Løvborg, saa havde han kunnet være utro mod hende gang paa gang, hun havde tilgit ham længe, før han bad om tilgivelse; naar han bare bredte armene ud, havde hun med jubel kastet sig i dem, og hvis han vilde bekjende for hende, hvad han havde forbrudt, saa havde hun lagt haanden over hans mund og sagt: „Jeg vil ikke høre noget“ — saaledes som hnn siger, da hun tror, Løvborg vil tilstaa noget om svirenattens forvildelser. Og havde han forstødt og forladt hende, saa havde hun bare som en hund krøbet tilbage til hans dør og havde rørt ham lidt og irriteret ham meget ved at afslaa

nogensinde at forlade ham. Thea Elvsted er kvinderne, som de er flest — med den sterke trang til kjærlighed, den geniale evne til at elske, en evne, som nok skulde plejes og fredes om hos de unge piger, men som sandelig ogsaa skulde styrkes, hærdes og reguleres. Styrkes og hærdes i arbejde — arbejde paa egen udvikling, arbejde for en fremtidig livsstilling — ikke som nu faa lov til at erobre hele mennesket, saaledes at hele hendes aandelige liv ikke *er* andet end denne bestandige længsel efter kjærlighed. Mændene priser denne stærke kjærlighedsevne hos kvinderne — i teorien, priser den i digte og festsange; i virkeligheden er det ikke frit for, at den trætter dem, kjeder og irriterer dem, og som oftest betænker de sig ikke paa at trampe paa den. Det har til alle tider været kvinder som Hedda Gabler, der har tiltrukket mænd, der er blet tilbedt af mænd, der har forstaaet at holde mænds kjærlighed fast. Det er ikke Thea Elvsted, der dog, synes vi, har saa meget mere at gi. Vi kvinder finder dette baade underligt og uretfærdigt. Men mon det ikke ialfald for en del kommer af, at Thea Elvsted er opdraget saaledes, at hun absolut intet andet indhold har end denne sin kjærlighedsevne; det stakkars søde lille tossehode forstaar ikke at hævde sig selv paa nogen maade, hun ejer ikke selvfølelse, og saa kan hun heller ikke vinde andres respekt. Hun blir trættende og hun blir kjedelig. Og har Hedda begaaet en synd mod sig selv ved at forbinde sig med en mand, hun, som ikke kan elske, saa begaar Thea en ligesaa stor synd, som konsekvent maa hevne sig paa hele hendes inderste væsen og gjøre hende ringere, ved at hun, som kan elske, gaar ind i et egteskab med en mand, som hun ikke elsker.

Det er en almindelig sætning den, at en mand kan begaa et fejltrin og hæve sig op igjen af fornedrelsen — paa en kvinde sætter et moralsk fald ganske anderledes merker. Det er meget muligt. Men hvor frygteligt er det da ikke, at opdragelse og samfundsopinion lærer kvinder op til at gjøre det samme, som kurtisanerne gjør, og berettiger hende til at leve det samme liv, hvis bare samlivet med den mand, hun ikke elsker, kaldes egteskab. Hvad er Hedda Gabler og Thea Elvsted andet end to underholdte kvinder? Den ene er smuk, fornem, kan gjøre fordringer og kjøbslaar ogsaa — hun vil føre hus, ha livretjener, ridehest — den anden har ikke noget, der berettiger hende til at gjøre fordringer, og hun gjør det heller ikke — fogden tog hende, fordi hun var „billig at holde“, det fortæller hun selv. De har begge syndet mod sit inderste væsen ved at begaa det feiltrin, som lige meget er et feiltrin, fordi om verden kalder det et hæderligt egteskab, og de er begge blit fornedrede ved det, blit ringere. Saaledes er det gaaet med saamange kvinder, enten de nu selv har forstaaet det eller ikke. Det er kun de færreste, de sterke, de heldige, som igjen kan arbejde sig ud af en saadan fornedrelse.

Jeg havde nær glemt at tale om tante Julle — tænk det — vilde Jørgen Tesman si. — Men det falder saa naturligt at glemme tante Julle. Kritikerne har ogsaa konsekvent glemt hende. Der er overhovedet ingen, som blir saa grundig overseet i verden som tante Julle. Og blir hun overseet — hvad blir da tante Rina og Berte? Tante Julle staar dog i en fremskudt stilling, hun er representanten for det lange tog af syge og tjenende kvinder, men blir høvdingen overseet, hvorledes gaar det da med de menige? Tante Julle blir overseet, og dog har hun det, som hverken den stolte, tilbedte Hedda Gabler eller den unge Thea Elvsted med kjærlighedsglorien om sin pande har — hun har reddet noget ud af kvindernes sædvanlige skibbrud. Hun har reddet sin karakter. Tante Julle har arbeidet al egenkjærlighed ud af sig — hun danner i det som i alt andet den diametrale modsætning til Hedda Gabler. Hun lever i og for andre, — tænker hun nogensinde paa sig selv, saa er det ogsaa kun for andres skyld; kjøber hun en ny hat, saa er det ikke for sin egen skyld, men forat Jørgen og Hedda ikke skal ha skam af hende. Tante Julle har gjort det, som ikke faa kvinder gjør: hun har med ydmyg tilfredshed slaaet sig til ro paa det trange lille gebet, der var hende anvist. Men hæve sig til nogen høiere flugt, til noget videre syn, det kan tante Julle ikke; hendes kræfter har ikke strakt til det. Og det blev ikke heldigt for salig Jokums søn. Der maa hos Jørgen Tesman ha været muligheder — Hedda tror jo, han er begavet — og jeg tænker, han ikke var blet saa tarvelig, hvis den kvinde, der opdrog ham, havde levet i forhold, der gav hende et videre syn, istedetfor af en, der var saa forskrækkelig lig en gammel, snil, tarvelig, respektabel, rettænkende høne som tante Julle. Og bare af den grund er det nødvendigt at arbeide for at faa flere adelskvinder i verden — fordi kvinder som oftest har unge at opdrage, unge at ha indflydelse paa — og paa disse unge vil de komme til at sætte et præg.

Herman Bang viste os i sit foredrag, hvorledes Ibsen først efterhaanden fik øie paa egenkjærligheden hos kvinden og tog fat paa den, ligesom han længst havde tat fat paa egenkjærligheden hos manden. Ja — men sammen dermed viste Ibsen os ogsaa samfundets, mandens uret mod kvinden. Ikke saa at forstaa, at vi kvindesagskvinder vil gjøre kvinden til den ansvarsløse og læsse al skyld over paa manden eller paa samfundet, — den enkelte persons skyld og ansvar faar bli staaende, fordi om der er andre, som skal drages til ansvar for sin behandling af denne person. Men saa længe forholdet er som mellem herre og træl, mellem tyrannen og den undertrykte, saa længe holder man sig til undertrykkeren, til tyrannen; den, som har magten, faar ha det største ansvar, og den, som har det største ansvar, faar ha den største skyld — foreløbig. Først naar mand og kvinde staar fuld-

stændig lige, med samme ret, med samme ansvar — først da kan der bli tale om at skifte mellem dem, at bedømme med samme maalestok. Og hvilken udvikling i forstaaelsen af kvindens stilling ligger der ikke hos alle Ibsens kvindeskikkelser mellem Solveig og Hedda Gabler; det er hele kvindeemancipationens historie paa et bret. *Solveig*, dette uvirkelige væsen, der kun lever i menneskers fantasi, men ved sin skjønhed blir saa farlig for os, der arbeider for sandhed og frihed hos kvinderne — farlig, fordi hun begeistrer de unge piger til efterligning, saa de gjør vold paa alt, hvad der er sundt og kraftigt og udviklingsdygtigt hos sig for at bli et saadant stillestaaende kvindelighedens ideal for en mand. Hvor glimrende gjør ikke Ibsen selv nar af dette i „Fruen fra Havet", hvor stakkars Lyngstrand som representant for alle ungdommelige egoister saa inderlig naivt kommer frem med den fordring, at Bolettes livskald skal være at gaa og vente paa ham. Men Solveig er den sidste Ibsen'ske kvindeskikkelse, dannet, ikke efter virkeligheden, men efter den mandlige egoismes længsel og fordringer, og nu følger raskt efter hverandre kvindeskikkelser som representanter for kvindesagens vækst. Vi har *Petra* i „En Folkefiende", kvinden, som forlanger at faa arbeide, vi har *Lona Hessel*, som bringer frem kvindernes fordring paa at faa lov til at bringe et friskt sandhedens og ærlighedens element ind i mændenes fordærvede samfund, vi har *Nora*, der bringer kvindernes fordring paa ogsaa i kjærlighedsforholdet at faa være et menneske, være sig selv, ikke mandens dukke; vi har *Ellida*, der bringer Noras fordring videre, og som repræsentant for alle hustruer appellerer til alle gode og forstandige ægtemænd og forlanger frihed — frihed, forat hun ogsaa skal kunne ta ansvaret paa sig, og forat hun, den frie ansvarlige kvinde, skal kunne gi ham, manden, mere end han nogensinde har forlangt, mere end han nogensinde har drømt om, — og vi har *Hilde*, den prægtige, morsomme Hilde, der i sit navn og sit hele væsen bringer et godt varsel om, hvad fremtidens unge pige vil kunne udrette — det kjække, friske pigebarn, som har en livslyst og et livsmod, som nok skal kunne seire over alt det sløve tilvante, Hilde, som vi elsker, og for hvem vi haaber og lægger planer — hun skal faa alt det, som vi har maattet savne. Saa er kvindesagen vokset sig saa sterk, kvinderne har faaet saa megen selvbevidsthed og selvfølelse, at Ibsen kan begynde at vise os det forvendte i os selv, afgrundene i os, og vi faar fru *Alving*, der har solgt sig selv og høster lønnen for det baade i forvirringen og forkjertheden i sit eget væsen og i sønnen, som hun elsker høiest af alt i verden. Kvindens indre er blet forkjert og forvendt, hun er raa, hun er slet, hun begaar de laveste forbrydelser og skjuler det alt med den forstillelsens kunst, som hun har lært sig til under den lange fornedrelsens og undertrykkelsens tid, men *Rebekka* eier alligevel det, som igjen kan hæve og

adle kvinden, det, som man undertiden synes er det eneste, der holder denne verden sammen, kjærlighedsevnen. Og saa tilsidst kommer *Hedda Gabler*, oprøreren, og siger: I mænd har negtet os kvinder friheden, har negtet os ligeberettigelse under det paaskud, at vi havde nok i kjærligheden. I lyver — ikke alle kvinder har faaet kjærlighedsevnen, og at henvise disse kvinder til det som livskald, som naturen har negtet dem, det er grusomhed og tyranni.

Alt dette siger Ibsens kvindeskikkelser alle, der vil høre — og derfor er vi kvinder taknemlige, men mere taknemlige for Hedda Gabler end for Solveig. Behøves der mere bevis for vor sags sandhed og berettigelse end det, at nutidens store forfattere har ført vor sag saa glimrende. Tror nogen virkelig, at Ibsens kvindeskikkelser havde seet lyset, hvis ikke de tanker, som de bringer frem, havde havt sandheden i sig og var bestemt til at seire?

Og saa tar vi kvindesagskvinder, i bevidsthed om, at det eneste vi vil, er sandhed og retfærdighed, med tak imod al den lærdom og al den anvisning, der ligger i Hedda Gabler. Hedda Gabler er *feig*, og Thea Elvsted er *dum* — og vi erkjender, at saaledes som vi kvinder er blit, ved vor opdragelse, ved mænds opfatning og fordring til hvad kvinder bør være og hvad kvinders kald og bestemmelse er — saa kan vi for tiden godt deles i de feige og de fordummede. Men den, som er feig er ulykkelig, og det er de ulykkelige, som gjør oprør. Og oprøret er i fuld gang rundt omkring blandt alle de feige, og selv de fordummede begynder at se sig om og tænke sig om. Feighed og dumhed — det er trælefeil og træles merke. Og hvorledes skulde det kunne være anderledes? De, der behandles som træle, faar træles feil og træles præg — det er kun i frihed,, at det gode kan komme helt og fuldt frem og overvinde alt ondt og lavt. Det er netop disse to feil hos kvinderne, som kvindesagens arbeidere kjæmper imod hos kvinderne. Det er nutidens kvinders feil. Hvis kvindesagens arbeide lykkes, da vil ikke disse to feil mere være karakteristiske for kvinderne. Da er jeg vis paa, at de feil, som fremtidens kvinder vil faa at kjæmpe mod hos sit eget kjøn, ialfald blir mere *adelige* feil end *feighed* og *dumhed*.

Literatur.

Professor dr. Gustav Storm: Maria Stuart. Otte forelæsninger. J. W. Cappelens forlag. Kristiania.

Maria Stuart er en af de store tryllerinder og en af de store ulykkelige i historien. Man kan aldrig blive rigtig færdig med hende. Hun fængsler, interesserer, vækker splid endnu, ligesom hun gjorde i levende live. Det er som om verdenshistorien har slet samvittighed for hendes skyld, og den slette samvittighed holder interessen vedlige mer endnu end skjønhed, trylleri og ulykke.

De uædelmodige stemmes af den til irritation, beskyldninger og vrede. Er det saa, at den skjønne dronning har fortjent sin skjæbne (og naturligvis har hun det!) saa fortjener hun ingen medlidenhed — et letvindt ræsonnement forresten — og historien behøver ikke at have slet samvittighed for hendes skyld. Tvertimod.

De ædelmodige og de ridderlige derimod finder, at man aldrig har ret til at behandle nogen saadan som Maria Stuart blev behandlet, selv om hun havde fortjent det. Hos dem vækker desuden ulykken, for ikke at tale om skjønheden! — altid medfølelse, og de gaar egentlig ud fra, at den har retten paa sin side. For dem er Maria Stuart en martyr.

Saa er det de retfærdige, for hvem hovedsagen er: Hvad er sandt? De undersøger, før de dømmer og, om de gaar til undersøgelsen med en hemmelig forudfattet mening, en sympathi eller antipathi, saa skjuler de den, til de kan faa den godtgjort og irettelagt, saa de kan vinde andre for sin opfatning, ikke ved at paastaa, men ved at overbevise.

Til disse retfærdige hører professor Storm. Professor Storm har ualmindelige betingelser for at rede en floke i historien. Han er bekjendt som en energisk og grundig forsker, en kyndig og skarp gransker af kildeskrifter. Han er bekjendt for at kunne læse det han finder og forstaa det han læser — en ikke saa ganske almindelig egenskab — og for at benytte det med kløgt og dygtighed. Han er desuden bekjendt for den næsten overdrevne skepsis, hvormed han sigter sine kilder, og for ikke at antage nogen mening uden efter de allerklareste beviser. Han er af dem, som ikke tror, før han ser.

Da professor Storm indbød til forelæsninger over Maria Stuart, var derfor indbyderens navn en garanti for, at det fængslende stof vilde faa den mest samvittighedsfulde udredning. Man kunde vente, at sfinxen vilde udlevere sin gaade. Det var da ogsaa en ualmindelig stor skare tilhørere, som samledes til disse forelæsninger. Og de blev ikke skuffede.

Al sin grundige lærdom, sin energi og sin skarpsindighed anvendte professor Storm paa at sigte og klargjøre Maria Stuarts historie Sin skepsis, sit forlangende om at blive overbevist før han troede — vendte han mod de anklager og de beskyldninger, som dronningen har været gjenstand for. Her havde han fundet det svage punkt. Herimod rettede han sit angreb og førte det seirrigt igjennem.

Professor Storms fremstilling var fuldstændig objektiv og saglig. Han forlangte aldrig, at man skulde tro ham paa hans ord. Han paaviste og han lagde materialet frem og deducerede sine slutninger ud af de foreliggende fakta, saa tilhørerne kunde dømme selv. Han var heller ikke bange for de mest minutiøse detaljer, der hvor detaljerne var af vigtighed for at belyse og bevise og derigjennem faa sandheden frem. Denne rigdom paa detaljer, den stadig ordlydende citeren af samtidige aktstykker, breve og udtalelser, sammen med den faste ordning af stoffet og de præcise konturer, gav fremstillingen, foruden klarhed og anskuelighed, en aktualitet og et dramatisk liv, som formodentlig de færreste havde ventet af en saa lærd og objektiv forsker, men som gjorde fremstillingen meget fængslende.

Professor Storm værgede sig mod at ville „rense“ Maria Stuart; han vilde kun fremhæve alt hvad der kunde „tjene til at belyse hendes karakter og udvikling og de forhold og personer, der omgav hende og beherskede hendes skjæbne“. Desto mere til hendes fordel er det, at hun gik ud af professor Storms fremstilling ren for beskyldningerne mod hende, baade for anklagen for delagtighed i Darnleys mord og i sammensværgelserne mod Elisabeth, som ogsaa for mistanken om frivillig at have ladet sig bortføre af Bothwell. Gjennem professor Storms fremstilling — støttet som den var paa authentiske og samtidige aktstykker og ikke mindst paa hendes egne breve, lærte vi i Maria Stuart at kjende en fortryllende, klog og fint begavet kvinde, impulsiv, men ogsaa aaben og redelig, og af en forbausende mild og forsonlig karakter, for aaben for de rænker, hvormed hun var omspundet, for mild for de raa tider, saa selve hendes bedste egenskaber vendte sig mod hende og blev hende til fald — som det gjerne gaar i ulykken — og ikke mindst blev hende til fordærv den egenskab, som vel de fleste kvinder misunder hende, at „ingen mand kunde se hende, uden at blive forelsket i hende“.

Da professor Storm gjennem den altid sobre, altid beherskede, men intense fremstilling, lod os følge den ulykkelige dronning gjennem hen-

des sidste lidelser til skafottet og viste os hendes heroiske død — „hendes uforfærdethed ligeoverfor rædslernes konge, den bedste virkning af uskyldigheden“ — som en samtidig havde udtrykt det, da fremkaldte han det samme, som begivenheden havde fremkaldt i virkeligheden: Intet øie blev tørt, og alle hjerter blev fyldte med indignation mod hendes bødler. Man var ikke langt fra at anse hende som en martyr.

Professor Storm værgede sig som sagt mod at ville renske Maria Stuart. Hans fremstilling var ogsaa, som nævnt, ganske objektiv. Imidlertid vil man af det foregaaende have forstaaet, at forelæseren ikke saaledes forskandsede sig bag sin objektivitet, at man ikke fik vide paa hvilket standpunkt han selv stillede sig til sit stof og sin heltinde. En saadan objektivitet er jo ogsaa kun kjedelig og farveløs, egnet til at frembringe en falsk forestilling om, at fremstilleren er en maskine, ikke et menneske og et paaskud til for ham at unddrage sig ansvaret for det han fremfører. Den var altsaa — heldigvis — heller ikke her tilstede. Tvertom. Ikke mindst fængslende var foredragene ved den varme strøm af menneskelig følelse, som gik igjennem dem. Man mærkede paa en velgjørende maade, at der bag den strenge forsker stod en human mand, hvem det var en glæde at tænke vel og en tilfredsstillelse, at den sandhed han fandt efter de skarpeste undersøgelser, tillod ham at tænke vel, ligesom ogsaa at det var ham en ridderlig glæde at forsvare, istedetfor at angribe, at retfærdiggjøre istedetfor at tilsmudse. Hans standpunkt var retfærdigt, men sympathisk. Han var gjennem retfærdighed naaet til enthusiasme. Det var tydeligt, at professor Storm selv var vundet af den skjønne dronnings trylleri, var rørt over hendes ulykker, indigneret over den medfart hun havde lidt og det var sine egne følelser han meddelte til og delte med sine tilhørere. Hans fremstilling var ved sandhedens egen kraft bleven et *plaidoyer*. Han var bleven hendes ridder. Det var i virkeligheden en riddertjeneste, professor Storm gjorde den ulykkelige dronning, og det blev da ogsaa under foredragene mindet om — folk imellem — at da Bjørnson havde skrevet sin Maria Stuart, skal han have sagt: „Naar Maria Stuart og jeg mødes paa dommens dag, vil hun komme hen til mig og sige, tak!“ — og man tilføiede, at da burde hun ogsaa takke professor Storm.

Uden at afvente dommens dag, er alle brave folk enige om at takke professor Storm og at vise det i gjerningen, thi ligesom foredragene samlede et i Kristiania sjelden stort auditorium, er der nu megen rift om bogen. Juleaftens eftermiddag var den udsolgt her i Kristiania.

Bogen er forelæsningerne, reviderede, omredigerede og endnu bedre sigtede og ordnede. Forfatteren har i bogen som i foredragene først taget for sig de saakaldte Cassettebreve, bevist deres uægthed og

kasseret dem som kilder, for uhindret af dem at kunne fremstille Maria Stuarts historie. Forfatteren tilraader de læsere, som er ukjendte med begivenhederne, at læse disse breve efter 6te afsnit, altsaa der hvor de *historisk* hører hjemme.

Vi tiltræder ganske dette forfatterens raad, men skal dog ogsaa bemærke, at for dem, som har taalmodighed eller forkundskaber til at læse dem, som de er skrevet, *først*, er de meget værdifulde til strax at angive forfatterens holdning og fremgangsmaade, ligesom de stemmer læseren til at læse bogen med det rette udgangspunkt og i den aand, hvori den er skreven.

„Maria Stuart“ er uden kildeangivelser paa foden af siden og andet lærd apparat, hvad der gjør bogen meget behagelig at læse. En fortegnelse over de kilder, der har dannet grundlaget for fremstillingen findes i forordet.

Bogen er rigt udstyret med illustrationer, portrætter, prospekter, karter osv. Udstyret er saa smukt, som neppe nogen anden bog af de i vinter udkomne.

M. Schjøtt.

NB. Dette heftes afdeling: „For skole og hjem“ maa staa hen til næste hefte, da pladsen er optaget af ovenstaaende foredrag.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste marts 1892. | No. 5.

Stortinget og de kvindelige telegrafisters lønninger.

Det storting, som nu efter det nye valg er traadt sammen, vil iagttages med mere spændt opmærksomhed af mænd og kvinder hele landet over end noget tidligere. Men med dobbelt interesse vil forhandlingerne følges af de kvinder, der er blevet saa vaagne, at de fordrer der af nationalforsamlingen vises retfærdighed, ogsaa naar det angaar deres egne, kvindernes interesser.

Ti ogsaa for vor sag er vistnok denne stortingssession betydningsfuldere end nogen tidligere. Vi skal her blot nævne forslagene om kvinders stemmeret, om kvinders adgang til statens embeder og om det uægte barns og dets moders og faders retsstilling.

Her blir god nledning til at vise standpunkter, til at aabenbare, hvor dybt frisindet gaar, og med spændt interesse vil kvinderne give agt paa hvert lidet signal, der varsler det kommende veirs retning og styrke.

Stortinget vil antagelig om kort tid tage telegrafbudgettet under behandling og derved ogsaa træffe bestemmelse om telegrafistindernes lønninger — en høist ubetydelig sag i sig selv, en smule bevilgning af rent forsvindende betydning for statskassen, men dog en sag, som i sin afgjørelse vil betegne principer, altsaa et af de smaa tegn, som vil angive tendenserne.

Regjeringen foreslaar alle de dametelegrafister, der ikke er bestyrerinder af stationer (altsaa telegrafassistenter) indordnet under en klasse med løn kr. 900, samt 4 alderstillæg à kr. 100 efter 3, 6, 9 og 12 aars tjeneste*), mens for de mandlige telegrafassistenter foreslaaes en

*) Derhos foreslaaes der tilstaaet kvindelige assistenter i Tromsø stift (udenfor byerne Bodø og Tromsø) det samme lønstillæg af kr. 200 som for mandlige assistenter foreslaaet.

begyndelseslønning af kr. 1000 med 4 alderstillæg à kr. 200, efter 3, 6, 9, 12 aars tjeneste.

Departementets motivering for forhøielse af disse herrelønninger fortjener at lægges mærke til:

„Medens spatiet ved optjening af alderstillæg ellers er bestemt til 5 aar, har departementet for assistenternes vedkommende troet at burde fravige dette og foreslaaet et spatium af 3 aar, idet man finder, at man *ikke passende**) kan lade mænd i den alder staa længere end 3 aar paa en løn af kr. 1000, i hvilken henseende bemærkes, at det af de foreliggende opgaver fremgaar, at gjennemsnitsalderen for reservetelegrafister og assistenter ved deres ansættelse for tiden udgjør 21 à 22 aar".

Hvor humant det hele ræsonnement, om der havde staaet mænd og kvinder, og hvor ligt en fornærmelse mod kvinder hele landet over i den forbindelse det staar. Klarere kan kastefordomme neppe udtrykke sig.

Man vil maaske fra en side paaberaabe sig, at dette af departementet foreslaaede lønningsregulativ er det samme, som er fremholdt i et andragende fra telegrafpersonalet, og at dette ogsaa er undertegnet af kvindelige telegrafister, nemlig af alle de ved Kristiania station ansatte paa en undtagelse nær. Dette er ganske vist et beklageligt faktum, et exempel blandt mange paa, hvor liden tillid kvinder som regel har til, at der kan ske en bedring i deres kaar, naar ikke fordringerne er de allerbeskedneste og fremkommer under mænds ægide; men nogen gyldig undskyldning for at behandle de kvindelige telegrafister i den grad stedmoderlig, som departementet har gjort, kan ingen repræsentant finde det at være, i det øieblik der fra andre telegrafistinder er indsendt andragende først til regjeringen og nu senere til stortinget om større lønsforhøielse.

„Man undlader ikke at bemærke", heder det i Indredepartementets indstilling, „at der efter afgivelsen af telegrafdirektørens forestilling med skrivelse fra ham er indkommet et andragende fra 51 dametelegrafister, om at lønningerne for de kvindelige telegrafister maa blive bestemt saaledes: for bestyrerinder**) kr. 1500 med 3 alderstillæg à kr. 100 efter 5, 10 og 15 aars tjeneste som saadanne. Departementet har imidlertid ikke deri fundet grund til at fravige hvad ovenfor er foreslaaet for damepersonalets vedkommende."

*) Udhævet her.

**) Regjeringen foreslaar for bestyrerinderne en løn af 1300 kr. med 3 alderstillæg à kr. 100 efter 5, 10, 15 aars tjeneste som saadanne, altsaa er høieste gage en bestyrerinde kan naa til 1600 kr., bestyrere, der udfører samme arbeide, kan ifølge forslaget naa til 2400 kr.

Rettelse. Side 58 3die linje fra neden efter *tjeneste som saadanne* tilføies:, og for kvindelige assistenter kr. 1000 med 5 alderstillæg à kr. 100,00 efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste som saadanne.

Vi for vor del vilde anseet det for naturligst, at det samlede damepersonale havde henvendt sig til regjering og storting med andragende om lige løn for lige arbeide. Intetsteds maatte denne fordring bedre kunnet gjøres gjældende end inden telegrafetaten. Af mænd og kvinder, der beklæder de samme poster fordres den samme fordannelse, den samme examen, og de kvindelige funktionærer udfører præcis det samme arbeide som de mandlige i samme stilling.

Efter hvad vi har bragt i erfaring er der heller ikke kollegaer imellem nogensomhelst ridderlighedspraxis, hvorved damerne kommer til at trække det længste og herrerne det korteste straa.

Nu gaar imidlertid ingen af dametelegrafisternes forlangende ud paa saa meget. Det omtalte andragende er meget beskedent i forhold til herrernes. Stigningen i damegagerne foreslaaes efter en saa betydelig mindre maalestok, at det ser ud, som om der paa forhaand er taget hensyn til argumentet om nødvendigheden af større gager for de mandlige funktionærer, fordi endel af disse i tidens løb blir familieforsørgere. Et argument forøvrigt, som efter vor mening er baseret paa et uholdbart princip.

Retfærdigst vilde det efter vor mening være, om stortinget altid vilde hævde principet: lige arbeide, lige løn, og dertil det i sine konsekvenser heldigste for det hele samfund. De ringe fordringer, som kvinderne som oftest stiller til lønninger ligeoverfor de private arbeidsgivere, har allerede drevet lønningerne ned og truer med at blive en fare for den hele arbeidsverden, hvad ogsaa mænd i den senere tid er begyndt at faa øinene op for og beklage sig over. Om statsmyndighederne blot til enhver tid vilde hylde det ovenomtalte princip, vilde der dermed banes vei for en sundere retning.

Men som sagerne staar, vil alle telegrafistinderne ganske vist hilse det med glæde og taknemmelighed om de 51's andragende indvilges. Det er et stort skridt frem mod en retfærdig ordning, og det vil være en god gjerning mod hver enkelt af de kvindelige arbeidere inden telegrafetaten, som trofast og samvittighedsfuldt udfører det anstrengende og opslidende, og vi tør nok sige, slet lønnede arbeide. Selv om man blot sammenligner med andre poster, der beklædes af kvinder, som f. ex. folkeskolelærerposterne, saa er, naar hensyn tages til arbeidstiden, lønningen i forhold lav.

De par gagetillæg, telegrafistinderne i tidens løb har faaet, skyldes Johan Sverdrup, som ved flere leiligheder varmt har talt deres sag. Vi tror de ogsaa nu vil finde talsmænd inden stortinget, og vi haaber, at ogsaa disse vil føre seiren hjem.

Finsk Kvinnoförening

om hvis energiske og dygtige arbeide for kvindernes sag vi ofte har havt den glæde at berette, har i de afvigte maaneder havt alvorlige kampe at bestaa, dels i pressen og dels inden sine egne vægge. Den nærmeste anledning var en artikel skrevet efter opfordring i „Kvinden og Samfundet“ i anledning dansk kvindesamfunds jubilæum af den for vor læsekreds meget bekjendte forfatterinde frøken Alexandra Gripenberg, hvori hun udtaler sin beklagelse over, at saa mange af kvinderne inden de dannede klasser forholder sig fiendtlige eller ligegyldige til det organiserede kvindearbeide, mens de heller end gjerne høster frugterne af kvindesagskvindernes slid.

Overført paa vore forhold indeholder skildringen særdeles meget træffende, saa vi er tilbøielig til at tro, at forfatterinden har fundet rigtige udtryk for noget typisk i modstanden paa det udviklingsstadium, sagen befinder sig for tiden i de nordiske lande.

I finske blade kom der imidlertid protester fra forskjellige hold, enkelte indeholdende nærgaaende angreb baade paa forfatterinden og Kvinnoföreningen. I et møde, som foreningen sammenkaldte for at fralægge sig de uretfærdige beskyldninger, optraadte et par medlemmer af en misfornøiet, men meget faatallig minoritet fiendtlig mod bestyrelsen, det kom til en skarp meningsudvexling, og følgen blev, at den misfornøiede fraktion udtraadte af foreningen.

Det ser imidlertid ud, som om foreningen arbeider med fornyet mod og kraft siden den har faaet mere enighed inden sine rækker. Man har sammenkaldt alle filialerne, havt møde paa møde, det ene livligere end det andet, hvor mange kvinder, der før har været tause og tilbageholdne, har traadt frem og taget ivrig del i diskussionen og arbeidet.

Vi hidsætter et avisreferat om et af disse møder, som vil vise i hvad retning virksomheden for tiden gaar.

— — — „Først fortsattes diskussionen fra forrige møde om spørsmaalet: „Har Finsk Kvinnoförening arbeidet i rigtig retning“; efter mange udtalelser besvaredes det med et enstemmigt ja, og en resolution vedtoges om, at foreningen burde arbeide for:

a) Istandbringelse af landdagspetitioner til fremme for foreningens formaal.

b) Kvinders ansættelse til kommunale hverv først og fremst som fattigværger.

c) Foredrag og literatur i herhen hørende spørsmaal.

Derefter optoges til diskussion Kuopio filials spørsmaal: *Hvorledes kan Finsk Kvinnoförening paa den virksomste maade befordre sædelighedsbestræbelserne i vort land?* Spørsmaalet indledededes af forfatterinden fru Minna Canth, medlem af ovennævnte filial, hvis veltalende ord vakte det livligste bifald i forsamlingen.

Efter en livlig diskussion udtalte forsamlingen sig for, at man til formaalets opnaaelse burde rette sit arbeide paa:

a) En mere almindelig udbredt fællesundervisning.
b) Udbredelse af en god literatur for ungdommen.
c) Understøttelse af afholdsbevægelsen samt
d) et utrætteligt arbeide for ophævelse af saavel den hemmelige som den reglementerede prostitution.

Ved eftermiddagsdiskussionen, som tog sin begyndelse kl. 6 efterm. indledede frøken W. Simolin (Wiborg) diskussionen om spørsmaalet: Paa hvad maade kan man bedst skaffe kvinderne plads i skoledirektion og folkeskolestyre i byerne.

Næste emne: *Bør Finsk Kvinnoförenings statuter undergaa forandring?* indledededes af frøken A. Hjelt. Diskussionen resulterede i nedsættelse af en komite, som til aarsmødet i februar 1892 skulde indkomme med forslag til forandringer af foreningens statuter.

Kl. 8 indfandt de indbudne medlemmer af syerskeafdelingen sig, og efter at fru E. Grotenfelt havde indledet emnet: *Hvorledes kan forholdet mellem madmødre og tjenestefolk forbedres?* deltog disse sammen med foreningen i diskussionen om dette spørsmaal.

Hermed var diskussionsprogrammet gjennemgaaet, og idet frøken A. Gripenberg i hjertelige ord afsluttede mødet, udtalte hun paa centralforeningens vegne dens taknemmelighed for alle de værdifulde udtalelser samt for den varme og interesse, som filialforeningerne havde lagt for dagen ved dette deres første fællesmøde.

Denne tale besvaredes af fru E. Åkersmann paa filialforeningernes vegne. Hermed var den forretningsmæssige del af mødet forbi, og man gik over til selskabelig underholdning. Der vexledes med sang, musik, oplæsning og taler under den livligste og hjerteligste stemning. Festen sluttedes med afsyngelsen af „Wårt land“.

For skole og hjem.

Hensigtsmæssig barnedragt.

Jeg har med stor interesse og fornøjelse læst en artikel af *B. M.*, dateret Stockholm 15de november 1891. At den nuværende kvindedragt er uhensigtsmæssig, er vist noget, som næsten alle kvinder er enige om. Der er jo gjort forsøg paa at reformere den, et og andet er ogsaa blit bedre; saaledes kan nævnes korsettets temmelig almindelige afløsning af reformlivet; men i det store hele taget er det vanskeligt at opnaa nogen gjennemgribende forandring. Kvinderne er for ængstelige for at støde an mod det engang for øjet tilvante og kanske ogsaa en smule for meget forfængelige, saa de ikke gjerne undlader at følge modens fordringer. Lad os derfor lægge hovedvægten paa at begynde med børnene. Der er jo fremtiden, og blir de vante til at være enkelt og praktisk klædte, saa vil de senere ikke finde sig i at blive indsnørede.

Dog er der et par ting i *M. B.*s artikel, som jeg ikke kan være fuldt enig i, og det skulde være morsomt at høre fleres mening om denne sag. *M. B.* nævner intet om, hvorvidt benklæderne skal være af uld eller bomuld, derimod siges der: „Klädningen bör helst vara i blusfaçon, gå over knäna og altid af lätt mygt tyg, samt vigtigt att alt er tilräckligt rymligt om midjan och i armhålen“.

Den dragt, som her foreslaaes, synes i virkeligheden at være omtrent den samme, som de fleste *forstandige* mødre hidtil har ladet sine smaa døtre bære. Men burde vi ikke gaa et skridt videre og lade vore smaapiger bære den dragt, som vi voksne saa gjerne vilde bære, hvis vi bare kunde beslutte os dertil? Jeg mener, at vi foruden det ene par hvide benklæder (der kan være godt nok for renligheds skyld, men aldeles ikke tilstrækkelig til at beskytte legemet mod kulde og vind) ogsaa burde have et par ordentlige benklæder over, som da helst burde være af samme stof som kjolen. Det siger sig selv, at kjolen maatte være af anderledes godt og stærkt tøi end det nu sædvanlige tynde kjoletøi. Heller ikke bør kjolen gaa længere end til

knæerne, da den ellers bare hindrer smaapigerne i deres bevægelser. En underkjortel (skjørt) vilde paa den maade være unødvendig, den tynger ogssa meget mere, end den varmer. Kjolen burde efter min mening helst være syet i prinsesseform, da man saaledes ikke vilde ha nogen ulempe med paabinding omkring livet; to lommer maatte der mindst være i den, — vi damer har *en* lomme, og herrerne har i regelen ti. — For at den ikke skulde se altfor tarvelig ud, kunde man pynte den med et overstykke, f. ex. i lighed med det, der er paa reformdragten, rynket oventil, glat nedad, med en split foran og bælte løst om livet. Dette overstykke kunde jo godt være af lettere stof, naar det i farve passede til underkjolen.

Jeg har aldrig brugt underskjørt til min lille datter, der nu er 5 aar; men man vil ikke kunne mærke, at dragten afviger fra den almindelig brugte.

En betragtning kunde imidlertid nok gjøre mig betænkelig. Naar min lille pige begynder paa skole, kunde hun kanske en vakker dag komme og sige: „Mama, jeg vil ha' hvide benklæder og pene skjørter, som alle de andre smaapiger har, de gjør nar af mig og siger, at jeg er en gut". Ængstelsen for at bryde med det tilvante vil uden tvil være en stor hindring her og øve sin indflydelse baade paa mødre og barn. Men de, der er overbevist om, at den gamle dragt er uhensigtsmæssig, faar vove noget for sin overbevisning

Ljan, 10de februar 1892. *H. H.*

Bryn Mawr School.

Baltimore Md. 5—1—91.

Ærede redaktør!

Kan det interessere Dem at høre lidt smaapluk fra Baltimore og om „Bryn Mawr School", ved hvilken jeg er ansat som gymnastiklærerinde?

Baltimore hører ganske vist ikke til de interessanteste af Amerikas byer. Den forekommer mig at være adskillig gammeldags og konservativ. Maryland henregnes jo ogsaa til sydstaterne, og her i Baltimore

er der en hel del folk komne endnu sydligere fra som Virginia og deromkring. Dette giver naturligvis byen sit præg. Den er saaledes meget aristokratisk; de gamle familier er det, som nyder mest anseelse. Her forekommer mig at være temmelig stor klasseforskjel; det er af vigtighed at høre til „society people“, og her er adskillig konventionalitet. Det kan for en del have sine forklarlige grunde, da her jo er kommet svært meget pak over fra Europa, og man har jo ikke lyst at blande sig med al slags folk heller, *her* er dog klasseforskjellen altfor udpreget, forekommer det mig. Men Baltimore har ogsaa sine fordele; her er ikke denne febrilske jagen og faren afsted, som vel særlig udpreger f. ex. New-York og Chicago, jeg tror ikke, pengene spiller samme rolle som i New-York f. ex. Man lever vistnok meget for sin familie og har det meget selskabeligt. Folk er venlige og imødekommende, naar man møder dem i det daglige liv.

Her kan ikke siges at være mange seværdigheder i Baltimore. For den nyankomne skandinav vil jo altid det første indtryk være slaaende ved forskjellen mellem hjemme og her. Gaderne er anderledes, husene anderledes alle disse negere, som her vrimler af, det hele giver et eget præg. De fleste tjenere her, er negere; amerikanerne siger med stolthed om sin egen nation, at ingen af dem vil være tjenere.

Nu, naar det hele ikke mere har nyhedens interesse, synes der ikke at være meget at se. Jeg vil dog nævne det vigtigste. Det er først og frèmst "*John Hopkin's Hospital*", som nok skal være et af de bedste om ikke *det* bedst indrettede i verden — ikke det største. Jeg har naturligvis været derborte og beset det fra øverst til nederst; min ven dr. Hurd, som er godt kjendt derborte, viste mig og to andre damer omkring. Jeg vilde vist give en altfor daarlig og ufuldstændig beskrivelse af det, er jeg bange for, saa det er ikke værdt, jeg forsøger. Men skulde De have særlig interesse af det, kan De underrette mig, saa skal jeg se, hvad jeg kan gjøre. Det var i høi grad interessant at se, hvor godt alt var indrettet; mest iøienfaldende var den udprægede renlighed og den udmærkede ventilation. Forat De kan have en liden idé om hospitalets størrelse, kan bare nævnes, hvad maskinisten fortalte os, at opvarmningsrørene havde en længde af 50 engelske mil med 6 tommers gjennemsnit; opvarmningen sker ved varmt vand. Der er naturligvis mange bygninger, men alle forbundne med lukkede korridorer i 1ste etage og aabne gange i 2den. Paa hospitalet bor ca. 20 doktorer. Der er et prægtigt „dispensary“ forbundet med det, hvor fattige kommer og faar lægeraad og medicin, for den sidste betaler de 10 cents. Her findes forresten flere „dispensaries“ i Baltimore, og i denne maaned skal just min ven, dr. Hurd og en anden kvindelig læge aabne ét for kvinder i et af byens fattigstrøg.

Peabody institutet indeholder et musikakademi, et bibliothek, hvor hvemsomhelst kan komme og læse, men ikke tage bøger bjem; videre holdes der billige, populære foredrag i de 6 vintermaaneder. Af andre seværdigheder maa nævnes den kollosale og vakre *Druid-Park*; desuden det meget høie Washington monument og et par andre monumenter. Hvad som straks maa slaa den fremmede, er den masse kirker her er. — ja, jeg ved ikke tallet, men det er ialfald meget over 100. De er tildels meget vakre af huggen sten, granit, marmor etc., dels helt overklædt af efeu og andre slyngplanter. Her er flest katholske kirker; men forøvrigt er alle bekjendelser repræsenteret. Her er forresten kun faa store og vakre offentlige bygninger, i forhold til, hvad man kunde vente i en saa stor by som Baltimore. Derimod er der en masse vakre privatbygninger, bygget af huggen sten, brun sandsten, hvid og anden marmor, graa, røde grønne og mange andre stensorter. Husene er sjælden meget store, da der sjælden bor mere end én familie i hvert. Man er just nu i de seneste aar begyndt at bygge huse med mange leiligheder i.

Her findes en hel del undervisningsanstalter i Baltimore. Samme John Hopkin har givet penge til et universitet, som bærer hans navn. Kvinder har ikke adgang til det. Her er et „Woman's Medical College" og „Woman's College", hvilket sidste jeg har beset flere gange, da jeg har to svenske kammerater der, som er gymnastiklærerinder. Pengene til dette college er hovedsagelig om ikke udelukkende skjænket af en methodistpræst, dr. Goucher, en human og dygtig mand, som er præsident der. — Der kunde nok være en del andre ting, som var værd at nævne; men jeg havde egentlig tænkt at fortælle Dem lidt om *Bryn Mawr School*, som det jeg kjender bedst til. Den har faaet sit navn efter „*Bryn Mawr College*" nær Philadelfia, og den samme dame, som er bestyrerinde ved Colleget, er formand i vor skolekomite, miss M. Carey Thomas. Skolen er bygget for miss Garret's penge, og komitéen leier bygningen af hende. Den kostede først 200,000 dollars; men senere er der anvendt adskillig mere paa den.

Det er en pragtbygning, udvendig af huggen brun Baltimoresandsten og brun mursten, indvendig af hvide glaserte mursten, samt gulvene og trappene i gangene af en slags sort stenmasse. De hvide „bricks" og en hel del af de vakre møbler til modtagelsesrummet og lærerindernes rum er komne fra England. I den vakre „hall" og opgang findes en hel del store skulpturarbeider og friser, afstøbninger af de gamle mesterværker m. m. I det store fælles studierum, hvor der er rum for mere end 150 pulte, findes en hel del af friserne fra Parthenon og mange buster efter gamle mestere og et par nyere størrelser, delvis i marmor; ligeledes findes der en hel del vakre „Braunske" fotografier af bekjendte malerier. Ved siden af studie-

rummet, hvor alle smaapigerne har sine pulte for bøger og skrivesager, ligger bibliotheket, hvor der foruden alle bøgerne, ogsaa er en hel del reliefer, statuetter og kolorerte billeder. Hver klasse har ikke sit værelse som i vore skoler hjemme. Derimod har hver lærerinde sit, og da de alle er specialister, er hvert værelse indrettet for formaalet for det fag der skal undervises i. Ved hver lektion kommer smaapigerne med sine bøger til vedkommende lærerindes værelse, hver lektion varer 40 min. og 10 min. fri mellem hver. I øverste, 4de etage, er tegneværelset og laboratoriet, begge prægtigt udstyret for hensigten. Skoletiden er fra 9—2.10. Hvert barn maa, før hun forlader skolen, have lært mindst to lekser til næste dag i en saakaldt „studyperiod" under sekretærens eller en anden lærerindes opsyn. Børnene har ogsaa tilladelse at opholde sig der flere timer om eftermiddagen.

I første — og ved sin høide ogsaa strækkende sig op i anden etage — er gymnastiksalen. Med sine høie blanke vægge og tag og sine hvide marmortrapper gjør den et lyst, venligt og tiltalende indtryk, det er den vakreste gymnastiksal jeg nogensinde har seet. Langs væggene 1 trappe op løber et rundt galleri med en saakaldt „running track", hvis guttaperkagulv alene koster 800 dollars. I salen har vi alle de svenske apparater efter nyeste mønster, som skolens „medical director", dr. Hurd, har ladet bestille efter sin studiereise i Europa. Hun reiste i et aar og besøgte de fleste lande for at studere gymnastik; den længste tid opholdt hun sig i Stockholm og i London hos en svensk lærerinde. Vi har ogsaa en del af dr. Zanders med. mech. maskiner, som vi lader de af smaapigerne bruge, som behøver speciel gymnastik. Nogle faa tyske og et par amerikanske redskaber findes; men jeg anvender dem aldrig under paagaaende lektion. Ligeved gymnastiksalen har dr. Hurd sit lille kontor for skolens affærer. Paa den anden side af salen er 33 smaa afklædningsrum med 11 tilhørende dusch, cirkeldusch og styrtebad, varmt og koldt, som hvert barn skal benytte efter endt lektion. Sammesteds findes et basin ogsaa helt hvidt, bund, vægge og tag og marmortrapper og springafsats. Her har en hel del af smaapigerne lært at svømme, og de fleste synes, at det er deres største fornøielse at faa gaa „in the pool". Vi kan have tempereret vand hele vinteren og nyt hver dag, om vi ønsker; som regel har vi det 70⁰ Fahrenheit, som vel svarer til 21⁰ C. Her svømmer de, dukker og hopper og er rigtig flinke. I gymnastik er skolen delt i 3 afdelinger, og hver afdeling har 3 gange i ugen. Smaapigerne har jo set meget lidet af gymnastik før, saa man kan ikke have for store fordringer til deres udførelse af øvelserne; men de fleste har stor interesse for det, og gjør stadig fremskridt, da de opfatter let. De er glade i en smule ros, og de synes nok, at jeg stive, norske er svært knap med den. Skolen er delt i syv klasser; de tre elementærklasser findes

ikke. Det er vistnok en mønsterskole og siges at være den bedste pigeskole i United States, og den har ogsaa elever fra Chicago og vestenfor der. Den er temmelig dyr at besøge, 160 dollars pr. aar — for hvert barn — + bøger, skrivematerialer og „luncheon“, som børnene kan faa i skolen enten varm eller kold. Skolen er kun 3—4 aar gammel, saa der er ikke mere end 111 elever. Skolen har 4 tjenere. Der brændes 2 tons kul pr. dag, naturligvis centralopvarmning og afpasses ved elektriske termomethre. En stor legeplads af $1/2$ acre's størrelse, indeholdende 3 tennispladse, er til børnenes disposition saavel i frikvarterene som om eftermiddagen, og man har havt en særskilt lærerinde at undervise dem i Lawn-Tennis. I forbindelse med gymnastik undervises ogsaa i svensk fægtning og i bueskydning, hvad jeg anser for en god øvelse, og som er til stor fornøielse for børnene. Foruden selve skoletimerne har vi ogsaa 2 klasser i gymnastik om eftermiddagene, en for damer og en for børn fra 6—10 aar, som samtlige finder det meget morsomt. Desuden har komiteen været saa god at lade os laane lokalet én aften om ugen til et fast parti for arbeidende kvinder. Det vandt straks en uhyre tilslutning, og der meldte sig mange flere, end vi kunde tage. Dr. Hurd tager en hel del maal af dem alle ved begyndelsen og slutningen af arbeidsaaret; det blir gjort ved alle gymnastiker her for siden at kunne tjene ved de statistiske oplysninger.

Ja, nu kan De vist have faat nok for idag. Tilslut sendes en venlig hilsen til Dem selv og „Nylændes“ læsere fra.

F. S.

Lurve og Larve.

En vinter fik vi paa præstegaarden to vakre, lyse kokalver næsten paa samme tid. Egentlig skulde bare den ene faa leve, men da de var saa lige og saa ud til at bli saa fine venner, saa bad vi for den anden ogsaa. Og saa fik de da lov at leve begge to. Smaabarna i præstegaarden vilde, at de skulde hede Lurve og Larve, og dette syntes alle godt om, undtagen budeien, som syntes, det var nogle høist urimelige navne. Men Lurve og Larve vokste og trivedes, saa det var en lyst. De drak melk, danset og holdt et lurveleven hele dagen inde

i sauebingen, hvor de havde faaet midlertidigt logis, til de blev saa store, at de kunde bindes paa baasen. Men sauerne var ikke altid saa glade i dem; kom der et lidet lam til verden, straks skulde kalvene bort i det, snuse og dulte og gjøre fortræd. Og havde de en dag været rigtig balstyrige og endogsaa væltet melkekoppen sin, saa sa budeien: „Ja, hvorfor kaldte dere dem Lurve og Larve?“

Endelig blev det sommer, og alle slap ud af fjøset. De gamle kjør de var nu saa vigtige, de vidste før, hvordan det saa ud udenfor fjøsdøren, men kalvene vidste ingen ting udenfor sauebingen. De kopte og glante og var rædde for alt. „Græs? Hvad er det til?“ og saa snuste de lidt paa det, men smagte ikke en bid den dag, bare rauted og bar sig og hoppet undaf, naar vi kom med drikke til dem ogsaa. Snart blev de dog lidt folkeligere, og vi kunde leie dem i hver sit baand ned i en indhegnet plads, hvor de gik for sig selv hele dagen og lærte snart, at græs er endda meget bedre end det hø, de stjal fra sauerne i vinter. Men det gale var, at denne indhegningen laa saa langt ned i bakken og saa afsides, at de aldrig saa hverken folk eller fæ. Derfor blev de sky og rædde for alt muligt, naar de om kvælden blev leiet hjem af budeien og barnepigen. Saa vilde ulykken, at de en kvæld paa hjemturen mødte nabogrisen, en stor nærgaaende fyr. „Ih du milde, hvad er det for et uhyre“, tænkte kalvene, og dermed gjorde de et ryk og sled sig løs begge to. Budeien mistede stakken af bare forfærdelse, men Lurve og Larve satte tilskogs med halen ret tilveirs. „Nøf“, sa grisen, men budeien satte i: „Ja, hvorfor kaldte de dem Lurve og Larve!“ Der stod vi, ja; men kalvene stod slet ikke, for de vedblev at rende op igjennem skogen, op til vilde fjeldet, hvor de aldrig havde været før. Mon grisen var efter dem? Nei, men de hørte budeien nede i lien lokke og kaue: „Saa kom naa da Lurve og Larve! Kom naa da stakkars smaakua!“ Ja, slig lokket hun høit og vakkert, men indimellem skjendte hun: „Sligt *lurve*pak, vi ser dem vel aldrig mer! Ja, *hvorfor* kaldte dem — — saa, kom naa da, stakkars smaakua!“ Men de kom ikke. Og vi ledte og lokket hver dag i lang tid, men uden nytte. Snart var de seet her og snart der, baade den ene og den anden kom og meldte, at de havde seet „præstgardskalva“, men saa snart nogen nærmet sig — vips var de afsted med halen tilveirs! Og saaledes gik det hele sommeren. Tilslut vilde præsten og gaardsgutten gaa paa jagt efter dem og skyde dem som andre vilde dyr; for de havde en „spænding“ om halsen, som vi var bange for snart vilde bli for liden, saa de kanske kunde strøpes; og desuden kunde de da ikke fare vilde ude, naar vinteren kom. Men jægerne saa dem bare langt borte og kom dem aldrig nær nok til at skyde.

Imidlertid trivedes nok Lurve og Larve godt oppe i fjeldet. Rigtignok begyndte det at bli lidt surt om natten nu, og hjemme var det

saa godt og varmt inde mellem alle sauerne! Men saa krøb de tæt ind til hinanden, for de var saa gode venner, og det var ikke værdt at tænke paa det gode drikke, som budeien hjemme gav dem hver kvæld, for frihed og fjeldliv er bedre end alt, tænkte Lurve og Larve.

Men saa kom jagttiden og med den de mange jægere fra byen, som skjød og dundret og huserte oppe paa de stille fjeldvidder, hvor der før var saa fredeligt. Lurve og Larve for forskrækket op og rømte forfærdet og fortumlet bort til rent fremmede trakter. Ingen saa dem mere, og vi havde rent opgivet dem. Men saa kom det en dag bud fra en gaard, et par mil op i bygden, at nu stod præstegaardskalvene paa fjøset der. Hvordan det var gaaet til? Jo en dag var de, skræmt af al skydningen, kommet ned i „kujelen" (koveien) til fjøset. Alle skjønte, at disse rædde, halv forstyrrede kalvene var vore, og saa blev de omringet og jaget ind i fjøset. Om de gik stille paa baas? Aa nei! De rendte bent paa væggen og bar sig værre end værst, indtil de endelig udmattet og ulykkelige lod sig binde. Men hvordan skulde vi saa faa dem hjem? Jo gutten stelte til en umaadelig stor kasse, rigtig et lidet hus og med rum mellem bordene, saa de skulde faa se ud og puste godt. Og saa kjørtes de hjem, som to prinsesser og blev begloet og beglanet af alle. Hjemme paa præstegaarden hylte barna: „Nu kommer Lurve og Larve!" Og alle mand stod opstillet for at modtage dem, baade gaardens folk og venner fra nabogaardene. Kalvene var blet store og lange, men temmelig magre efter sit vilde sommerliv. Vi turde naturligvis ikke slippe dem mere ud den høst, og saa stod de da stille paa baasen og drømte om sit glade friluftsliv paa fjeldet. Larve blev slagtet om høsten stakkar; men Lurve staar den dag idag som adstadig ko paa præstegaardsfjøset og har havt flere kalver. Engang holdt vi paa at kalde op „tante Larve", men da troede vi budeien havde sunket i jorden af forargelse: „Jeg mener dere er paa styr! Har dere ikke faat nok af det lurvepakket endda?" Saa opgav vi det *da*, men jeg er ikke sikker paa, at vi ikke engang siden vover paa at kalde en kalv Larve igjen!

H.

Forskjelligt.

Ifølge den nu udkomne fortegnelse over forrige aars studenter har examen artium for 1891 havt følgende udfald for de kvindelige studenters vedkommende:

Klassisk examen.

Marie Theodora Andersen (Meget godt). Anna Wilhelmine Forstrøm (Meget godt). Christine Rolfsen (Udmerket godt). Agnes Ullitz (Meget godt).

Real-examen.

Hanna Castberg (Meget godt). Andrea Marie Holm (Meget godt). Clary M. L. A. S. Levy (Meget godt). Mary Ann Stephansen (Meget godt). Elise Stoltz (Meget godt). Ingeborg Oline Trønnes (Meget godt).

Frøken Marie Geelmuyden holdt fredag den 26de februar i arbeidersamfundets sal for et talrigt publikum et foredrag om fredssag og forsvarssag. Foredragsholderen fremholdt, at man burde væbne sig til forsvar, til hævdelse af nøitraliteten, alt for at undgaa krig.

Ifølge privattelegram til „V. G." holdtes den 25de februar i London et stort entusiastisk møde til fordel for kvinders politiske stemmeret. Mange parlamentsmedlemmer baade af høire og venstre var tilstede. Spørsmaalet ventes snart at ville komme frem i parlamentet.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de marts 1892. | No. 6.

Vore bondekoner.

Uagtet vi vel synes bedst om at færdes i de dele af Norge, hvor civilisationen er trængt mest ind, saa finder vi vel ogsaa fra et æstethisk syn betragtet, de mere afsidesliggende bygder interessantere, fordi bøndernes liv her føres mere i lighed med dets oprindelige og eiendommelige form.

Vi pleier jo altid, naar vi skal studere et folks eiendommeligheder at gaa tilbage til gamle tider og studere forfædrenes liv og karakter, og hvis de norske „kvindesagskvinder" vil studere oprindelsen til sin selvstændighedsfølelse, saa maa de maaske tilbage til det gamle norske bondearistokrati, hvor, som bekjendt, konen paa gaarden spiller en ganske anden rolle end f. eks. hustruen i embedsfamilierne. Nu er det jo vistnok saa, at netop i storbygderne fandtes og findes vel endnu bonde*aristokratiet;* men da jernbanen og al den med denne forbundne civilisation næsten aldeles har udvisket det gamle eiendommelige bondeliv, mener jeg, at vi maa drage ind i de smaa, afsidesliggende dale, hvor endnu ingen jernbane har skaaret sine rette linjer gjennem de bakkede jorder, og hvor ingen stenkulsrøg har faaet blande sig med duften af de friske skove. Og jeg tror, at vi, trods de smaa forhold, dog her finder de kjække, selvstændige gaardmandskoner med det stolte uafhængige blod i sine aarer, og som de norske kvindesagskvinder med glæde vil hilse som sine søstre. Og det uagtet disse bondekoner kanske aldrig har hørt tale om „kvindesagen" og aldeles ikke vilde forstaa den teoretisk, men praktiserer de den selv, saa er jo det saa meget desto bedre. Rigtignok sidder der jo netop hos bønderne igjen mangen skik som viser, at manden er nr. 1 og at kvinden i sin tid har været hans slavinde, som f. eks., at manden spiser med gjæsterne, medens konen venter til siden, selv om hun har hjælp til opvartningen, at der tages saa meget mere hensyn til tjenestegutter end tjenestepiger, og at alle arbeidsmænd faar ulige større løn end arbeidskvinder, men i det

store hele taget er „kjærringa paa gaarden“ noget, der staar ligesaa stor respekt af som manden paa gaarden. Hendes forhold til manden er da ogsaa meget mere ligestillet og jevnbyrdigt end forholdet mellem ægtefolk i embedsklasserne, ialfald slig som dette er hos den ældre slægt. Hvoraf kommer nu dette? Den første og vigtigste grund hertil er, mener jeg, at mand og kone har siddet paa skolebænken sammen, — *de har lært det samme.* Undervisningen sluttede for dem begge ved konfirmationen, og hun var ofte flinkere end han. Det blir altsaa ikke denne gabende kløft, som forskjellen i kundskaber gir. Børnene faar ikke vide mere, naar de ber far om hjælp, end naar de ber mor, og dette gir hende en sikkerhed, ligesom det aldrig gir manden nogen anledning til at være overlegen mod hende for hendes mangel paa kundskaber, naar han selv ikke kan mere.

For det andet har en bondekone mere *at raade over* end en embedsfrue, og denne følelse gir hende selvstændighed. Hun behøver ikke idelig og altid at gaa til sin mand og be om alt muligt, dette som vi ved plager saa mange hustruer i de høiere stillede klasser, og lar dem ofte saa saart føle sin afhængighed. Bondekonen har det, som andre koner først maa ha penge til, hun har madforsyning paa sit stabur af gaardens produkter, hun har uld paa sine sauer og af denne virker hun det væsentligste, som trænges til klær for dem alle. Engang imellem maa jo hun ogsaa ha kontanter, og da gjælder det at faa'n Ola blid, for pengene hører under hans departement! Og nu lirker og lurer hun i lange tider. Det gjælder kanske lidt „kjøpety“ til klær til barna, det kunde nu være morsomt at faa dem til at se ud som „præstegardsbona“, eller hun faar lyst paa gardiner og bordteppe i stuen, det var nu gjildt at ha lidt sligt ogsaa! Og hun lirker og lurer til hun faar sine ønsker opfyldte. Jeg tilstaar, at jeg finder denne lirkemaner at være det mindst tiltalende ved hende; jeg tror, jeg vilde like bedre, om hun tok et lite tak med'n Ola imellem, det vilde harmonere mere med hendes karakter forresten. For den kjære husfreds skyld er dog hendes egen fremgangsmaade unegtelig heldigere! Men der er mere i hendes karakter, som er i slægt med denne hendes lyst til at gaa omveie. Man maa kjende hende meget godt forat faa tag paa hendes egentlige karakter, deraf vel denne mangel paa forstaaelse af hende hos bydamer, der kun flygtig kommer i berørelse med hende. Der er i hendes væsen, og da især ligeoverfor byfolk, noget umaadelig forsigtigt, en svævende og jattende maade at udtale sig paa, som virker næsten irriterende, og som gir indtryk af, at hun *intet* mener, mens hun nok har sin mening vel og vakkert opgjort, bare saa inderlig vel *gjemt* under sin velopdragne og kjedelige forsigtighed. I det hele taget synes det, hvad bønderne kalder „velopdragen“ at være det høieste i hendes øine, hvorfor da ogsaa bydamerne med sin ligefremme gaaenpaa

alle spørgsmaal, sin lethed i at føre sig, i at forsyne sig med det fremsatte traktement, ja, endog i at *spise sig mætte*, forekommer dem næsten som toppunktet af uopdragenhed!

Hendes forhold til manden er saaledes i regelen meget godt og fredeligt og tilfredsstiller vist som oftest *hendes* trang til lykke. Disse finere konflikter, som saa let opstaar hos ægtefolk med mere dannelse, er hende saa temmelig fremmede. Om manden kommer fuld hjem en kvæld, tar hun det med stoisk ro: „Imorra er'n jo like go att", og om han imellem i en raa tone befaler hende et eller andet, saa dirrer ingen fin streng af sorg eller smerte for det. Anstødsstenen i bøndernes familieliv ligger altsaa i regelen ikke i forholdet mellem mand og kone, men som oftest i de ulykkelige føderaadsforholde. Ligeoverfor gammelfolkene paa gaarden optræder konens selvstændighed mindre tækkeligt. Aldrig saasnart har de unge overtaget gaarden, før den unge kone med et mod og en hensynsløshed, som er ligefrem forbausende, griber husets tøiler. Jeg maa sommetider tænke paa Rehabeams elskværdige ord til israeliterne: „Min faders aag var tungt, mit skal bli tungere", for det er, som om det rigtig gjaldt at vise sin magt. Denne hensynsløshed ligeoverfor gammelkonen, som da er hendes mor eller svigermor, har altid stødt mig, og det forundrer mig ikke, at den gamle sidder der med et temmelig haabløst udtryk og ryster paa det graa hode, mens hun sukker efter „førtien", da *hun* havde magten.

Men naar vi ser bort fra det uelskværdige i denne hensynsløse brug af sin magt ligeoverfor de gamle, viser det dog, at den unge kone kjæk og uforfærdet tar fat paa sin nye stilling og ikke lar sig kue af gamlemor, som saa mangen ung frue gjør, der har mamâ eller svigermama i huset.

I det hele er det *kjække* det mest fremtrædende ved bondekonen, man se hende f. eks. i sorg, hvor ubegribelig fattet hun møder den, har hun end mistet sine allerkjæreste. Længe tog jeg dette for mangel paa følelse, for det skjære flegma; det turde dog hænde. at det heller er noget af et stolt og fornemt sinds sky for at lægge sine inderste følelser frem i dagen. Med sin praktiske sands bøier hun sig for det uundgaaelige, og det er dog stort at kunne *beherske sig*, selv om hun ikke har saa meget at beherske, som vi „damer" med vort udviklede følelsesliv og vor grænsesløse evne til at lide og sørge.

Jeg kunde ha lyst til at slutte her, gjøre som fruerne, naar de skriver attester: de nævner bare det gode og tier med fejlene, men har jeg sagt a, faar jeg si b og gaa videre i min skildring.

Det falder naturligt at spørge: hvordan er hun som *mor?* og her er det især hendes mangler springer skarpest i øinene. Hendes begreber om barneopdragelse er ikke meget indviklede; naar hun gir barna mad og klær, saa er det ikke stort mere at gjøre. Hun har nok

et slags forestilling om, at hun skal opdrage dem ogsaa, men denne opdragelse bestaar i at *skjænde* rigtig dygtig for alle mulige ting og lære dem visse regler for velopdragenhed, naar de er ude blandt fremmede. Mest skjænd faar de, naar de *støier;* snille barn maa endelig være rolige og voksne i sit væsen, derfor alle disse gammelkloge børn hos bønderne.

At være livlig og støiende, det er at være, hvad de kalder „otugten".

Noget *fortroligt* forhold mellem mor og barn har jeg da heller neppe seet; jaget af al den evindelige skjænding, driver de heller om paa egen haand og hører og lærer saa meget i alle slags selskab, som forgifter det rene, barnlige sind. Og imens er mor optaget af sit, lar børnene skjøtte sig selv, og synes at være meget mere omsorgsfuld for sine kalver, lam og griseunger end for sine egne smaa.

Et andet træk hos hende, som sikkerlig har irriteret mangen embedsfrue i hendes bygd, er hendes seige foragt for alt arbeide, som byfolk udfører. Det hjælper ikke, hvad en flink frue præsterer af fornuftigt stel i sit hus, af *søm,* som hun selv i regelen er meget klodset i, af undervisning for og tilsyn med sine børn — det hjælper altsammen intet, saalænge hun ikke farer omkring mellem udhusene hele dagen og trusser paa tunge bøtter og kar! Og det hjælper aldeles ikke at arbeide til kl. 10—11 om kvælden, naar hun ikke staar op kl. 5—6, uagtet det jo ikke er længer fra kl. 5 om morgenen og til 8 om kvælden, end fra 8 morgen til 11 aften!

Og alt arbeide inde i en pen, varm stue maa absolut være bare pusleri og leg. Forfatterinden Margrethe har i sin bog „Embedsmand og bonde" gjort mange træffende bemærkninger om den foragt bondekonen nærer for alt, selv det flittigste arbeide, inde i stuen, mens hun dog selv ikke er saa ræd for at søle bort saa mangen stund „siddende paa kjøkkenbænken og snurrende stabbursnøglen rundt paa fingeren, mens hun drøfter bygdesladder". — Jeg kan aldeles ikke finde, at bondekonerne arbeider saa meget *mere* end de flittige embedsfruer, som er vant til at arbeide, om end de førstes arbeide naturligvis er meget tungere og grovere; og de staar ofte tilbage for fruerne i at benytte tiden godt og i at arbeide planmæssigt. Jeg finder saaledes ikke bondekonernes foragt at være paa sit rette sted, ligesaalidt som jeg finder, at de bydamer har ret, der i en fart har en overlegen dom færdig om bondekonerne.

Det har været min mening i denne lille skildring at fremhæve det selvstændige og uafhængige hos bondekonerne. Jeg mener altsaa, at dette har sin grund i hendes med manden lige opdragelse og lige kundskaber; men alt i alt har de jo begge havt meget liden opdragelse og lært saare lidet.

Det er dog mit haab, at de, naar de nu lidt efter lidt bibringes flere kundskaber i folkeskolen, ogsaa skal faa et høiere blik paa sit moderkald og tilslut lære at respektere ogsaa det arbeide, hvortil der kræves mere end et par grove arbeidshænder.

H.

Om qvinnornas inflytande på historiens gång*).

Af *E. G. Palmén*,
professor vid Alexanders universitetet i Helsingfors.

Hvilka åsigter man än må hysa beträffande qvinnofrågan, så hafva dock i alla tider tänkande menniskor medgifvit, att den uppväxande generationens duglighet i högsta grad beror på mödrarna. Dermed erkännes redan, hvilket utomordentligt om ock indirekt inflytande alltid har utöfvats och utöfvas på historiens gång af d. s. k. svagare könet. Men dessutom hafva qvinnor tid efter annan omedelbart inverkat på den historiska utvecklingen. Ända sedan den äldsta forntid har namnet Semiramis blifvit ett uttryck för statsklokhet; på samma sätt äro Kalmare-unionens snillrika stiftarinna, Margareta, Elisabeth af England, Maria Thérèsia af Österrike och Katarina II. af Ryssland för alla bildade kända exempel, som visa, hurusom det från statsförvaltningens t. o. m. mindre vigtiga värf uteslutna könet, då så behöfts, har förmått med utomordentlig framgång inlåta sig i de största företag, så att icke ens närmelsevis alla dertill uppfostrade statsmän hafva varit i stånd dertill.

Mången menar kanske, att dessa händelser äro alldeles tillfälliga. Vi påminna oss någonstädes hafva läst den qvickheten, att om en qvinlig regent lyckas bättre än en manlig, så sker det blott derföre, att qvinnor välja till sina gunstlingar män, då deremot männen förälska sig i qvinnor. Enligt detta beqväma resonemang skulle qvinnorna

*) Nærværende artikel er skrevet for det finske blad ›Koti ja Yhteiskunda‹. Bladets redaktør har velvilligt ladet det oversætte for ogsaa at gjøre det tilgjængeligt for ›Nylændes‹ læsere. Den svenske oversættelse er gjennemseet af artikelens forfatter.

således i hvarje fall förklaras underlägsna; de fås oskyldiga till styrelsens duglighet, skyldiga till dess oduglighet, det må sedan vara man eller qvinna, som till namnet är den styrande. Det lönar sig naturligtvis icke att taga en sådan förklaring i närmare skärskådande, om den ens är ämnad att vara annat än ett skämt.

Utan att denna gång bedömma, om qvinnornas inverkan gjort mera gagn eller skada, vilja vi blott med några exempel belysa, huru detsamma gjort sig gällande äfven under saadan tider, då man minst skulle vänta det.

En af riddaretidens i ögonen fallande egendomligheter var, såsom kändt, qvinnokönets tillbedjan; det vore således jemförelsevis lätt, att med tillhjelp af exempel tagna från denna tids historia bevisa sanningsenligheten af vårt påstående. Men låtom oss betrakta folkslag, hos hvilka riddaretiden alls icke fick inverka, utan hvilka tvertom hafva lefvat under asiatiskt inflytande, och vi komma likvisst till samma resultat. Det fordna Östromerska eller Byzantinska riket samt Ryssland hafva varit Europas väktare mot øster; förhållandena inom desamma hafva vanligen bildat sig enligt österländskt mönster. Äfven qvinnornas ställning har fåt känna följderne deraf. Begreppet om qvinnans underlägsenhet har i dessa länder varit mera inrotadt än i hela det öfriga Europa. Och likväl hafva qvinnornas vilja emellanåt för långa tider inverkat på de nämnda ländernas historia och ledt dens utveckling in på nya banor.

I Byzants eller Konstantinopel åtnjöt qvinnan icke ens i familjelifvet den aktade ställning, som den fornromerska matronan, och vid tillsättandet af regenter var vanligtvis krigsduglighet samt ett nära personligt förhållande till krigshären det bestämmande momentet. Men den häftigaste inre strid, som rasat inom Byzantinska riket — en strid, som varade århundraden, fick likväl sitt afgörande genom qvinnor och ienlighet med deras vilja tvertemot insigtsfulla manliga regenters. Vi åsyfta den kända striden om bilderdyrkan.

Leo Issauriern, den kraftfulle krigaren, som med framgang hade afvärjt muhamedanska eröfrares första stora anfall emot Östromerska riket, och hvilken dessutom med afseende å sin personliga karakter var utrustad med särdeles stora gåfvor, begynte en strid mot ett missbruk, hvilket om något var egnadt att hota religion och sedlighet. Folkets omvändande till kristendomen hade skett alltför hastigt och brådstörtadt; store skaror hade blifvit kristna på grund af kejsarligt maktspråk eller för att ernå verldsliga fördelar, men hedendomens hela råhet, sedernas förderf och vidskepelse förblefvo dolda under den nya trons yttre täckmantel. Den osynlige allsmäktige Guden glömdes, under det man tillbad synliga bilder. Detta kunde bevisas med otaliga exempel. Den ene bortskrapade färg från någon i kyrkan hängande bild, för att

för sin helsas skuld dricka densamma blandad i nattvardsvinet, den andra lade sitt barn uti för heliga förklarade bilders sköte, på det detsamma skulle blifva delaktigt af välsignelse, en tredje gned sina sjuka lemmar mot helgonens bilder för att tilfriskna osv. Kristi lära höll på att förvandlas till rå fetischdyrkan.

Med allt skäl reste sig den store Issauriern till strid emot detta onda, om än han misstog sig på medlen, då han utöfvade våld der hvarest undervisning och öfvertygelse hade varit de enda rätta vapnen. Han hade på sin sida en stor del af presterskapet, härarnes anförare, de högre tjenestemännen och flertalet af den bildade klassen, — med ett ord, de af hvilka vanligtvis allt berodde i det Byzantinska riket. Såsom motståndare åter nämnas klostrens innebyggare, folkets täta leder och — qvinnorna i alla samhällsklasser ända till o. m. regenternes gemåler och systrar. Häftigt och länge fördes striden och Leo hann ikke ens till hälften slutföra densamma. Hans son Konstantinos (af sina ovänner kallad Kopronymus, ehuru han var en af sitt rikes mest framstående regenter), fortsatte sin faders arbete med utomordentlig kraft, och visste att uppehålla sitt anseende såväl i freds- som krigstid. Ännu en tredje regent fortfor i samma anda, ehuru på ett mildare sätt.

Men det oaktadt blefvo bilderdyrkarne segrare, och hvad som är betecknande, denna förändring skedde och stadfästades under tvenne qvinnors regering. Den från Athén bördiga, sköna och listiga enkekejsarinnan Irene, med hvilken Karl den store en tid hade för afsigt att förmäla sig, samt senare enkekejsarinnan Teodora förmådde härvidlag genomdrifva sin vilja, ehuru de i intet afseende kunde mäta sig med de nämnde kejsarene i regeringskonst. Till en början gjordes ytterst varsamt anspråk på små förändringar och medgifvanden, men med utomordentlig skicklighet vändes i sinom tid förtrycket och tvångsåtgärderna framgångsrikt emot bilderstormarene. Så fullständig blef segern, att t. o. m. eftervert dens dom utfallit orättvist: vanligtvis hafa Leo, Konstantinus och deras meningsfränder blifvit strängt bedömda, medan Irene deremot, hvilken för att betrygga sin makt lät utstinga ögonen på sin son och derefter lemnade honom att dö af hunger, har i historien framstått ren, ja, t. o. m. af kyrkan förklarades för helgon.

Rysslands historia, tidtals så nära förbunden med den Byzantinska historien, ger äfven en bild af qvinnornas inflytande. Den halft till sagans område hörande heliga Olga, „den visaste af alla menniskor“, äfvensom de Byzantinska kejsaredöttrarn Anna, Vladimir den heligas gemål och Ivan III.s gemål Sofia Paleologa hafva hvardera på sin tid inverkat känbart på Rysslands öden. Men i allmänhet voro de ryska qvinnorna enligt tatariskt exempel inneslutna i „terem“, och fingo icke fritt röra sig i stora verlden; uppfostran erhöllo de icke ens til namnet. Belysande för hela qvinnokönets ställning är det sätt på hvilket gemål

utsågs åt tsaren: Ifrån hela Ryssland hemtades adelsjungfrur i hundrade tal till förevisning, på det herrskaren bland dem skulle välja åt sig den bästa, och den valda var utsatt för många intriger och faror ända tills hon genom trolofning och vigsel erhöll en betryggad ställning. Men, ehuru valet af tsaritsa skedde på detta, om en hästmarknad påminnande sätt, berodde hela slägtens jordiska lycka, emellanåt äfven tsarens blifvande regeringssystem af detta val, — också detta ett bevis för huru stort qvinnornas inflytande äfven i dessa onaturliga förhållanden kunde vara.

Men dessutom framträder den ena qvinnan efter den andra på den ryska historiens skådeplats för at lemna kännbara spår af sitt inflytande. Åren 1533—38 regerade enkestorfurstinnan Helena Glinska med större skicklighet än på långa tider förut eller efteråt någon man, och huru skarpt än hennes vesterländska uppfostran och sjelfva idén om en qvinlig regent stodo i strid med ryska folkets tänkesätt, så hade hon sannolikt länge fått verka till gagn för Ryssland, om icke en förtidig död omintetgjort detta. I början af sjuttonde århundradet inverkade den förste falske Dmitris gemål, polskan Marina kännbart på sin tids händelser, och vid slutet af samma århundrade, då Ryssland samtidigt hade t. o. m. tvenne tsarer, den blödsinte Ivan og den minderårige Peter, så var i sjelfva verket deras snillrika syster Sofia Alexejewna den, som höll regeringstyglarna i sin hand. Hon var äfven synnerligen lämplig dertill, om ock Peter den stores oförlikneliga snille i sinom tid gjorde Sofias åsidosättande møjligt ja t. o. m. önskligt.

Men under nästa århundrade blir saken först fullt tydlig. Då synes det ryska folkets fordna tänkesätt hafva så fullkomligt förbytts, att tronen förbehålles nästan uteslutande åt det qvinliga könet.

Frånräknadt helt korta mellantider, då Peter II. och Peter III. till namnet regerade, har Ryssland oafbrutet ända från Peter den stores död till Pauls uppstigande på tronen, således i sju årtionden, regerats af qvinnor. Katarina I. var till börden ett annat lands undersåte, hade som fånge blifvit Menschikows och sedan tsarens älskarinna och sedermera gemål, men kunde först som enkekejsarinna erhålla makt. Anna Ivanowna, som icke var berättigad att ärfva Rysslands krona, blef efter Romanowska ättens siste manlige ättlings död herskarinna, och ganska lätt omintetgjorde hon de inskränkningar, medelst hvilka aristokratin hade velat begränsa hennes handlingsfrihet. Under tider, då de flesta ryssar helst ville återvända til de gammalryska och moskowska förhållandena, samt öfverlemna Petersburg åt ödeläggelsen, satte hon tyskar till landets herskare och fortsatte Peter den stores politik. Värre gick det hennes efterträdarinna: Anna Leopoldowna blef jemte sin son offer för ett växande tyskhat och en sammansvärjning, men hon efterträddes åter af en qvinna, Peter den stores dotter Elisabet, hvars re-

gering, ehuru hon redan genom sin osedlighet var så litet som möjligt passanda till regentinna, icke saknade glans och segrar. Följde så slutligen Katarina den andra, som, ehuru hon icke var ryssinna och ehuru förmäld med en furste, som aldrig vann ryska folkets kärlek, kunnde tillvälla sig sin makes krona och bibehålla densamma ända till sin död, ja var i stånd att göra eröfringar och synas mera rysk än någon annan regent undantagande Peter den stora.

Det är i sanning bland de märkvärdigaste fenomen i hela verldshistorien, att en stormakt, som nyss genom svärdet vunnit erkännande bland Europas stater, och hvars anseende främst berodde af dess krigshär sålunda i sjuttio år styrd af qvinnor kunde uppehålla sitt ernådda anseende och fortfarande gå framåt under eröfringar och inre utveckling. Katarina och hennes väninna furstinnan Daschkow iklädda mansdrägter och ridande i spetsen för de skaror, hvilka i nattens mørker framryckte för att tillfångatga Peter III., — det betecknar tillräckligt hvad som fordrades af de qvinnor, som ville 'taga regeringstyglarna i sina händer. Kändt är äfven huru Katarina, hvars personliga lif icke syntes kunna medgifva detta dock kunde uppehålla sin kejserliga värdighet gent emot enhvar.

Äfven ur Rysslands nyaste historia kunde man erhålla exempel, sorgliga mer än glädjande, på hurusom qvinnor hafva förmått på omvägar samla i sina händer det inflytande, som icke direkt blef dem medgifvet. Nihilismens historias lärdomar, Sofie Petrowskajas och andra qvinnors namn äro likvisst i så färskt minne, att man icke behöfver mer än hänsyfta på dem.

Till slut ännu en påminnelse!

I vor framställning af historiens lärdomar har vi icke tvekat att draga fram resultaten sådana de äro, de må sedan visa qvinnans inflytande såsom gagneligt eller skadeligt. Slutsumman i hvardera fallet blir, att man icke ens med bästa vilja kan utesluta det andra könet från inflytande på den historiska utvecklingen. Om bristande bildning ofta har gjort qvinnornas inflytande skadligt, saa ligger orsaken naturligtvis hufvudsakligen deri att de icke varit tillräckligt förberedda för ett dyligt värf. På detta liksom på andra områden är naturligtvis menniskoandens fria utveckling till allt godt, den grundidé, som säkrast skyddar såvel individens som menniskoslägtets framåtskridande.

Hedda Gabler og Jørgen Tesman.

Ibsens sidste drama har fremkaldt en diskussion, saavel privat som i pressen, som faa af de i det senere udkomne skuespil, og det kunde derfor kanske være aldeles overflødigt at fortsætte diskussionen, men Hedda Gabler er et indlæg i kvindesagsbevægelsen, et indlæg saa alvorligt og belærende, at kvindesagsvennerne ikke alene har ret, men ogsaa pligt til at benytte det bedst mulig.

Det er ogsaa en eiendommelighed ved den om Hedda Gabler førte diskussion, som fortjener at bemærkes og imødegaaes.

Det som man først vil have lagt mærke til i kritiken over nævnte skuespil er dens enstemmige dom: *Hedda Gabler er umulig.*

Uenig om alt og alle forresten, mødes man dog i *dom* over denne søster.

Ialfald har ikke jeg til dato været saa heldig at se eller høre hende frifunden af en eneste en.

Thea Elvsted er kritiken hurtigere færdig med; hun faar kort og godt karakteren: dum.

Men saa er hun ogsaa saa meget vanskeligere at forstaa, som hendes „retning“ er aandelig, og det aandelige egner sig ligesom mindre for kritik; det er saa faa, som for tiden har brug for „gjenfødelsen“, at den ofres mindre paaskjønnelse, end den fortjener.

Fremdeles synes kritiken at være enig om, at behandlingen af dramaets mandlige personer er den mindre vedkommende, og dog tør herrerne Tesman, Brack og Løvborg være ligesaa „veltrufne“ som begge fruerne.

Det er nævnt som en forbrydelse af Hedda Gabler, at hun ægtede Jørgen Tesman, og at hun skjød sig; jeg er enig i, at dette kan være forbrydelse, men da er det Tesman, som i begge tilfælder er forbryderen.

Thi Hedda Gabler var, som generalens datter, opdraget til at herske og befale, vant til at blive adlydt og se sig beundret og tilbedt; men særlig var hun indprentet, at alt maatte være korrekt naturligvis — ingen bemærkninger, intet usædvanligt, ingen skandale. Paa samme tid havde hun en medfødt eller tillært trang til at være fri.

Endelig havde hun naaet „maximumsalderen“ og var fattig, og samfundet har jo engang bestemt, at det mildest talt er mindre korrekt for en dame, særlig for en dame af rang at være ugift udover en vis alder; naar dette hænder og vedkommende tillige er henvist til almisser for at kunne leve ærligt, da er den tilstand ikke langt borte, som i vort civiliserede samfunds ordbog heder skandale.

Og Hedda Gabler *maatte* undgaa skandale.

Naar da Tesman var ansvarsløs nok til endelig med vold og magt at ville forsørge hende, tillod hun det, saa meget mer, som han er en korrekt herre, der endog har udsigt til blive professor.

Denne person, hvis væsentligste kvalifikationer er at være salig Jochums søn, og hvis interesser alene omfatter husfliden i middelalderen, er det, som bærer ansvaret for, hvad der senere hændte, fordi han ikke evnede at analysere sig selv.

Thi det er ham, som har tilbudt Hedda Gabler forsørgelse, et tilbud, hvis betydning og rækkevidde han naturligvis ikke har fundet det fornødent at undersøge.

Jørgen Tesman har ansvaret, fordi han, som manden, sidder inde med retten og magten.

Thi Tesman er fri og frank, har ingen hensyn at tage hverken til alder eller penge, for ham har samfundet ikke opstillet nogensomhelst grænse.

Blot han er en ivrig samler og nogenlunde flittig, faar han statens store stipendium til noget saa formaalsløst som det at undersøge husfliden i middelalderen! — og bliver professor.

Til Hedda Gablers mange feil har man ogsaa tilføiet beskyldningen for ikke at kunne elske, og dog mener jeg, at Hedda Gabler havde ligesaa stor evne til at elske som nogen anden, og at hun havde ligesaa stor trang efter et livskald som de fleste, men hun var ikke istand til at elske efter den almindelige ægteskabsinstrux, for dette er dog neppe nogen berettiget til at kaste sten.

Der var „krav“ i hende, og disse krav udviklede og anvendt paa rette sted og tid kunde have bragt hende, hvad hun behøvede: magt over menneskeskjæbner.

Men hendes opdragelse og de forhold, hvorunder hun levede, tilintetgjorde de gode muligheder.

Jeg har før gjort Tesman ansvarlig for Hedda Gablers død, og naar jeg maa frifinde hende ogsaa i dette punkt, er det, fordi hun blev drevet i døden, og den, som drev hende, var ingen anden end Jørgen Tesman — hendes egen ægtefælle.

Efter skuffelsen med Løvborg gaar det op for hende, at hun i fremtiden altid vil være afhængig af assessor Brack, denne fine herre, som stadig

spekulerer i trekantede ægteskaber, og hun føler, at nu er der alene to udveie igjen for hende.

Hun gaar da ind til sin mand, som er under „beaandelse“ af fru Elvsted og spørger, om det ikke er noget, disse to kan bruge hende til. Her hos disse to havde hun haabet at faa en, om end beskeden plads.

Ved sit svar paa dette spørgsmaal var det, Jørgen Tesman begik sin anden forbrydelse; thi med de ord: „nei ingen verdens ting“, udtalte han dødsdommen over den kvinde, der var hans hustru, og ved at henvise hende til assessorens selskab, fremtvang han katastrofen strax.

Om Thea Elvsted er det altsaa sagt, at hun var dum, men hvordan kan man egentlig komme til den opfatning?

Dette lille uanselige menneske, som for brødets skyld var knyttet til sin foged, evnede at frembringe alt det gode i Løvborg, evnede at frembringe et stort vidunderligt værk om fremtidens kulturgang, et værk, som Tesman kalder: det mærkeligste, som er skrevet.

Den mand, som skriver afhandlinger om „den brabantske husfiid i middelalderen“, er en lærd professor, men naar der skal skrives om „fremtidens kulturgang“, maa der en kvinde til, og det er neppe troligt, at denne kvinde just skulde være — dum.

Thea Elvsted manglede udvikling; samfundet havde negtet hendes rige aandelige syn anledning til at gjøre sig gjældende og influere paa hendes egen person; men ikke desto mindre gjorde hun fyldest for sig, og hendes kjærligheds renhed til sit og Løvborgs aandelige barn kan tjene som et lysende exempel for flere mødre.

Hedda Gabler og Thea Elvsted var, hvad de ifølge samfundsforholdene maatte være, men naar vore samfundsforhold fremtvinger disse personer, er der jo liden aarsag til at bebreide dem for det uundgaaelige.

Tag væk skranken for kvinderne, tag væk alle de forrettigheder og al den magt, vi mænd ufortjent besidder, eller giv os ialfald tilsvarende ansvar og pligt, — og vi skal se baade Hedda og Thea udøve den gavnlige indflydelse, de ifølge sine evner, hver paa sin vis, er bestemte til, og istedetfor at erklære dem umulige, blir vi nødt til at takke dem for samarbeidet med at løse de vanskelige spørgsmaal, vi ikke kan klare alene. *C. S.*

For skole og hjem.

Gamlemor.

I den norske folkekarakter gaar et drag af viljestyrke, der sommetider kan ta sig ganske storartet ud, men ogsaa sommetider kan udarte til et stivsind og en halstarrighed, som mere minder om idioternes planløse egensindighed end om et normalt menneske, hvis vilje styres af fornuften.

Oppe i Vukudalen var der for en tid siden en slig viljestærk gammel kone. Hendes stue laa paa pynten der, hvor de to vakre, smaa elver løber sammen og fortsætter nedigjennem under navn af Værdalselvene.

De er i sommertiden ikke dybere disse elver, end at man kjører over dem, for bro findes der ikke. Men i vaartiden stiger de betydelig, og da maa der færges.

En vaar gik disse elver rent over sine bredder og svulmede op til truende floder. Det blev værre og værre. Vandet kom helt op i stuen, og beboerne maatte i hast gjøre sig istand til at rømme.

Ungfolkene og barna havde tat sine kjæreste eiendele og stod med angsten over sig for at komme afsted, for steg gjorde vandet fremdeles; men — *gamlemor vilde ikke!*

Her havde hun levet alle sine dage, og herifra gik hun ikke levende!

De graat og bad hende saa vakkert, — nei, hun var urørlig. Hun stilled en stol midt i stuen og satte sig paa den, mens vandet steg op om stolen.

Hun var ikke skyldig Vorherre mere end én død, sa hun, men den fik han ta, naar han selv vilde! Ud af stuen sin gik hun ikke. Og graatende maatte de andre forlade hende.

Men længer end et stykke op paa stolen gik dog ikke flommen den gang, og gamlemor fik den triumf at kunne ønske de andre „velkommen at" i god behold.

a. u.

Forskjelligt.

Den første kvindelige boghandler i Kristiania blir frk. *E. Hauff*, der fra vaaren etablerer en boghandlerforretning i Gabriel Tøiens forrige butik i Karl Johans gade. Frk. Hauff har i 16 aar været ansat i hr. Alb. Cammermeyers forlagsboghandel.

Repræsentanterne Berger, Haga, Fraas, Aarrestad, Holsen, Larsen og Sverdrup har fremsat følgende lovforslag:

„Hvo, som efterat have besvangret en kvinde, unddrager sig for efter evne at bistaa hende med hjælp og raad under hendes svangerskab og nedkomst, straffes med bøder, fængsel eller strafarbeide i femte grad, saafremt kvinden føder i dølgsmaal eller begaar barnemord“. Den forurettede kvinde kan derhos kræve skadeserstatning.

Rettelse. I forrige hefte side 58 3die linje fra neden efter *tjeneste som saadanne* tilføies:, og for kvindelige assistenter kr. 1000 med 5 alderstillæg à kr. 100.00 efter 3, 6, 9, 12 og 15 aars tjeneste som saadanne.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 1ste april 1892.	No. 7.

Arbeidet for kvindestemmeret.

I møde 28de januar 1892 vedtoges følgende nærmere bestemmelser for kvindestemmeretsforeningen:

1. Ethvert af foreningens medlemmer deltager i det fælles arbeide for foreningens formaal, nemlig at enhver norsk kvinde, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser erholder stemmeret.
2. Medlem af K. S. F. kan enhver norsk kvinde blive ved at indtegne sit navn hos formanden.

   Kontingenten er frivillig.
3. Foreningen vælger:

   a) Formand og viceformand.

   b) En komite bestaaende af 7 medlemmer.

   NB. Komiteen kan supplere sig, indtil den har 12 medlemmer.

   Komiteen har sammen med formanden og viceformanden at lede det fælles arbeide for kvindestemmeret over det hele land. Hvert komitemedlem vælger sin del af landet til arbeidsfelt. Blandt andet søges gjennem mundtlig og skriftlig paavirkning for disse steder dannet klubber eller mindre foreninger, hvor kvinder kan mødes til gjensidig hygge og meningsudvexling. Disse mindre samfund eller kredse føres af vedkommende komitemedlem i nærmeste rapport til K. S. F.s hovedkvarter i Kristiania.

   Udgifter til korrespondence m. v. inden hovedkontoret udredes af K. S. F.
4. Hvert aar i januar afholder K. S. F. generalforsamling i Kristiania. Formanden aflægger paa denne beretning om foreningens virksomhed. Ligesaa forelægger formanden regnskab. Derefter foretages valg paa formand, viceformand og komite.

Derefter valgtes 7 komitemedlemmer, og paa første komite-møde benyttede komiteen strax sin ret til at supplere sig, saa den nu har

12 medlemmer. Disse 12, sammen med foreningens formand og viceformand, har i disse dage ladet offentliggjøre et opraab saalydende:

Fra Kvindestemmeretsforeningen.

Fra landsende til anden raabes der nu paa stemmeret. Der raabes paa udvidelse, og der raabes paa almindelig stemmeret, saa høit og stærkt, at tingets største parti er valgt paa dette program. Saa fortrøstningsfuldt og løfterigt dette kan være for mange, saa nedslaaende blir det for os kvinder; ti disse raab og dette valgprogram gaar, som vi ved, ikke ud paa, at der skal skiftes ret og skjel til begge sider, de gjælder kun stemmeret for mænd.

Det er denne mislighed, som nu tvinger os til paa Kvindestemmerefsforeningens vegne at træde frem for offentligheden. Ogsaa for indeværende storting foreligger som bekjendt forslaget om stemmeret for kvinder. I forrige tingsession førtes det frem og fik sin ilddaab i en debat, som vistnok ingen af os glemmer. Som man vil vide gaar vort krav ikke udover de gjældende love, vi kræver at gaa ind under disse og ikke udelukkes paa grund af vort kjøn, vi kræver kun ligefrem vor ret: stemmeret for de kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser. Det retmæssige i vort krav ligger saa klart fremme i dagen, at vi tør haabe en oplyst almenhed ikke længer vil taale det tilsidesat.

Vi retter herved en anmodning til norske kvinder om at samle sig i kvindestemmeretsforeninger og -klubber hele landet over, for at fremholde sine krav, til norske mænd om at støtte vor sag gjennem pressen, paa folkemøder og ved andre midler, til enhver, som har tanke og hjerte for de forurettede, om at arbeide med os paa at reise en opinion for denne sag, saa stærk, at retfærdigheden maa ske fyldest, at storting og regjering maa give os vor ret. Og vi tilføier som vor faste overbevisning ligeoverfor dem, som arbeider kun for stemmeret for mænd, at fremskridt, der alene er baserede paa fordele for den ene halvdel af folket paa bekostning af eller med tilsidesættelse af den anden, aldrig vil bringe lykke og velsignelse for vort land.

I kvindestemmeretsforeningens komite.

Kristiania, 24de marts 1892.

Gina Krog,
p. t. formand i Kvindestemmeretsforeningen,
N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7, II.

Anna Rogstad,
p. t. viceformand i Kvindestemmeretsforeningen.
Søndre gade 8.

Edle Beichmann, Eilert Sundts gade 42. *Marie Blehr,* Viktoria terasse 4. *Inger Holst,* Holtet pr. Høvik.

Wennicke Kielland, Den private Opmaaling, Chr. IV. gd. 1, *Cecilie Thoresen Krog,* Verksgaden 40.

Olaug Løken, Vedøgaden 3, III. *F. M. Qvam,* Holtegaden 20. *Laura Schjødt,* Gyldenløves gd. 45.

Louise Schneider, Bierregaardsgade 18. *Dagmar Skavlan,* Uranienborg terasse 7. *Dina Sparre,* Oskars gd. 37.

Anna Wexelsen, Uranienborg terrasse 22.

* * *

I 1893 skal stemmeretsforslagene frem til behandling i stortinget. Det gjælder derfor at benytte dette aar til ivrigt arbeide. Og en ting faar man heller ikke glemme: til dette arbeide behøver foreningen penge. Alle medlemmer og andre interesserede anmodes derfor om at yde efter evne og indsamle bidrag, som modtages under adresse: Kvindestemmeretsforeningen, N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7, II., Kristiania.

Klosteropdragelsens forsvarere

kommer hele verden over med det samme argument til støtte for sit system: det er kvindernes bestemmelse at blive hustruer og mødre, derfor skal de ikke opdrages sammen med eller faa den samme almendannelse som mænd, — hvis bestemmelse det nok slet ikke er at blive ægtemænd og fædre. Men absurditeten i dette ræsonnement begynder heldigvis at falde flere og flere i øinene, eftersom modige mennesker gaar den uægte tradition ind paa livet, og virkeligheden kommer frem med sine exempler og resultater.

Vi har tidligere i „Nylænde“ refereret skolelovkommissionens betænkning i dette emne, og fru Nielsens imødegaaelse af alle majoritetens „bestemmelser“ er vist endnu i friskt minde hos mange.

Ogsaa hos vore venner Finlænderne, hvor fællesskolen har faaet mere hævd end i de fleste andre lande, maa man ikke desto mindre staa stadig paa vagt mod overgreb fra den gamle traditions tilhængere. *Er menneskers bestemmelse paa forhaand givet?*, er navnet paa en artikel i „Hemmet och Samhället“ af den bekjendte pseudonym *a—i—a*. Anledningen er endel udtalelser af en svensk professor Norrby, som er optaget i den finske presse „med tydeligt velbehag“.

„Den svenske professors anskuelser synes“, siger forf., „at kulminere i hans udtalelse: at „Huslig ekonomi“ som læreemne i pigeskoler er af langt større betydning end hvilketsomhelst andet emne, til at gjøre kvinden skikket til sin naturlige bestemmelse, moderens og hustruens hverv.

Man har gaaet tilverks, siger professoren, som om det gjaldt om hos den unge pige at lægge grunden til fremtidige videnskabelige studier og til en virksomhed udenom hjemmet, kundskaber som man før i tiden blot har anseet det nødvendigt at udstyre den til samfundshvervene kaldede mand med.“

— — „Da nu kvindens specielle opgave maa ligge inden hjemmets verden“, saa synes prof. Norrby at mene, at det ikke heller behøver være saa alvorlig ment med *grundigheden* af den boglige (videnskabelige) undervisning i pigeskolen.

Man har ogsaa grund til den formodning, fortsætter *a—i—a*, at dette ogsaa blir tilfældet med den nylig bebudede skole, som ved privat initiativ kommer til at grundlægges her for at opdrage „kristelig sædelige, dannede, fædrelandssindede familiemødre“. Skolens grundlæggere erklærer sig at være modstandere af fællesskolerne, og ingenting kan da være konsekventere end ogsaa at udelukke fællesskolernes program. I disse sidste skoler kan overfladiskhed i grundlaget for de videnskabelige eller de andre fag ikke tolereres, da saadant vilde være skadeligt for de mandlige elever, som nu i godt kameratskab konkurrerer med pigerne om det bedst mulige examens-vidnesbyrd.

Jeg har hørt fordomsfrie pædagoger bekjende ganske aabent som sin faste overbevisning, at elever i pigeskoler aldrig vil komme til at gives samme kundskabsforrad som gutterne, da de styrende i samfundet kun ugjerne ser kvinderne saa dueliggjort som mændene til at tjene sit brød og konkurrere med dem i kampen for tilværelsen. De, som blir aandelig daarligere udrustede, kommer da ogsaa til at ligge under i kampen. Det lærer den daglige erfaring os. Og det er ikke nogen usandsynlig antagelse, at al den modvilje, som fra flere hold med held arbeider imod fællesskolerne, og som besmykker sig med sundheds-

og sædelighedsbekymringer har til dybestliggende grund de aarsager vi her har pegt paa, det være nu bevidst eller ubevidst.

Der findes en mængde halvsandheder, ja til og med rent ud sociale løgne, som fra hedenold har vundet hævd som uomstødelige axiomer, og det er blot de mere tænkende mennesker, som falder paa at prøve deres holdbarhed. Paabudte som troesdogmer af den almene opinion skjuler de for den overfladiske iagttagelse sit udspring fra den raa styrkes magtperiode. Vanen akcepterer dem uden indvendinger og giver dem værdighed som sociale sædelighedsbegreb. Netop her er roden og ophavet til den som naturlov anseede dobbelte moral, som krænker al logik, retfærdighed, sund fornuft og virkelig sædelighed.

Ogsaa den aprioriske teori (aldeles upaavirket af virkeligheden) at kvindens eneste bestemmelse er at være hustru og moder, hører til de paastande, hvis ægthed ikke drages i tvil, saalænge de gjentages med sentimental udholdenhed, endskjønt statistikens tørre, men soleklare tal i virkeligheden forlængst har gjort det af med dem. Man vender øiet bort fra det faktum, at i de fleste kulturlande overstiger kvindernes tal mændenes, og at ugifte kvinder uden hjem og mandlig forsørger er i stadig øgende. Om dette er en følge af mændenes ulyst til at paalægge sig engiftets aag, af kvindernes vaagnende selvstændighedsfølelse eller vor tids fordyrede levevis, der hindrer stiftelse af familie — det faar staa hen. Det visse er, at ligeoverfor saadanne fakta er denne stadige præken om, at hvert eneste pigebarn først og fremst bør opdrages til sin bestemmelse at være hustru og moder, i strid med al sund fornuft og med al finfølelse". — — —

*
* *

Vi vil i denne forbindelse hidsætte en artikel fra et amerikansk tidsskrift, hvor det samme spørsmaal drages frem. Det er en skildring af et college Swarthmore, en mils vei fra Philadelphia, grundlagt af kvækere for mere end tyve aar siden og som nu har 200 elever.

„Swarthmore er den mest gjennemførte fællesundervisningsanstalt jeg har seet. Dets system vilde faa haaret paa en europæisk opdragers hoved til at reise sig, hvis man overhoved kunde faa ham til at tro paa, at saadant et college virkelig existerer og ikke bare er en fantasi avlet i en eller anden vanvittig amerikaners hjerne. Alligevel har det været i virksomhed i mere end tyve aar; eleverne har drevet sine studier der uden at forstyrres, har faaet karakter og gemyt udviklet paa bedste maade. Der kan ikke raade en bedre aand blandt studerende end der.

I direktionen og i hver af høiskolens komiteer er halvparten af medlemmerne kvinder. Kvinderne er ogsaa repræsenteret i fakultetet,

men endnu ikke saa talrigt som mænd. De unge folk mødes ikke alene i forelæsningsværelserne, musæerne og laboratorierne, men det er specielt anordnet, at de skal have en times tids selskabelig samvær hver aften i salonen under opsyn af dekanen Mrs. Elisabeth Powell Bond.

Da vi traadte ind i den store spisehal, førend studenterne var kommet ind, og saa over de opdækkede borde, kunde vi tro os i Vassar eller Wellesly eller hvilketsomhelst andet college, men scenen forandrede sig, da klokken ringte og hundreder af unge mænd og kvinder kom ind og satte sig ned ved de samme borde — en ting, som jo er betragtet som naturlig i selskabslivet, men som frygtelig i en læreanstalt. Saa begyndte de, som sad ved enden af bordene at servere retterne for de andre. Snart var det en ung mand, snart en ung pige, som lagde fore. De gjorde det med den største ro og koldblodighed. Ingen syntes at have nogen anelse om, at samfundets grundvold maatte begynde at ryste med det allerførste De unge folk saa ud til at nyde sin lunch med god appetit, og lærerne syntes heller ikke at have nogen bevidstked om, at de sad paa en vulkan.

Det var morsomt at bese observatoriet, biblioteket, museet med dets interessante samlinger, laboratorierne, gymnastiksalerne, maskinrummet, de rummelige kjøkkener og den store vaskehal med hauger af friskt vasket og strøget tøi.

Kvækerindflydelsen viste sig mere i den overordentlige renlighed over hele colleget end ved nogetsomhelst asketisk i dets udstyr. Skjønheden glemtes ikke, blomsterplanter smykkede mange vinduer, og studenterne var klædt som verdensbørn, nogle af de kvindelige studerende bar dog Oxforder-kappen og hatten. Studenterne udgiver en avis „The Phønix", som er en god prøve paa college-journalisme, den har sit eget expeditionsværelse. Studenterne har ogsaa grundlagt et videnskabeligt selskab, en naturhistorisk klub, en teknisk klub og tre literære selskaber, hvor man læser op sine literære forsøg og øver sig i diskussion og debat. Disse literære selskaber har i sin bogsamling under sit eget opsyn mere end to tusen bind, og de har desuden adgang til de store almindelige biblioteker i Philadelphia.

I første etage i collegets hovedbygning er forelæsningsværelserne. I de øvre etager i østfløien er de unge pigers soveværelser og i vestfløien de unge mænds. Mange af lærerpersonalet bor ogsaa i denne bygning.

Mrs. Elisabeth Powell Bond er ansat som dekan væsentlig for at de unge piger skal have moderligt tilsyn, men hun er ogsaa blevet raadgiver og ven for de fleste af de unge mænd, de kommer til hende, naar de trænger raad og sympati. Hendes egen søn er en af studenterne, og han udmerker sig baade i idræt og lærdom.

Allerede som ung kvækerinde var mrs. Bond kjendt som taler og skribent. Hun var i fem aar instruktør i gymnastik i Vassar, senere var hun bestyrer af en skole i Florence Mass. Her giftede hun sig, og efter sin mands død reiste hun til Swarthmore, hvor hun senere blev dekanus. Det var en glæde at finde en kvinde, der saa godt kunde fylde den vigtige og ansvarsfulde stilling; her var tydelig den rette person paa det rette sted.

Paa mit spørsmaal hvad hun især ansaa for at være Swarthmore colleges fortrin, svarede hun: Først at det ligger paa landet, saa studenterne ikke er udsat for en stor bys fristelser, dernæst at det har fællesundervisning og endelig at det er et forholdsvis lidet college, saa der er anledning til mere personligt samkvem mellem lærere og elever. Det hele udgjør ligesom en eneste stor familie. Der er mere regjering her, sagde hun, end ved de fleste colleger, men saa er den til gjengjæld af en meget mild karakter. Studenterne morer sig godt her, og naar de unge mænd reiser i idrætsfærd til andre colleger, saa vender de tilbage uhyre tilfredse med Swarthmore.

Paa de andre colleger er der ikke saadan orden og renslighed synes de, og der er meget mindre af hjemmets aand. Det er i det hele en naturlig ting, at unge kvinder og mænd trives godt sammen, og efter at de saaledes i fire aar har været daglig sammen under aarvaagent, men mildt tilsyn er de langt bedre skikkede for verden, end om de havde levet fire aar i klosterlig adskillelse.

Der findes ogsaa et par Swarthmore-studenter, som ikke helt holder paa fællesopdragelsen; en af disse skrev til mrs. Bond, at han mer end gjerne vilde, at hans bror skulde gaa der, men sin søster vilde han ikke saa gjerne skulde ind paa colleget. Det var ikke fordi det paa nogen maade skadede pigerne i moralsk henseende, men fordi de studier, der gjorde kvinden mest skikket til mødre og husbestyrerinder, ikke er de samme, som gjør mænd mest skikket til at være doktorer, jurister, præster og handelsmænd. Mrs. Bond havde let for at give svaret: Præste-, kjøbmands- osv. professionerne er lige saa forskjellige fra hinanden indbyrdes som de er fra husmoderfaget, men der er et vist grundlag af almindelig kultur, som bør betragtes som en nødvendig forberedelse for et hvilketsomhelst livskald; dette er det, som skal erhverves i skolerne og collegerne. Den særegne faguddannelse bør gives senere i dertil indrettede undervisningsanstalter. Ingen behøver mere det almindelige dannelsesgrundlag end en familiemoder, som faar sig de utalligste aandelige spørsmaal stillet til løsning, hendes uddannelse til hendes særskilte fag maa saa som med andre fag gives særskilt; barneopdragelse og huslighed kan saa alligevel ikke læres ordentlig paa skolerne.

Forøvrigt mente ogsaa mrs. Bond, at saa god fællesopdragelsen end i det hele var for pigerne, saa var den dog et endnu større gode for gutterne, og dette falder sammen med mange andre amerikanske opdrageres udtalelser".

Lady Sandhurst.

„Det er vanskeligt at sætte sig ind i, hvilket tab det vil være for tusener, at hendes virksomme, nyttige liv er afsluttet", siger „Woman's Herald", London. Blandt de liberale var hendes navn kjært for de store tjenester, hun ydede partiet og de principer, det forfegter. Hendes tapperhed, da det gjaldt at skaffe de valgte kvindelige medlemmer af grevskabsraadene ret til at indtage sine pladse og den værdighed, hvormed hun sammen med sine to kvindelige kollegaer bar sit nederlag, har gjort hendes navn kjært for mange, der ikke delte hendes politiske meninger. Først i den senere tid var hun kommet med i rækkerne blandt kvindestemmerettens ivrigste venner, men da vidste vi ogsaa, at vi havde faaet en urokkelig forbundsfælle, saa lojalt hengav hun sig til alt, som hendes hjerte og samvittighed billigede. Hendes offervillighed, naar det gjaldt at opfylde alle de sociale, politiske og filantropiske pligter, som ophobede sig omkring hende, var forbausende. Hendes ligefremme og værdige væsen, hendes sjælsstorhed og hjertensgodhed er uforglemmelig for alle, som kjendte hende. Hun efterlader sig et elsket navn, som har faaet sit høieste adelsmerke ved, at hun har baaret det".

For skole og hjem.

Frøken Schneiders barnehjem.

I en saa stor by som Kjøbenhavn findes der alle mulige slags anstalter, og nogle af dem er af den art, at jeg synes det maa interessere enhver at tage dem i øiesyn; i ethvertfald fortjener de, at kjendskabet til dem spredes i videre og videre kredse. Mange af disse indretninger kan bære vidnesbyrd om, at naar energi, forstand og menneskekjærlighed slaar sig sammen, saa kan de udrette store ting. Og naar vi hører tale om dem og ser frugterne af dem, føler vi os da ikke opmuntrede til at drage vort straa til stakken? Vi behøver sandelig ikke søge længe for at finde felt for en lignende virksomhed.

Idag har jeg lyst til at føre dem ind i frøken Schneiders barnehjem, men først maa jeg fortælle lidt om hjemmets stifterinde. Frøken Schneider var af disse mennesker, der baade har et aabent øie for den menneskelige elendighed og en dyb trang til at hjælpe, saa langt man formaar. Kom hun ind i et hjem, hvor døden havde bortrevet far eller mor, og børnene var hjemfaldne nød og elendighed, eller traf hun paa gaden en liden udsultet og forfrossen stakkar, saa tog hun disse smaa hjem med sig. Det varede ikke længe, førend hun paa det vis havde samlet ikke mindre end 14 børn, som hun pleiede i sit eget hjem. Da nu flokken var blevet saa stor, var det umuligt for én person at tilse og styre det hele, og saaledes kom hun paa den tanke at stifte et barnehjem. Dertil fordredes penge, men indsamlingen af disse gik for sig uden vanskelighed, da frøken Schneider ved sin elskværdighed og godhed havde samlet sig en stor vennekreds, og da man havde det held at faa endel indflydelsesrige personer interesseret for foretagendet. Hjemmet stiftedes 1874, og frøken Schneider var dets høit anseede og afholdte forstanderinde lige til sin død, som indtraf for et par aar siden. Hendes bortgang vakte almindelig sorg, og hendes navn nævnes altid med den største beundring og ærbødighed.

Jeg skal nu fortælle lidt om hjemmets plan og organisation. Hensigten med denne anstalt er at skaffe et saa godt hjem som muligt til forældreløse børn eller til saadanne, som lever i forhold og hjem, hvor saavel deres aandelige som legemlige velfærd lider skade og at opdrage dem til arbeide og streng pligtopfyldelse.

Børnene optages helst i ung alder, 2 à 2½ aar, og uden hensyn til om de tilhører „folkekirken“. Børnene blir i „hjemmet“, til de er konfirmerede og faar siden ved hjemmets hjælp ansættelser og tjenester.

Hjemmet optar som regel bare smaapiger, men frk. S. vilde dog have frie hænder til, ifald der var særeget paakrævede omstændigheder, ogsaa at optage gutter, og i hendes tid optoges der ogsaa et mindre antal. Erfaringen viste, at det godt var muligt at opdrage piger og gutter sammen her, naar blot gutterne optoges som ganske smaa, men eftersom børnene voxte til, fandt man resikoen og dermed ogsaa styrelsens ansvar større ved dette system, og udgifterne øgedes, da man fandt, at maatte give gutterne en anden undervisning end pigerne, eftersom de voxte til. Derfor har den nuværende bestyrelse besluttet ikke at optage flere gutter i hjemmet, men de, som allerede er optaget, blir efter sit fyldte tiende aar anbragt i en filial i Smidstrup, tilhørende frk. S. Her var i 1890 7 optaget.

Hjemmet optager 100 børn som maximum; der var noget flere i frk. S.s sidste leveaar, men økonomiske omstændigheder har tvunget den nuværende styrelse til ikke at lade overstige nævnte tal, og hvis ikke antallet forud var nøie begrænset og bestemt, vilde man resikere at hjemmet blev overfyldt, da der altid er en mængde ulykkelig stillede børn, som der søges optagelse for.

Hjemmets nuværende forstanderinde frk. J. Pontoppidan viste mig hele anstalten fra det største til det mindste. Det var virkelig mer end glædeligt at se, hvor inderlig venligt og kjærlighedsfuldt hun nærmede sig baade smaa og store og havde et venligt ord til dem alle. Man fik indtryk af, at her havde hun fundet hele sit livsmaal: at ofre sig helt for dette hjem — et møisommeligt arbeide, men som ogsaa bærer rige og velsignede frugter. Hjemmet er udmærket godt indrettet. Soveværelserne høie og luftige, ved væggene jernsenger med røde og hvide tæpper, et stort bord med vaskestel midt paa gulvet, haandklæder og vaskelapper for hver enkelt. Alt bar præg af den største orden. Sygeværelserne ogsaa høie og luftige, spisestuen stor med lange borde forsynet med duger. Mens vi gik omkring og besaa skoleværelse, badeværelse (alle elever bader hver lørdag), arbeidsværelse, kjøkken m. m., fortalte frk. P. om arbeidsordningen: Alle børnene, baade store og smaa, vækkes kl. 6; hver efter sin tur maa de saa udføre alt morgenarbeide, som i regelen skal være færdigt kl. 8.

Alt forefaldende arbeide udføres af børnene selv, rengjøring, vask madlavning, oppasning, søm, alt inddelt efter tur. Kl. 7 ringes til første maaltid, som bestaar af øl og brød (grød og melk for nogle faa, som ikke taaler ovennævnte kost), kl. 8 ringes til 20 minutters andagtsøvelse, hvorefter skolen begynder kl. 9 og fortsætter i 5 timer. Frokost mellem 11 og 12 bestaaende af melk, smørrebrød (rugbrød med fedt eller margarin) samt et stykke tørt franskbrød.

Middag kl. 3, bestaaende af: om søndagene oxe- eller kalvekjød, kjød- eller sødsuppe og om hverdagene af flesk, fersk og tør fisk, kjød, kaal, ærter, velling m. m. To retter alle dage, undtagen rengjøringsdagen, da for tidsbesparings skyld bare en ret serveres, nemlig risengrød, kogt i melk. Mellem 4 og 5 lexelæsning under lærerindens opsigt, derefter fri til kl. 6, da man spiser aftensmad, bestaaende af det samme som frokosten. Derpaa lægges de smaa tilsengs, en anden afdeling kl. 8, og de ældre børn og lærerinderne samles i „stuen“, hvor der arbeides og læses høit, samt undertiden musiceres. Musiken, sagde frk. P., længes lærerinderne og børnene lige meget efter, virkelig god musik og sang udføres nemlig, og et par gange om vinteren har endel musik-exekutører istandbragt rigtige smaakoncerter i hjemmet.

Børnene er rent henrykte over dette og hører paa præstationerne i den dybeste taushed.

Skoletiden er som før nævnt 5 timer daglig, for de smaa fra 3 - 6 aar i „barnehaven“, siden kommer de ind under et fuldt ordnet skolevæsen, hvis resultat, især ved de sidste examener, har været meget tilfredsstillende.

Lærerkræfterne er dels fastlønnede, dels frivillige. Har eleverne særskilt begavelse eller lyst til studier, saa kan hjemmet ikke hjælpe frem i denne retning uden indirekte, d. v. s. med hjælp til bolig og klæder, saa langt det rækker; midler til selve studierne maa skaffes ved personlig understøttelse.

To af eleverne studerer nu til lærerindeexamen, og en har allerede taget examen og er ansat ved en skole.

Børnene tilbringer sommerferierne paa eiendommen Gilberggaard, tilhørende den af frk. S. oprettede anstalt af samme navn, som ogsaa virker til gavn for hjemmet paa en anden maade, derved at den aarlig optager nogle af de konfirmerede elever paa et 2-aars kursus i praktisk husholdningsgjerning.

Endnu meget kunde være at fortælle om dette hjem og dets gavnbringende virksomhed. Naar man ser børnenes glade, straalende ansigter, forstaar man, hvor lykkelige de er, som blir optaget paa en saadan anstalt, og naar man gaar derfra, kan man ikke lade være at sende en vemodig tanke til alle dem, som lever i daglig nød og elendighed.

Her har de et varmt, godt hjem, hvor de opdrages til dygtige mennesker, og efterat de har forladt det og er draget ud i verden, betragter de det fremdeles *altid* som sit *hjem*, som de længes tilbage til i sine fristunder.

Kjøbenhavn, 3die marts 1892. *B. M.*

Forskjelligt.

I den svenske rigsdag er lovforslaget om, at kvinders ægteskabsalder ikke maa være under 17 aar, gaaet igjennem.

I et møde i finsk kvinnoförening, hvor samme sag for en tid siden diskuteredes, fattedes følgende resolution:

„Støttet paa etiske, økonomiske og psykologiske grunde, udtaler forsamlingen som sin mening, at kvindernes ægteskabsalder bør sættes frem til 21 aar".

I kampen mellem kvindestemmeretsvennerne og deres modstandere, siger en amerikansk forfatter, ser jeg kampen mellem to teorier om statens opgaver. Dersom staten ikke har andet eller lidet andet at gjøre end at stille hære og disciplinere dem, at bygge fængsler og organisere politi, saa er det baade bedst for kvinden og staten, at de har saa lidet med hinanden at gjøre som muligt, undtagen forsaavidt, at ogsaa staten her maa ty til hendes hjælp for at formindske krigens onder og rædsler. Hvis det paa den anden side er statens opgave at faa gjort disse ting unødige, — hvis opdragelse, retfærdighed, arbeide, industri, omsætning, videnskab og kunst, hvis helbredelse af sygdomme, lindring af lidelse, respekt for hvert enkelt individ er det staten vil stræbe at hellige sine bedste kræfter i fremtiden — saa er det ogsaa dermed givet, at kvinderne maa faa sin fulde og lige del i dens styrelse.

Om den danske kvindes retslige stilling har fru Nanna Kristensen-Randers paa opfordring skrevet en afhandling, bestemt til at lægges frem i kvindernes afdeling af verdensudstillingen i Chicago. Afhandlingen omhandler hver for sig den ugifte og gifte kvindes forhold.

Forfatterinden kommer med hensyn til det første punkt til den maaske temmelig optimistiske slutning, at „de danske kvinder nu omtrent kan vælge det arbeide, deres lyst og evne higer efter, og selv om det udbytte, de opnaar, i de fleste tilfælde ikke er saa stort som det, manden faar for samme arbeide, saa kan de dog leve et langt selvstændigere og rigere liv, end det faldt i kvindernes lod før"; og at „naar disse forbedringer kun kommer en ringe del af kvinderne til gode, saa skyldes dette vor forældede ægteskabslovgivning", denne faar dernæst en udførlig og sagkyndig fremstilling.

Det er et kjendetegn for kvindesagen her, siger forfatterinden, at fremskridtene følger den gamle regel: Far sagte, saa fremmes din færd. Maaske ogsaa bedst, mener hun, i alt fald bedst stemmende med dansk sæd og skik.

(Kvinden og Samfundet).

Ved en i London afholdt kongres om sundhedspleien, talte mrs. Besant om statens pligt til ikke alene at sørge for de fattige børns aandelige, men ogsaa legemlige næring, naar skoletvang blev indført. Hun gik ud fra, at først naar legemet faar den tilbørlige pleie, og dets sult blir stillet, kan de aandelige kræfters udvikling naaes.

Tre døtre af den bekjendte New-Yorker urmager Solon Brower har i sin fædreneby aabnet en urmagerskole for kvindelige lærlinge.

I Petersburg har en dame fru Iwanschütz aabnet en handelsskole med toaarigt kursus for kvinder.

Frøken Amalia Cardia er høitidelig promoveret til doktor ved den medicinske høiskole i Lissabon. Hun har i to aar været assistent paa St. Josephs hospital.

Bekjendtgjørelser.

Angaaende abonnement og expedition

bedes man henvende sig til expeditøren frk. Alette Ottesen, adr. „Nylændes" expedition, N. K. F.s kontor, aabent alle hverdage kl. 1—2.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 7 II., under mærke: avissag.

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i ekspeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de april 1892.	No. 8.

Kvindernes bygning paa Chicagoudstillingen.

Kvindernes bygning er beliggende lige ved en af hovedindgangene til udstillingspladsen og paa en side af den store kvadrat, rundt hvilken hovedbygningerne opføres. Fra havetagene og balkonerne vil man faa en glimrende udsigt over udstillingens pladse, bygninger og Michigansøen. Bygningen er 400 fod lang og 200 fod bred og er bygget af direktionen for en sum af 200,000 dollars og overdraget damekomiteen.

Hensigten med denne bygning er at fremvise og anskueliggjøre de bedste resultater af kvindearbeidet og samtidig under udstillingstiden at skaffe kvinder den størst mulige bekvemmelighed og komfort.

Tegningen til bygningen blev valgt blandt flere konkurrerende udkast, alle af kvindelige arkitekter. Baade tillands og tilvands kan man komme til bygningens indgange, og fra hver af disse indganges vestibuler kommer man lige ind i hovedgalleriet, som befinder sig i midten af bygningen, og som blir oplyst gjennem en stor glaskuppel i taget.

Anden etage er indvendig forsynet med søilegange, og herfra vil man faa det bedste samlede indtryk af bygningens udstilling.

Komiteen har været i stadig virksomhed for at sikre sig udmærket kvindearbeide. Udvalget af de kvindelige arkitekters arbeide har allerede været meget drøftet og vil vise et interessant resultat. En kvinde har faaet sig overdraget at modellere karyatiderne, som bærer havetaget, og man har indbudt kvinder til konkurrence for udførelsen af statyer til at smykke taget og til reliefarbeiderne i bygningens felter. Flere af overfladene vil blive dækket med frescoer, ogsaa udført af kvinder, som har det fornødne talent og erfaring til dette arbeide. Man haaber ogsaa kvinder vil paatage sig det meste af det indvendige dekorationsarbeide.

Der vil blive givet anledning til dem, som ønsker det at faa sine udstillingsgjenstande bragt i samklang med bygningen og dens udstyr, baade paa en kunstnerisk og praktisk maade, saaledes f. ex. udskaarne væggefyldinger, jern- og messingarbeide, balustrader for trapperne, dekorative tapetserier, gobeliner osv.

Enhver kunstforening eller enkelt kvindelig udstiller, som ønsker plads for saadanne dekorationer i kvindernes bygning, anmodes om at henvende sig til sekretæren for damekomiteen, saa snart som muligt, for at det fornødne arrangement kan gjøres, og der kan blive sendt dem maal og sikret dem den plads, som er nødvendig for deres arbeide.

Kvindebygningen vil komme til at indeholde rummelige saloner, kabinetter, balkoner og overbyggede haver, læse-, skrive- og komiteværelser, en stor forsamlingssal, hvor organisationer og klubber kan mødes til udvexling af meninger og for at høre foredrag af udmærkede kvindelige talere; de kvinder, som er udsendinge fra pressen, vil finde specielle arbeidsværelser etc. Alt dette kan de besøgende kvinder benytte sig af uden at erlægge nogen entré.

I biblioteket vil et værelse indeholde bøger, skrevne af kvinder, og et andet beretninger og statistik over alt arbeide, hvori kvinder er beskjæftigede, men som ikke godt kan udstilles. Der vil ogsaa ordnes et mønster-hospital med kvindelige læger og sygepleiersker i praxis og lige op til dette en afdeling, der optager til pleie og rekreation kvinder og børn, som anfaldes af pludseligt ildebefindende eller er udmattede og afkræftede.

Systemerne for de forskjellige læreanstalter til uddannelse af sygepleiersker vil forevises i mønsterhospitaler; forelæsninger vil ogsaa holdes og fremvisning af de forskjellige detaljer ved et sygeværelses indretning osv.

En barnehave-afdeling vil overlades de forskjellige foreninger, som ønsker at fremvise sine systemer, hver efter sin tur.

Der vil ogsaa være et mønsterkjøkken, indrettet efter alle hygienens fordringer, med hensyn til ventilation o. l. og med alle moderne bekvemmeligheder og arbeidssparende opfindelser. I dette kjøkken vil de forskjellige foreninger holde foredrag og give praktiske anvisninger i kogekunst. Spisesedlerne vil sammensættes af uddannede fagfolk og madens næringsværdi, vægt og pris vil der gives nøiagtige oplysninger om.

I kunsthaandværkeres og tegneres interesse vil der ved laan samles en udstilling af gamle kniplinger, broderier, vifter, juveler, sølvsager osv.

Kommissionærer, som træder i forbindelse med udstillingens damekomite, vil anmodes om at hjælpe dem med:

1. At anskaffe til konkurrence i udstillingens hovedbygninger en repræsentativ udstilling, som viser kvindernes arbeide i al den forskjellige menneskelige virksomhed, hvori de deltager.
2. Saavidt det lader sig gjøre at skaffe en statistik over, i hvilken udstrækning kvinders arbeide er benyttet ved alle udstillede gjenstande, og data, som er af interesse med hensyn til dette.
3. At anbefale til komiteen arbeide, der er af saadan betydning, at det kan ansees værdigt at optages i kvindebygningens galleri.
4. At anbefale til komiteen saadanne kvinder, som har de fornødne betingelser til at deltage i bedømmelsjuryen.
5. At søge at faa alt opdragelsesarbeide, som udføres af kvinder, fra den første begyndelse til det høieste, anskueliggjort, hvor dette ikke lader sig gjøre ved direkte fremstilling, saa ved hjælp af karter, tabeller, fotografier, reliefer, modeller osv.
6. At søge at faa kvinders arbeide i filantropi, hygiene, reform osv. anskueliggjort paa en lignende maade.
7. At hjælpe komiteen med at faa dens planer og programmer offentliggjort i pressen, om muligt ved hjælp af kvinder, ansat i pressens tjeneste.
8. At være behjælpelig med at skaffe laan til den nævnte udstilling af gamle kniplinger, broderier osv.
9. At skaffe bøger, skrevet af kvinder, til kvindebiblioteket, specielt saadanne, som behandler de exakte videnskaber: filosofi, kunst etc.
10. At skaffe fra hvert land en kronologisk udstilling, visende udviklingen og fremskridtet i kvindernes industri fra de tidligste tider til nutiden.

* * *

For at misforstaaelse skal undgaaes, gjør vi opmærksom paa, at hvad der udstilles i denne kvindernes bygning ikke tager præmie. Det, at det *blir antaget* til at smykke bygningen, vil forøvrigt komme til at ansees som en meget høi udmerkelse, da man her blot vil optage de fortrinligste gjenstande (of supreme excellence). Alt hvad der derimod udstilles i hovedbygningerne vil blive bedømt uden hensyn til nationalitet, stat eller kjøn.

Damekomiteen har besluttet „ikke at gjøre noget forsøg paa at stille kvindernes arbeide paa hovedudstillingen under særegen bedømmelse. Dette vilde ikke være tilfredsstillende for kvinderne, der ønsker sit arbeide bedømt efter dets virkelige værdi, og da kvinder arbeider sammen med mænd i fabriker og værksteder hele verden over, vilde det ogsaa være umuligt at udskille deres arbeide paa den maade.

For at man dog skal faa et nogenlunde tydeligt begreb om det samlede kvindearbeides omfang, vil der ved enhver udstillet gjenstand

være at finde en tabel, som viser, hvorvidt og hvor meget kvinder har deltaget i udførelsen. Fabrikanterne maa besvare disse spørsmaal i dertil indrettede formularer".

* * *

Kvindernes bygning, vil ikke som de øvrige bygninger, blive nedrevet, efter at udstillingen er forbi. Den skal blive staaende og danne et internationalt hovedkvarter for kvindearbeide og kvindeforeninger.

Forplumringsforsøg.

Lige siden kvindestemmeretsforeningen første gang traadte frem med sit program: stemmeret for kvinder, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, har der fra forskjellige kanter været gjort forsøg paa at forplumre dens arbeide og benytte dens sag i andre formaals tjeneste. Den første, som med nogen kraft tog fat, var hr. Jeppesen. Ud fra sit standpunkt drog han tilfelts mod dette, at kvinder „bad" (petitionerede) om at faa gaa ind under landets love. Det socialistiske parti havde foretrukket, at kvindesagskvinderne havde gaaet med paa dets program, som man mente kunde huse baade kvindesagen og meget andet. Fra konservativt hold har man mest polemiseret mod kvindestemmeretsideen i sin helhed, men ogsaa søgt at vise de særegne farer ved det forslag, hvis gjennemførelse stemmeretsforeningen arbeider for. Saaledes ytrede hr. Hertzberg under kvindestemmeretsdebatten i stortinget følgende:

„Efter det forslag, som her er tale om, heder det, og med fuld ret, kan det let hænde sig, at naar en kvinde indtræder i ægteskab, vil hun paa grund af selve dette faktum miste sin stemmeret. Hr. Ullmann sagde, at vi skulde være praktiske. Ja, det maa være mig tilladt ogsaa at være praktisk, og da vil jeg sige, at det kan saamen blive vanskeligt nok for en mand at faa kone, ti det kunde hænde sig, at kvinderne vilde sige: Ja, mine herrer, jeg har al agtelse for dere, men — min stemmeret har jeg kjærere. Et saadant svar vilde vistnok de 4500 kvinder, som jeg her holder i min haand*) give paa et saadant spørsmaal. Endvidere er

*) Kvindestemmeretspetitionen.

der en anden praktisk ulempe, som man her kunde udsætte sig for, og det er den, at de ugifte ældre kvinder og enker, som havde bevaret sin stemmeret, vilde have medlidenhed med sine uheldige gifte søstre, tage revanche over de gifte mænd saaledes, at de ikke gav nogen af dem sin stemme. Følgen kunde blive den, at denne forsamling kom til at bestaa af ugifte kvinder over en vis alder og af enker samt af enkemænd og ungkarle". — —

Hr. Hertzberg mener saaledes, at faren ligger i, at kvinderne, de gifte og ugifte, føler sig indbyrdes for stærkt solidariske.

Det er andre strenge, som anslaaes i en anonym artikel i „Verdens Gang" for 7de april. Vi hidsætter den her i sin helhed:

Kvindestemmeretten.

Kvindestemmeretsforeningen opfordrer til at støtte det nu hvilende grundlovsforslag om kvinders stemmeret.

Man tror i almindelighed, at det forslag, som skal støttes, gjør ret og skjel mod alle kvinder, og jeg og mange kvinder har derfor glædet os over dette opraab. Vi har deri seet et glædeligt tegn til, at vor umyndighed skulde være tilende.

Men saa forbauses vi ved at høre, at forslaget har et ganske andet indhold og en ganske anden karakter, end man efter opraabet skulde formode.

Min veninde fru L. var endog indigneret over, at Kristiania Stemmerets Forening ikke havde givet fuld besked om forslagets indhold, og om at det udelukker os hustruer fra stemmeret.

For at blive ganske vis i min sag har jeg da afæsket min mand, der er jurist, en betænkning om sagen, og her er den:

„Kjære hustru!

Jo! Fru L. har ret! Du og gifte kvinder i almindelighed skal udelukkes fra stemmeret efter det grundlovsforslag, som Kvindestemmeretsforeningen i sit opraab søger at samle stemningen for. Du kan jo selv se efter i „Stortings-Forhandlingerne" for 1889 5. del, dokument no. 114, forslag no. 7, som utvilsomt er det kvinde-foreningen sigter til i sit opraab. „Vi kræver kun stemmeret for de kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser", siger opraabet. Og disse stemmeretsbetingelser er, at man skal være. *a.* Embedsmand. *b.* Gaardbruger. *c.* „Rettighedsmand" (ɔ: skatteyder) i Finmarken. *d.* Handelsborger i by eller *e.* Skatteyder efter en indtægt af mindst 500 kroner paa landet og 800 kroner i by. Nu vel! Embedsmand kan endnu ingen kvinde blive. Derimod er der intet i veien for, at kvinder kan eie gaard, drive handel og sidde i skatbar næring; men er de gifte, gaar alt i mandens navn — NB. hvis der ikke er særeie, hvad der jo ikke er eller antagelig vil blive i mere end i et af tusende tilfælde.

Saaledes kommer altsaa grundlovsforslaget faktisk til at udelukke baade dig og fru L. og alle hustruer. Men — dersom det kan være dig og fru L. til nogen trøst — saa vil jo baade vor kjære Ragnhild og fru L.s søde smaapiger kunne gjøre sig haab om stemmeret, naar de bliver 25 aar gamle. Bare, bare, bare de da ikke gjør mutter Evas fadæse om igjen og gaar hen og — gifter sig! Ti da er det forbi med herligheden.

Jeg har forresten filosoferet meget over, hvad grunden kan være til, at Kvindestemmeretsforeningen vil, at ægteskabet skal medføre en saadan politisk umyndiggjørelse for kvinden. Det kan vel ikke være, fordi hendes stilling som husmoder og opdrager af den kommende slægt gjør hende mindre klog, mindre interesseret for statens og samfundets vel. Hellerikke er hun jo nu længer efter loven af 29de juni 1888 umyndig som hustru. Og hun staar jo som medeier i halvdelen af fællesboet i økonomisk henseende akkurat lige med manden baade som gaardeier, handlende og skatteyder. Den kommunale landsskattelov af 18de april 1882 § 33 forudsætter jo ogsaa, at hustruen bidrager til det erhverv, hvoraf skatten svares. Hun er i ordets egentligste forstand ligesaameget „erhvervende“ som de enslige kvinder. Om det er manden, som i navnet staar som eier, eller er nævnt i firmaregistret eller i skatteseddelen, saa er det dog med hustruens bistand han er, hvad han er. Og er de begge om tingen, bør de ogsaa begge høste dens politiske frugt: stemmeretten.

Dersom stemmeretten hviler paa forudsætning om erfaring, sindighed og medinteresserthed for det almene vel, maa dog vel ubetinget hustruen og husmoderen være mere selvskrevne til at faa stemmeret end hendes frøken døtre, som forslaget nu vil give et særskilt privilegium.

Har vi da ikke havt nok af privilegier? Burde man da ikke heller være enige om at afskaffe det gamle mandfolke-privilegium, der sætter som betingelser for stemmeret, at man er mandfolk, end at indføre et nyt privilegium, der sætter som betingelse for kvindestemmeret, at man er ugift!

Saadan omtrent vilde jeg tale til Kvindestemmeretsforeningen i anledning af dens opraab.

Jeg forstaar saa godt fru L.s indignation om opraabet.

Din

Hans“.

Vi blir altsaa efter det forslag, Kvindestemmeretsforeningen anbefaler, ikke bedre farne end før. Ja i grunden er vi heller værre farne; ti naar kun ugifte kvinder, fraskilte eller enker skal faa stemmeret, vil ægteskabets interesser — og de er mangfoldige — neppe være i de bedste eller mest upartiske hænder.

Vi spør: er det ret, at den omstændighed, at vi er hustruer og mødre, skal udelukke os fra stemmeret?

Vi protesterer i al ret og retfærdigheds navn mod en saadan lov.

Husmor.

* * *

Kvindestemmeretsforeningen har givet følgende svar paa dette:

Kvindestemmeret.

Hr. redaktør!

I „Verdens Gang“ for 7de april findes en artikel, hvori en indsender, der undertegner sig „Husmor“ i hustruernes navn drager tilfelts mod Kvindestemmeretsforeningen, fordi den gjennem sit nylig offentliggjorte opraab søger at samle stemningen for, at kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser, erholder stemmeret. Som undertegnere af det omtalte opraab ber vi om plads for følgende:

Kvindestemmeretsforeningen arbeider for tilslutning til det forslag, der gaar ud paa, at kvinder, der opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser erholder stemmeret. Hvis dette forslag blir lov, kan ogsaa gifte kvinder komme i besiddelse af stemmeret. De fleste ægtefolk har vistnok en saadan økonomisk ordning, at dette ikke den første tid kommer til at gjælde mange hustruer, men angaaende dette faar man henvende sig under anden adresse end Kvindestemmeretsforeningen. Det er ægteskabslovgivningen, dette hører ind under, og vi tilbageviser den insinuation, som ligger i ordene: „Kvindestemmeretsforeningen vil, at ægteskabet skal medføre en saadan politisk umyndiggjørelse for kvinden“.

Om Kvindestemmeretsforeningen ønsker aldrig saa meget en ægteskabslovgivning, der ikke vil stille sig hemmende for hustruers politiske myndighed, saa kan den som stemmeretsforening intet gjøre for dette, heller ikke kan den holde sig passiv i paavente af dette.

Kvindestemmeretsforeningen finder det i det hele yderst upraktisk at sammenfiltre forskjellige reformplaner, at paatage sig at arbeide for forandring i selve det politiske fundament for stemmeret eller at fantasere om specielle stemmeretsforslag for hustruer.

I den nydannede komite inden Kvindestemmeretsforeningen er 7 af medlemmerne gifte, 3 er enker, 2 er ugifte; ikke destomindre har alle været med paa at udstede det omtalte opraab.

Fordi angjældende grundlovsforslag skarpest hævder principet: ingen udelukkelse af kvinder paa grund af deres kjøn.

Fordi dette forslag er det eneste praktiske, det eneste, som, uanseet politisk partistandpunkt, har udsigt til at samle stemmer for sig i landet og majoritet i stortinget.

Fordi det, som det først og fremst gjælder for os, er at faa kvindekjønnet repræsenteret, uanseet gift eller ugift,

Fordi vi anser arbeidet for dette forslag for den eneste praktiske vei til maalet: Stemmeret baade for gifte og ugifte kvinder.

* * *

Vi opfordrer paa det indstændigste norske kvinder, hvad enten de er gifte, ugifte, enker, mødre eller ikke mødre at slutte en stærk ring om dette forslag og ikke lade sig drage bort fra det klare og enkle program og den faste stilling. Det gjælder hele vort kjøns ære og velfærd.

Ærbødigst

(Underskrifter).

For skole og hjem.

Hjertesuk fra ægteskabets verden.

Hvad var det for en Græker, som havde for princip aldrig at laane penge af en ven? Han var saa fattig, at han eiede bare en eneste kappe, og naar denne skulde vaskes, maatte han holde sengen. Han havde en meget rig ven, en trofast og elskværdig ven, som endog tilbød ham pengelaan flere gange. Men alligevel holdt han urokkelig fast ved sit princip: ikke lade afhængighed i pengesager bringe ufrihed ind i det fortrolige venskabsforhold, ikke lade de hverdagslige pinagtigheder med fattigdom og madstræv faa lov til at forstyrre harmonien og skjønheden i deres ungdommelige venskab.

Aa, hvor han var *vis!*

Men naar en mand og en kvinde her i vore dage indgaar et venskabsforhold — og ægteskabet er dog vel et venskabs- paa samme tid som det er et elskovsforhold? — Naar altsaa en mand og en kvinde her i vore dage indgaar et forhold, som de visselig ikke ønsker skal bli mindre varigt, mindre fortroligt, mindre harmonisk og skjønt end det, der bandt de to græske helte til hinanden, saa ordner de dog sine affærer saaledes, at den ene er aldeles afhængig af den anden i pengesager.

Vel har man noget, der kaldes ægtepagt, som gjør ægtefæller uafhængige af hinanden, men hvor ofte benytter vel folk her i landet sig af denne? Kanske et af tusinde ægtepar. Den skal nok være noget indviklet at faa adgang til.

Og hvad skulde vel ogsaa igrunden en slig ægtepagt nytte til i de fleste tilfælder? Den duer jo bare for de tilfælder, hvor hustruen enten har formue før ægteskabet, eller hun efter vielsen er istand til at fortjene noget udenfor hjemmet. For alle de formueløse hustruer, som faar børn, og som ofrer sin tid og sit liv til at opdrage disse og holde det fælles hjem i orden, — for dem er der jo ingen anledning til at erhverve noget paa egen haand.

Se nu mig selv f. ex., — hvad skulde det vel nyttet mig, om vi havde faaet istand en ægtepagt, gaaende ud paa, at den formue, jeg eiede ved bryllupet, og de penge, jeg maatte erhverve efter samme, skulde være min egen eiendom? Tanken bringer mig til at le! Jeg, som ikke eiede større formue end mit eget tøi og mine duger, servietter, haandklær og lagener — (et ganske tarveligt brudeudstyr efter nutidens fordringer!) Og jeg, som nu med mine tre smaagutter ikke faar tid til at fortjene saa meget som en øre! — — Nei, ægtepagten vilde saamæn ikke gavnet mig et eneste gran!

Det er mig heller ikke muligt at si rigtig paa en prik, *hvorledes* det skulde ordnes, for at man kunde faa lidt mere uafhængighed ind i det ægteskabelige fælleseie. Jeg ved bare, at rigtig hyggeligt saa som det er, — er det ikke.

Min mand og jeg f. ex. — og jeg antar, at en stor mængde har det omtrent som vi, — er overordentlig lykkelige, saalænge vi slipper at snakke om penge, men *da* — begynder straks strengene at skurre.

Før vi giftede os, var jeg i tre aar guvernante hos en familie, som var saa elskværdig at gi mig 400 kr. i aarlig gage. Med denne forholdsvis anselige sum og alt i huset havde jeg det naturligvis meget sorgfrit i økonomisk henseende. Jeg havde min sparebankbog (som tømtes til udstyr) og forresten rigelig nok til alle de julegaver og smaapresenter, jeg kunde ønske at glæde mig selv og andre med.

Men jeg holdt inderlig af „min Albert“, og jeg var ubetinget lykkelig, da han skrev, at han snart kunde hente mig som brud.

En af mine første ønsker som gift kone var at kunne faa husholdningspengene udbetalt paa bestemte tider og en bestemt sum for hver gang. Men Albert, som dog er en stor ordensmand, vilde mærkelig nok ikke gaa ind herpaa. Jeg har spurgt ham, om han tror, der gaar mere til, naar jeg faar en større sum paa en gang, og jeg har ærtet ham med, at han var gjerrig og paaholden. Men han svarer bestandig meget rolig, at de penge, som ligger i min skuffe, forrenter sig ikke, og at det desuden i forretningen (han er handelsmand) ikke

engang bestandig er muligt at skaffe 100 eller 200 kr. akkurat den første eller 15de i maaneden. Saa har jeg forsikret, at jeg godt kunde vente til den 2den eller 16de, — men nei, han er urokkelig.

Vi har nu i 5 aar havt det gaaende omtrent paa denne maade:

Jeg spør, om jeg kan faa lidt mere penge. „Hvormeget behøver Du?“ — „Aa, jeg tar saa meget jeg kan faa, jeg“, svarer jeg, endda i godt humør. — Han: (forretningsmæssig): „Ja det tror jeg nok, men hvormeget *behøver* Du?“ — Saa blir jeg alvorlig: „Det *allermindste* jeg kan hjælpe mig med idag er 5 kr.“ — „Naavel! Værsaagod her er 10.“

En anden gang, fredag aften, sidder vi begge hyggeligt sammen i dagligstuen. Han læser aviser, og jeg spekulerer paa, hvorledes jeg, uden at forstyrre freden, skal faa mindet ham om, at jeg maa ha penge imorgen. Og med sand gru tænker jeg paa, at der behøves noksaa meget ogsaa, denne gang.

En skomagerregning skulde betales, — smørkrukken er tømt, og der skal skaffes mere æg, kaffe, øl, foruden brød, steg, grønsager og frugt til søndagen. Noget af dette tar jeg jo „paa bog“, men vor faste leverandør har ikke *alt*, saa maa der ogsaa rede penge til. Jeg føler mig forvisset om, at paa hvilken maade jeg nævner det, vil hans ansigt bli mørkt, — de fleste mænd har det vist saa, — og kan nogen undres over, at jeg helst vil se bare hans lyse ansigt de korte stunder, han kan være i hjemmet?

Endelig tar jeg mod til mig og siger let henkastet (som om det skulde være den hyggeligste sag af verden!): „Ja, imorgen er det lørdag; da faar du huske paa mig med lidt mynt igjen, ven min“.

„Javel“, svarer han, „du skal faa“.

Men næste morgen, da jeg minder ham om hans løfte, farer en sky over hans pande, og hans venlige stemme blir tør og forretningsmæssig: „Ja — det var sandt. Hvor meget skal du ha?“ Han knapper frakken op og tar frem tegnebogen.

(Aa, den som kunde faa 100 kr., tænker jeg, eller bare 50, — 40!) Men høit siger jeg: „Hvis jeg skal betale skomageren, maa jeg ha mindst 30. Ellers kan jeg hjælpe mig med 10“.

„Det er bedst at betale, — værsaagod, der er 30 kr.!“

„Tak! Adjø da!“ Et kys, og saa gaar han. — Ja, jeg er jo lettet, men mandag maa jeg sandsynligvis plage ham igjen.

Sommetider gaar det ogsaa hvassere til

En dag efter middagen begynder jeg: „Du — hvis du kunde ta med Dig noen penge iaften, var det svært godt, for her var regning paa den rødvinen, Du ved, og jeg bad gutten komme igjen imorgen. Desuden trænger jeg penge til andre ting ogsaa“. — Han svarer noksaa venlig: „Ja, jeg skal se“. — Men om aftenen gjør han ingen

antydning til, at han har penge til mig, og jeg øver mig i taalmodighed og tænker, at jeg behøver dem jo ikke heller *i kvæld!*

Men næste morgen — da *maa* jeg til: „Hvordan var det, — tog Du med dig noen penge til mig igaar“. — „Nei det gjorde jeg ikke. Jeg skal ta med idag. Hvor stor var den regningen, du talte om?“

„Aa den“, sa jeg skuffet — „var paa 12 kr., den; men jeg venter snart flere regninger, og da er det saa kjedeligt ikke at eie en øre“. Og jeg blev dygtig grætten i stemmen. Jeg var fortvilet over, at han tænkte paa at afspise mig bare i henhold til den ene regningen. Desuden var det jo i *formiddag*, jeg skulde havt pengene. „Uf, de pengene! Hvor deiligt det skulde være at leve, naar bare ikke de pengene var“, sutred jeg og la graatefærdig ansigtet i hænderne.

Han: „Kjære, jeg *har* jo penge paa *kontoret!* Og naar vi *har* penge, kan der vel ikke være noget at graate for, at der trænges penge, synes jeg“.

„Hvad i alverden kan det hjælpe mig, at *du* har penge paa kontoret“, svarte jeg heftig, „naar ikke jeg faar noen af dem!“

„Meget sandt“, sa han tørt, „du har altid været stærk i logiken“. Og dermed tog han sine sager, sa adjø og gik.

Der stod jeg! — Ikke et kys til farvel, bare de kolde bitre ord fra begge sider. — Men var det da ikke rimeligt, at jeg engang imellem blev utaalmodig over slige greier? Og alligevel, hvor jeg angred det! — Kan nogen undres over, at jeg saa ønsked alverdens penge og pengesnak did pepperen gror? til Bloksbjerg! til det allergrusomste Sibirien! — bare jeg og min mand maatte slippe at plages med det!

Til middag kom han dog søt og kjærlig hjem til mig med mange penge — hele 80 kr., — og saa havde vi jo solskin og fint vejr, saalænge disse varede.

Men kan nogen igrunden skjønne, hvorfor to mennesker, som holder saa meget af hinanden, skal gjøre livet saa besværligt for hinanden?

Sommetider har jeg en lys drøm om, at Albert kommer hen til mig i rigtig godt humør, sætter sig hos mig og siger:

„Hør her, min kjære Lotte! Jeg ser af din husholdningsbog, at gjennemsnitsudgifterne pr. maaned i det forløbne aar har været 200 kr. — fraregnet de kontoer, jeg besørger. Jeg har nu tænkt mig, at disse 200 kr. ligesaa godt kan udbetales Dig direkte af min kasserer, f. ex. fire gange om maaneden. Men forøvrigt forbeholder jeg mig at gi kassereren ordre til at ta hensyn ogsaa til *andre* fordringshavere og at gi ren besked, om der er vanskeligheder. I saa tilfælde faar fruen vente!“ — —

Jeg har saa levende drømt mig ind i, hvor søt han vilde være, naar han sa dette — jeg synes nemlig, det kunde ligne ham at si

noget saadant —, og hvor lykkelig jeg saa skulde kaste mig om hans hals.

Og hvorfor skulde det igrunden ikke engang kunne gaa op for ham, at dette vilde være en ligesaa praktisk og letvindt maade, som den anden, foruden at den var ulige behageligere? Og at 200 kr. blir 200 kr., enten de nu udbetales i fem- og tikroner *tyve* gange om maaneden, eller i *femti* kroner *fire* gange om maaneden!

Saa kunde jo ogsaa endelig han, min stakkars plagede mand, faa fred i sit hjem og slippe at høre dette evindelige pengegnaal bestandig. Man taler om „hjemmets fredlyste haller". Da først kunde hjemmet virkelig bli fredlyst. Nu kan han jo næsten ikke kjende sig sikker et minut for at bli *rykket!*

Alt sligt kjedeligt med pengegreier skulde ægtefællerne ordne slig, synes jeg, at det ikke laa indpaa dem og gnog som en lænke bestandig.

I grunden er det jo ikke andet end upraktiskhed, som er skyld i det hele. Ja — ogsaa lidt mangel paa forstaaelse kanske — hos manden! Han kan ikke sætte sig ind i, at det er saarende og krænkende for et menneskes selvfølelse — selv om hun er hustru — altid og altid at maatte optræde som tiggerkjærring.

* *
*

Igrunden maatte dog enhver kunne forstaa, at det er mindre behageligt i længden — det kan til nød gaa an for en kort tid — at maatte tigge sig til hver øre, man behøver, — aldrig at eie en øre, som man synes er ens egne, ærligt og redeligt fortjente penge, — aldrig at kunne kjøbe sig et nyt klædningsstykke, uden at man først nøiagtig maa overveie, hvorvidt man ogsaa har ret til at bruge af sin mands penge til dette øiemed! Og — hvad der er det værste — altid at være nødsaget til at plage den, man holder af, med gnaal om penge! — — —

Jeg siger aldeles ikke, at jeg var lykkeligere som ugift, og at jeg vilde bytte med den tid. Paa ingen maade. Al den *lykke*, jeg oplever som hustru og mor, opveier hundrede gange de smaa ubehageligheder. Jeg bare synes, at disse ubehageligheder, som faar lov til at forbitre os et liv, som uden dem vilde være næsten fuldkommen harmonisk og skjønt, — jeg bare synes, at disse ubehageligheder maatte det kunne gaa an at skaffe væk. Jeg bare synes, at vi er saa umaadelig dumme alle vi ægtefolk, om vi ikke gjør det.

Især synes jeg, mændene er dumme, at ikke de, som har magt til det, faar en anden ordning. *De* „skjønner nok ikke sit eget bedste", de! som gutten sa til katten — (forøvrigt *sans comparaison!)* — Hvor ganske anderledes glade ansigter skulde ikke da møde dem i

hjemmet! Hvor — om muligt — ti gange høiere skulde de ikke bli elsket! Og — som før nævnt — ja vi husker dette med *fredlystheden!*

Jeg skjønner ikke, der kan være nogen moro i, at ens hjertenskjære viv udgyder sig paa følgende maade i dagbøger eller breve — jeg overrasked nemlig en veninde en dag i at ha skrevet følgende linjer:

„Jeg spekulerer undertiden paa, hvad det kan komme af, at jeg nu altsaa ikke længer „forsørger mig selv“. Er jeg mere doven, end før jeg blev gift? — Arbeider jeg mindre? — Umuligt. — Jeg fik ros for at være flittig og arbeidssom, før jeg blev gift, men jeg er det ganske vist *ikke mindre nu.* Al min tid og alle mine kræfter vier jeg jo det arbeide, som nu er mit: at holde min mands hus i orden, at opføde og opdrage vore børn. Det er min store stolthed og glæde at gjøre dette arbeide *godt.* — Men hvorfor skal jeg, fordi om jeg har flyttet al min arbeidskraft og alle mine evner over til *hans* hus — hvorfor skal jeg derfor staa i et afhængighedsforhold, hvis daglige ufrihed og uskjønhed piner og plager mig? — At *be* om penge — altid og altid — hu! — det er mig saa imod! Jeg river og rusker i dette forhold som den fangne i jernlænken, — men — det blir uforanderligt som den!“

Kan der egentlig være nogen moro i, at ens hustru skriver eller tænker slig som denne min — jeg indrømmer — lidt sygeligt fintfølende veninde?

Og jeg for min part tilstaar, at om jeg altsaa ingenlunde vilde bytte med den tid, saa kan jeg dog ikke altid tilbageholde et lite suk, naar jeg tænker paa, hvor freidig jeg dengang kjøbte mig nye kjoler for „mine egne penge“, og jeg ligesaa freidig kunde gi bort et par kroner, som ikke en levende sjæl behøvte at vide om!

Saa ubehageligt det er, saa kan jeg heller ikke forhindre, at Søren Kirkegaards ord, som forfærdede mig i mine pigedage, af og til paatrænger sig mine tanker: „Man spør bruden, om hun vil have den mand, som hos hende staar, til herre, — om hun vil have ham til *herre,* — thi anderledes faar hun ham ikke“!!

Skulde virkelig Søren Kierkegaard faa ret ogsaa med hensyn til mig? Fik ikke heller jeg ham anderledes?

Huf, — det er fælt, dette med „herre“!

Men kjære, det er jo *Albert,* talen er om! — — pyt, hvad gjør det saa? — Jeg vilde sandelig ikke bytte med den uafhængigste stilling i verden — uden ham!

Hvad er det saa jeg vil?

Kjære, snille redaktør af „Nylænde“, bliv ikke vond! Jeg vilde bare skrive mig fri for mine smaasorger — og nu har jeg gjort det!

Lotte.

Forskjelligt.

N. K. F. har havt tre møder, hvor hr. *Matias Skard* har holdt foredrag: Den 7de april om *Ægteskabet*, den 8de om *Barnenaturen* og den 9de om *Vort forhold til barnet.* Ved de to første foredrag var de fleste af tilhørerne N. K. F.s medlemmer, ved det sidste havde ogsaa en mængde andre indfundet sig, saa Studentersamfundets store sal var fyldt til trængsel.

Foredragsholderen hævdede samme moral for kvinde og mand og troskab som det grundlæggende i ægteskabet, og han rettede hjertelige og indtrængende formaninger til forældre om at vogte sig for de første og de senere brud paa sandhed og paalidelighed ligeoverfor barnet, hvis hele væsen var tro og tillid og for den første og de senere ytringer af kulde og utaalmodighed ligeoverfor barnet, hvis glæder og sorger var saa intense.

Efter det sidste foredrag, som modtoges med stærk applaus, henvendte foreningens formand, fru *Ragna Nielsen*, en tak til hr. Skard for den velvilje, han ved at holde disse foredrag havde vist N. K. F. Hun haabede, at de ædle grundsætninger, som han var en saa varm talsmand for, vilde finde sympati hos mange af tilhørerne.

N. K. F.s bestyrelse har i anledning Chicagoudstillingen valgt en komite, der vil bistaa den af regjeringen nedsatte udstillingskomite for at faa norske kvinders arbeide saa fyldigt som muligt repræsenteret paa verdensudstillingen 1893.

Følgende damer er valgt som medlemmer af denne komite: Frk. Alette Ottesen, fru Frida Hansen, frk. Petrine Petersen og frk. Anna Mossevig.

Telegrafbudgettet har været behandlet i stortinget med følgende resultat med hensyn til de kvindelige telegrafisters lønninger: For assistenterne 900 kr. aarlig med 5 alderstillæg paa 100 kroner og for bestyrerinderne 1400 med 3 alderstillæg paa 100 kr. Da debatten om denne sag maa være af særlig interesse for „Nylændes“ læsere, skal vi senere bringe det stenografiske referat af forhandlingerne.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste mai 1892. | No. 9.

Kvindestemmeretten i England og Gladstone.

Den 27de april kom lovforslaget om at give kvinder politisk stemmeret frem til debat i underhuset og forkastedes med en majoritet paa 23 stemmer.

Forslaget førtes frem af Sir Albert Rollit og lyder — — Enhver kvinde, som — —

1) I Storbritanien er mandtalsført eller er berettiget til at mandtalsføres som vælger til byraad eller grevskabsraad eller

2) I Irland er skatteyder og har ret til at stemme ved valg af fattigværger —

skal være berettiget til at mandtalsføres som vælger ved politiske valg og skal, naar mandtalsført, have ret til at stemme ved ethvert parlamentsvalg for det grevskab eller den valgkreds, hvortil stemmeretskvalifikationen er knyttet.

Som man ser knytter de politiske rettigheder sig ifølge dette forslag til tidligere erhvervede rettigheder, men forslaget er i princip det samme, som med forskjellig ordlyd er kommet frem lige fra John Stuart Mill i 1867 foreslog et tillæg til stemmeretslovgivningen, der gik ud paa, at ordet „mand“ overalt skulde erstattes med ordet „person“.

Under det 25 aars arbeide for politiske rettigheder har nemlig de engelske kvinder erhvervet sig valgret og valgbarhed inden det kommunale omraade, og man besluttede at knytte det fremsatte forslag ogsaa i ordlyden til det tidligere erhvervede. Alene af forslagets text kunde det derved blive indlysende, at de kvinder, som fik stemmeret, ifald forslaget blev lov, var saadanne, som allerede tidligere havde været vant til at bruge sin valgret inden det kommunale — efter ethvert upartisk vidnesbyrd uden selv at tage skade af det og til den

største gavn for samfundet — kvinder altsaa, som har bevist sig at være duelige borgere.

Efter Stuart Mill overtog Jacob Bright at være sagens leder; han holdt forslaget tappert frem trods latterliggjørelse, spot og haan. I 1870 fik han det første gang frem til realitetsdebat (anden læsning), men det forkastedes med overvældende majoritet. Imidlertid vandt sagen flere og flere tilhængere baade udenfor og inden parlamentet, og i 1884 havde man godt haab om, at forslaget skulde blive lov. Gladstone var dengang premierminister, og regjeringsforslaget om den bekjendte politiske stemmeretsreform stod paa dagsordenen. Ifølge dette forslag skulde stemmeretten udvides til alle „householders"*). Ved denne reform vilde vælgermassen øges med mere end 2 millioner mænd, hvoraf en stor del tilhørte en uoplyst og politisk uselvstændig mængde. Kvindesagens venner mente, at nu var øieblikket kommet til at give samme ret til den meget faatalligere gruppe af kvindelige „householders", hvoraf saa mange allerede havde vist sig at være duelige borgere og mr. M. W. Woodall fremkom med et forslag om, at alle de i forslaget brugte udtryk, der havde hensyn til mænd, ogsaa skulde gjælde kvinder.

Det gjaldt at faa kvinderne med i reformbillen, saa mange havde erklæret sig til fordel for den, at der var godt haab om at faa forslaget antaget.

Da *faldt sagen ved Gladstones indskriden.* Han udtalte sig ikke imod kvindestemmeret, han havde ved tidligere leiligheder i svævende udtryk heller udtalt sig i retning af den. Men han modsatte sig, at forslaget om kvinders stemmeret skulde tages med som en klausul i reformbillen og truede endog med at tage denne tilbage, hvis man vilde optage Woodalls forslag til behandling.

Udfaldet blev, at underhuset 12te juni 1884 med 271 stemmer mod 135 modsatte sig behandlingen af Woodalls forslag.

Blandt de 271 medlemmer, som stemte mod, var 104 erklærede tilhængere af kvindestemmeret. 52 af dem havde endog aaret iforveien undertegnet en adresse til premierministeren om en stemmeretsudvidelse, uanseet kjøn. For ikke at skaffe premierministeren vanskeligheder eller fremkalde en ministerkrise, stemte de i denne sag mod sin overbevisning. I modsat fald vilde forslaget gaaet igjennem med betydelig majoritet.

Som det var at forudse har den omstændighed, at stemmeretten blev udvidet til saa mange flere mænd, ingenlunde fremmet kvindestemmeretssagen i England, men til gjengjæld har de engelske kvinder udfoldet saa megen energi i de senere aar, at det heller ikke har skadet

*) Enhver, der repræsenterer en husstand (uanseet om denne bestaar af en eller flere personer). Enhver i setvstændig stilling.

den i den udstrækning, som mange frygtede. Især i de sidste par aar har mange parlamentsmedlemmer udtalt sig for den, og man ventede igjen et heldigt udfald. Beregningen var, at hvis alle medlemmer mødte, skulde forslaget gaa igjennem med en majoritet paa 40 stemmer. Det gjaldt at faa forslaget frem til debat. Aar efter aar er dette forsøgt, men erklærede fiender og daarlige venner har faaet det forpurret.

Da man endelig saa, at det ikke længer lod sig gjøre at faa det opsat, valgte man en anden og aktivere politik. Blandt andet udsendte repræsentanter fra de forskjellige grupper i underhuset en fælles opfordring til forslagets modstandere blandt husets medlemmer om at møde talrig frem og stemme imod det, og atter skred gamle Gladstone ind mod kvindernes frigjørelse og engelske borgeres soleklare ret.

Indholdet af hans flyveskrift er refereret udførlig i vore dagblade, saa vi skal ikke gjentage det her. Det er de gamle optyggede argumenter, gjendrevet de tusen gange, som føres i marken hver gang et skridt mod større frigjørelse og retfærdighed skal fuldbyrde sig. Men det er ynkeligt, at en leder for et stort parti, kaldet det liberale, søger ly under dem, og det virker parodisk, naar den gamle mand, som troskyldige beundrere har givet tillægsordet „store“, disker op med alle smaalighederne.

Men hans ord har ikke destomindre virkning over mange, og rimeligvis vil vi, naar nærmere underretning kommer, kunne meddele, at flere af medlemmerne har sveget sit ord eller sin pligt og faldt fra i fristelsens time. For forslaget stemte nemlig blot 152 og mod det 175.

Vi hidsætter her en tabel, som vil vise stemmegivningen, de forskjellige gange forslaget er kommet frem til anden læsning.

		Mod forslaget.	For forslaget.
1867	4de mai	196 st.	83 st.
1870	12te mai	220 „	94 „
1871	3die mai	228 „	159 „
1872	1ste mai	242 „	163 „
1873	30te april	239 „	172 „
1875	7de april	205 „	170 „
1876	26de april	248 „	161 „
1878	19de juni	234 „	155 „
1879	7de marts	217 „	103 „
1883	6te juli	132 „	116 „
1884	16de juni	271 „	135 „
1892	27de april	175 „	152 „

De forskjellige forslagsstillere er: John Stuart Mill, Jacob Bright, Sir Ch. Dilke, Dr. Lyon-Playfair, Mr. Eastwick, Forsyth, Stansfeld, Russel Gurney, Anstruther, Leonard Courtney, Gorst, Mason, Woodall, Sir Albert Rollit.

Hvilke nyttige lærdomme der for os kan drages af disse begivenheder i England, skal vi paavise i en senere artikel.

Kvinderne og socialisterne.

Det er ikke hensigten med disse faa linjer at give nogen indgaaende og udførlig fremstilling af disse to kjæmpende klasser i samfundet: kvinderne og socialisterne, — det er kun meningen kortelig at berette de erfaringer, som jeg selv har gjort i de aar, jeg har interesseret mig for og fulgt med i kvinde- og arbeiderbevægelsen.

Det er min tro, at enhver kvinde, der af naturen har faaet trang til noget mere løftende og udviklende, end hvad det daglige stræv for tilværelsen giver, enhver saadan kvinde vil — hvis ikke madstrævet og de forældede konventionelle former kuer og dræber hendes oprindelige frihedstrang — blive kvindesagskvinde. Det suk, som stiger fra de millioner fortrykte og mishandlede af hendes eget kjøn vil finde sympathi hos hende, og hun vil stille sig i deres rækker, som strider mod kvindens undertrykkere og udbyttere. Idet hun saaledes faar øie for, hvor uretfærdigt samfundet betaler den arbeidskraft, som det bæres oppe af, saa er hun dermed ført lige henimod den anden store bevægelse i tiden: arbeiderbevægelsen. Og saa kan det hænde, at denne sag — arbeidersagen — griber den, der føler varmt og har en handlekraftig natur, endnu sterkere end kvindesagen, thi uretfærdigheden ved de nuværende forhold træder her mere iøinefaldende frem, nøden og fattigdommens elendighed raaber til himlen om hjælp og redning. Derfor rives unge kvinder og mænd med i dette vældige tog, der gaar igjennem verden under det røde banner, der har den skjønne indskrift: „Frihed, lighed og broderskab“. Det er netop den medfødte skjønhedssans hos kvinden, hendes trang til harmoni og kjærlighed i den ædleste forstand, som bringer hende til at gløde for denne idé, der dog er, og i en uoverskuelig fremtid maa vedblive at være — en utopi.

Socialismen og dens forkyndere hører i ethvert fald ikke hjemme i smaa uudviklede forholde, s. f. eks. vore norske. Et bondefolk med udpræget hjemfølelse og fædrelandskjærlighed er ikke modtageligt for en Karl Marxs videnskabelige doktriner eller socialisternes religionsfiendtlige samfundsformer.

I min gjerning som lærerinde paa landet har jeg erfaret, at saa vanskeligt det end var at vække jenterne til nogen selvfølelse eller trang til selvudvikling, umuligt var det dog ikke, hvorimod socialistiske agitationer blandt landsfolket her paa vestlandet vilde være spildt arbeide eller, hvad der er værre, det vilde kunne have en skadelig indflydelse paa unggutterne, som vilde faa afsmag for det sunde omend tunge landsarbeide og strømme til byerne i endnu større skarer end nu for at høre til „de klassebevidste arbeidere.“ Jenterne, som de er her i sine simple klædelige nationaldragter, vilde da ikke mere være efter deres smag, og da jenten kun altfor gjerne retter sig efter guttens smag, vilde hun nu gjøre, hvad hun kunde, for at blive den „klassebevidste arbeider“ en ham værdig „dame“.

Hvor langt var vel et saadant par forud for den naturlige og ikke „klassebevidste“ gut og jente, der om søndagen i sin bedste puds mødtes ved kirken, det hellige sted. Religionen er dog, trods alle tidens spottende angreb, den eneste sikre grundvold, hvorpaa vort folks lykke kan grundes. Sand og sund kristentro trænger vort alvorlige, haardføre folk, ikke fremmede systemer, hvor meget disse end kan slaa an i de store lande og forholde, der er os fjerne og uvedkommende.

Men hermed være det ikke sagt, at den norske kvinde skal staa som en passiv tilskuer til tidens store bevægelser og kampe og lade prest og kirkefolk tænke og raade for sig. Arbeide maa hun, arbeide først paa sig selv at vinde intelligents, kundskaber, legems- og sjælssundhed, saameget hun kan, og har man trang til det for sin egen del, saa vil man hjælpe andre kvinder saalangt man evner — ikke bare ved at give dem en liden haandsrækning, en almisse eller et godt raad, men ved at forsøge paa at vække dem, lære dem at forstaa, at kun den kvinde, som handler „i frihed og under ansvar“, kun hun er et helt og fuldt menneske.

De dannede kvinder studerer og diskuterer vore store digteres kvindetyper, udtaler sin glæde og taknemmelighed for de vægtige indlæg, som Ibsen, Bjørnson og Jonas Lie giver i vor livssag: kvindesagen, og derved føler de sig styrkede og ansporede i sin kamp for selvstændighed og frihed.

Arbeidskvinden staar udenfor dette aands- og tankeliv. Hun smiler medlidende til disse høie talemaader om frihed for kvinden. Fra barn af har hun lært, at „frihed“, det vil sige befrielse for tjenergjer-

ningen, og saa søger hun saa snart som muligt at ombytte tjenestepigestillingen med husmoderstillingen. Naar hun har faaet et andet navn, saa har hun faaet „noget for sig selv“, heder det, at hun da just *ikke* mere har *noget* for sig selv, falder hende ikke engang ind. De borgerlige love med deres umyndiggjørelse af kvinder og de mange andre uretfærdigheder, ja, de faar mændene stelle med, de er jo af Gud satte til at være „kvindens hoved“, om deres eget hoved end er noksaa skrøbeligt. Saa drager hun da det tunge læs — som husgjerningen og barnepleien paalægger hende — med et mod og en kraft, som kun det „svage kjøn“ merkelig nok kan vise. Hun holder sig og huset oppe — om hun er en *sand* kvinde — indtil hun med furet ansigt og bøiet ryg faar lønnen for sit stræv i et lidet kot paa asylet, hvor hun da endelig skal faa „leve for sig selv“. Ære være hver tro arbeiderhustru! Hun faar visselig livets krone, naar hun bliver tro til enden, men vemodige tanker vækker disse blege, udslidte skikkelser, som har følt saa meget af livets strid og saa lidet af dets glæde og hvile. Taler man med en rettænkende kvinde af arbeidsklassen, saa lærer man let at indse, at det praktiske *haarde arbeidsliv* udvikler og styrker moralen i enkelte retninger, men samtidig kuer frihedstrangen og selvstændighedsfølelsen.

Har da socialisterne ret, naar de raaber: bort med alt slid. Frihed for kvinder til at leve og elske? „I det nye samfund“, siger Max Nordan, „vil gamle jomfruer blive en sjeldenhed, de vil forsvinde efterhvert“. Ægteskabets paradis har altsaa socialisterne at love de kvinder, som slutter sig til dem. Men hvorledes man end betragter dette paradis, et er dog vist, jordisk og forgjængeligt er det. Men kvindesagen vil udover det endelige og jordiske, den vil løfte kvindernes aand, ikke bare give bedre jordiske kaar. Mange af de ædleste kvinder har ofret den jordiske lykke, som ægteskabet kan skjænke, for at leve for noget mere evigt og ophøiet. Endnu forstaar kun faa af menneskene dette kvindens høie maal og denne hendes ædle stræben, men hun bør ikke derfor forsage og give op sin gode sag. Naar hun faar taget sit første skridt fremad i menneskerettighedernes interesse, naar hun faar give sin stemme med i sin hjemstavns og i sit lands styrelse, da vil hun kunne lette byrden for sine fortrykte, arbeidende søstre, og de voldsomme agitationer, der vil lede til vilde udskeielser og omstyrten af al tro og autoritet, disse nedbrydende magter vil finde en kraftig modvægt hos den oplyste, moralske kvinde.

Et meget vigtigt middel til at bringe kvinder selv til at interessere sig for sin sag, vilde det efter min mening være, at der i de høiere dannelsesanstalter for unge kvinder, klart og indtrængende fremstilledes motiverne for og den paa disse konsekvent grundede berettigelse af kvindestemmeretten. Maatte saa endelig vort patriotiske og liberale

storthing vise kvinderne retfærdighed og give dem de rettigheder, der tilkommer norske borgere, som opfylder grundlovens stemmeretsbetingelser!

Bergen, 15de april 1892.

Oliva Åstrand.

Forhandlinger i stortinget om de kvindelige telegrafisters lønninger.

(7de april).

Jernbanekomiteens indstilling angaaende lønningerne for de ved telegrafvæsenet ansatte funktionærer indtil „Bestyrerinder" bifaldtes enst.

For bestyrerinder havde komiteen indstillet kr. 1400*).

Gunnar Knudsen: Det vil bemærkes af indstillingen, at der inden komiteen ikke er fuld enstemmighed med hensyn til den sidste post, som nu af præsidenten er refereret, hvorhos dissensen ogsaa dreier sig om kvindelige telegrafassistenter samt angaaende alderstillæg til 2 klasser af bestyrere. Jeg anser det hensigtsmæssigst og vil med præsidentens tilladelse, da argumentationen i det væsentlige er den samme, faa lov til at samle det, jeg har at sige i den anledning, under ét.

Præsidenten: Repræsentanten har ordet.

Gunnar Knudsen: Ved budgettets behandling i komiteen ifjor var der fremkommen til komiteen gjennem regjeringen og telegrafdirektøren et andragende fra assistenterne om en forhøielse af deres lønninger. Det heder i komiteindstillingen: „Ansøgerne fremhæver den ringe løn, de oppebærer i sammenligning med de overveiende bedre lønninger i de efter deres mening omtrent tilsvarende stillinger i postvæsenet og toldvæsenet, og paapege den vanskelighed, der paa grund af de daarlige udsigter til en rimelig aflønning viser sig at være ved at faa etaten rekruteret med mandlige telegrafister". Telegrafdirektøren udtalte sig om forslaget, som han fandt begrundet, forsaavidt som den økonomiske side angik. Derimod fandt han forslaget mindre heldigt, forsaavidt angik dets form. Jeg skal imidlertid nu ikke indgaa nærmere derpaa. Departementet fandt ikke at kunne tage dette forslag i sin helhed under

---

*) Komitemajoriteten bestod af d'hrr. Løvland, Hagen, Aars, Blekastad, John Lund, Hægstad, Birch-Reichenwald, Utheim. Komiteminoriteten (hr. Gunnar Knudsen) havde indstillet paa kr. 1300.

behandling i forbindelse med budgetforslaget ifjor, idet der ikke havde været tid til at tage sagen under fornøden overveielse. I anledning af det forslag udtaler komiteen ifjor: „Komiteen, der erkjender, at lønningsvilkaarene for assistenterne, særlig naar hensees til de vanskelige avancementsforhold, er daarlige, og at en forandring af disse lønninger snarest bør ske, vil dog af hensyn til den mellem departementet, telegrafdirektøren og ansøgerne herskende meningsforskjel med hensyn til maaden, hvorpaa en passende lønsforbedring bør tilveiebringes, ikke iaar foreslaa nogen ny ordning“. Komiteen udtaler endvidere: „Man forventer, i henhold til departementets udtalelser, sagen gjort til gjenstand for fornyet behandling og forslag forelagt næste aars storting. Da regulativet i sin helhed maa antages at ville blive taget under behandling, vil komiteen henvende departementets opmærksomhed paa det formentlig ønskelige i, at en forenkling af dette samtidig kunde blive foreslaaet“. Endvidere var der fra 7 kvindelige telegrafister indkommet andragende om en del elevposters overgang til faste dametelegrafistposter. Om dette andragende udtaler telegrafdirektøren følgende: „For damelønningernes vedkommende ansees disse ikke at kunne foranledige anden forandring, end at antallet af de 77 damer, der er ansatte i lønningsklasserne kr. 1000 og kr. 1150, bliver opført med omtrent lige mange i hver eller 38 og 39, saaledes at der af de nu ansatte paa kr. 1000, rykker 9 op i lønningsklassen kr. 1150, samt at man, for at imødekomme det indkomne andragende om at formindske antallet af de tjenestgjørende dameelever ved stationerne, opretter en begyndelsesaflønning paa kr. 850 aarlig for dametelegrafister, hvilken løn i forhold til, hvad der betales damer i andre livsstillinger, formentlig maa ansees for en passende begyndergage“. Endvidere siger telegrafdirektøren: „Tilstrømningen af kvindelige ansøgere til telegrafkursus er for tiden meget stor, og man vilde ved en saadan foranstaltning ogsaa faa en forøget opfordring i økonomisk henseende til at anvende flere damer i de underordnede stillinger ved større stationer istedetfor herrer, hvoraf der allerede nu er et større antal ansatte som assistenter, end man i rimelig tid kan skaffe befordring til bestyrerklassen“. Departementet fandt ikke tid til da at tage hele sagen under behandling, men henviste til en senere behandling. Dette er nu for disse posters vedkommende gjort af departementet iaar. Der er for assistenternes vedkommende bragt i forslag et lønningsregulativ, som nøiagtig slutter sig til det af assistenterne ansøgte. For dametelegrafisternes vedkommende er departementet gaaet længere, end telegrafdirektøren ifjor foreslog, og regulativet er der baseret paa det samme princip, som for assistenterne, nemlig med en begyndelsesgage og dertil svarende for alle gjældende alderstillæg. Begyndelsesgagen er sat til kr. 900, og dertil er 4 alderstillæg, hvert paa kr. 100. Desuden er bestyrerinde-

posterne foreslaaet aflønnet med en fast begyndelsesgage af kr. 1300 og med 3 alderstillæg, hvert paa kr. 100, altsaa op til kr. 1600. Det vil sees, at man i komiteen ifjor ikke tænkte sig nogen anden forandring eller lønsforbedring for telegraffunktionærer end dette. Det er ogsaa dette standpunkt, jeg har fundet i komiteen at maatte indtage. Departementet derimod har fundet iaar ved regulativets fastsættelse at burde foreslaa lønstillæg for bestyrerne i klasse 3 og klasse 4, et lønstillæg i klasse 3 og to lønstillæg i klasse 4. Disse lønstillæg repræsenterer en saapas betydelig sum som kr. 24,000. For assistenternes vedkommende repræsenterer den lønsforbedring, som regulativet vil medføre kr. 18,000. For dametelegrafisternes vedkommende beløber forøgelsen sig til omkring kr. 9000. Komiteens flertal har imidlertid for dametelegrafisternes vedkommende fundet at burde gaa endnu høiere, end departementet har foreslaaet, og det har derfor bragt i forslag yderligere kr. 100 paa disse poster. Dette vil foranledige en merudgift af vel kr. 12,000. Da hertil kommer en forbedring for telegrafbudene, der beløber sig til omkring kr. 10,000, saa vil der alt i alt blive en udgiftsforøgelse paa disse konti, som løber op til kr. 75,000. Jeg har ikke fundet at kunne gaa med paa alt dette, og naar jeg ikke har kunnet det, saa er det væsentlig af budgetmæssige hensyn. For det første er jo dette et meget stærkt sprang i udgifter, og for det andet ser man, at udgifterne viser en overmaade stærk stigningsprogres; det viser jo ogsaa indtægterne, det skal jeg ikke nægte, især deleshed efterat telegraftraxterne blev nedsatte; men de har dog ikke kunnet holde følge. Indtægterne har nemlig, som det vil sees af indstillingens side 2, fra 1881 indtil 1888 gaaet ned fra kr. 991,000 til kr. 868,000; saa steg de rask i de paafølgende aar, indtil nu, som det ogsaa vil sees af indstillingen, den budgetterede indtægt er forudsat for 1892—1893 at skulle blive kr. 1,260,000. Det er en meget stærk stigning i indtægterne, og det vil maaske siges, at dette indtægtsbeløb er sat temmelig høit. Jeg er tilbøielig til at tro det; men det er et kalkulebeløb, saa der ikke for komiteen har været grund til at fravige departementets forslag; men trods dette har det ikke været muligt at balancere det ligeoverfor udgiftsbudgettet. Det er nu temmelig mange aar siden, at udgifts- og indtægtsbudgettet for telegrafvæsenet har balanceret; men det har dog hændt en 3—4 gange i telegrafvæsenets historie, at det har balanceret. Som det vil sees af indstillingen, har imidlertid indtægten steget stærkt, forskjellen mellem udgift og indtægt har været faldende. I 1890 er saaledes underbalancen kun kr. 42,000. Imidlertid viser ogsaa underbalancen en stærk stigning, for 1890—1891 kr. 59,000; for 1891—1892 er regnskabet endnu ikke opgjort, men, saavidt erindres, blev det ifjor opgjort med en lignende underbalance. Iaar derimod udgjør underbalancen kr. 155,000, og det er et forfærdelig stort sprang.

Jeg finder, at der, naar de senere aar tages i betragtning, er al mulig udsigt til, at vi, i lighed med hvad der var tilfældet i 80-aarene, staar foran en periode, hvor progressionen bliver stagnerende, maaske som i 80-aarene, at det bliver en degression istedetfor en progression. Og da finder jeg, at det ikke er godt at balancere budgettet med en saa voldsom underbalance som dette, hvis det paa nogen maade er muligt anderledes, og jeg mener, at der er baade mulighed og rimelighed for det; thi det forekommer mig, at man med telegrafdirektøren maa være enig deri, at den gage, som foreslaaes for bestyrerinderne, kr. 1300, med alderstillæg indtil kr. 1600, for telegrafistinderne kr. 900 med alderstillæg indtil kr. 1300, er efter de lønninger, som forøvrigt ude i samfundet gjælder og gaar, og de lønninger, som forøvrigt i administrationsgrenene under staten gjælder og gaar, er ganske antagelige. Ligesaa mener jeg, tilfældet maa være med telegrafbestyrerne. Vi har at sammenligne med andre poster i administrationsvæsenet, — jernbanens stationsmestere er aflønnede paa følgende maade: 1ste klasse har fra kr. 2600 med alderstillæg indtil kr. 3000 og saa gaar det jevnt nedover, indtil 7de klasse (den nederste), der har kr. 1050, med alderstillæg indtil kr. 1350. Tager man nu for sig lærerlønningerne paa skolerne, viser det sig, at adjunkter betales med fra kr. 2200, med alderstillæg indtil kr. 3200. Klasselærere har 1500 indtil kr. 1900. Selv bestyrere af middelskoler betales med lige ned til kr. 2000 aarlig. Vi behandlede nylig regulativet for lærere ved seminarierne; der blev 2den klasses læreres løn fastsat til kr. 2200 med stigning indtil kr. 3000. For toldvæsenets vedkommende vil et lignende forhold være tilstede, idet toldbetjentene har omkring kr. 2000 aarlig. Naar man tager i betragtning det krav til almendannelse og fagdannelse, som stilles til telegrafister — det er jo nemlig ganske ringe, idet der alene kræves middelskoleexamen og et ganske kort — 6 maaneders — kursus i telegrafi, tror jeg, — saa forekommer det mig — at det er stillinger, som efter sine forudsætninger er noksaa rimeligt aflønnede. Jeg vil selvfølgelig ikke hermed have sagt, at jo ikke særlig disse 3die og 4de klasses bestyrere burde faa sine 3 alderstillæg ligesom de andre bestyrere, naar telegrafvæsenets budget stiller sig noget rimeligere og kan opgjøres med en noget rimeligere underbalance, det er klart; men for tiden, som det nu stiller sig, kan jeg for mit vedkommende ikke gaa med paa det. Jeg vil, før jeg slutter, faa lov til at gjøre en personlig bemærkning, jeg tror, jeg maa have lov til det. Jeg har i anledning af min stilling til disse spørgsmaal faaet høre noksaa ilde, baade offentlig og privat. Den dag, da dette budget var opslaaet til behandling i forrige uge, stod det i et herværende dagblads morgennummer en længere anonym artikel, hvor der bl. a. forekommer følgende tirade: „Ved hr. G. Knudsens forslag om nægtelse af lønsforbedring for telegraf-

bestyrere og indskrænkning af lønsforbedringen for telegrafistinder, skal vi ikke opholde os. Det er den rige mands mangel paa forstaaelse af smaafolks fornødenheder og krav“. Her igaar, da jeg gik til stortinget, mødte jeg en gammel bekjendt, som skraaede over til mig paa gaden, og saa sagde han: „Jeg har længtes efler at træffe dem alene, og det er da for at sige Dem det, at De burde skamme Dem for den maade, hvorpaa De stemte ved spørgsmaalet om bevilgning til Bergens teater“. Nu, saa hører jeg igaar, at der her fra Kristiania skal være telegraferet til „Bergens Aftenblad“, at man har forundret sig over min optræden i dette spørgsmaal. Hvis der skal være nogen mening i disse herrers — jeg formoder det er herrer — tankegang og i det hele taget optræden, maa det jo aabenbart bunde i den opfatning, at de samme principer, som en privat mand lægger til grund for bevilgning af sin egen pengepung, de samme principer maa og bør han ogsaa anvende, naar det gjælder bevilgninger af andres pengepung, her i dette tilfælde altsaa statskassen, eller ogsaa maa det bunde i den opfatning, at statskassen er den rige mands kasse. Jeg har ikke kunnet tilegne mig den opfatning, jeg har en ganske anden opfatning; jeg har den opfatning, at statskassen er saa langt fra at være den rige mands kasse, at den tvertimod nærmest er den fattige mands kasse, og jeg er kommen til den opfatning ved at betragte de kilder, hvorfra statskassen henter størsteparten af alle sine millioner. Det er meget muligt, at denne min opfatning ikke er korrekt; men det er imidlertid min opfatning, og jeg for mit vedkommende har handlet og agter at handle efter de principer, — jeg anser mig dertil forpligtet. Det er klart, at naar man har den opfatning, maa man fare varsomt frem med bevilgninger af statskassen, naar det gjælder uproduktive øiemed. Paa den anden side er det klart, at naar det gjælder produktive øiemed, fremme af landets næringsveie og i det hele taget at mildne de kaar, hvorunder størsteparten af vort folk lever, de, der fylder statskassen, — da er jeg med.

(Forts.)

For skole og hjem.

Damernes festdragt.

At ganske unge piger optræder paa bal i udringede kjoler, maa tilgives dem, da det ikke kan ventes, at de har reflektionsevne nok eller selvstændighed nok til at skille sig ud fra skikken eller opponere mod sine mødres smag og ønske.

Mere kan det bebreides mødrene, at de arrangerer slige dragter til sine døtre, eller at de tillader syerskerne at lave dem paa den maade.

Og mere kan det bebreides fuldvoksne, modne kvinder, som burde besidde reflektionsevne, og som faktisk har selvstændighed nok til at klæ sig efter sin egen smag — at *de* desuagtet optræder for mange mennesker med blottede arme, hals og bryst.

Naar man er optat af det inderlige ønske, at det snart maa vise sig, at kvinderne er *mennesker* ligefuldt som mændene — ikke kjønsvæsener alene —, at det snart maa gaa op for alle, at kvinderne kan deltage i samfundets alvorlige arbeider med lige stor ret og med lige stor virkning som mændene, — at de ikke bare er hourier, mere og mindre sansebedaarende, mere og mindre til øienslyst for skabningens herrer, *men — mennesker som de!* fuldt ligestillede, fuldt saa megen ære værd, fuldt saa meget agtende sin egen menneskeværdighed som de — — da er det pinligt og nedslaaende at se den ene kvinde efter den anden optræde med halv blottede legemer, naar mange mennesker samles til fest.

Saalænge kvinderne ikke selv agter sig høiere end væsener, der kan udstilles paa den maade — *saa* længe kan man ikke vente, at mændene heller skal agte dem høiere.

Tænk selv!

Hvad siger vi om en ung laps, som klær sig efter alle modens fordringer, som udstiller sig tilhest og tilfods i fordelagtige trikot'er for ret at gjøre indtryk paa „damerne"?

Vi ler af ham! Og blev der ham betroet et af statens tillidshverv, ylde vi le endnu høiere.

Naturligvis kan det ikke forhindres, at der alle tider vil findes enkelte kvindelige, ligesaavel som der ogsaa nu findes mandlige lapser. Men jeg ber af alt mit hjerte: For den kvindelige hæders skyld — lad dem bli bare *de enkelte!*

x.

Kan blufærdigheden overholdes i ægteskabet?

Kan *han* forstaa i faren at værge den?
Kan *hun* formaa i faren at bjerge den?
Jeg tror, at de kunde — tror, at de burde det.
Her kunde siges meget, naar bare jeg turde det.

C.

Uvaner.

Sammenlignet med store karakterfeil (som uærlighed, ondskabsfuldhed, brutalitet osv.) faar uvanerne liden eller ingen betydning. Men ellers maa det indrømmes, at de kan være plagsomme nok i det daglige liv. Det er faktisk vanskeligere at nære ubetinget velvilje for et menneske, som uafladelig støder og saarer ens skjønhedssans, — det være saa elskværdigt menneske det være vil — end for en, hvis ydre væsen er tiltalende og behageligt. Har vi ikke alle kjendt, hvor fælt en liden uvane hos en, vi lever daglig sammen med og holder meget af (f. ex. en bror eller søster) kan være en ubeskrivelig plage, — dobbelt plagsom. fordi man ikke har hjerte til at saare vedkommende med at si: „Gjør ikke det der! Hold op for Guds skyld, eller jeg blir gal!" Nei, man vil i det længste undgaa et saadant udbrud, og saa blir man sommetider nødt til selv at forlade rummet for at faa sine irriterede nerver bragt til ro.

„Gud ske lov og tak", pleier en gammel tante af mig meget eftertrykkelig at si — „fordi mine søskende var saa ubarmhjertige til at harcellere mig for mine unoder, da jeg var barn, — saa har jeg heller ikke en eneste en som voksen".

Jeg maa ofte gi hende ret i, at dette var et held for hende. For det er virkelig synd paa dem, som har faat lov til i opvæksten at lægge sig til sligt noget. Det er ganske utroligt, hvad et behageligt væsen er for en tryllenøgle her i verden. Og det er endda mere utroligt, hvilken uoverkommelig *anstødssten* et stødende væsen kan bli for et menneske paa hans færd gjennem verden.

Forældre og opdragere, — fortæl dette til eders børn! og hjælp dem til at aflægge uvanerne, mens de er smaa! Senere blir det omtrent umuligt.

Hvilke uvaner, der især bør væres paa vagt imod, kan være mindre let at paapege, da det jo kommer an paa den maade, de gjøres paa. *Sikrest er det imidlertid at lade sit legeme helt faa være i ro, naar toilettet er endt.*

At pudse sine negle, haar eller skjæg i andres nærværelse er saaledes hverken høfligt — eller behageligt for de andre; at tygge paa sine negle vil jeg ikke engang tale om! At stange sine tænder efter maden er det heller ikke hyggeligt for andre at høre eller se paa.

Somme vænner sig til at klarne sin stemme med en hyppig og vældig kræmten: „Hørrrrrr! Hørrrm! Harrrrk!" De forstaar ikke, at jo oftere de anstrenger sine stemmebaand paa den maade, des oftere vil de *behøve* at opklare stemmen. Andre finder at kunne spare umagen med at benytte lommetørklæde, naar de anvender et lidet snufs isteden.

Andre bruger at smatte med læberne eller tungen, naar de spiser; atter andre at slurpe, naar de drikker osv. osv. — der kunde nævnes hundrede andre ting, men jeg skal skaane „Nylændes" læsere for at høre om flere.

Derfor lad os hjælpe børnene til at aflægge sine uvaner, mens de er smaa, saa gjør vi dem en stor tjeneste.

x.

Forskjelligt.

Fru Camilla Collett, som gjentagende har tilstillet vort blad bidrag som anerkjendelse af dets virksomhed, har nu atter sendt os 100 kr., hvoraf de 50 skal gaa til „Nylænde", de 50 til kvindestemmeretsforeningen til støtte for dens arbeide.

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de mai 1892.	No. 10.

En ny rettighed for kvinden*).

En ny rettighed! Kan det da ikke nu være nok med disse evindelige rettigheder og rettigheder? Damerne har jo allerede alle mulige rettigheder og tar sig desuden alle mulige friheder. Kan de ikke nu besøge kafeer og restauranter og selv om de ikke er meget tilaars gaa overalt uden duenna og det . . . . *næsten* uden at blive bytte for sladderen. Har de desuden ikke den forret at gaa igjennem døre og anfalde fader og retter før det stærke kjøn, at beholde hat paa, hvor herrerne smukt maa blotte sit hode osv.? Jo, det er sandt, de har virkelig disse og mange andre rettigheder, som er ligesaa fortjente og ufortjente.

Og alligevel maa jeg fordre en ny rettighed, som kvinden savner, og som er af den største betydning for hende at tilkjæmpe sig. Jeg mener den ret, som manden har, og, det kan ikke nægtes, ofte benytter sig af baade paa prækestolen, katedret og fra nationalforsamlingens bænke — retten til al sige dumheder, uden at det vækker noget videre opsigt. Hvad? Er det af største betydning at staa frem offentligt og sige dumheder? Derved kan hun jo resikere at gjøre sig latterlig . . . blamere sig . . . skade sin anseelse . . . og kvindesagens!!!

Jeg maa faa lov at forklare mig lidt nærmere. Jeg mener slet ikke, at damerne skal „*stræbe*“ efter at udtale dumheder hverken ved offentlige diskussioner eller i private lag — i selskabslivet har de forøvrigt denne ret og udøver den oftere end ønskeligt. Nei, min uforgribelige mening er den, at naar de har benyttet det pund Vorherre har givet dem og har naaet til en overbevisning eller mening om en sag, som ligger dem paa hjerte, at de da maa have mod til, om det

---

*) Efter »Hemmet och Samhället«.

gjælder, ogsaa offentlig at udtale sine tanker uden frygt for at gjøre sig latterlige, blamere sig eller skade kvindesagen. Lad saa være, at denne deres overbevisning har været grundet paa en feiltagelse, eller endog at den udtalte opfatning beviser sig at være en dumhed — dermed er ingen skade gjort — tvertimod! De, som i tilfælde er klogere, har derved faaet anledning til at udrede sagen bedre, og derpaa kan den blot vinde.

Men hvem er det da, som hindrer kvinderne i at tale offentlig, det være sig nu klogt eller dumt? Ja, hvem hindrer dem! Først og fremst deres egne betænkeligheder . . . og dernæst den almindelige mening, som til al tid har været deres lov — deres gud havde jeg nær sagt. — Rettigheden til ligesom mændene offentlig at udtale dumheder er saaledes en af disse rettigheder, som kvinderne har, saasnart de tager den.

Mange af dem, jeg mener de dannede af dem, har for længe siden i princip forkastet budet: „Kvinden tale ikke i forsamlingerne“, — men i praxis tier de bom stille, naar de i lange rækker indfinder sig ved offentlige diskussionsmøder, om de ogsaa til punkt og prikke ved, hvad de mener om en sag og nøie har overveiet det — — for tænk om man ikke skulde udtrykke sig rigtig heldig — tænk om man skulde stotre — eller endog komme rent ud af det!

Men udtrykker mændene sig da altid saa heldig og korrekt? Paa ingen maade, men alligevel taler de, naar de synes, de har noget at sige. Ja, jeg har endog hørt dem, som midt i en smukt snirklet sætning er kommet rent ud af det, uden at de har været det mindste ude af det for det — ja tænk det!

Nu tror kanske en og anden, at den, som her kjæmper for retten til frit at udtale sin hjertensmening, uden frygt for den almindelige opinion, selv for længe siden har frigjort sig for de baand, denne paalægger det s. k. smukke kjøn. Ak nei — tro aldrig det. Jeg vilde vist aldrig gjort mig til tolk for denne sag, saa alvorlig den end er, hvis jeg ikke havde talt „for min syge mor“. Ogsaa nu har jeg betænkeligheder — — bare jeg ikke gjør mig latterlig — bare jeg nu ikke blamerer mig eller skader kvindesagen. — — Det er derfor bedst baade for mig og sagen, at jeg — for at bruge et billedrigt, dannet og kvindeligt sprog — „dølger mig bagom anonymitetens slør“.

Forhandlinger i stortinget om de kvindelige telegrafisters lønninger*).

(7de april).

Løvland (Komiteens formand): Jeg skal ikke i enkelthederne gaa ind paa den debat, som er reist af mindretallet. Store dele af denne er jo almenbetragtninger, som alle stortingets medlemmer med glæde kan underskrive, saa meningsuligheden eller striden i sagen dreier sig naturligvis ikke derom, — om forholdet mellem produktive øiemed og ikke produktive øiemed og i de almindelige betragtninger kan vi naturligvis være saa overordentlig enige. Uenigheden begynder først da, naar spørgsmaalet er om, hvad der menes med produktive og ikke produktive opgaver; den grænselinie er ikke saa ganske let og ligefrem at trække. Jeg mener nu, anvendt paa det foreliggende tilfælde, at det at holde de levende arbeidskræfter, som vi bruger til at drive en saadan institution som telegrafvæsenet, at holde dem saaledes lønnede og saaledes stillede, at de kan arbeide med deres fulde dygtighed, med fuld interesse og kraft, det er ogsaa et produktivt øiemed. Men det var nærmest — idet jeg overlader forøvrigt enkelthederne, forsaavidt dertil findes anledning, til komiteens ordfører — nogle spredte bemærkninger til enkelte ting, jeg vilde gjøre. For det første dette, at telegrafbudgettet ikke balancerer. Tager vi altsaa det egentlige driftsbudget, er der, efter hvad der foreligger i komiteens indstilling, en underbalance af kr. 74,000, bortseet altsaa fra nyanlæg. Hvorfor er der nu ikke driftsbalance? Dersom telegrafvæsenet altsaa var en forretning, som staten vilde se til at gjøre saa indbringende som muligt, saa vilde det ingen sag være engang endog at faa gjort statens telegrafvæsen til en noksaa respektabel indtægtskilde for staten. Men staten har naturligvis gaaet ud fra, at man maa ikke alene regne med det direkte udbytte, men ligesaa meget og kanske mere med det indirekte udbytte. Naar vi har en hel række telegrafstationer i fiskedistrikter og havne og paa andre steder, som ikke kan bære udgifterne, saa bidrager naturligvis

---

*) Da vi ser, at det stenografiske referat af disse forhandlinger i sin helhed vil optage altfor stor plads af vort blad, maa vi efter komite-formandens og statsraadens udtalelser er refereret fuldstændig, kun anføre af de senere repliker hvad der *nærmest* angaar de *kvindelige* telegrafister. For at vore læsere skal faa debatten saa sammenhængende som muligt, udsendes to hefter af »Nylænde« samtidig. — Voteringen vil komme i et senere hefte.

denne række af daarlig lønsomme telegrafstationer til at trække budgetbalancen ned, og dog har staten fundet — og jeg mener med fuld ret — en lønnende forretning i at have disse stationer paa grund af den *indirekte* nytte, det store udbytte, som staten vinder for næringsveiene, — for søfarten og for fiskerierne. Det er den ting, som maa tages i betragtning, naar man her skal tale om at faa balance. Det vilde blive en rent mekanisk betragtning, som maatte føre os op i stagnation, hvis vi skulde holde paa, at vi skulde drive vort telegrafvæsen saa, at det bestandig skulde akkurat bringe balance. Jeg kan ikke tro, at den betragtning nogensinde vil finde indgang her. Her maa staten bestandig gaa ud fra, at telegrafvæsenet skal vi udvikle under hensyn til hvad landets næringsveie og landets interesser kræver. Det er netop det, der er en storartet hjælp for produktionen i landet, det maa udvikles. Selv om staten skal skyde til noget, fordi det ikke ligefrem bærer sig, saa har vi fuld valuta i det indirekte udbytte, som næringsveiene vinder ved det. Det er den hovedbetragtning, som maa anvendes her. Tør man nu drage den slutning af disse balancebetragtninger, som har været fremholdt af minoriteten, at for at opnaa denne balance saa maa man reducere til det yderste gagerne for de folk, som arbeider i telegrafetaten, — saa vil jeg spørge, hvis man gjør dette, om man da ikke begaar stor uret mod disse folk? Naar nemlig forretningerne anlægges paa at gavne samfundet ligesaa meget indirekte som ved det direkte udbytte, det giver, og forretningerne derved udsættes for ikke at lønne sig, vil det da ikke være uretfærdigt at søge at faa en balance, hvor man bringer lønningerne paa et niveau, som ikke er fuldt forsvarlig ligeoverfor funktionærerne? Netop paa grund af telegrafvæsenets stilling og betydning tror jeg, det er meget farligt at anvende det argument, balancespørgsmaalet, naar man skal drøfte lønningssatserne. Jeg tror, at staten ved denne store virksomhed, som den har monopoliseret for sig, maa undersøge, hvilke lønninger den finder rimelige, og for hvilke lønninger den kan vente at faa uddannede, dygtige og paalidelige funktionærer til at udføre arbeidet. I forbindelse med dette skal jeg gjøre opmærksom paa, at det er fremhævet, at det forslag, som her foreligger, bringer en ikke ubetydelig forøgelse paa telegrafbudgettet. Det er ganske sandt. Jeg kjender dette forhold fra kommunale forhandlinger, og man mærker det stadig her i stortinget, at naar det gjælder funktionærer, hvoraf man har en hel mængde, og der er tale om deres aflønning, saa andrager en liden forbedring for dem til saa uhyre store summer paa budgettet, og da har det saa vanskeligt for at gaa; man summerer det sammen til totalsummer, og saa debatterer man det og spolerer stemningen og vækker misstemning mod det. Den enkelte er jo meget daarlig tjent med det. Er det derimod andre etater, hvor tillæg og regulativer gjælder en enkelt eller

ganske enkelte, saa den samlede totalsum bliver liden — der er de bevilgende myndigheder noksaa rundhaandet. Det er klart, at det koster ikke saa lidet, naar man skal hjælpe lidt for mange, men er det en hjælp, som er berettiget, saa skal man ogsaa tilføie, at koster det ikke saa lidet paa budgettet, saa naar man ogsaa saa meget videre. Naar jeg nu skal se paa, hvorvidt den er berettiget den smule tillæg, som her er foreslaaet, saa skal jeg ganske kort omhandle de tre poster: Bestyrere, telegrafister og assistenter og damepersonalet. I forbigaaende vil jeg bemærke, at det ikke efter min opfatning er korrekt, naar minoriteten siger, at jernbanekomiteen ifjor forudsatte, at der kun kunde blive tale om tillæg for assistenterne — hvis jeg ikke mishørte, saa blev det sagt. Nei, stortingets jernbanekomite udtalte sig kun derom, fordi der kun derom forelaa ansøgning, men komiteen tilføiede, at den gik ud fra, at hele lønningsregulativet skulde tages under revision. Med hensyn til bestyrere er der kun foreslaaet den forbedring fra departementet og komiteen — telegrafdirektøren gik et godt stykke videre — at de to laveste klasser af bestyrerne, som har en grundløn af kr. 2000 og kr. 1800 skal faa det samme alderstillæg som de to øverste. De to øverste klasser har nemlig tre alderstillæg, tredie klasse har to og den sidste kun ét alderstillæg. Hvad vil altsaa denne forbedring sige? Jo, den vil sige, at de, som har kr. 2000 i løn, stiger til kr. 2600, og de, som har kr. 1800 i løn, skal efter 15 aars tjeneste stige til kr. 2400. Derimod de to øverste klasser, som begynder med kr. 2400 og kr. 2200, bliver efter departementets og komiteens forslag staaende akkurat med det samme regulativ, som de nu har. Jeg vil bede om, at man ved siden af hensynet til budgettet ogsaa vil se paa, hvordan det tager sig ud som løn for de enkelte funktionærer. Naar en mand altsaa er bleven bestyrer — og saavidt jeg husker, er det jo noget over halvparten af telegrafbestyrere i landet, som staar paa kr. 1800, 64 eller 65 af 126 —, naar en mand bliver bestyrer, saa er han temmelig oppe i aarene — gjennemsnitsalderen for bestyrere i de to laveste klasser er mellem 40 og 50 aar. Han er altsaa en mand med ikke saa liden tjenestetid inden sin etat, og der er al sandsynlighed for, at han har noksaa stor familie. Saa kommer han paa kr. 1800, og det forlanges af de aller fleste telegrafister, at de skal bo i byerne, de fleste af dem ogsaa i de største byer, da der selvfølgelig er de største stationer, og livsstillingen og livsforholdene stiller sine krav til dem som til andre funktionærer; — nu har de altsaa kr. 1800 med familie, og saa kan de nu avancere til kr. 2000. Saa foreslaar vi: nei, lad dem da holde paa; naar de har staaet i 10 aar, faar de kr. 2200 og efter 15 aar kr. 2400. Jeg vil spørge: er det for meget? kr. 2400, er det for stor løn? Vi faar huske paa, at her handles der om bestyrerpladsene. Alle bestyrerne tilsammen udgjør ikke halvparten

af telegrafisterne, og denne klasse, den laveste af dem, udgjør over halvparten af bestyrerne. Er det for meget, at de efter 15 aars tjeneste i denne stilling naar op til kr. 2400? For mig, og jeg antager for flertallet af komiteen, har det stillet sig saa, at i grunden er dette i forhold til, hvad der forøvrigt betales for ældre veltjente mænd, som er stillede paa høieste lønningsgruppe indenfor sin etat, familieforsørgere i alderen 40—50 aar, er dette i grunden en tarvelig løn, som man finder, man ikke kan gaa høiere med, fordi man har tillagt budgetmæssige hensyn al den vægt, man var istand til. Ikke saa at forstaa, at regulativet, hverken fra departementets eller fra komiteens side, skulde være baseret paa, at man havde et overflødigt budget at rutte med; men flertallet ligesaavel som mindretallet mener at have taget budgetmæssige hensyn. Kr. 2400 er den løn, som lærerne ved Kristiania folkeskoler alle tilhobe opnaar efter en vis tjenestetid; allesammen, hver eneste lærer, avancerer til kr. 2400 — jeg husker ikke, enten det er efter 18 eller 20 aars tjenestetid, men summen er jeg sikker paa — og ære være Kristiania kommune for det; men her gjælder det altsaa statsfunktionærer, som man kan ligestille med folkeskolelærerne i mange henseender, her gjælder det at lade dem naa op til dette, naar de har naaet den høieste lønningsgruppe, medens Kristiania folkeskolelærere allerede i laveste lønningsgruppe naar op til kr. 2400. Jeg nævner dette, fordi jeg tror, det kan vise, at her er ikke tale om nogen overflødighed, men kun om at regulere det til en noksaa tarvelig, og jeg vil tilføie, efter mit skjøn en passabel, noksaa anstændig, men slet ikke overflødig aflønning. Med hensyn til assistenterne, saa skal jeg ikke berøre dem nærmere; thi her er komiteen enig. Den har sluttet sig til departementet og departementets forslag stemmer med assistenternes eget andragende. Saalænge der ikke kommer noget angreb, har jeg ikke nogen opfordring til at tale derom. Derimod skal jeg med hensyn til telegrafistinderne sige nogle ord. Deres stilling er jo kort og godt den, at efter den gamle aflønning, efter det budget, som blev vedtaget af stortinget ifjor, saa tror jeg, der er 5 telegrafistinder, som har kr. 850, 47 har kr. 1000, men der er en hel del af dem, som har alderstillæg, saa de har kr. 1100, 30 har kr. 1150 foruden alderstillæg — af dameassistenter altsaa. Dersom vi nu iaar gaar med paa departementets forslag og lægger kr. 900 til grund som den oprindelige løn, saa bringes i grunden lønningsniveauet, især for begyndere, adskilligt ned, det bliver lavere, end det faktisk med den nuværende klasseordning er; thi nu er telegrafistinderne delt i forskjellige klasser med forskjellige grundsatser og staaende paa disse trin, som jeg nys har oplyst om. Sætter vi nu begynderlønnen til kr. 900 for alle, saa vil jo derved, at klasserne ovenfor forsvinder, niveauet sænkes for telegrafistindernes løn i sin helhed, og det vilde være et besynderligt svar

paa de stærke og indtrængende andragender fra telegrafistindeetaten om forbedrede vilkaar, at man vil snarere sænke niveauet, end løfte det, — saaledes vil det ialfald for mange enkelte komme til at virke. Naar komiteen er bleven staaende ved kr. 1000 – kr. 1400 for dameassistenter, saa er det nærmest et kompromis i komiteen. Egentlig er der jo stærke grunde, som taler for at stille telegrafistinderne aldeles lige med deres mandlige kollegaer, ialfald med den del af deres mandlige kollegaer, som befinder sig paa det lønningstrin, der nærmest er beregnet paa yngre mennesker, ugifte telegrafister. Jeg vil tilstaa for mit vedkommende, at jeg finder det klarest og greiest, om man kun havde ét regulativ for det laveste trin, og at det gjaldt saavel for mandlige som for kvindelige telegrafister; men da det ikke havde stemning for sig i komiteen, og jeg forudsætter her i stortinget ogsaa, saa er man bleven enig om at tage dette mellemforslag, kr. 1000—kr. 1400. Det adskiller sig fra departementets derved, at det løfter lønnen kr. 100 op; men det løfter den egentlig ikke høiere op, end telegrafdirektøren har foreslaaet. Det bygger paa det samme princip som departementet, men løfter lønnen ikke væsentligt ud over, hvad telegrafdirektøren har foreslaaet. En følge af, at telegrafdameassistenterne faar kr. 1000—kr. 1400 bliver det jo, at bestyrerinderne maa begynde med kr. 1400 — de 22 bestyrerinder, som findes i landet — og at de naar op til kr. 1700, saa at hele denne aflønning hænger sammen. Dersom man overensstemmende med, hvad der er foreslaaet af hr. Knudsen, nedsætter bestyrerindegagerne, sænker man derved hele dametelegrafisternes lønningsniveau; men vil man opretholde dette efter komiteens mening, der halvveis imødekommer andragendet, maa man, for at bevare systemet i hele lønningsvæsenet, vedtage den bestyrerindegage, som nu nærmest har givet anledning til denne debat.

Statsraad *Konow:* Komiteens indstilling adskiller sig fra den kongelige proposition — naar jeg undtager enkelte smaatillæg under poster, som allerede er blevne bevilgede, nemlig kr. 200 som tillæg til intendantens tekniske assistent, et lignende tillæg til sekretæren og et tillæg til bogholderen, altsaa kr. 600, som departementet havde foreslaaet, men som jeg ikke har villet optage mod en enstemmig komiteindstilling, — bortseet herfra adskiller indstillingen sig fra departementets forslag væsentlig i dette spørgsmaal om tillæg til telegrafistinderne, og saa desuden i en post, som vi kommer til senere, om tillæg til fisketelegrafisterne og forøvrigt til betjeningen ved telefon- og fiskeristationerne. Forskjellen i pengeudgifter mellem telegrafdirektørens, departementets og komiteens forslag ser saaledes ud: Telegrafdirektørens forslag medfører et tillæg til de nuværende udgifter for disse funktionærer af kr. 80,720, departementets forslag medfører et tillæg af kr. 64,387 og komiteens forslag kr. 71,362. Vedkommende den post,

som nu er under debat, bestyrerindernes gager — og jeg skal tage med assistentinderne, dametelegrafisterne, som de kaldes — udgjør forskjellen for bestyrerindernes vedkommende kr. 1900 og for de kvindelige assistenters kr. 14,000. Naar departementet ikke fandt at kunne gaa til de satser, som komiteen her har opført for telegrafistinderne, da var det af hensyn til budgettets stilling. Der var ved departementets forslag allerede før skeet en saadan forøgelse i administrationsudgifterne, at man ikke vovede at gaa længere iaar. Man kunde i og for sig erkjende det berettigede i telegrafistindernes krav, og jeg har forsaavidt ikke meget imod de betragtninger, som er fremkomne fra komiteens ærede formand. Hvad departementet gjorde, var ganske vist det, som komiteens ærede formand har sagt, at begyndelsesgagen blev foreslaaet nedsat — den blev nedsat fra gjennemsnitlig kr. 1000 til kr. 900 —; men man sørgede for, at stigningen blev stærkere, saa de kunde tjene det op igjen, jo længer de var i etaten, efter en større maalestok end nu er tilfældet. Man troede ogsaa at yde et vist retfærdighedskrav fyldest ved at sætte gagen for begyndende dametelegrafistinder til kr. 900 med stærkere stigende satser. Det er heller ikke under, hvad man giver i andre stillinger, som kræver en ligesaa stor uddannelse som eller kanske en høiere uddannelse end dametelegrafisterne. Extraskriverne i departementerne — kvindelige extraskrivere — faar ikke en saa høi løn, og det uagtet de fleste af dem har taget examen artium. Og jeg kunde nævne flere andre stillinger, som visselig kræver ikke mindre kvalifikationer end de, som dametelegrafisterne maa have, hvor de ikke engang faar saa høi løn. Fra et socialt standpunkt seet kan jeg slutte mig til de betragtninger, som er fremholdte af komiteens formand, hr. Løvland. Det korrekte vilde jo være ligeoverfor funktionærerne, at den samme tjeneste skal have den samme løn. Men forholdene er nu engang ikke naaede did — der *er* forskjel i lønsvilkaarene. Og man maa stille sig det krav, at man kun bevilger, forsaavidt det til en vis grad er nødvendigt. Og nødvendigt er det ikke at forhøie denne løn til det samme niveau som for de mandlige telegrafister. Konfluxen er saa stor, og de kvalifikationer, de kvindelige telegrafister medbringer for den nuværende løn, er saa store, at af den grund trænges forbedringen ikke. Som sagt, jeg kan ikke have saa meget imod det forslag, som komiteen har stillet, at altsaa beløbet til disse telegrafister sættes op en kr. 15,000—kr. 16,000. Men budgettet er ganske vist efter de bevilgninger, som iaar allerede er givne, noget spændt. Og forsaavidt kunde det være ønskeligt, at man vilde gaa noget forsigtigt frem. Det turde maaske være det klogeste at vente med en saapas stor forhøielse paa denne konto, som flertallet stiller i udsigt, indtil telegrafindtægterne har steget en del. Jeg skal foreløbig indskrænke mig til dette.

Hagen (komiteens ordfører): — — — — Med hensyn til damerne har jeg i komiteen indtaget en stilling omtrentlig som departementets; men jeg er gaaet med paa det forslag, som endelig er blevet komiteens indstilling, og jeg vil derfor stemme for det. Jeg tror, det er det rigtigste. Deres lønninger bliver endnu, om det vedtages, adskillig lavere end de mandlige assistenters lønninger, og der vil derfor ikke være nogen stærkt begrundet frygt for, at damerne paa grund af høie lønninger skulde sættes udenfor telegrafetaten; jeg tror, det fremdeles vil stille sig slig, at det vil være lønsomt for telegrafvæsenet at benytte damer i den udstrækning, som omstændighederne tillader, og at der derfor bør være adgang for damer til at faa disse poster.

Gunnar Knudsen: Jeg er, siden jeg sidst havde ordet, blevet gjort opmærksom paa, at jeg opgav et feilagtigt tal, da jeg opgav den budgetterede underbalance til kr. 155,000. Den er i virkeligheden kr. 74,000. Det tal jeg opgav — kr. 155,000 — refererer sig til forskjellen mellem udgiftsforslaget ifjor og udgiftsforslaget iaar; det repræsenterer altsaa forøgelsen af udgifterne fra ifjor og til iaar. — — — — — — I henhold til, hvad jeg udtalte, sidst jeg havde ordet, og til, hvad jeg har udtalt nu, maa jeg tillade mig at fremsætte forslag om, at bestyrerindernes gage sættes til kr. 1300 og kvindelige assistenters til kr. 900. — — — — —

John Lund: — — — Jeg vil forøvrigt nærmest her holde mig til de ansøgere, som gjennem mig har fremsendt andragende om forbedring i sine lønsvilkaar, nemlig telegrafistinderne. Det har været komiteens opgave baade at hjælpe dem til en smule bedre udkomme og til at søge udjevnet lidt af det store misforhold mellem de mandlige og kvindelige gager. Ved de af departementet foreslaaede lønninger skulde de altsaa faa kr. 900 i begyndelsesgage og efter 12 aars tjeneste skulde de kunne naa op til den høieste gage kr. 1300. Telegrafistinderne siger selv i andragendet herom, at det er vanskeligt for dem dermed at leve sorgfrit, men der er ikke tale om at skabe sig et hyggeligt hjem. Jeg troede dog, at man ligeoverfor dem, som er i statens tjeneste, enten det er nu mænd eller kvinder, havde en forpligtelse til at give dem anledning til at skabe sig et ialfald nogenlunde hyggeligt hjem. Nu, som sagt, komiteen har forsøgt at hjælpe lidt paa det, idet den har foreslaaet et tillæg af kr. 100 for de forskjellige aarsklasser — saaledes, at telegrafistinderne nu skulde faa fra kr. 1000 indtil efter 12 aars tjeneste det høieste, de kan opnaa, kr. 1400 imod mændenes gager for det samme arbeide fra kr. 1800 op til kr. 3000.

(Forts.)

For skole og hjem.

Til „Nylændes“ redaktion.

Hjemkommen fra en reise faar jeg netop fat i „Nylænde“ nr. 5 og finder der en artikel af *H. H.* om hensigtsmæssig barnedragt, i hvilken anledning jeg maa bede om plads for nogle linier, da jeg sidder inde med adskillig praktisk erfaring, hvad klædedragt angaar. Jeg er nemlig bosat i et yderst veirhaardt klima, hvor de største fordringer bliver stillede til klædedragtens hensigtsmæssighed og godhed, og dette faar være min undskyldning for at jeg blander mig i toiletteanliggender. Forresten saa angaar dog smaapigernes og de voksne damers klædedragt os meget. (Jeg faar straks presentere mig som en ung herre paa 25). Smaapigerne bliver jo med tiden vore koner, ligesom de voksne damer er vore forlovede eller vore hustruer. En hensigtsmæssig dragt for kvinderne vil vistnok i en ikke noksom skattet grad bidrage til at give mændene sterke, friske hustruer og saaledes borttage mange sorger og gjenvordigheder fra det ægteskabelige liv. Vi vil ha hustruer, som ikke truer med at gaa af paa midten, naar man tar i dem, blege, svage „rør“, som passer bedst for spraden og balkonversation. Den, som maa arbeide strengt og længe for at skaffe sig et lyst, lunt hjem, han vil ha en hustru, som er frisk i sind og skind (undskyld udtrykket, jeg har været længe borte fra dameselskab) og som er saa kundskabsrig, at hun kan dele hans tanker og interesser ogsaa udenfor det engere huslivs omraade, kort sagt en praktisk dannet hustru, der er skikket til at optage livets ikke altid lette kamp med et freidigt sind. Men nu befinder jeg mig paa afveie, mærker jeg, hvilket dog kvindesagsvennerne vistnok undskylder mig. Altsaa til dragten. Med *H. H.* er jeg fuldt ud enig i hovedsagen.

Jeg vil kun bemærke, at jeg anser det for bedst at have en tynd underklædning af hel uld; noget i lighed med mændenes „normal“-undertøi eller ogsaa strikkede sager. Herudenpaa bærer man et par benklæder (og eventuelt et linned) af et tæt dog ikke for tykt og tungt tøi, der har den opgave at holde vinden ude, medens de inderste uldklæer er de egentlig varmende. Uld alene egner sig ikke, da vinden

blæser for let igjennem den og saaledes i vind kan give anledning til sterkere afkjølinger. Som overtøi vil jeg dernæst anbefale noget i lighed med lappernes „kofte“ eller „mud“, der er skabt hovedsagelig som en stor skjorte og for kvindernes vedkommende rækker passelig nedenfor knæerne. Den for hovedet nødvendige aabning i klædningsstykket lukkes saa med hægter eller en ekstra krave e. l. foran. Om livet holdes den saa sammen af et bælte, hvortil lapperne bruger vævede baand. Dette er den enkleste og mest praktiske dragt, man kan tænke sig. Giv eders smaapiger nu dertil „lauparsko“ eller komager paa benene med noget blødt „sennegræs“ under og om foden, saa holdes samme tør og varm. De ydre benklæder stikkes ned i komagen, og partiet omvikles med 2 tommer brede vævede baand, saaledes at ikke sne kan trænge ned i skoen. Dette arrangement vil ogsaa hindre, at man blir stort vaad, om man pludselig skulde jumpe ud i en mindre vandpyt.

Benyttes støvler bør disse være store og give rum for lidt hø (fint) eller et par ekstra korkesaaler e. l. inde i støvlen. Mange vil muligens ikke finde dragten pen nok, men det er utvilsomt, at man ved baand, et broderet eller farvet bryststykke vil opnaa en smagfuld og malerisk dragt. Med hensyn til det ydre par benklæder, da bør disse være af en brunlig eller mørkegraa farve, saaledes at man ikke, naar vedkommende falder paa ski e. l. faar se et saadant hav af „hvidt“, som nu er tilfældet. Smaagutter kan gaa lignende klædt, naar koften kun for dem er noget kortere. Samme dragt vil jeg ligeledes anbefale damer til skidragt; den kan som sagt gjøres meget pen og smagfuld trods sin vidde og er i praktisk henseende ikke at sammenligne med de nu brugelige. Gid den kunde blive almindelig til dagligdags ogsaa; men for snørliv og mode, faar man vel her strække vaaben, indtil oplysning og udvikling er mere fremskreden, saa at man tør gaa saaledes, som man synes, det er bekvemt og godt, og ikke saaledes som moden med sin irriterende enevoldsmagt forordner. At ikke kvinderne skulde kunne bekvemme sig til at gaa med et par benklæder til, som *H. H.* synes at anse haabløst, det er dog for galt. Jeg erindrer saa godt endnu, da vi var paa ageture og kom i skade for at age ud af veien og ud i sneen. For snemasser da en dames skjørter kunde optage! Det var som om det skulde gaaet et sneskred, hvor hun bankede af sig, men noget blev tilbage naturligvis og frøs vist ikke! Det kan ikke undre, at man da kan bli forkjølet.

Nei, klæd eder praktisk og let og fremfor alt klæd eders børn saaledes. Mange vil velsigne eder herfor, og børnenes sundhed vil være eder den bedste tilfredsstillelse for det muligens i førstningen vanskelige arbeide at begynde med noget nyt.

Synes de ikke om „koften“, saa brug en kjole som *H. H.* (Forskjellen bliver forresten ikke stor). Hovedsagen ligger i undertøiet og i at der kun bruges et overplag. Skulde nogen ville høre nærmere om lappernes praktiske, maleriske dragter, da vil jeg gjerne forsøge at give en saa god fremstilling deraf, som en mand kan drive det til, og vil redaktionen staa lysthavende til tjeneste med min adresse.

Med varme ønsker for kvindesagen.

Deres ærbødige

L.

Agetur paa fjeldet.

Paa fjeldet? Ja rigtig paa vilde fjeldet, for naar skaren bærer, har vi agebakker overalt; men ingen kan maale sig med de svagt skraanende fjeldvidder, hvor vi lar det staa til, hvor det vil næsten, hvor bakkerne aldrig synes at ende, og vi i vor henrykkelse tror, vi skal vedbli at age til dagenes ende — flyve slig mellem hvide fjelde og blaa himmel, mens fjeldvinden blæser alle sorger bort og lar os føle os saa fri og glad, som de stolte fugle, der bor paa fjeldet og drikker dets rene luft hver dag.

Vi var fem i følge og drog i tindrende solskin opover lien. De tre herrer trak en spidsslæde med en vældig stang, som de skulde styre den med, og vi to damer havde hver vor kjælke, da vi ikke var visse paa, om vi turde vove farten paa spidsslæden. Endnu en følgesvend havde vi, og det var vor nydelige fuglehund „Rose“, som var den gladeste af os alle over at skulle faa være med. Den begyndte straks en livlig jagt paa egen haand, og snart fik vi da ogsaa se en hel flok snehvide ryper fare forskrækkede op. Skaren er slem for dem, stakkar! De savner den løse sne at gjemme sig i og blir saaledes lettere bytte for alskeas rovfugle. Herrerne, som alle var ivrige jægere, beklagede naturligvis straks, at de ikke havde gevær med, men vi damer, som ikke havde jægerens morderiske lyst og desuden havde ladet husmoderen og alle middagsbekymringer bag os, gav rypestegen en god dag, glædende os over, at intet dræbende skud skulde forstyrre den festlige stemning.

Da vi ikke bor langt fra trægrænsen, havde vi snart naaet fjeldet, som var i straalende humør idag. Ikke den sædvanlige skarpe vaarvind, kun en frisk luftning, en mageløs blaa himmel med et par store hvide skyer, hvis skygger kastede fine sortkridtschatteringer udover

sneen og gav øiet et velgjørende punkt at hvile paa i alt dette blændende hvide. Hvor vi selv stak underligt af, hvor umaadelig *tydelige* vi ligesom blev! Noget saa *brunt*, som pletterne i „Roses“ skind, noget saa *rødt*, som det schawl, jeg bar paa armen, noget saa *gult*, som kjælken min! Jeg havde neppe lagt mærke til, at den var gul før, nu var den det guleste gule, jeg havde seet i mit liv. Og mens vi fyldte vore lunger med fjeldluften, fyldte vi ogsaa vort sind med lyse, freidige tanker. Det var jo storartet at kunne komme saa let frem paa fjeldet; vi gik saa let, som paa et gulv. Det hændte en enkelt gang, at skaren ikke bar, saa vi pludselig fik et lidet anfald af „laaghalthed“; men det tjente da kun til at forhøie munterheden. Og „Rose“ sprang i store kredse omkring os, nydende i fulde drag sin frihed. Langt borte tegned den sig saa tydelig mod himlen og vifted saa glad med sin hvide hale. — Vi vilde, før vi begyndte at age, bestige en mindre fjeldtop, som heder „Finnsjøvala“, hvorfra der er den prægtigste udsigt.

Kjælkerne kunde vi ikke tage med helt op, men trak dem dog med omtrent midtveis. Solen stegte os sommervarm i ryggen, og marschen gav appetit — det var ikke frit for, at jeg ønskede mig en af de ryper, jeg nylig saa ædelmodig havde villet skjænke livet, stegt og tilberedt! Vi kom temmelig svede og forpustede op, slet ikke forberedte paa, at oppe paa toppen sad „manden med de syv vintre i sig“, færdig til at aande dem udover os. En vind saa bidende kold saa det kjendtes, som vi ikke havde spor af klær paa kroppen. „Influenza — lungebetændelse“ — fôr et øieblik gjennem hodet paa os, men ogsaa kun et øieblik, for her var andet at tænke paa. Her stod i en krans rundt fjeldvidden de stolteste fjelde, som hele sit liv havde været i lag med manden med de syv vintre og aldrig frygtet hans iskolde aande. At se paa fjeldene staalsætter; vi glemte kulden og lod blikket betaget glide fra Rondenes mægtige kolosser til Snehætten, hvid og vinkende i det fjerne, som et fagert drømmeland, fra Rendals-Sølens takkede tinder til Lilleelvedals-Sølen, der slank og fin i formen, som en arabisk hoppe, tar præmien fra dem alle! Men vinden minder os ubarmhjertig om, at vi ikke er gjort af samme stof, som fjeldene. Vi hyller os gysende ind i vore schawler og sætter i sprang nedover, til vi naar kjælkerne. Og saa skal da festnumret begynde. Herrerne føg afsted paa sin spidsslæde udover det temmelig bratte fjeld. Det saa noksaa voveligt ud, men de naaede dog foden i god behold, fulgt i hælene af „Rose“, som synes at ha syvmilsstøvler paa idag. Og saa vi efter paa vore kjælker, som vi saamæn havde mere end nok med at styre. Det gik i vild fart, indtil vi aandeløse og aldeles oversprøitede af sne naaede ned. Herrerne var uudtømmelige i sin ros over hvor deiligt

de havde siddet paa slæden, mens vi havde skumpet os baade gule og grønne paa kjælkerne.

Om vi ikke vilde være med dem? Jo nok, det var for fristende! Og saa bar det afsted udover vidden, først med sagte, seilende fart, saa hurtigere og hurtigere. Men al frygt er strøget bort, vi kjender ingen anden følelse end glæde og fryd. „Heroppe paa vidden er frihed og Gud“, her er al eventyrverdenens deilighed, som livet nede i dalen ikke eier! Vi flyver til „slottet østenfor sol og vestenfor maane“, vi er prinsesserne i eventyret, vi er de udvalgte blandt menneskene! Gid farten aldrig vilde ende — gid vi kunde flyve slig mellem hvide fjelde og blaa luft, flyve lige ind i himlen! Og vi *er* himlen nærmere paa fjeldet. Tankerne blir renere, høiere; det smaa og hverdagslige glider bort, og vi ser livet sligt, som det *skulde* været, rent og enkelt, himlen nærmere. Jordlivets smuds trives ikke deroppe; vi ryster det af tanke og sind, mens vi glider ned til livet „i dalen“ igjen og ønsker, at vi kunde bringe ialfald et pust, med os hjem af fjeldets friske liv og rene tanker. *H.*

Forskjelligt.

En kvindelig student, frøken Ella Anker, er indvalgt i studentersamfundets bestyrelse.

I N K F s møde i studentersamfundets store sal, onsdag den 11te mai, holdt hr. kand. jur. H. A. Jervell et særdeles oplysende og interessant foredrag om fredssagen.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste juni 1892. | No 11.

Mindesmærker over kvinder.

I meget gamle dage bragte enhver en sten og lagde den paa graven, hvor den afdøde, der skulde hædres, hvilede, skriver *Queen*. Det var den ældste og simpleste form for et monument. Og de mindesmærker (cairns) som fremstod paa den maade, varede lange tider efter at den slegt, ja selve den race, som havde reist dem, var svundet ud af menneskelig erindring. I vore dage, naar en gaar bort, hvis liv har sat sit præg paa tiden, bringer aviser den afdødes navn og pris vidt og bredt over kloden. Hans ry spredes vidt for et øieblik, saa kommer en ny flom af avisartikler og begraver det og sletter ud. De trykte mindesmærker er forgjængelige i forhold til de gamle, bygget af sten.

Eller i vore dage bruger vi at knytte den afdødes navn til en eller anden institution – det være nu hospital, skole eller legat — som er i sammenhæng med den persons liv og arbeide, som skal erindres. Dette har varighed nok, men det mangler personlighedens element. Navnet kommer til at forene sig mere med legatet, bygningen e. l. end med den individuelle person.

Det er den monumentale figur, det være nu statue, byste eller basrelief, som er det sande mindesmærke, idet det baade giver personligheden og har varigheden, og som derfor er bedst skikket til at berige den samlede erindring, som bygger op en nations liv.

Det er i overensstemmelse med den snevre opfatning af en kvindes pligter og forhold til staten, som har raadet gjennem saa lang en historisk periode, at mindesmærker opreist for kvinder paa offentlige pladse (naar undtages for kvindelige suveræner) har været faa, meget faa. Frankrige har statuer af sine to krigerske kvinder — af Jeanne d'Arc og af Jeanne de la Hachette i byen Beauvais, som blev frelst

ved hendes heltemod. Italien har hædret sine lærde kvinder ved at reise statuer af dets kvindelige professorer ved universitetet i Bologna, og for omtrent tre aar siden efter et tidsrum af mere end 400 aar er en byste af Vittoria Colonna blevet stillet blandt mindesmærkerne over berømte Italienere paa Monte Pincio i Rom, medens Neapel omtrent paa samme tid betalte en lignende tribut til Eleonora da Foncesca's minde, en patriot fra sidste aarhundrede.

Engelsktalende lande har hidtil forbeholdt sine faa mindesmærker over kvinder til dem, der har ofret sit liv til at lindre lidelser. Monumentet over Mary Carpenter er opreist af taknemmelige medborgere i Bristol katedral, uanseet forskjel i troesbekjendelse.

Paa de britiske øer er Walsall det eneste sted, som har en offentlig statue af en kvinde, som ikke var suveræn, det er statuen af „Sister Dora", og to aar før denne blev reist, reiste New-Orleans borgere en statue til minde om en fattig irsk kvinde, Margaret Haughrey, kjendt og elsket over hele byen under navnet Margaret.

„Margaret, de forældreløses ven".

Til erindring om hende, som var kjendt iblandt os som en sand og ægte kvindernes ven: Lydia Ernestine Becker, bør det næste mindesmærke i vort land reises. De, som har stillet sig i spidsen for dette foretagende, har ogsaa allerede valgt formen for monumentet: en statuette i en nische af kulørt marmor.

Lydia Ernestine Becker*).

Født i Manchester den 26de februar 1827.
Død i Genua den 18de juli 1890.

Hun stod som kvindesagens stærkeste støtte gjennem en række af vanskelige aar og førte den gjennem dens stadium af almindelig latterliggjørelse og haan til det stadium af almindelig erkjendt respekt for dens iboende retfærdighed, som den nu er naaet til i England.

Retfærdighed var ogsaa hendes dominerende egenskab, den prægede alle hendes handlinger, og at hun blev leder for kvindestemmeretssagen, skyldtes saaledes ingen tilfældig omstændighed, men forholdene kom hende tilhjælp, saa hun kunde ofre denne sag sine kraftigste aar.

*) Efter tidsskrifter og mundtlige beretninger.

Sin første ungdom tilbragte hun paa landet, som ældste datter i en barneflok paa femten blev hun stærkt optaget af huslige pligter, men fik dog tid til ikke lidet grundige studier, mest naturvidenskabelige. Botanik og astronomi var hendes yndlingsstudier. I 1865 flyttede hendes familie tilbage til Manchester. Hun kom fra de landlige grønne vidder, fra blomsternes og stjernernes stilhed og midt op i menneskelivets brusende strøm, og med sin rige modnede begavelse og sin kraftige aand og vilje greb hun fat i de sociale problemer og først og sidst i det, hvori hun saa nøglen til alle de andre.

Nu kunde hendes dybt iboende følelse og trang til at løfte kvindernes kaar og udvide deres sfære, finde rig næring og udslag i det praktiske. Her i Manchester udgav hun det udmærkede lille tidsskrift „Woman's Suffrage journal", som maatte gaa ind ved hendes død. Og herfra virkede hun som taler og organisator. Hendes veltalenhed var ikke af den lidenskabelige og impulsive art. Den virkede mest paa tilhørerne gjennem sin klare og kolde logik, en række nye sikre fakta, nøiagtig udført byggede hun op, en strøm af lys fik hun til at skinne paa de fremspringende punkter. Det var vidunderlig, hvilken afvexling hun kunde bringe ind i sine mange foredrag og taler paa denne maade, siger en af hendes biografer, det mindede om det mangfoldige spil af lys og skygger over fjeldlandskaber.

Ved hendes hele arbeidsmetode blev der altid noget, som mindede om den moderne naturforsker. Hun gik lige løs paa kjendsgjerningerne i enhver foreliggende sag og analyserede og fremstillede detaljerne med skrupuløs nøiagtighed. Men hendes stærke aand formaaede samtidig at fatte dens omfang og se ind i dens kjerne.

Miss Becker virkede som regel ikke sympatisk i omgang med fremmede. Mange følte sig frastødt ved hendes væsen. Men, siger hendes venner, der var megen blidhed skjult under den haarde skal. Hun blev utaalmodig, naar man gjorde for meget væsen af smaatterier, men i virkelig vanskelighed og nød var hun kjærlig og deltagende. Hun glemte hurtig de ubehagelige ting, som blev sagt, og de onde handlinger og huskede alt det gode. Hun saa klart, hvorledes enhver sag bedst burde gribes an, men hun kunde ogsaa forstaa de vanskeligheder, som var forbundet med udførelsen og samtidig som hun var streng ligeoverfor arbeidet, var hun hensynsfuld mod de personer, som arbeidede med hende.

Et sværere arbeide end hendes kan vanskelig tænkes, heller ikke større udholdenhed og et mere ubetvingeligt mod gjennem nederlag og seire.

Forhandlinger i stortinget om de kvindelige telegrafisters lønninger.

(7de april).

John Lund (forts.): Naar man tænker paa, hvor anstrængende dette arbeide er, og hvor meget der udkrækes for at udføre det omhyggeligt, saa mener jeg ikke, det kan kaldes nogen overdreven høi løn ofte efter et langt livs tjeneste. Man maa jo erindre, at der kræves den samme uddannelse som for manden, ja, man kan gjerne sige, at der kræves mere, thi saavidt jeg ved, er det vanskeligt for andre damer end dem, som har taget middelskoleexamen med bedste karakter, at komme i betragtning. Deres arbeide og ansvar er jo det samme som mandens, og med hensyn til duelighed, samvittighedsfuldhed og arbeidsiver tænker jeg, alle er enige om, at de ikke i nogen henseende giver mændene noget efter. Telegrafistinderne selv andrager om kr. 100 mere. Der var ogsaa inden komiteen nogen stemning for at gaa ind paa telegrafistindernes andragende, men da der var en flerhed, der vilde samle sig om det forslag, som foreligger, gik komiteen enstemmig ind paa dette, undtagen repræsentanten fra Bratsberg. Her er i stortingssalen faldt saa varme og stærke ord ved mange anledninger, ikke mindst i de sidste aar, om kvindens ligestilling med manden. Jeg mener, at man nu ogsaa i gjerning bør vise denne opfatning lidt. Det er kun et skridt mod maalet, det er langt fra ligestilling. Men jeg mener, at vi skylder kvinderne nu at vise, at der virkelig har været alvor i disse stærke ord, som her er brugt, og som jeg ogsaa har fundet fuldt berettigede. Der har været talt om, at damernes løn i samfundet i almindelighed ikke er saa meget bedre, tvertimod. Ja, det er skam at maatte sige, at desværre mange kvinder er saare slet lønnet hos private, men det er dog virkelig ikke noget, som staten skulde gjøre sig til formaal, saa at damerne skulde kunne klage over, at ogsaa staten byder dem et saa tarveligt og elendigt udkomme. Staten faar dog virkelig sørge for, at kvinderne i dens tjeneste kan føre en nogenlunde rimelig existence, og det kan de ikke siges at gjøre, naar de efter 12 aars tjeneste og senere ikke skal kuune opnaa engang en løn af kr. 1400. Jeg synes, at dette er et saa beskedent forlangende, som det kan være. Det blev

af departementschefen sagt, at ellers i statens tjeneste har de ikke saa meget. Men de har det dog forsaavidt lidt bedre som de langtfra har den arbeidstid; extraskriverne f. ex. har ikke den arbeidstid, ikke det ansvar, ikke det anstrængende arbeide, som kræves af telegrafistinderne. Jeg har hørt en stor sum nævne, der skulde blive kr. 70,000 stigning i budgettet. Jeg skal gjøre opmærksom paa, hvad jeg bemærkede, sidst denne sag var under behandling, at der for telegrafistindernes vedkommende ikke vilde blive tale om en større forøgelse end kr. 10,000—12,000, og hvis man medtager samtlige tillæg til fisketelegrafister, bud og andre funktionærer, saa vil forskjellen mellem komiteens indstilling og departementets forslag ikke beløbe sig til mere end kr. 20,000 — omkring det; mere bliver det ikke. Jeg tror, at komiteen har gaaet frem med megen forsigtighed, og det er netop af hensyn til de smaa og daarligt stillede i samfundet, at komiteen har fundet at burde gaa saa vidt, som den har gjort. Det forekommer mig, at repræsentanten fra Bratsberg for en del handler mod sit eget princip; det er netop de smaa og de, der har det trangt, vi vil hjælpe.

Birch-Reichenwald: — — — Med hensyn til det andet dissenspunkt, telegrafistindernes aflønning, er det ganske vist, som minoriteten har gjort opmærksom paa, at telegrafdirektøren ifjor sagde, at han mente, at den foreslaaede lønning kunde være passende. Derimod siger telegrafdirektøren iaar, at han finder det nok saa rimeligt, at man burde gaa op med begyndelsesgagen, og det tør hænde, at der er flere grunde iaar end ifjor til at løfte lønningerne for dametelegrafister noget op. Der er i den sidste tid kommet en bevægelse — og navnlig er der siden folkeskoleloven kommet en bevægelse for at lægge noget paa den lavere kvindelige aflønning, og jeg skal gjøre opmærksom paa, at ved de af komiteen foreslaaede satser, som er kr. 100 høiere end departementets — det er det hele — vil dametelegrafisterne komme paa samme lønning som den, der senere, end hvad der passerede ifjor, saavidt jeg ved, er blevet den gjældende løn for folkeskolens lærerinder i Kristiania og Bergen, der er lige — nemlig kr. 1000—kr. 1400. Det er, saavidt jeg ved, vedtaget i begge byer siden ifjor, saa det er et fingerpeg om, at ogsaa staten bør lønne nogenlunde ligt med det, og det vil jeg til en vis grad anføre ligeoverfor hr. statsraaden, naar han sagde, at der vist ikke var nogen nødvendighed for at lægge paa lønningerne. Nei, det er visselig saa, at der har vist sig at være ansøgere nok, og muligens vil det ogsaa for fremtiden blive tilfældet; men jeg vil dog sige, at det kommer mest an paa, om man finder, at lønnen er rimelig og passende, som den er, eller om man finder, at den burde være høiere; thi i saa fald bør ikke staten benytte sig af, at der har været ansøgere nok. Man bør vistnok ikke gaa altfor høit, men netop fordi der er og har været en bevægelse i

retning af at lægge paa disse lønninger, navnlig for damer, kunde det hænde, at det viste sig, at der ikke blev den tilgang til telegrafetaten, som der har været før. Det vil sees, at komiteen ved at lægge disse kr. 100 paa departementets forslag ikke fuldt ud har imødekommet, hvad der ansøges om. Damerne søger om, at man skulde gaa noget høiere op med deres løn, end hvad vi har foreslaaet, og navnlig er der ét punkt, som ogsaa har betydning i en anden retning, og som er nævnt i damernes ansøgning, men som komiteen ikke er gaaet ind paa, nemlig at den tid, hvori de har gjort tjeneste som elever, skulde medregnes til den tjenestetid, som berettiger til alderstillæg. Men jeg vil pege paa dette moment, fordi det viser, at lønningsatsen kr. 1000 vil som regel ikke være den faktiske begynderløn. De damer, der kommer ind som telegrafistinder, vil som regel faktisk have en kortere eller længere tjenestetid forud. Faktisk vil de fleste damer, som bliver telegrafistinder, maatte gaa nogen tid paa en lønningssats af kr. 800. Det er ikke nødvendigt, men det vil vistnok som oftest gaa saa, saaledes at de kr. 800 bliver den faktiske begyndergage; at de da efter mindst 12 aars tjeneste, men rimeligvis efter adskillig længere tids tjeneste, kan komme op til en aflønning af kr. 1400, forekommer mig ikke at kunne siges at være urimeligt. Jeg skal sluttelig, da der har været tvivl udtalt med hensyn til det budgetmæssige, om hvad forskjellen er mellem departementets forslag og komiteens indstilling, faa lov til at sige, at efter hvad jeg kan skjønne, — jeg tror, det skal være paalideligt — er forskjellen mellem komiteens indstilling til regulativ og departementets forslag den, at efter komiteees indstilling bliver lønningerne kr. 7000 høiere end departementets, høiere paa nogle poster, lavere paa andre. Det er altsaa en sum af kr. 7000, som kommer til, hvis damernes lønsforhøielse bliver bevilget. Jeg vil altsaa fremdeles holde paa komiteens indstilling i alle disse punkter.

Hægstad: Med hensyn til lønningsregulativet i sin helhed er der af flere af komiteens medlemmer allerede tidligere fremholdt saa meget, at det kan være unødvendigt for mig at sige noget; jeg kan i saa henseende henholde mig til, hvad der er udtalt. Der er imidlertid en enkelt side ved dette spørgsmaal som vistnok tidligere er berørt, især af én repræsentant, men som jeg finder, jeg gjerne vil understrege ved at lægge nogle ord til. Som det vil sees af indstillingen, side 5, er der en fraktion i komiteen, som er mest tilbøielig til at stille dametelegrafisterne paa samme aflønning som ialfald de yngre af deres mandlige kollegaer, og til denne fraktion hører da ogsaa jeg, og det er netop ved denne side af sagen, at jeg ønsker at lægge nogle ord til, hvad der er sagt tidligere. Efter det regulativ, som nu er foreslaaet af komiteen, og som skulde være saa gunstigt som muligt netop med hensyn til det punkt, jeg har omtalt, — efter dette regulativ vil en

bestyrer faa en løn af kr. 1800 og kunne stige til i det hele kr. 3000, det vil sige, hvis disse bestyrere er mænd; men hvis de er kvinder, faar de begynde med kr. 1400 istedetfor kr. 1800 og de faar ikke lov til at komme høiere op end til kr. 1700. Som assistenter vil mændene begynde med kr. 1000 og naa op til en løn af kr. 1800, kvinderne derimod vil som assistenter have at begynde med kr. 900, og de naar ikke længere op med sine alderstillæg end til kr. 1400. Det er det, som jeg finder ikke er i sin orden, og derfor maa jeg beklage, at man ikke er kommen længere end til, at man her maa gaa en saadan middelvei som den, komiteen har foreslaaet. Jeg finder nemlig, at naar der til et arbeide udfordres de samme egenskaber, den samme fordannelse, og naar de, som udfører det, gjør det paa samme tilfredsstillende maade, da er det uretfærdigt at lønne det samme arbeide paa ulige maade ved at gjøre persons anseelse; thi det er det, som er gjort her. Man siger rigtignok, at kvinden har færre fornødenheder end manden. Jeg tror imidlertid ikke paa det; jeg tror, disse fornødenheder er i grunden de samme. De behøver omtrent den samme ernæring, og de behøver det samme til hus, lys og brænde; men hendes fordringer er vistnok mindre, og det er selvfølgelig paa grund af, at vort samfund har udviklet sig i den retning, at manden altid har havt lov til at have større fordringer end kvinden. Det, som nu gjør, at man kan sætte en anden løn for kvinden end for manden, er selvfølgelig det, at der har været saa faa arbeidsfelter for kvinderne, at saasnart der er bleven aabnet nye arbeidsfelter for dem, har de strømmet ind *en masse*, saa at konfluxen, som statsraaden sagde, vistnok vil være stor nok, selv om lønningerne sættes lavt; men spørgsmaalet er, om staten, naar den virkelig optager alle borgere og borgerinder til det samme arbeide, har lov til at benytte sig af dette. Det er det, jeg vil sætte et spørgsmaalstegn ved. Her er talt om budgetmæssige hensyn, og der er dem, som netop af budgetmæssige hensyn ikke har turdet være med længere, end man nu er gaaet. Jeg tror dog det, at man i dette tilfælde væsentlig skulde tage retfærdighedshensyn og hensyn til, at arbeidet udføres af kræfter, som formaar at udføre det, selv om man skulde resikere, at der blev flere kvinder end mænd, fordi konfluxen vilde blive større af kvinder end af mænd. Jeg skulde derfor være mest tilbøielig til at foreslaa, at man skulde have begyndt med en lavere begyndelsesgage og forresten lade lønningerne være lige for mænd og kvinder en del aar frem igjennem, saa længe som man kunde forudsætte, at telegrafisterne var ugifte. Naar jeg nu ikke fremsætter saadant forslag og heller ikke i komiteen har dissenteret saa langt, saa er det, fordi jeg indser, at det ikke vilde have været nogen mon i det, det vilde maaske før have skadet sagen end fremmet den; men jeg har dog troet det rigtigt at benytte anledningen her til at udtale, hvad jeg mener er det

principielt rigtige med hensyn til dette forhold. Mænd og kvinder bør om de samme poster, som de kan udfylde til samme tilfredshed, konkurrere ved hjælp af sin dygtighed, sine vidnesbyrd og sine karakterer. Det er noksaa betegnende for forholdene i det hele — jeg vil nævne det, før jeg slutter — at kvinderne selv endda ikke er kommet saa langt, at de har formaaet at stille krav om ligeberettigelse paa dette punkt. Medens telegrafisterne har indsendt et andragende, bygget saaledes som komiteens indstilling nu er, saa har telegrafistinderne ikke vovet at løfte sine øine saa høit, men de har bygget et eget andragende paa lavere satser. Det er betegnende, mener jeg, for, hvorledes forholdene er i vort samfund med hensyn til dette spørgsmaal, og jeg vil ønske, at det maatte blive bedre; thi før kravet stilles af vedkommende selv om ligeberettigelse, før vil der vist ikke blive tale om, at man indrømmer dem det. Jeg slutter mig forresten til komiteens forslag.

Koht: Angaaende det principielt rigtige forhold, det nemlig, at ligt arbeide skal have lig løn, er der nu af den sidste ærede taler udtalt saa meget, at jeg ikke skal gjentage det. Det princip er jo noget, som nogen hver formentlig har været fremme i i den senere tid, naar der har været tale om lønningsregulativ for folkeskolelærere og lærerinder. I den kommune, hvor jeg hører hjemme, blev der ialfald under behandllngen af et saadant regulativ fremsat forslag om, at lærerinderne skulde have den samme løn som lærerne, fordi det gjælder det samme arbeide, og der krævedes af dem den samme fordannelse. Naar jeg ved den leilighed ikke kunde være med paa dette, saa var det begrundet i, at jeg fandt, at det kvindelige arbeide udbydes for en mindre løn end det mandlige, og derfor kunde jeg ikke drage hele konsekventsen af det, som jeg i og for sig selv anser for det principielt rigtige. Akkurat den samme stilling maa jeg indtage her i dette spørgsmaal. Jeg kan ikke være med paa, saaledes som det antydningsvis er fremstillet i komiteens indstilling, at disse funktionærer, kvinder og mænd, skulde stilles helt lige. Derimod maa jeg slutte mig til komiteens indstilling, forsaavidt som den i nogen grad forbedrer det kvindelige personales lønninger. Der er nemlig mangt og meget, som drager i den retning, forekommer det mig. Det meste er imidlnrtid omhandlet saa udførligt af tidligere talere, at jeg skal ikke nærmere dvæle derved. Jeg vil kun fremhæve et enkelt punkt, det nemlig, at de mandlige telegrafister har en lettere adgang til extrafortjeneste under telegrafbetjeningen end de kvindelige, som ikke har adgang til at faa extrafortjeneste ved f. ex. natarbeide. Saa ønskede jeg ogsaa at pointere den sammenligning, som er slaaet paa fra flere kanter, mellem telegrafistinderne og lærerinderne ved folkeskolen. I saa henseende vil jeg paapege, at den almindelige begyndelsesløn for lærerinder ved folkeskolen vistnok ikke er kr. 1000, men i regelen vel

kr. 900. Men saa skal man lægge mærke til, at arbeidstiden ikke er saa lang for lærerinderne som for telegrafistinderne; ei heller har lærerinderne det sløvende, anstrængende arbeide antager jeg, som telegrafistinderne. Vistnok er det mere intest, kræver ligesom en større aandsanspændelse i øieblikket, end for telegrafistinderne; men saa er det et aandsarbeide, som i høiere grad holder interessen vedlige end det rent mekaniske arbeide, som telegrafistinderne har. Og saa kommer dertil, at lærerinderne har sine ferier. Alt i alt synes mig derfor, at telegrafistinderne bør have nogen formon i lønnen fremfor lærerinderne. Jeg kan derfor i det hele slutte mig til komiteens indstilling. Naar der er talt om de budgetmæssige hensyn, vil jeg derom sige, at de budgetmæssige hensyn mener jeg at tage, naar jeg slaar af paa det, som jeg anser for det principielt rigtige, i den grad som er gjort ved komiteens indstilling.

Gunnar Knudsen: Jeg skal kun gjøre nogle ganske korte bemærkninger. Af repræsentanten fra nordre Trondhjems amt er nu det principielle spørgsmaal blevet bragt ind: lige arbeide, lige løn. Jeg ved i grunden ikke, hvorfor dette spørgsmaal er blevet bragt ind her. Der er ingen i komiteen, heller neppe i denne forsamling en eneste, som holder paa det i realiteten. Det vil sige: jeg kalder det saa, at de ikke holder paa det „i realiteten", naar de ikke tør give det sin stemme i en sag som den, der nu foreligger her idag. Hvorfor skal man da tale om principer og overhovedet debattere paa disse principer, naar hele forskjellen mellem mindretal og flertal er, at det ene vil komme kr. 100 længere frem end det andet? Det hele spørgsmaal indskrænker sig ikke til et spørgsmaal om principer, — det er det reneste skjønsspørgsmaal, et pengespørgsmaal. Jeg har meget tilovers for dette princip, jeg har tilovers for mange principer, men man kan ikke gjennemføre dem og saa faar man som praktisk politiker tage forholdene som de er. Den samme repræsentant fremhævede, at det var et stort spørgsmaal, hvorvidt staten havde lov til at benytte sig af den omstændighed, at det kvindelige arbeide er billigere end det mandlige, og det maatte ogsaa, saavidt jeg forstod ham, være et stort spørgsmaal, hvorvidt staten havde lov til at benytte sig af den omstændighed i det hele taget, at der var overflod paa arbeidskraft paa markedet. Han syntes, at retfærdighedshensyn talte for, at staten betalte godt og ordentlig. Ja, naar man taler om retfærdighed, saa skulde jeg være tilbøielig til at sige, som det blev sagt ved en bekjendt anledning og i en anden forbindelse: Hvad er retfærdighed? Mon det ikke ogsaa kan siges at maatte være et stort spørgsmaal, om ikke alle de, som er udenfor denne ring, som kaldes statens tjenestemænd, kunde sige som saa: Hvorfor skal de, som er indenfor denne ring, leve bedre end de, som er udenfor? Staten er dog en del af samfundet. Jeg

skal ikke indlade mig paa disse retfærdighedsspørsmaal. Jeg tror, det væsentlig er af theoretisk betydning og ikke praktisk. — — —

Blekastad: — — — Det, som for mig har staaet mest tvilsomt, var telegrafistindernes lønning. Jeg var og er endda ikke aldeles sikker paa, om det virkelig er i deres velforstaaede interesse, at de faar kr. 1000 i begyndelsesgage. Jeg er ikke vis paa, om der ikke efter den hævning af begyndelseslønnen kommer færre ind i etaten. Jeg vil ikke føre debatten ind paa vidderne ved sammenligning mellem telegrafister og telegrafistinder, endda der kunde være opfordring til det efter enkelte udtalelser her i salen; men naar det har været fremholdt saa stærkt, at telegrafistinderne er ligesaa dygtige til at udføre sin gjerning, som telegrafisterne, saa er der dog meningsforskjel om den ting. Jeg har snakket med ganske mange baade inden telegrafetaten, postetaten og andre etater, og mandfolk siger ialfald, at denne paastand ikke er aldeles rigtig.

(Forts.)

For skole og hjem.

Suk hjerte, men brist ikke!

Jeg er ikke ægtemand og burde kanske derfor tie smukt stille, naar der tales om ægteskabets høivigtige sorger og glæder; men som jurist og gammel kvindesagsven vilde jeg dog saa gjerne rette paa det skjæve og om muligt hjælpe fru Lotte og hendes lidelsessøstre, og da jeg virkelig tror, at en lidt juridisk betragtning af det ægteskabelige formueforhold vil kunne rette paa de fleste af de mangler, fruen klager over, saa tillader jeg mig at anmode om plads i „Nylænde“ for følgende:

For alle kvinder, der eier noget, er det bedste middel til i ægteskabet at bevare sin økonomisk uafhængige stilling at finde i den ved lov af 29de juni 1888 aabnede adgang for ægtefællerne til ved oprettelse af ægtepagt før ægteskabets indgaaelse at ordne formueforholdet „paa den maade, parterne for sig finder tjeneligst“.

At denne adgang kanske alene benyttes af „et af tusen ægtepar“ er efter min formening et sørgeligt bevis paa kvinders uforstand eller ligegyldighed ligeoverfor mange af livets praktiske spørsmaal; thi om der end ikke ofte hertillands forekommer store formuer, saa vil det dog visselig meget hyppigt være tilfældet, at hustruen bringer *noget* mere end et tarveligt udstyr med sig i ægteskabet, og dette — ja, selv om det ikke er mere end udstyret — vil det kunne bli af stor interesse for hende som for hendes børn og manden med for den sags skyld at holde udenfor mandens eller hans kreditorers rækkevidde. Hvormange familjer vil ikke derved kunne reddes fra økonomisk ruin eller ligefrem nød!

Hvad nu de kvinder angaar, som intet eier, i hvert fald intet udenfor sit udstyr, og til dem hører jo fru Lotte, saa skal jeg villig indrømme, at det ikke nytter stort at henvise dem til oprettelse af særeje. Men hermed har jeg aldeles ikke sagt, at manden har hals og haand over hende, saa at hun altid ligeoverfor ham maa optræde som „tiggerkjærring“. Tvertom.

Ved ægteskabs indgaaelse stiftes, hvor intet andet udtrykkelig aftales ved ægtepagt, hos os fælleseie. Dette forhold er almindeligvis gjenstand for den store misforstaaelse, at det er manden, som, uanseet hvem der har indbragt formuen, eier hele stasen. Det forholder sig imidlertid aldeles ikke saa; han *eier* hverken mere eller mindre deri end hustruen, hvilket maaske klarest viser sig i tilfælde af skilsmisse eller dødsfald, da boet blir at dele med en halvpart til hver af ægtefællerne eller deres arvinger.

Denne eiendomsret til det halve bo er ikke en ret, som først opstaar ved begivenheder som de ovenfor nævnte, men den opstaar i og med ægteskabets indgaaelse. At dette ikke træder tydeligere frem under dets bestaaen, kommer fornemlig deraf, at bestyrelsen af og dispositionsretten over fællesboets midler er tillagt manden alene, dog med enkelte ikke uvæsentlige indskrænkninger. Denne bestemmelse finder sin naturlige grund og forklaring deri, at det under vore nuværende forhold sædvanligvis vil være manden, der erhverver det til familjens underhold fornødne, og til fremme af denne sin virksomhed er det da baade det naturligste og mest praktiske, at han kan handle uden bestandig at behøve fuldmagt eller udtrykkeligt samtykke fra hustruen.

Heraf følger imidlertid ingenlunde, at hustruen aldeles ingen dispositionsret har over boet, eller at manden endog ligefrem skulde kunne nægte hende, hvad hun med rimelighed behøver til sig selv eller den fælles husholdning; dette vilde stride saavel mod sagens natur som mod de ved ægteskabets indgaaelse gjensidig stiftede rettigheder og forpligtelser.

Af ægteskabets væsen flyder den moralske forpligtelse for enhver af ægtefællerne at bidrage efter evne til opnaaelse af den størst mulige fælles lykke og tilfredshed, hvortil selvfølgelig ogsaa hører en saavidt mulig saadan ordning af det pekuniære, at det ikke giver anledning til stadige ubehageligheder for den ene eller endog begge parter. Hvor det derfor er manden, som er den erhvervende, har han forpligtelse til at forsyne hustruen med det nødvendige til hende selv og husholdningen i den udstrækning, som hans økonomiske og sociale stilling tilsiger, en forpligtelse, der ganske vist væsentlig er af moralsk, men ved siden heraf ogsaa af juridisk natur. Dette følger for det første deraf, at formuesforholdet er fælleseie, at altsaa formuen ligesaameget tilhører hustruen som manden, dernæst af den gjensidige underholdningspligt og endelig af lovens bestemmelse om, at de forpligtelser, hustruen indgaar til fælles nytte eller fornødenhed, kan kræves fyldestgjorte af fællesboet, hvorved der altsaa sikres ogsaa hende en ikke ubetydelig dispositionsret over dette, som manden ikke kan berøve hende.

Jeg mener derfor, at det væsentligst beror paa ubekjendtskab til lovens udtrykkelige ord og stiltiende forudsætninger, naar hustruen i vore dage beklager sig over mandens *retlige* herredømme i pekuniær henseende, selv i et ægteskab med fælleseie. Hun er selv medeier i boet for en halvpart, og det er ingen gunst eller naade, hun udbeder sig af manden, naar hun anmoder ham om, hvad hun trænger; det er sin *ret*, hun kræver, det er sin *forpligtelse*, han opfylder ved at imødekomme hendes ønske. Men saalænge manden regelmæssig er den erhvervende, saalænge er det ogsaa naturligt, at han har den største dispositionsret over fællesboets midler; hustruens dispositionsret over, hvad hun maatte erhverve ved selvstændig virksomhed, er endog mere udstrakt, idet hun er *eneberettiget* til at raade derover.

Den tid er saavel i denne som i de fleste andre henseender forlængst forbi, da manden var sin hustrus „herre“ i Søren Kirkegaard'sk forstand. At udtrykket endnu forekommer i vielsesritualet og andre geistlige udtryksmaader behøver hverken at forundre eller forurolige nogen; det hænger sammen med vor teologis hele væsen som en engang for alle given og for udvikling eller forandringer uimodtagelig lære.

At forholdet ægtefællerne imellem her som paa andre felter *faktisk* kan arte sig i hustruens disfavør, det har ene og alene sin grund i en feil ved det konkrete ægteskab eller de faktiske forholde, og vilde neppe kunne forandres ved alverdens lovparagrafer.

Hvad endelig fru Lottes personlige forhold angaar, saa maa jeg tilstaa at jeg ikke finder dem saa svært medynkvækkende.

For det første befinder hun og hendes Albert sig aabenbart endnu i hvedebrødsdagene, og da tjener som bekjendt en liden sky paa den

ægteskabelige lykkes himmel alene til end mere at fremhæve solens skin; dernæst lader hendes mand ikke egentlig til at tilhøre den klasse ægtemænd, der ynder at sætte sin kone paa vand og brød, og endelig forekommer hun mig saa elskværdig og logisk tillige, at „Albert“ maa være mere end mand født af kvinde, hvis det ikke med støtte i de af mig i det foregaaende givne forklaringer og antydninger lykkes hende at faa ham med paa en fredelig og tilfredsstillende ordning af deres ægteskabs eneste *casus belli*, saa meget mere som de renter, han kan vinde af f. ex. kr. 50 om ugen, neppe kan spille nogen synderlig rolle for hans forretning.

Sc . . .

Kristiania i april 1892.

Forskjelligt.

Som før meddelt har Berger, Haga, Aarrestad, Sverdrup med flere stortingsmænd indleveret forslag om strafansvar for den, som efter at have besvangret en kvinde undlader at bistaa hende. Paa foranledning af dette forslag har justitskomiteen efter konference med rigsadvokat Getz udarbejdet udkast til tillæg til straffelovens kapitel 18 gaaende i det væsentlige ud paa følgende:

Med fængsel eller strafarbeide i 5te grad straffes den mand, som ved at vægre sig for efter evne at yde en af ham udenfor ægteskab besvangret kvinde den i anledning af nedkomsten eller svangerskabet fornødne bistand, bevirker eller medvirker til, at hun hensættes i en nødlidende eller forladt tilstand, hvorunder hun begaar nogen strafbar handling, rettet mod barnet eller fostrets liv, eller ved hvilken dette udsættes for fare.

Med fængsel eller strafarbeide i 5te eller 4de grad straffes den mand, der vidende om, at en af ham udenfor ægteskab besvangret kvinde tilsigter nogen strafbar handling, rettet mod fostrets eller det nyfødte barns liv, eller ved hvilken dette udsættes for fare, undlader at foretage skridt, hvorved handlingen kunde være blevet forebygget.

Med bøder eller fængsel straffes forældre, husbondsfolk og andre i lignende stilling, som ved at undlade at yde nogen til deres husstand hørende kvinde den i anledning af et svangerskab eller en ned-

komst fornødne bistand, bevirker eller medvirker til, at hun hensættes i en nødlidende eller forladt tilstand, hvorunder hun begaar nogen strafbar handling, rettet mod barnets eller fostrets liv, eller ved hvilken dette udsættes for fare.

Paa samme maade straffes de, naar de med kundskab eller bestemt formodning om, at nogen til deres husstand hørende kvinde hemmeligholder et svangerskab, undlader at henvende sig til hende og søge hendes tilstand aabenbaret og derved medvirker til, at hun begaar saadan strafbar handling som ovenfor nævnt. (V. G.)

En fagforening for syersker blev dannet den 22de mai i Kristiania.

Staten New-Yorks lovgivende forsamling vedtog den 15de april med 70 mod 34 stemmer en lov, hvorved kvinder ligesaavel som mænd faar ret til at deltage i valget paa statens embedsmænd. Denne lov skal træde i kraft 1ste juli 1893.

Abonnementsprisen for „Nylænde"

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Uregelmæssigheder i forsendelsen bedes uopholdelig meldt i expeditionen, Universitetsgaden 7, II. (Indgang fra Pilestrædet).

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de juni 1892.	No 12.

Subskriptionsudgaven af Camilla Colletts skrifter

er nu begyndt at udkomme paa Alb. Cammermeyers forlag.

Samlingen agtes udgivet i ca. 40 hefter a 50 øre med 1 a 2 hefter om maaneden. Naar verket er sluttet vil bogladeprisen blive forhøiet. Subskribentsamlere erholder 1 friexemplar paa hver indbetalte 10 exemplarer.

Værket begynder med: *I de lange nætter.*

I første hefte findes to portræter, et af forfatterinden og et af hendes fader Nicolay Wergeland samt et brev fra Henrik Ibsen saalydende:

Kristiania, 3dje mai 1892.

Kære fru Collett!

Jeg glæder mig særdeles over at denne samlede udgave nu endelig fremkommer. Vi burde havt den for længe siden. Men på den anden side er jo jordbnden for deres befrugtende tanker og idéer nu ganske anderledes forberedt end den før har været. Saa kanské dette er det heldigste tidspunkt alligevel. En ny slægt står nu færdig til at tage imod Dem og forstå Dem.

Med de hjerteligste hilsener tegner jeg mig

Deres hengivne

Henrik Ibsen.

Værket indvies med et smukt, ikke tidligere trykt, digt af forfatterinden, til hendes afdøde mands minde.

Nogen anbefaling af værket behøver vi ikke give, kun det raad: man bør ikke opsætte forlænge med at subskribere paa det.

Kjære redaktør!

Synes De ikke det lover godt, at vi fik første hefte af Camilla Colletts samlede skrifter, netop som sommeren brød frem for alvor? Og netop fordi vor sags historie har stor lighed med den maade, vaaren pleier at arte sig paa hos os — netop derfor er der et godt omen i, at sommeren og dette seirstegn kom samtidig.

De første trediedele af vort aarhundrede var omtrent som februar og marts — kolde og lange; vifted der en varm luftstrømning — straks jaged nordenvinden den paa porten! — voved en liden grøn spire at titte frem — straks bed nattefrosten den i svime. April kom rigtignok med fuldt „rabalder“, det er sikkert! Mangen gammel fordom rutsched væk med flommen da, og lettere og friere blev det at puste bagefter; men da mai kom, kom kulden ogsaa tilbage, og det saa en stund ud som alt stod stille, næsten som det vundne gik tilbage istedenfor frem. — Indtil endelig den siste dag af mai varmen kom og regnet kom! Og mens frugttrærne brød ud i sit fagreste hvidt og lyserødt og dufted omkap med det unge kraftige løv, — og mens fuglene sang sit allerdeiligste akkompagnement dertil —

da brød ogsaa vor blomst ud — løfterig og fin og skjøn som æbleblomsten —

Camilla Colletts samlede skrifter — første hefte!

Velkommen hilser vi det med sommeren! Tusende gange velkommen!

a. u.

Forhandlinger i stortinget om de kvindelige telegrafisters lønninger.

(7de april).

Blekastad (forts.): Naar jeg alligevel har gaaet med paa kr. 1000 som begyndergage, skal jeg sige det lige ud, at det er for en del af principielle grunde. Jeg er nemlig enig i den sats, at lige arbeide skal betales ligt, og jeg vil, saalænge jeg synes det er forsvarligt af andre grunde, være med paa at stille mandfolk og kvindfolk lige. Jeg troede derfor, jeg burde være med paa en begyndelsessats af kr. 1000, og

det vil da altsaa blive ligt baade for mandfolk og kvindfolk. Naar der her har været anket over, at damerne ikke faar følge med i det mandlige regulativ langt nok opover, saa er nu det en strid fordring; thi man maa huske paa, at de fleste mandfolk gifter sig, naar de har været i etaten en stund. Derimod faar ikke en dame lov at gifte sig, — ja hun faar jo lov at gifte sig, men da maa hun gaa ud af etaten, saa gifte telegrafistinder bliver der neppe tale om. Der er sandelig stor forskjel paa at leve for en ugift dame og et gift mandfolk. Og lønnen maa da til en vis grad ogsaa reguleres slig, at indehaveren af den kan leve sorgfrit — det maa være en grundsats. Saavidt jeg derfor forstaar og har kunnet sætte mig ind i denne sag, saa er det — enten jeg ser paa den principielt eller rent praktisk — rigtigt at lade mænd og kvinder begynde med samme sats, men lade dem temmelig snart dele sig saaledes, at mandfolkene kan gaa længere opover. Jeg fastholder derfor komiteens indstilling og skulde ønske, at den bliver stortingets beslutning.

Hægstad: Den ærede repræsentant fra Bratsberg sagde, at det var mig, som havde bragt ind i debatten spørgsmaalet om lige løn for lige arbeide, og han mente, at det var ikke praktisk politik, jeg drev. Nu, det kan gjerne hænde, at det vil vare en tid, før dette princip bliver gjennemført; men saa sandt, som jeg tror paa, at det, som virkelig er retfærdigt, skal komme til at seire ogsaa her paa jorden, tror jeg virkelig ogsaa, at dette princip vil komme til at blive gjennemført, fordi det er saa indlysende, at det maa være rigtigt. Da tror jeg, at det er mere upraktisk at gaa til den ærede repræsentants antydning om, at de, som er udenfor staten, skulde faa det ligesaa godt som dem, der er indenfor staten; jeg tror, at det maal ligger længere ude end det, jeg har sat mig. Forresten skal jeg ikke forlænge debatten, men kun gjøre en liden bemærkning til den ærede repræsentant fra Kristians amt, hr. Blekastad, som udtalte, at der var meningsforskjel om den ting, hvorvidt kvinder kan udføre arbeide lige saa godt som mænd. Hvis man hermed mener al slags arbeide, tror jeg, at repræsentanten tager feil; jeg tror nemlig, at der er arbeide, som en mand kan udføre bedre end en kvinde, men der er ogsaa arbeide, som en kvinde kan udføre bedre end en mand, og jeg mener, at vi endnu ikke har faaet prøvet dette saa langt og saa længe i vort samfund, at vi kan trække nogen grændse op i disse forhold. Forresten er den udtalelse af hr. Blekastad, at manden er saa meget likere end kvinden, nu en temmelig gammel sætning, og mellem mændenes slægt er der ikke saa mange, som tviler paa det; men her og der begynder der dog at reise sig andre meninger ogsaa om den ting; der er virkelig dem, som allerede nu mener, at denne opfatning er en gammel forrustet fordom, den opfatning, at kvinden er et lavere væsen end

manden og mindre skikket til at arbeide i livet end manden, og den sidste mening tror jeg vil udbrede sig videre og videre; derpaa kunde der anføres mange exempler og vidnesbyrd fra den nyere tids historie. Men det vilde være at begynde en debat om kvindesagen her i stortinget, og den agter jeg ikke at indlade mig paa, fordi jeg, som sagt, netop af praktiske hensyn har sluttet mig til komiteens flertal for at faa et udslag, som der kunde være mening i, og som kunde have sandsynlighed for at gaa her i stortinget, og jeg har kun forbeholdt mig at pointere mit eget standpunkt til denne sag; det har jeg forsøgt at gjøre i mit første foredrag.

Jørgen Knudsen: I denne vidtløftige forhandling er det ikke uden betænkelighed, at jeg har forlangt ordet; men da jeg har en stærk formening om, at der er et punkt i indstillingen, hvorom der kan være berettiget dissents, har jeg dog dristet mig til at udtale mig om dette punkt, — det er nemlig med hensyn til dametelegrafisternes begyndelsesgage. Den er, som man vil have bemærket af regjeringens forslag, sat til kr. 900, medens komiteen har løftet den til kr. 1000. Efter min mening er regjeringens forslag mere berettiget end komiteens. Men da jeg forøvrigt finder, at komiteen har truffet det rette med sine satser, idet den giver anledning til høiere gage for dem, som har været længere i tjenesten, ønsker jeg for min del ikke større forandring i komiteindstillingen, end at begyndelsesgagen for dametelegrafister sættes til kr. 900 istedetfor som af komiteen foreslaaet kr. 1000. For at faa anledning til at votere paa en maade, som tilfredsstiller mig, vil jeg tillade mig at fremsætte et forslag, som lyder saa:

„E. Kvindelige telegrafassistenter og 2den assistent hos intendanten erholder som alderstillæg efter 3 aars tjeneste kr. 100, efter 6 aars tjeneste kr. 200, efter 9 aars tjeneste kr. 300, efter 12 aars tjeneste kr. 400 og efter 15 aars tjeneste kr. 500 aarlig".

Man vil have bemærket, at der her bliver et nyt alderstillæg for dametelegrafister, forat de skal have anledning til at komme op i samme gage, som komiteen har foreslaaet, tilligemed de foreslaaede alderstillæg. Der er ingen anden forskjel, end at begyndelsesgagen bliver kr. 900 istedetfor kr. 1000; men naar de har været tilstrækkelig længe i tjenesten, kommer de op i samme sats som af komiteen foreslaaet. Jeg skal fremlægge forslaget paa præsidentens bord.

John Lund: Det blev af den ærede repræsentant fra Romsdal blandt meget andet udtalt, at man talte ikke om, at lønnen var for liden, men bare om, at den og den har saa meget mere, derfor maatte ogsaa andre have saa og saa meget. Jeg beklager, at repræsentanten ikke har opfattet ialfald mig bedre. Det var netop det, jeg tillod mig at fremholde for dametelegrafisternes vedkommende, at lønnen i og for sig for dem var for liden. I sit andragende oplyser de, at de kan

ikke leve sorgfrit og end mindre skabe sig et hyggeligt hjem for den gage, der er foreslaaet dem af departementet. Det er bra nok, at mange af disse damer har et hjem, hvor de kan ty hen, men alene, paa egen haand ligesom mændene, skal de ofre meget for at kunne slaa sig nogenlunde igjennem. Det blev sagt af en taler, at telegrafisterne maatte jo have saa meget mere, fordi de senere som gifte mænd trængte mere. Ja, damerne, naar de bliver telegrafister, saa maa de indgaa i et cølibat saa at sige, de faar ikke lov til at gifte sig, og hvis de vil gifte sig, saa maa de ud af etaten, og ved siden deraf giver man dem en gage, saa de vanskelig kan skaffe sig et anstændigt udkomme, og sligt kalder man retfærdighed! Det blev oplyst, at man havde talt med folk, som kjender disse forhold, og som mente, at mændene gjorde bedre nytte i telegraftjenesten end kvinder. Dette er ikke tilfældet. Jeg har ogsaa undersøgt det i forhold, hvor man var vel kjendt dermed, og der er det mig fra alle kanter meddelt, at kvinderne er ligesaa samvittighedsfulde, ligesaa dygtige og ligesaa udholdende, og at de i enhver henseende staar ligestillet med mændene. Det eneste kunde være, naar der var spørgsmaal om liniebefaring, at linierne da bliver befarne af mænd; det er noget, som hænder meget sjelden, høist et par gange om aaret; men det er jo saa lidet, at det kan ikke være noget af snakke om. I enhver henseende, paastaaes det, kan kvinderne ligestilles med mændene med hensyn til arbeidets dygtige og paalidelige udførelse. Naar hr. Knudsen har nævnt disse store summer, som skulde være besparede, vil jeg ogsaa, som af komiteformanden oplyst, bemærke, at direktørens forslag gik meget videre. Departementets forslag er nærmest komiteens, og departementet og direktøren, tænker jeg, har en ganske anden oversigt over stillingen, end det har lykkedes hr. Knudsen i den korte tid at sætte sig ind i. Med hensyn til summerne var heller ikke hr. Knudsen ganske korrekt; men jeg skal ikke opholde mig derved. Jeg vil dog forresten gjøre opmærksom paa, at naar han nævnte summen for alle telegrafisters vedkommende angaaende pensionsbetalingen, at den var nogle og sytti kroner, saa er det nok ikke tilfældet. Det er mig sagt, at for bestyrere nærmer den sig til kr. 100. Den, som nærmest har rammet sømmet paa hovedet, forekommer det mig, er hr. præsidenten, idet han sagde, hvad jeg ogsaa tillod mig at betone, at telegrafvæsenet var ikke noget, som var anlagt at tjene paa eller at bære sig; men det maa sees i forbindelse med det hele budget, og der maa sørges for, at etatens folk lever nogenlunde anstændigt og sorgfrit, og det vil jeg paastaa, at de ofte ikke nu gjør. Det er efter megen overveielse og mange møder, at komiteen er kommen til det forslag, som nu foreligger. Der var mange, som vilde gaa videre; men man samlede sig dog om dette, og jeg vil haabe, at stortinget ogsaa vil gjøre det.

Evensen: Jeg kan ikke være enig i det forslag, som er stillet af repræsentanten fra Bratsberg, hr. Knudsen; men med hensyn til disse poster vil jeg slutte mig til komiteens indstilling. Jeg formener, at dametelegrafisterne kan have berettiget krav paa at se sin løn forbedret, og jeg mener, at komiteen her nogenlunde har truffet det rette. De har, som det allerede tidligere har været anført, den samme uddannelse, det samme ansvar og de samme forpligtelser som de mandlige telegrafister, og de har det samme arbeide ved apparaterne. De fleste af dem er, som vi ved, ansat ved de største stationer i landet, og vi ved ogsaa, at telegrafkorrespondancen er steget betydeligt i de senere aar. Det er mig bekjendt, at paa vort sted har de et trættende og opslidende arbeide. Jeg skal indskrænke mig til disse faa ord, idet jeg udtaler, at jeg vil slutte mig til komiteindstillingen.

Bonnevie: Jeg vil blot, forinden sagen gaar til votering, faa lov at begrunde min stemmegivning. Der er bleven sagt til forsvar for komiteindstillingen af en taler her idag, at det vistnok er den almindelige sats for folkeskolens lærerinder i byerne, at den vel nærmere er sat til kr. 900 som begynderløn end til kr. 1000; det er undtagelse, at den er sat til kr. 1000, men — er det sagt — saa har ogsaa telegrafisterne et mere opslidende arbeide end folkeskolens lærere. Deri kan jeg ikke være enig. Jeg ved jo, at det kan vare en time længere om dagen; men mit skjøn paa disse to arbeiders beskaffenhed falder saaledes ud, at arbeidet i folkeskolen er ligesaa opslidende som telegraftjenesten. Jeg har overhovedet betænkeligheder ved at gribe ind i et samlet lønningsregulativ, som er udarbeidet af administrationen, da jeg maa antage, at administrationen, forinden den fremlægger et saadant regulativ, maa være sikker paa, at tjenesten derigjennem kan erholdes udført. Jeg tror alligevel, at jeg, navnlig af hensyn til forholdene her i Kristiania, maatte have stemt for komiteens indstilling, men efterat der er fremsat forslag fra repræsentanten fra Porsgrund, hvoretter alderstillægget alligevel vil gaa op i kr. 1400, da finder jeg for min del, at jeg gjør rettest i at holde mig til propositionen ved denne post, idet jeg forudsætter, at hvis den gaar igjennem, der da vil blive anledning og udsigt til at gjennemføre de 5 alderstillæg, som foreslaaes af repræsentanten fra Porsgrund. Jeg vil kun sige dette, forinden sagen gaar til votering.

Præsidenten: De 4 sidste poster under C I er nu optaget til votering. Der voteres først over titelen „Bestyrerinder“, hvor komiteen har indstillet paa, at lønnen skal være kr. 1400, medens hr. G. Knudsens forslag gaar ud paa, at lønnen skal være kr. 1300. Der kan formentlig rettest voteres alternativt mellem disse to satser.

Votering:

1. Ved alternativ votering mellem komiteens indstilling (for bestyrerinder kr. 1400) og G. Knudsens forslag (kr. 1300) — bifaldtes den første med 59 mod 49 stemmer.

Voteringen foregik efter forlangende af hr. Hægstad ved navneopraab.

De 59 herrer var:

Berger, Haga, Thoresen, Evensen, John Lund, Prahl, Ullmann, Arneberg, E. Rygh, Emil Stang, Schøyen, Birch-Reichenwald, Blekastad, Mustad, Vold, Ødegaard, Løvland, Johansen, Bang, Lützow Holm, J. Stang, Anker, Bonnevie, Heiberg, N. Prebensen, Storeng, Arvesen, Aars, Kilde, Schweigaard, Klavenæss, J. Utheim, Münster, P. Nielsen, Arctander, Heffermehl, Henschien, S. Nielsen, Moursund, Mehus, Chr. Nielsen, O. Holm, Jørgen Knudsen, P. Utheim, Johnsen, Koht, W. Olsen, Horst, Eng, Hagen, K. Rygh, Hval, Hægstad, Foosnæs, Okkenhaug, Soelberg, Nærum, Bergan og J. Prebensen.

De 49 herrer var:

Løvenskiold, Bøhn, Tonning, Refsdal, Fraas, Holsen, Svendsbøe, Skaar, Dugstad, Gerhardsen, Rinde, Sveinsson, Gunnar Knudsen, Berg, Sønju, Fossum, Gunheim, Teige, Fasting, Rynning, Simonsen, Glestad, Aarrestad, Odberg, Stousland, Foss, Julius Olsen, A. Berge, Reinert, Grændsen, Igland, Langeland, Aklestad, O. Nilssen, Børresen, Larsen, Lien, Bøen, Tukken, Norheim, Vinje, Ueland, Lima, Schanche, O. Berge, Bøckman, Hof, Harbitz og Roll.

Fraværende var: Michelsen, Krohn, Jak. Sverdrup, Fretheim, Piene (syg) og Einum.

2. Næste post i indstillingen „For mandlige telegrafassistenter og reservetelegrafister kr. 1000" — bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: Under næste post indstiller komiteen: „For kvindelige telegrafassistenter kr. 1000", medens hr. G. Knudsen foreslaar, at der sættes kr. 900. Formentlig er det rettest ogsaa her at anvende navneopraab.

John Lund: Skulde det være nødvendigt? Det skulde vel antagelig være en selvfølge, at de, som stemte for indstillingen om de kvindelige stationsbestyrere ogsaa stemmer for indstillingen i dette punkt.

Præsidenten: Naar navneopraab ikke forlanges, vil præsidenten gjerne slippe det.

J. Utheim: Jeg er ikke enig med repræsentanten fra Bergen. Det staar for mig, som om der er ikke saa liden forskjel. Jeg vilde bemærke dette, uden derfor at forlange navneopraab.

Bonnevie: Jeg vil blot gjøre opmærksom paa, at hr. Lund maa befinde sig i en fuldstændig misforstaaelse, naar han tror, at stemmegivningen bliver den samme nu, som ved næst foregaaende votering. De er ganske uafhængige af hinanden.

Præsidenten: Hvis ingen forlanger navneopraab, vil jeg foreslaa, at afstemningen foregaar paa almindelig maade.

Odberg: Jeg vil forlange navneopraab. Jeg er i det tilfælde, at jeg stemte for kr. 1300, men her vil jeg stemme for kr. 1000.

Præsidenten: Da der er saadan meningsforskjel, vil jeg benytte den anledning, som reglementet giver, til at faa det afgjort ved stemmegivning, om man skal benytte navneopraab eller ei.

Votering:

3. Med overveiende majoritet blev det besluttet, at voteringen skulde foregaa ved navneopraab.
4. Ved alternativ votering mellem komiteens indstilling:
(For kvindelige telegrafassistenter kr. 1000)
og hr. Gunnar Knudsens forslag:
(For kvindelige telegrafassistenter kr. 900)
— bifaldtes det sidste med 57 mod 51 stemmer.

De 57 herrer var:

Aarrestad, Stousland, Foss, Julius Olsen, A. Berge, Reinert, Grændsen, Igland, Jørgen Knudsen, Langeland, Aklestad, O. Nilssen, Børresen, Johnsen, Larsen, Lien, Bøen, Tukken, W. Olsen, Norheim, Vinje, Ueland, Lima, Schanche, O. Berge, K. Rygh, Bøckman, Harbitz, Roll, Berger, Løvenskiold, Thoresen, Bøhn, Tonning, Refsdal, Fraas, Holsen, Svendsbøe, Skaar, Dugstad, Gerhardsen, Rinde, Sveinsson, Gunnar Knudsen, Arneberg, Berg, Sønju, Fossum, Gunheim, Teige, Fasting, Bang, Rynning, Simonsen, Anker, Bonnevie og Glestad.

De 51 herrer var:

Klavenæss, J. Utheim, Odberg, Münster, P. Nielsen, Arctander, Heffermehl, Henschien, S. Nielsen, Moursund, Mehus, Chr. Nielsen, O. Holm, P. Utheim, Koht, Horst, Eng, Hagen, Hval, Hægstad, Foosnæs, Okkenhaug, Soelberg, Nærum, Bergan, Hof, J. Prebensen, Haga, Evensen, John Lund, Prahl, Ullmann, E. Rygh, Emil Stang, Schøyen, Birch-Reichenwald, Blekastad, Mustad, Vold, Ødegaard, Løvland, Johansen, Lützow Holm, J. Stang, Heiberg, N. Prebensen, Storeng, Arvesen, Aars, Kilde og Schweigaard.

Fraværende: De samme som ved forrige navneopraab.

5. Sidste post under C I:
For tjenstgjørende elever kr. 800 — bifaldtes enstemmig efter indstillingen.

— —

Videre var indstillet:

C. Mandlige telegrafassistenter, reservetelegrafister og kontorbetjente ved hoved- samt kasse- og bogholder-kontorerne erholder som alderstillæg efter 3 aars tjeneste kr. 200, efter 6 aars tjeneste

kr. 400, efter 9 aars tjeneste kr. 600 og efter 12 aars tjeneste kr. 800 aarlig.

D. Bestyrerinder erholder som alderstillæg efter 5 aars tjeneste kr. 100, efter 10 aars tjeneste kr. 200 og efter 15 aars tjeneste kr. 300 aarlig.

Votering:

C og D bifaldtes enstemmig.

Videre var indstillet:

E. Kvindelige telegrafassistenter og 2den assistent hos intendanten erholder som alderstillæg etter 3 aars tjeneste kr. 100, efter 6 aars tjeneste kr. 200, efter 9 aars kr. 300 og efter 12 aars tjeneste kr. 400 aarlig.

Præsidenten: Her har Jørgen Knudsen fremsat følgende forslag:

„E. Kvindelige telegrafassistenter og 2den assistent hos intendanten erholder som alderstillæg efter 3 aars tjeneste kr. 100, efter 6 aars tjeneste kr. 200, efter 9 aars tjeneste kr. 300, efter 12 aars tjeneste kr. 400 og efter 15 aars tjeneste kr. 500 aarlig".

Løvland: Efter den votering, som nylig er falden, hvorved dame-telegrafisternes begyndelsesgage er sat til kr. 900, maa jeg anse det som en selvfølge, at komiteen gaar over til det af hr. J. Knudsen stillede forslag. Jeg har ikke faaet anledning til at spørge mere end enkelte; men jeg skal forhøre, om komiteens medlemmer har noget mod at gaa over til hr. Knudsens forslag og betragte det som komiteens indstilling.

John Lund: Jeg forstaar altsaa, at nu skal damerne istedetfor 12 aar vente 15 aar, før de faar maximumslønnen kr. 1400; men efter omstændighederne maa jeg naturligvis gaa over til det forslag.

Hagen: Jeg vil ogsaa afgive den erklæring, at jeg gaar over til hr. Knudsens forslag.

Hægstad: Jeg slutter mig ogsaa til hr. Knudsens forslag.

Løvland: Jeg maa faa lov til at tilføie, at forskjellen er altsaa den, at efter at begyndelseslønnen er sænket med kr. 100, saa faar de et alderstillæg mere end efter komiteens oprindelige indstilling. De kan altsaa naa kr. 1400. Og dernæst vil jeg gjøre opmærksom paa, at det er fastslaaet af stortinget, at bestyrerindernes løn nu er kr. 1400, og det vil derfor være konsekvent i overensstemmelse dermed, at hr. Knudsens forslag vedtages.

Statsraad *Konow*: Jeg vil ogsaa anbefale dette forslag. Efterat bestyrerindernes løn er sat til kr. 1400, er det kun i konsekventse dermed, at et alderstillæg til bliver opført for kvindelige telegrafistinder, og dertil kommer, at det i og for sig kan være konsekvent at give en bedre udsigt efter et vist antal tjenesteaar for dem, som begynder med lav løn. Hvad forøgelsen paa budgettet angaar, kan den ikke godt

beregnes nøiagtig. Jeg vil kun gjøre opmærksom paa, at efter den foregaaende votering er beløbene kr. 7000—kr. 8000 under den kongelige proposition og kr. 15,000—kr. 16,000 under komiteens indstilling, saa at seet fra den side skulde der ikke være store betænkeligheder ved at gaa ind paa dette forslag.

Præsidenten: Efter de faldne udtalelser fra komiteens medlemmer kan altsaa hr. Jørgen Knudsens forslag betragtes som komiteens ændrede indstilling, idet der altsaa er skeet den forandring i den oprindelige indstilling, at der bliver et alderstillæg efter 15 aars tjenestetid, som sættes til kr. 500. Da ingen har udtalt sig imod hr. Jørgen Knudsens forslag, der er tiltraadt af komiteen, vil det blive optaget og sat under afstemning, idet præsidenten gaar ud fra, at den oprindelige komiteindstilling ikke længere existerer for dette litera's vedkommende.

Gunnar Knudsen: Der vil vel blive voteret alternativt mellem det foreliggende forslag og den oprindelige indstilling.

Præsidenten: Der er ingen, som har fastholdt komiteens indstilling.

Gunnar Knudsen: Jeg har fastholdt den oprindelige kongelige proposition.

Løvland: Den er overensstemmende med komiteens indstilling.

Præsidenten: Jeg ved ikke, hvad repræsentanten egentlig sigter til.

Gunnar Knudsen: Alderstillæggene for kvindelige telegrafistinder er lige efter den kongelige proposition og komiteens oprindelige standpunkt. Nu er flertallet gaaet over til det af min broder stillede forslag, men jeg finder det korrektest at blive staaende paa det standpunkt, hvorpaa jeg har staaet før.

Præsidenten: Sagen var vistnok optaget til votering; men naar et medlem af komiteen forklarer, at han ikke har forladt den oprindelige indstilling, vil der naturligvis blive voteret over den.

Gunnar Knudsen: Det kunde ikke falde mig ind at fravige komiteens oprindelige indstilling; komiteflertallets og mit standpunkt har været forskjelligt hele veien.

Præsidenten: Det er gjerne muligt, at hr. repræsentanten har fremholdt det tidligere i debatten; men da maa præsidenten beklage, at han ikke har været opmærksom paa meningsforskjellen i dette punkt. Der kan altsaa voteres alternativt mellem hr. Jørgen Knudsens forslag, der er tiltraadt af komiteens majoritet, og den oprindelige indstilling, der er fastholdt af hr. Gunnar Knudsen.

Votering:

Ved alternativ votering mellem komiteens ændrede indstilling og hr. Gunnar Knudsens forslag, bifaldtes den første mod 26 stemmer.

Literatur.

Arnak af *Alvilde Prydz*.

Der gaar en grundtone gjennem disse fortællinger, en grundtone, som er tabt og til fortvilelse ledes efter i mange mer eller mindre betydelige forfatteres værker baade her hjemme og ude. Det er kjærlighed til livet, der her klinger os imøde som en mindende og manende klokketone. Ikke alene til livs*glæde*, endnn mindre til livs*nydelse*. Det er menneskelivet i sig selv, forfatteren altid og overalt, i sorg og i glæde, ser som noget stort og skjønt, som det, der er værdt at leve, hvor det har bevaret sit inderste væsen, evnen til at elske, til at glemme sig selv for andres skyld, selv om denne evne kun lever som en gnist under asken. Hun skildrer med forkjærlighed dem, vi kalder de oprindelige, de selvstændige, originale naturer, dem, der er naad „saa langt som til at høre livets samlende store tone", og derfor „ikke længer blir forstyrret af de smaa mislyd", men hun ser ogsaa forstaaelsesfuldt paa dem, der „ved naturens elastiske indordningsevne ogsaa kan finde sig tilro, hvor livet former sig trangt og smaat". Det er dette *livsmod*, som gir hendes produktion et høit moralsk værd, ikke af den moral, som fremgaar som et resumé af fastslaate paragrafer, men af noget langt mere omfattende og dybtgaaende, de fordringer nemlig, det normale menneske stiller til sig selv: Gjør mod andre som du vil, de skal gjøre mod dig. Med det rene drag af sundhed, vi faar ved læsningen af disse fortællinger, modtar vi ogsaa et indtryk af forfatterindens personlighed. Jeg kunde ha lyst til at kalde det et indtryk af sand dannelse, saa ubestemt betydning dette udtryk ellers har. Der er dybtfølt smerte, tungt vemod i hendes betragtning af livets vilkaar, men ikke spor af den moderne feige pessimisme, der slaar bedst an i det raa gemyt, hvor egoisme, hovmod og nydelsessyge har faat lov at brede sig. Lad os derfor bare ikke gjøre stas af den, naar den træder op med store ord som en overmenneskelig aandstrang. Til syvende og sidst ved vi nu alle, hvad det er at være menneske.

Den første fortælling, hvis titel samlingen bærer, er den mest karakteristiske for Alvilde Prydz som forfatterinde. Den har som indledning en naturstemning. Sproget er nu saa gjennemarbeidet i den malende retning, at en saadan næsten skriver sig selv. Alligevel mærker man denne som noget mer end almindelig tiltalende og paa sin rette plads i fremstillingen. Forf, har en egen evne til i form af samtale at gi vexlende følelser et klart og simpelt udtryk, uden mindste

sentimentalitet, ofte med et humoristisk anstrøg, altid med sikre streiflys af det karakteristiske, og hun kan paa den maade faa fortalt et helt bevæget livs baade ydre og indre begivenheder. Det er en koncentreren, som forstærker indtrykket. Det erotiske forhold laver hun ikke efter de gamle opskrifter, hun regner ikke med forelskelser, der flytter fra den ene gjenstand til den anden og altid er sig selv lig, men med følelser, der rækker langt, kan omsættes til nye kræfter og derfor kan vare livet ud.

Vi finder her en kvindelig udvikling, som vi kan ønske hverandre til lykke med, idet vi trøster os med den som et godt varsel for fremtiden. Der er alvor, selvstændighed og en forstand paa livet, som kun findes hos den, der føler med andre. Og med dette gammeldagse gjennem moderne tanker og i en moderne form opnaar hun noget, som langtfra ikke følger den slagne landevei. Det, Alvilde Prydz ikke naar i disse fortællinger, faar kritikere af fag vise hende. Altfor meget *von oben herab* burde de kanske ikke ta det, det kunde hindre den rette forstaaelse.

M. D.

For skole og hjem.

Woman's Medical College, Chicago.

Til „Nylændes“ redaktion!

I haab om at det vil interessere Dem at høre lidt fra Woman's Medical College, Chicago, vil jeg meddele nogle brudstykker af breve fra en norsk dame, der for tiden studerer derover:

Efter en prøve i regning, grammatik, geografi, amerikansk historie, lidt fysik og filosofi blev jeg optaget i Medical College. Nu har jeg allerede været der en halvanden maaneds tid og skal begynde at dissekere. Vi er mellem 30—40 studerende som dissekerer nu. I salen ligger ikke mindre end 10 kadavere, hvert inddeles i tre parter — hovedet, *upper part*, *lower part*. Efterhvert som vi finder de forskjellige muskler, vener osv. gjør vi regnskab for professoren, som altid er tilstede tilligemed fire doktorer; inden vi er færdige, bestaar vi desuden en skriftlig examen over, hvad vi har dissekeret. Vi er uniformerede i blaatøiskjoler — der brændes, naar vi er færdige — et voksdugs for-

klæde, ditto manchetter til over albuen og en stor voksdugshætte paa hovedet. Vi norske har et stridt arbeide, vil vi holde trop med amerikanerne, de har nerver af staal! Her er en dags recept: kl. 7 drager jeg afsted; veien en time med to sporvogne, 8—9: materia-medica — vi reciterer efter navneopraab den foregaaende lektion og det i vor materia-medica, som omhandler vedkommende medicin — dens sammensætning, de forskjellige indvirkninger paa systemet i det hele eller enkelte dele deraf — den anden halve time skriver vi notiser efter professorens foredrag. 9—11 physiologi-recitation og foredrag. — 11—12 anatomi — Grays anatomi benyttes her som hjemme. Saa har vi fri til kl. 1. I denne tid spiser vi vor middag og ifører os vor dissektionsgown med andet tilbehør. Kl. 1 begynder vi at dissekere og saa skjærer, roder og arbejder vi til kl. 4. Saa skifter vi, vasker os grundigt, og saa gaar vi hjem. Jeg kommer hjem kl. 5½, saa forberedelsen til næste dag; naar man dertil som jeg har hjem og mand bliver tiden godt optagen.

Min første examen er over; jeg tog den ganske bra. Vi har flere maaneders ferie og for ikke at spilde tid, har jeg søgt og faaet assistentposten ved physiologiske klinik. I vor klinik er visse regler for at blive behandlet. Først og fremst maa de møde frem rene. En tysk kone, som kom hid — hun var lam paa den ene side, maatte gaa igjen, da hun ikke var ren nok til at blive behandlet — hun kom igjen bedre, men ikke bra nok og maatte for anden gang forsvinde. Her faar de fri behandling og fri medicin, men maa naturligvis underkaste sig reglerne.

Ved udstillingen skal vi kvindelige studenter faa et smukt rum i *Woman's building*. Vi bliver mere og mere populære. Ja, det er deiligt at høre til dem, som bærer frem en stor sag. Ære være dem, som var de første, som ogsaa bar mistilliden, som kjæmpede mod fordom, som tiltvang sig anerkjendelse. Woman's Medical College begyndte for to og tyve aar siden i en „udhusbygning" — ingen vilde give husly til slig en institution! Hvordan er det nu? De mest fremragende universiteter har kappes om at optage os.

North-Western-University, som omfatter alt: Lovkyndighed, filosofi, filologi, medicin som et europæisk universitet — har gaaet af med seiren; vore diplomer bliver ikke udfærdigede af Woman's Medical College, men af North-Western-University.

Ved du, at en nordmand har været en af banebryderne for kvinden paa dette omraade. Jo, en bekjendt læge her, dr. Pauli, (broder af biskop Essendrop) har baade i tale og i skrift ivret for, at kvinder gaves anledning til at studere medicin. I syv aar virkede han senere som professor ved Colleget. Hans hustru er amerikanerinde; hun er en usædvanlig dannet og begavet dame, som leverer bidrag til de

bedste aviser her. De har et vakkert hjem, doktoren et godt bibliotek, som han med stor elkværdighed stillede til min raadighed. „Han vilde give mig i spiseskevis, hvad jeg deroppe fik i draabevis“, og paa min indvending, at min hjerne maaske ikke taalte saa stærke doser, svarede han leende: „Aa, vi norske kan orke alt“. En af de praktiserende læger her er frøken Marie Olsen fra Christiania. Hun er en af de bedste, der er udgaaet fra vort college — hun og en tysk kvindelig læge praktiserer sammen.

„Det offentlige bibliotek her i Chicago er meget rigt og dertil smukt indrettet. Damer har sit eget rum bekvemt og hyggeligt, videnskabelige værker — skjønliteratur og kunst. Fandt ogsaa paa katalogen Bjørnsons, Ibsens og Lies værker paa norsk.

I det hele staar vi norske meget høit her i Chicago. Ja, vi giver os ikke, det siger jeg, som nu i mit 34te aar efter at have været gift i 12—13 aar — har slaaet mig paa medicin — og aldrig har jeg været mere tilfreds, frisk og ungdommelig end nu — hvor jeg dog har saa fuldt op med arbeide — mit husstel ved siden af mine studeringer. *J.*

Forskjelligt.

De sidste ugers odelstingsforhandlinger har været af største interesse. Blandt andet har man behandlet lov om underholdningsbidrag til uægte børn og lov om tilsyn med arbeide i fabriker. Vi skal senere nærmere omtale debatterne og deres udfald.

Den første kvindelige forlægger i Norge blir boghandler frk. *E. Hauff.* Om kort tid vil der paa hendes forlag udkomme en brochure: Den staaende hunds dressur af Ernest Bellecroix, oversat af D. S. Bogen indeholder en anvisning til en humanere dressur end den almindelig anvendte.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste juli 1892. | No. 13.

Henvendelse

til komiteen for Norges deltagelse i verdensudstillingen i Chicago 1893, Kristiania.

Ifølge de til Norsk Kvindesagsforening fra komiteerne i Chicago indsendte indbydelser og brochurer gjøres der — hvad der ved de tidligere internationale udstillinger ikke er gjort — store forberedelser baade i Amerika og Europa for at faa anskueliggjort, hvilken betydning kvindernes arbeide er naaet til hele verden over.

I den ærede komites nylig offentliggjorte opfordring til deltagelse i Chicagoudstillingen er intet nævnt om disse specielle foranstaltninger, heller ikke er der stillet nogen speciel opfordring til norske kvinder om at udstille arbeider, som kan gaa ind under de af den ærede komite nævnte 4 hovedgrupper.

Norsk Kvindesagsforening har imidlertid udarbeidet medfølgende plan og udnævnt undertegnede kvindekomite for saa vidt gjørligt at udvirke, at ogsaa de norske kvinder gjennem sit arbeide kan faa en nogenlunde værdig repræsentation.

Til denne plans udførelse fordres pekuniær støtte. Ved underhaandshenvendelse til en af den ærede komites medlemmer er man blevet henvist til i dette øiemed at ansøge regjeringen om at erholde af de af stortinget bevilgede udstillingsstipendier, men da disse som bekjendt er bestemt til at uddeles til personer, ikke til formaal, kan der ad den vei intet erholdes.

Undertegnede maa derfor herved ansøge om, at der til ovennævnte øiemed bliver overdraget Norsk Kvindesagsforening kr. 2000

af de af stortinget bevilgede og til den ærede komites disposition stillede kr. 160,000.

Kristiania, 16de juni 1892.

I Norsk Kvindesagsforenings komite:

Ærbødigst

Frida Hansen. *Anna Mossevig.* *Petrine Petersen.*

Alette Ottesen,

sekretær i Norsk Kvindesagsforening.

* * *

Som bilag medfølger den i aarsberetningen indtagne plan.

Amelia B. Edwards.

Flittige læsere af engelske romaner vil kjende ovenstaaende navn. Hun var nemlig en af Englands mest bekjendte novellister. Men større navn end i skjønliteraturen vandt hun i videnskaben; hun er den første kvinde, som har vundet berømmelse som ægyptolog. Ved hendes død, som indtraf for ikke længe siden, strømmede der fra alle verdens kanter ind kondolance-telegrammer, udtalende beundring for hendes arbeide i denne videnskabsgren.

Miss Edwards var af de mennesker, der er saa rigt og mangesidig begavede, at de er i vildrede med, hvor de skal vende sig hen og hvad de skal koncentrere sig om. Da hun var 4 aar gammel, begyndte hun at skrive digte og historier, og et digt, som blev skrevet af hende, da hun var syv aar gammel, blev optaget i et ugeblad. I en alder af ni aar vandt hun prisen for en fortælling med en opgivet tendens, og i flere aar gav hun literære bidrag til aviser og tidsskrifter. Da hun var 14 aar gammel, sendte hun en fortælling til „The Omnibus", udgivet af George Cruiksbank; paa bagsiden af manuskriptet havde hun tegnet karikaturer af hovedpersonerne i fortællingen. De var saa godt gjort, at den berømte karrikaturtegner sendte bud efter den ukjendte illustrator og til sin forbauselse fandt, at det var et barn. Han tilbød at uddanne hende i denne retning, et tilbud hun afslog, skjønt hun senere tog undevisning hos bekjendte kunstnere og ogsaa undertiden benyttede sit talent til at illustrere sine bøger.

Det var musiken, som paa denne tid optog hende stærkest, hun havde en smuk sangstemme og i en alder af 21 aar var hun en udmærket lærerinde i harmonilære, piano og orgelspil. Hun tænkte paa helt at ofre sig for musiken, men efter at hun havde faaet en af sine smaafortællinger optaget i „Chambers Journal“, vendte hun sig mere og mere mod literaturen og ofrede den næsten al sin tid. „Barbaras history“ og hendes sidste roman „Lord Brockenbury“ er maaske de mest bekjendte af hendes bøger. Til rekreation efter flittigt arbeide foretog hun saa reiser. Efter at hun en sommerferie havde været plaget med uafladeligt regnveir i Frankrige, besluttede hun sammen med en veninde at reise til solskinnet ved Nilens bredder. Denne improviserede reise fik afgjørende betydning for hende. Resultatet var en henrivende reiseskildring, som blev en haandbog for alle Ægypterreisende, flere aars studium i ægyptisk arkæologi og en større række af udmerkelser, end der maaske er blevet nogen kvinde tildel.

Amelia Edwards var født i London 1831. Hendes fader var en bekjendt officer i den engelske armé, og hendes moder var en ætling af den berømte Walpole-familie. Hun var eneste barn og var sine forældres stolthed og glæde. Sin barndom levede hun i Suffolk, og denne egns blide, landlige natur øvede hele hendes liv en stor tiltrækning over hendes sind. Om hun havde reist gjennem Europas mest storartede landskaber, jublede hun ved at se de bølgende agre og enge igjen.

Miss B. Edwards var ikke alene høit intelligent, lærd og rigt begavet, hun var ogsaa den ømmeste, mest varmhjertede kvinde. For hendes venner var det en fryd at være sammen med hende, og i det selskabelige liv øvede hun stor tiltrækning.

Hendes hjem i de senere aar var i Westbury of Tyne, en liden landsby i nærheden af Bristol. Her var hun i flere aar viceformand for „Bristol og Vestenglands nationale kvindestemmeretsforening“. Hun var i det hele dybt interesseret i arbeidet for kvindernes sag.

I 1891 foretog miss Edwards en reise i Amerika og holdt foredrag over forskjellige emner, blandt andet om „det gamle Ægypten“. Den amerikanske kritik var enstemmig i sin ros over hende, og allermest applauderede amerikanerinderne, de af dem, hvem den nye tidsaand har grebet, kvindesagskvinderne, naar hun skildrede hvilken respekt, ære og magt kvinderne for tusener af aar siden nød i det ældgamle land, civilisationens vugge.

Miss Edwards havde den ædleste art veltalenhed, hun var helt fri for affektation og maner, benyttede ingen gestikulation, men talte med sin sympatiske, skjønne stemme ligefremt og varmt og fandt vei til tilhørernes hjerte.

Hun nød den ene udmærkelse efter den anden i Amerika, ved hundredeaarsfesten ved Columbia universitet i New-York, blev hun

sammen med Prof. Tyndall og blot en videnskabsmand til tildelt den høieste æresgrad. Hun var medlem af mange lærde selskaber i Europa, og bidragydende deltager ved forskjellige orientalske kongresser, og nød det sidste aar pension af statskassen. Som ivrig dyreven og -beskytter var hun medlem af Londons Anti-vivisectionsselskab.

Hendes helbred blev svækket og hendes død rimeligvis fremskyndet ved hendes Amerika-tourné. Hun var saa uheldig at brække sin arm og vilde ikke give sig tid til at pleie sig ordentlig. Hun havde paataget sig en mængde forpligtelser om foredrag og vilde opfylde dem. „Et brudt løfte er værre end en brudt arm“, udtalte hun.

Hun døde i England og blev begravet i Henbury; paa hendes kiste blev blandt de andre blomster lagt en mængde violer, dannet i form af en gammel-ægyptisk figur, emblemet paa livet.

Lidt om amerikanske arbeidere.

For nogen tid siden udkom der i Amerika en meget stor og meget interessant bog om arbeiderbevægelsen. Den var udgivet paa foranstaltning af de samlede amerikanske arbeiderforeninger og havde til opgave at give en oversigt over arbeidets og arbeiderens historie. Arbeiderorganisationernes første svage begyndelse skulde skildres og sammenlignes med den fast sammensluttede hær af mandlige og kvindelige arbeidere, der nu saavel i Europa som især i Amerika udgjør en hel magt. Der var mange medarbeidere om denne bog, professorer, præster, statsøkonomer, socialfilosofer, men de fleste forfattere var dog eller havde været arbeidere. Hovedudgiveren var George Mc Neill, sekretær i den store arbeiderforening *Knigths of Labor*.

Fagforeninger har de amerikanske arbeidere længe havt, men først for 10 aar siden blev alle disse samlet i et eneste stort arbeiderforbund, under navn af *Central Labor Union*. Dette forbund har en stor politisk magt. I 1886 blev Henry George stillet som partiets kandidat til mayor i New-York. Hans valg gik dog ikke igjennem, men paa mange andre punkter har arbeiderne seiret og drevet frem saavel sine politiske repræsentanter som sine politiske reformforslag.

De streiker, som *Grand Labor Union* har organiseret, har været udmærket godt planlagte og forberedte. Hvis arbeideren bare havde lidt mere økonomisk sikkerhed, kunde en streik føres igjennem med glans, men hidtil har arbeiderpartiet ikke magtet at holde ud saa længe som kapitalisterne. Nogle mindre og kortvarige streiker har endt til arbeidernes fordel, idet arbeidsherrerne har givet efter forholdsvis hurtig. Men hvor det kommer til en alvorlig og langvarig kamp som f. eks. i den sidste jernbanestreik, har kapitalisterne vundet ved at holde ud i det længste. Arbeiderlederne betragter imidlertid det som forholdsvis uvæsentligt, hvem der vinder eller taber i en streik. Det er arbeidernes holdning under streiken, det kommer an paa, og hver ny streik har stillet den amerikanske arbeider i et fordelagtigere lys. Naar arbeideren har det store publikum paa sin side og selv er villig til at kjæmpe og ofre noget for sin retfærdige sag, vil han tilslut gaa seirende ud af kampen mod den almægtige kapital.

Arbeiderorganisationerne benytter sig dog ikke gjerne af streiker for at faa sin villie igjennem. En stor streik er forbunden med saa megen forstyrrelse af det store publikums bekvemmelighed, foruden alle de savn og lidelser, den medfører for den enkelte, arbeideren og hans familie, at man ikke begynder streik uden som yderste middel. Det er som en krig og har mange af krigens sørgelige følger, under hvilke arbeiderne selv lider mest.

De kvindelige fagforeninger er ligesaa godt organiserede som de mandlige. Dels har de sluttet sig til *Central Labor Union;* dels danner de egne foreninger, hvor kun kvinder optages som medlemmer. Mange fabrikarbeidersker er hvad man vilde kalde dannede damer. En fabrikinspektør fortæller, at han ved sit besøg i et spinderi i Massachusetts saa flere af pigerne læse videnskabelige værker i fritimen. En af dem, der var særlig fordybet i sine studier, læste det nye testamente paa græsk.

En saadan dannelse er naturligvis undtagelse, ikke regel, men i det store og hele taget er de amerikanske arbeidere og arbeidersker dannede, velopdragne mennesker, med mange interesser og med agtelse for sig selv og sin stand. Den amerikanske arbeiders hjem er et hjem at være stolt af. Han har saavidt god dagløn, at han kan leie en pen, liden bekvemmelighed eller helt, lidet hus til sin familie, og kan skaffe dem ordentlig mad og klæder. Og arbeiderhustruen gjør det mest mulige ud af mandens fortjeneste. Hun holder huset rent og pent; hun laver god mad; hun vasker og stryger og holder tøiet istand. Børnene gaar regelmæssig paa skole, og om søndagen, naar vi ser arbeideren og hans kone og børn ude for at gaa en tur eller besøge sine venner, staar deres dragt og konversation ikke tilbage for de bedste klassers. Dette gjælder naturligvis bare arbeiderfamilier af

bedste sort, hvor manden bringer al fortjenesten hjem til kone og børn, og hvor konen er forstandig og ved at indrette sig. Men selv den bedste europæiske arbeider er ikke saa meget for sit hjem og sin familie som den amerikanske. En amerikansk arbeider skammer sig ikke ved at hjælpe sin kone i det huslige arbeide, naar saa kan falde sig. Paa møder og i arbeiderblade hører man den lære, at arbeideren maa ikke forlange 8 timers normalarbeidsdag for sig selv, uden at indrømme sin kone samme begunstigelse. Han er en kjærlig fader, og han skammer sig heller ikke over at passe sine egne børn. Hvor ofte ser man ikke i Amerika en far med sit lille barn paa armen, baade i og udenfor hjemmet! Den amerikanske arbeider sætter som regel heller ikke flere børn ind i verden, end han kan forsørge, og hans kone overkomme at føde og stelle med.

Reformer som afholdssagen osv. har sine bedste venner blandt arbeiderklassen. Og da konerne læser aviser og følger med i mændenes aandelige interesser, danner ogsaa de sig en selvstændig mening om de fleste samfundsspørgsmaal og er villige til at kjæmpe for sin overbevisning.

Den første mandag i september maaned er *labor day* i staten New-York. Det vil sige, at paa den dag hviler alt arbeide, og der drager processioner gjennem gaderne af pyntede arbeidere og arbeidersker, enten bare for at paradere eller for at agitere for gjennemførelsen af en eller anden reform. Den europæiske arbeiderdag, første mai, blev først valgt til *labor day*, men uvist af hvilken grund brød arbeiderne sig ikke om at holde den som fest- og fridag.

Amerikanske arbeidere har dog en levende følelse af sammenhængen i den store arbeiderbevægelse hele verden over. *Central Labor Union's* ledere holder bestandig sine folk underrettede om arbeidersagens fremgang i andre lande. Disse ledere er som regel begavede og kundskabsrige mennesker.

Socialisterne har skilt sig ud fra *Central Labor Union* og dannet en egen fællesforening. Anarkisterne har hidtil ikke noget egentligt parti mellem amerikanske arbeidere.

Henry George er som bekjendt en varm ven af arbeiderforeningerne — af dem, som er uden socialistisk eller anarkistisk tilsnit. Da paven forrige sommer udsendte sin encyklika angaaende arbeiderspørgsmaalet, imødegik Henry George dette dokument i et aabent brev, der regnes for noget af det bedste og mest kraftfulde, han har skrevet. Det viser, hvilken betydning arbeiderspørgsmaalet har i Amerika, at alle aviser paa det livligste drøftede pavens og Henry Georges' brev.

D. P.

Amerika i mai 1892.

Aarsberetning for Norsk Kvindesagsforening for aaret 1891—1892.

I bestyrelsesmøde den 26de september valgtes fru *Ragna Nielsen* til formand. Frk. *L. Schneider* har som 1ste suppleant deltaget i bestyrelsens møder istedetfor fru *Olaug Løken*, der havde meldt forfald.

I bestyrelsesmøde den 28de november besluttedes at indsende andragende til justitsdepartementet om ogsaa at ansætte *kvindelige* opsynsbetjente i fængslerne. Paa dette andragende har N. K. F. modtaget en svarskrivelse, som findes indtaget i „Nylænde" no. 24, 5. aarg.

Den 13de januar holdt fru *Ragna Nielsen* foredrag i N. K. F. om: „Hedda Gabler og Thea Elvsted". Dette foredrag vil som brochure blive tilsendt udenbys medlemmer.

I april holdt hr. kand. *Matias Skard* tre foredrag: I. Om ægteskabet. II. Om barnenaturen. III. Om vort forhold til barnet.

Den 11te mai holdt hr. kand. jur. *H. A. Jervel* foredrag om: Fredssagen.

Efterat Norsk Kvindesagsforening har modtaget indbydelse til at deltage i verdensudstillingen i Chicago, har foreningens bestyrelse gjennem sin sekretær meldt til udstillingskomiteens sekretariat, at Norsk Kvindesagsforening ønsker at deltage i udstillingen, forudsat at den bliver tilstaaet den fornødne økonomiske støtte.

Norsk Kvindesagsforening har i anledning af verdensudstillingen i Chicago udarbeidet følgende plan:

1. Gjennem offentlig og privat paavirkning søge at bringe norske kvinder til at interessere sig for og deltage i udstillingen i saa vid udstrækning som mulig, saa at der kan tilveiebringes til konkurrence i udstillingens hovedbygning eller i den eventuelle norske bygning en repræsentativ udstilling, som kan vise norske kvinders arbeide i alle de forskjellige beskjæftigelser, hvori de deltager.
2. At lade forfærdige og anbefale til optagelse i kvindebygningens galleri: et fag gardiner med Hardangerbroderi, en bordløber af samme slags arbeide, et vævet billedtæppe, to vævede aaklæder samt to kvindelige nationaldragter.
3. At skaffe bøger, brochurer og tidsskrifter, skrevet og redigeret af kvinder, til kvindebiblioteket samt lade udarbeide en afhandling om norske kvinders retslige og sociale stilling.

4. Saavidt gjørligt (væsentlig gjennem indberetninger) give et indblik i norske kvinders arbeide paa opdragelsens, filantropiens og hygienens omraade.
5. At søge tilveiebragt en kronologisk udstilling der viser udviklingen og fremskridtet i norske kvinders industri fra de tidligste tider til vor tid.

* * *

Til at være Norsk Kvindesagsforenings bestyrelse behjælpelig med at iværksætte ovenstaaende plan har den valgt en komite bestaaende af fru *Frida Hansen*, frk. *Anna Mossevig*, frk. *Petrine Petersen* samt foreningens sekretær frk. *Alette Ottesen*.

* * *

Friundervisningen for ubemidlede kvinder har iaar været mere benyttet end nogensinde. Paa aftenskolen har 80 elever erholdt undervisning i norsk, 72 i engelsk, 95 i regning og 96 i skrivning. Desuden er der for viderekomne givet undervisning paa 13 private partier. Kristiania sparebank har ogsaa iaar givet et bidrag, stort kr. 500, til friundervisningen. En ansøgning om bidrag, som bestyrelsen indsendte til brændevinsbolaget, blev ikke tilstaaet.

Kristiania, 30te mai 1892.

I bestyrelsen for Norsk Kvindesagsforening:

Ragna Nielsen.

Ed. Bull. *O. Dehli.* *Kitty L. Kielland.* *Louise Schneider.*

Hildur Schirmer.

* * *

Foruden ovenstaaende bestaar bestyrelsen af frk. Julie Nielsen, som for tiden er bortreist.

Uddrag

af Norsk Kvindesagsforenings regnskab fra 29de mai 1891—30te mai 1892.

Indestaaende i Kreditkassen 29/5 91	kr.	81.32	Gjæld til Akers sparebank 29/5 91	kr.	1120.00
Kontant kassebeholdning 29/5 91	„	82.92	Leie af kontor- og foredragslokale	„	315.00
Indbetalt kontingent	„	522.40	Avertissementer	„	62.43
Resterende do.	„	250 00	Kontorhold, kontorrekvisita & budpenge	„	129.85
Entrée ved møder og foredrag	„	258.50	Porto	„	23.05
Indskrivningspenge ved friundervisningen	„	86.00	Renter til Akers sparebank	„	65.08
Bidrag til friundervisningen fra Kr.a sparebank	„	500.00	Kasserer & sekretær	„	160.00
			Honorar for foredrag	„	103.70
			Forskjellige udgifter	„	33 10
			Friundervisningen	„	463.65
	kr.	1781.14		kr.	2475.86
Gjæld til Akers sparebank 30/5 92	„	1040.00	Beholdning:		
			Restererende kontingent „ 250.00		
			Kontant i kassen „ 95.28	kr.	345.28
	kr.	2821.14		kr.	2821.14

Kristiania, 30te mai 1892.

Alette Ottesen,
p. t. kasserer.

Regnskabets rigtighed bevidnes:

B. Biørnstad. *Ida Groth.*

For skole og hjem.

Fra Finland.

For en maaneds tid siden foretog jeg en reise til Helsingfors og besluttede mig til paa tilbageveien at gjøre en „tittin“ hos en af mine venner, en folkeskolelærerinde paa et jernverk i hovedstadens nærhed. Jeg ankom til skolen i det vakreste solskinsveir og i godt humør efter at have skaket i en yderst daarlig bondekjærre den 8 kilometers lange vei fra jernbanestationen. Det var netop frikvarter, da jeg hoppede ned fra „åkdonet“ og blev hjertelig modtaget af min overraskede ven. I største hast slugte vi den uundværlige kaffetaaren, klokken ringte til undervisning, og jeg fulgte med ind i skolesalen. Det skulde være haandarbeide denne timen — men tænk eder min overraskelse, da jeg saa gutterne fremtage ogsaa sine haandarbeider — ja virkelige kvindelige haandarbeider s. s. søm, strikning, hekling osv. Det var rigtig morsomt at se den store iver og interesse, hvormed de udførte det af mændene saa overseede og næsten foragtede kvindelige arbeide, som de synes er saa upassende, ja til og med unaturligt, for dem at sysselsætte sig med — og at det nu virkelig har lykkedes en af mine venner at faa indført det i sin skole. Det er nemlig ikke noget sædvanligt, ikke engang her i Finlands ellers saa udmærket gode folkeskoler. Da timen var slut, spurgte jeg min ven, hvorledes det havde ladet sig gjøre for hende at faa indført undervisning for gutterne i haandarbeide. „Jo af det änkla skäl“, sagde hun paa sin aabne ligefremme maade, „att skolan ännu inte har verktyg för träslöid, och jag tyckte gossarna kunna må lika bra af att lära sig sy och sticka, som jag att lära dem snickrera; jag lät dem så välga fritt mellan det och sitta i skolan som möss utan arbete; men den andra dagen, då vi åter hadde handarbete, slöt alla gossarne en ring kring mitt bord, alla med opåbörjade handarbeten, och jag fick brådtom“. — I de fleste folkeskoler i Finland paaligger det saavel de kvindelige som mandlige lærere at undervise gutterne i træsløid, hvorimod de mandlige lærere er fritaget for al undervisning i det s. k. kvindelige haandarbeide, men har alligevel større løn end sin kvindelige kollega.

Altsaa bliver det her: Jo mere arbeide, jo mindre betaling. Det var med glæde jeg hørte, at gutter ogsaa i sine hjem sysselsætter sig med haandarbeide, efterat de har lært det i skolen. Det ansees der for et helt „karstykke“, at kunne gjøre selv istand sine klæder, strikke strømper osv. Og far og store bror gjør slet ikke nar af dem, tvertom er de saa hjertens glade over at faa hele knær paa sine buxer og en lap paa trøiearmen, naar de kommer iturevne hjem fra sit arbeide om kvelderne; de har nemlig ikke lært at gjøre det selv og de ved stakkars mor har saa meget andet at gjøre; hun maa jo sidde oppe til langt ud paa natten, naar hun alene skal holde alles klæder istand. Min fordomsfri ven sagde, at hun til næste aar, naar hun faar sløidredskaber, vil lære pigerne træsløid, ifald de er lige villige til det som gutter til at lære sig haandarbeide. „Det är så förträteligt se på“, sagde hun, „när en kvinna skall ha en spik i väggen eller laga åt sig några spånor, så kan hon omöilig åstädkomma det utan manligt biträde. All okunnighet bör afhjälpas och motarbetas ser du, och jag gör nu hvad jag kan“. Mon ikke mangen lærerinde ogsaa hjemme i Norge kunde opnaa samme resultat, som denne frimodige finsken, hvis de havde interesse for det. Særligt for den arbeidende klasses mænd er det en nødvendighed at kunne saadant arbeide; det vilde befordre renlighed og orden i hjemmene og udfylde saa mangen ledig stund, som vi nu ser de bortødsler med sine tobakspiber. Hvis gutterne allerede fra barndommen lærte sig og blev vant med selv at holde sig rene og hele, vilde øiet ikke saa ofte mødes og stødes af fillede ledig-gjængere paa gaderne. Saa vidt jeg erindrer stod det engang i „Nylænde“, at det ikke var i skolen, men i hjemmet det burde begyndes at lære gutterne haandarbeide, en mening, som jeg gjerne vil vende om. Det er ikke i hjemmet begyndelsen gjøres; thi far og mor har endnu formeget at gamle fordomme i behold, desuden vil den enkelte ikke udsætte sig for spot af kammerater, noget som vi alle ved, altid er i følge med ukyndighed og enfoldighed. Om det derimod blev optaget som undervisningsfag i skolen, tror jeg det vilde betragtes med helt andre øine; det som udføres der sammen med kammerater, pleier barnet ikke genere sig for.

Jeg kan ikke slutte dette uden at fortælle „Nylændes“ læsere, at her i Finland findes folkeskoler, som har to undervisningssprog: finsk og svensk, og blandt disse var ogsaa den skolen, jeg her har skrevet om. Tænk, at én person skal — og kan — i én og samme time undervise paa 2 sprog, 4 klasser i forskjellige fag — 5 timer daglig — og dog er jeg sikker paa, at disse elever, hvis det blev konkurrance, vilde ta prisen for kundskaber fremfor hvilkensomhelst folkeskole hjemme, ifald de ikke er meget forbedrede paa de sidste 5 aar da. Naar jeg undertiden har havt anledning til at vikariere i folke-

skoler her i Finland, har jeg altid ønsket: Gid vi havde lige gode folkeskoler hjemme! — Men nu kom jeg aldeles bort fra det jeg egentlig tænkte at skrive om. Man skulde tro, at en lærerinde, der har saameget arbeide som ovenfor nævnt, er godt aflønnet, men det var ikke tilfældet ved denne skolen idetmindste. Den finske stat og kommune „spleiser“ sammen til hende 800 mark, frit hus og ved. Denne turde dog være en af de daarligst aflønnede skoleposter i Finland. De fleste lærerinder paa landsbygden er aflønnet med, foruden frit hus og ved, 9—1200 mark (1 mark er ca. 70 øre). Grunden til at aflønningen er saa forskjellig i de forskjellige kommuner har jeg hørt sige er den, at da statsbidraget for nogle aar siden forhøiedes for lærerpersonalet, syntes nogle kommuner, at deres lærerinder fik formange penge at disponere over, og saa besluttede de at spare lærerinden for den fristelse, at anvende penge udenfor det absolut nødvendige. Bønderne, hvoraf skolekommissionerne paa landet ofte udelukkende bestaar, regnede over hvormeget en lærerinde behøvede at spise om aaret, hvormange kjoler, støvler osv. hun kunde slide ud paa et aar; endelig fik de da ud, at hun, om hun bare var sparsommelig, kunde klare sig paa landet med samme løn hun før havde. Derfor inddrog de kommunebidraget, eftersom statsbidraget forhøiedes. Det er dog at haabe, at det fremadstræbende finske folk, som i kvindefrigjørelsen staar langt forud for Norge, snart vil indse den store uret de gjør i, at betale efter kjøn, istedetfor arbeide.

Det er forøvrigt endnu tunge tider i Finland; folket ængstes for sine rettigheder og hungersnøden trykker store strækninger af landet; men endda har kanske kampen for kundskab og oplysning aldrig været stærkere i Finland end nu. Jeg er sikker paa, at enhver, som hjemme i vort lykkeligere fædreland har kunnet faa rede paa og følge med i de finske forholde, maa nære den varmeste sympati for det finske folk.

Finland den 10de juni 1892. *M. H.*

Brev til Herman.

Dit brev overraskede mig, det tilstaar jeg. Det er jo ikke skik og brug, at to, som har brudt sin forlovelse, skriver til hinanden. Men jeg er dig virkelig taknemmelig, fordi du ikke tog hensyn til skik og brug i dette stykke. Din nøkterne analyse af vort forhold gav mig hjælp til at finde svar paa mange spørgsmaal.

Ingen ved bedre end du, hvilken lettelse det var mig, at vor forlovelse blev hævet; men alligevel — vil jeg tilstaa for dig — fulgte der ogsaa hos mig en vis slaphed og tomhed bagefter. Al min arbeidslyst svandt bort i grublerier over, hvorledes dette vort ulykkelige forhold nogengang kunde være kommet istand, og over, hvad der egentlig var grunden til, at det blev saa øde og ufrugtbart for os begge.

Saa kom dit brev som en kold, elektrisk lysstraale og kasted klarhed over det hele. Og det blev for mig ikke som for dig „en simpel, lavtliggende klarhed, udvortes og tom“, men den virked i mit sind som en varm og gylden frugtbar glans, som gav mig livsmodet tilbage.

Din klarhed driver dig til at føle „mathed, flauhed og lede ved altsammen“, skriver du, — ja, den driver dig til at „tro paa en uafvendelig skjæbnegudinde, som styrer de menneskelige følelser efter sit eget lune, uden barmhjertighed og uden mening“. Dette var trist.

Den klarhed, *jeg* har opnaaet, driver mig til tvertimod at se en god mening i baade, at vi indgik, og at vi brød vort forhold. Jeg tror, der var *opdragelse* i det. De feilgreb, vi har gjort, blir os kanske alligevel til nytte, ser du.

Men den store grundfeil vi begik, det var den, at du bad mig bli din uden at spørge, om jeg virkelig elskede dig, og at jeg indvilgede, uden at elske dig. For jeg elskede dig nemlig ikke, nei ikke et gran! — Men jeg likte dig ganske godt og følte mig smigret af din opmærksomhed. Forresten skal jeg ikke være uretfærdig mod mig selv: Jeg havde ogsaa et ønske om at kunne hli noget *helt* for nogen, og jeg tænkte, at jeg, naar jeg blev „forlovet“, skulde faa noget at leve for, som rigtig kunde fylde livet. Men det varede nok ikke længe, før jeg forstod, at der manglede det vigtigste, for at vi to sammen kunde udfylde eller fyldes af noget i verden.

Fordi der manglede os den rette følelse, var det os ogsaa saa uhyre vanskeligt at finde fælles interesser. Og uden fælles interesser, uden fælles livsmaal, uden noget fælles at arbeide for, tror jeg virkelig, at selv den

mest glødende kjærlighed er dødsdømt. Endsige da en kjærlighed (?) som vor!

Men havde du været ivrig efter at udføre et eller andet arbeide i verden — enten det nu havde været at dyrke op en myr eller at skrive en bog, enten det havde været at bli landets flinkeste skomager eller at faa istand den bedste barneskole —, og havde du prøvet at *vinde min interesse* for dette arbeide, da havde du maaske vundet, ikke alene min interesse for dit arbeide, men der havde været *en mulighed* for, at du havde vundet ogsaa min interesse for dig selv — ja min kjærlighed!

Men, enten eiede du ingen arbeidstrang i dig selv, eller du fandt det ikke umagen værdt at tale til mig derom. Derfor blev vort forhold saa snart udtørret.

Jeg har tænkt over alt dette, siden dit brev kom, og jeg har sammenlignet os med andre; især har jeg studeret visse folk af vort bekjendtskab, som har været gifte i mange aar og endda ikke har faaet sit forhold udtørret. Og saa har jeg lagt mærke til, ser du, at der hos disse har været en eller anden stærk interesse, som har bundet dem sammen, et eller andet stort arbeide, som de vier sit liv til. Og dette har været dem en springende kilde, der har holdt hjertet friskt og følelserne unge.

Jeg har lagt mærke til, at de mennesker, som eier et stort livsarbeide, slipper at tygge drøv paa sine følelser, som du siger vi har gjort. De har bestandig ny næring; de er i besiddelse af noget — jeg ved ikke hvad, noget sig selv altid fornyende — jeg kunde have lyst at kalde det — en anelse om evighed.

Derfor, min ven, naar du atter føler dig tiltrukken af en kvinde, saa tænk efter, om det er *livets* salte havstrøm, der gaar fra og til mellem eders hjerter.

Og spørg hende saa først og fremst, om hun elsker dig. Faar du saa et solskins-ja til svar, saa — ja, saa ønsker jeg eder af hjertet „en lang og kraftig dag“.

— — — Kanske jeg burde bede dig om tilgivelse for noget? — Nei! jeg tror, du til syvende og sidst har havt godt af denne episode, ligesom jeg har havt godt af den. Derfor vil vi bli ved at være venner og tænke paa hinanden uden uvilje.

Ottilie.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de juli 1892. | No 14.

Børn og kvinder

Sammenstillingen kjender vi. I regelen er dog redaktionen en anden: Kvinder og børn pleier det hede. Det er umyndighedens begreb, modsætningen til ansvarshavende voxne mennesker, det benyttes oftest af skabningens herrer i foragtende modsætning til dem selv. Naar de politiske partier f. ex. samles til møder, gaar i demonstrationstog e. l., saa har der i regelen ifølge det ene partis opgaver været en altfor stor mængde af denne jammerlige ingrediens under det andets mærke.

Undertiden, om end sjeldnere, bruges denne ordforbindelse som et udtryk for det svage og ubeskyttede i modsætning til de stærke og saaledes som en appel til ridderligheden, eller under maske af en appel til ridderligheden hos denne, den stærke del af menneskeheden.

Men vi lever i oprørske tider. Ord, som fredelig har gaaet i spand sammen, vil ikke længer slaa følge eller gaa i trit, og adskillige af de svage forstaar at rette sig op og bede om ret og retfærdighed istedetfor om beskyttelse, eller de fraber sig undertiden beskyttelsen, fordi de tror den skjuler det modsatte af ridderlighed under sin kappe. I udlandets store byer har vi saaledes seet tusener af kvinder, der tjener sit brød med fabrikarbeide og deres talsmænd kjæmpe mod beskyttelseslovene — ikke mod den almindelige arbeiderbeskyttelse, men mod de fleste af de særbestemmelser, der skal gjælde, naar kvinder benyttes i arbeidet, og som, midt op i konkurrancen, indskrænker deres ret til frit selverhverv.

Ogsaa hos os har vi netop faaet en lov om tilsyn med arbeide i fabriker, men vi norske kvinder har skam at sige ikke aabnet vor mund i den anledning.

Den hele lov er blevet rost for at være betimelig og heldig affattet, og det skal villig erkjendes, at man har været forsigtig med ikke at gribe stærkt ind i kvinders individuelle rettigheder. Det er blot tre paragrafer, som specielt omtaler kvinders arbeide; imidlertid er det tvilsomt, om der ikke alligevel er to for meget.

§ 23 lyder: Børn og kvinder maa ikke benyttes til rensning, smøring eller eftersyn af axelledninger eller maskiner under gangen eller til paalægning af remme, tauge eller deslige paa omdreiende skiver, medens disse er i bevægelse, uden hvor det er aldeles ufarligt.

Her er det formodentlig ikke kvinderne selv, som ikke er arbeidet voxent, men deres dragt, som er til hinder og kan afstedkomme ulykke. En paragraf, der indskjærpede, at de, der benyttedes til rensning osv. maatte være iført en hensigtssvarende dragt, havde derfor været heldigere.

§ 22 lyder: Ved bergværker og deslige maa børn og kvinder ikke benyttes til arbeide under dagen.

Denne paragraf har vistnok en meget ringe aktuel betydning for kvinderne i vort land. Men en saadan indgriben og indskrænkning af sanitære og sædelige hensyn peger ikke destomindre, hvad principet angaar, nedover skraaplanet. Næste skridt kan være en lov, der af lignende hensyn vil forbyde kvinder natarbeide og paabyde en speciel maximalarbeidsdag for kvinder. Det er en saadan retning i vor lovgivning vi vil bede kvinderne modsætte sig, eller rettere, vi vil bede dem være paa vagt, samle sig og udtale sig, saa de ikke en vakker dag staar der berøvet sit selverhverv og kneblet i kampen for tilværelsen.

§ 21 lyder: Det maa ikke tillades kvinder at arbeide i de første 6 uger efter deres nedkomst. Dette tidsrum kan dog i enkelte tilfælde indskrænkes til 4 uger, naar vedkommende kvinde kan fremlægge vidnesbyrd fra en læge, om at hun uden skade kan udføre det for hende bestemte arbeide.

Mod denne paragraf vil der neppe reise sig nogen indvending. Naturen anviser mødrene en saadan særstilling, at det i dette tilfælde blir humant at gribe ind, og her hvor det angaar de smaa børn har samfundet ret og pligt at stille sig beskyttende. Vi vil i det hele ikke benegte, at der er tilfælde, hvor sammenstillingen børn og kvinder er paa sin rette plads og har en god mening. Vi mener, der er et eget forbund mellem kvinderne og fremtidens slægt, og vi tror, at ikke førend man giver kvinderne i vort land retfærdighed helt ud, kan børnene i vort land blive ordentlig beskyttet.

Er den moderne industrielle udvikling til gavn for kvinderne?

Den frisindede svenske studenterforening *Verdandi* har nylig udgivet et skrift: *Industrien och kvinnofrågan*, af S. A. André. Under titel: *kvindesagen som socialt spørgsmaal*, anmeldes og delvis imødegaaes dette skrift i „Kvinden og Samfundet". Vi hidsætter denne særdeles orienterende og interessante artikel her omtrent i sin helhed:

Det er forfatterens mening at vise, hvor overordentlig industriens udvikling har virket til at stille mand og kvinde lige. Imod Fourier, Mill og Condorcet, kvindesagens mest fremtrædende forkjæmpere i literaturen, sætter han Arkwright, opfinderen af spindemaskinen, Cartwright, som har skaffet os maskinvæven, og Howe, hvem vi skylder symaskinen; hvad Sverige angaar mener han, at den mand, som kvinderne mest af alle bør hylde, er Gustaf de Laval, der ved sine opfindelser har bevirket, at behandlingen af melken er bleven en industri istedetfor et husarbejde.

Forfatteren gaar tilbage til slutningen af det 16de aarhundrede og viser ved citater bl. a. af Pehr Brahes „Hushållsbok för ungt adelsfolk", at det i hine tider tilkom kvinderne at spinde og væve baade uldent og linned til at klæde deres familie i, at sørge for kreaturerne, at lave malt, brygge, bage og sælde, melke, lave ost og smør, saa hamp og lin samt føre regnskab, holde mandtalslisterne i orden m. m. At det ikke var tomme ord, vises ved forskjellige eksempler, ligesom at de borgerlige kvinder paa ingen maade var mindre, men snarere mere bebyrdede end de adelige. Senere synes kunsten at stige og dermed ogsaa arbejdet. Omtrent ved aar 1762 omtaler husholdningsbøgerne saaledes omstændelig en mængde forskjellige maader at destillere edikke paa, ligesom ikke mindre end 40 forskjellige slags brændevin foruden lysestøbning, sæbekogning, gelélavning, farvning og mange andre ting, der næsten alle forudsætter en række forberedende arbejder saasom indsamling af planter og meget andet. De redskaber, man brugte, var i højeste grad ufuldkomne; man havde f. ex. ingen fyrstikker og var derfor nødt til enten at „gjemme ild" fra aften til morgen eller at „laane ild" hos naboer og venner eller ogsaa møisommelig arbeide med staal og flint for at fremkalde nogle faa gnister. Madlavningen

maatte foregaa ved det aabne ildsted, kogekarrene var tunge og klodsede; man havde ingen komfur med vandbeholder og stegeovn, ingen kjødmaskiner, ingen pølsesprøiter, ingen bifhamre, ingen pressegjær, ingen strygeovne, symaskiner, sneller, ingen vandledninger osv. Endelig maatte en stor del af arbeidet udføres ved lyset fra skorstenen eller fra mer eller mindre elendige talglys og praaser.

Rimeligvis for at spare paa tiden brugte man i høi grad masseproduktion, men skaffede sig derved kun en uendelighed af nyt besvær. Ti de ophobede herligheder kunde ikke passe sig selv, men maatte beskyttes mod ødelæggelse ved anvendelse af stadig opmærksomhed og omhu. Exempelvis anfører forfatteren, at den tids svenske madam Mangor, Kajsa Warg, tilraader husmoderen, naar hun vil opbevare røget lax „att han ibland hänges up wid hufvud och åter wid stjerten, ibland ligger neder än på kiøtt-sidan och åter på skinnsidan; ty om han på ett sätt ligger för länge, så stannar det feta åt en ända“.

Ved lejlighed gjør forfatteren ogsaa opmærksom paa, at disse haarde kaar i lige maade deltes af kvinderne i byen og paa landet. Pladsen i husene var intet sted knappere, end at man jo kunde foretage alle de arbeider, der var nødvendige for at opfylde fordringen: „at et vel forsynet hus ikke skulde kunne lade sig udspise fra oktober til oktober“.

Forfatteren gaar dernæst over til at skildre tilstanden i første halvdel af vort eget aarhundrede, da kvinden i borgerlige hjem vel endnu var bebyrdet med en stor del husarbeide, men da dog andre store partier af dette arbeide allerede var overtaget af industrien, og denne stadig gjorde ny indgreb i hvad der var tilbage. At spinde, væve, brygge bage, slagte, vadske, brugtes vel endnu; men de mere indviklede arbeider som maltning, eddikebrygning, sæbekogning, brændevinsbrænding var i alt fald i byerne fuldstændig afskaffede. Endnu førte kvinderne dog et slaveliv, siger forfatteren og citerer som bevis sin moders skildring af tilstanden: „Eftersom jeg blev sendt ud som lærerinde ved 21 aars alderen, kan jeg ikke regne, at jeg har siddet ved spinderokken mere end 7 - 8 vintre, og at væve naaede jeg vel knap at faa lært, da jeg kun tilbragte 3 - 4 somre i væverstolen. En af mine søstre derimod, der tjente sit brød ved sine hænders gjerning, sad i 25—30 vintre uafbrudt ved rokken og om sommeren ligesaa længe ved væven. Hun begyndte gjerne klokken 5—6 om morgenen og maatte hænge i hele dagen igjennem.“ — Naar man imidlertid sammenholder de forandringer, der den gang allerede var trængt igjennem, med den senere udvikling, ser man, at det der var foregaaet, simpelthen var begyndelsen til kvindens fuldstændige befrielse fra træ̈llearbeidet i hjemmet. Foruden at de allerfleste af de nævnte arbeider slet ikke mere gjøres i hjemmet, udføres nu alt efter

en langt mere begrænset maalestok end tidligere. En mængde smaaartikler faaes i forarbeidet tilstand, kaffen er brændt og malet, sukkeret hugget, seneppen malet og blandet, salt, ingefær, kanel og peber knust og sigtet; forsaavidt man tilbereder sligt i hjemmet, har man fortræffelige redskaber til hjælp. Foruden den *tid*, husmoderen har vundet, kan hun nu spare sig en stor del af det *tankearbeide*, som hun tidligere maatte anvende paa alle disse smaating.

Hvem er saa det, som har været kvindens befrier, hvem er det, som har overtaget broderparten af det daglige slid, der før var hendes, hvem, om ikke industrien? Paa fabrikkerne gjenfinder vi alle de arbeider, som er forsvundne fra hjemmene. Der foregaar nu maltning, brygning, brændevinsbrænding; der bliver lavet smør, ost, edikke, sæbe, lys; der farves, kartes, spindes, væves, slagtes o. s. v. Alt dette er saa almindelig bekjendt, at det ikke længer vækker nogen opmærksomhed eller interesse, kanske mindst hos kvinderne, uagtet det netop for dem har saa uhyre megen betydning. Ti — siger forfatteren — denne industrielle udvikling letter dem ikke blot arbeidet ganske overordentlig, men høiner ogsaa deres kulturtrin og er i virkeligheden vilkaaret for, at de kan naa ligestilling med manden.

Forfatteren giver dernæst en skildring af pigeskolernes elendige tilstand i slutningen af forrige og begyndelsen af dette aarhundrede. Som en følge af den voxne kvindes arbeide kom ogsaa undervisningen til hovedsagelig at sigte paa indøvelse i huslige færdigheder. Forholdet mellem den gang og nu anskueliggjøres ved en liden statistik, der viser, at medens man i 1830 i de høiere pigeskoler gjennemsnitlig brugte 20 timer ugentlig til haandarbejde, var dette tal 10 aar efter bragt ned til 15 og i 1887 til 3, altsaa mindre ugentlig end tidligere daglig. Den tid, der er sparet paa haandarbeidet, er vundet for den boglige undervisning, og kun herved er det da blevet muligt for kvinderne at naa op paa høide med mændene med hensyn til kundskaber.

Men ogsaa muligheden for at gjøre kundskaberne frugtbringende senere i livet, skylder kvinden industrien. Selv om hun er gift eller paa anden maade har faaet hus at bestyre, kan hun dog altid ofre en del af sin tid til at forfriske sig, udvide sine kundskaber, tænke, tale og læse, særlig om hvad der berører hendes stilling som kvinde. Takket være den indvundne frihed kan kvinderne slutte sig sammen, handle i forening, deltage i samfundslivet samt med forøget kundskab og kløgt, derfor ogsaa med forøget kraft og bedre virkning, kjæmpe for sine rettigheder, det vil sige for deres ligestilling med manden.

Den ugifte kvinde nyder samme fordele, men kan desuden nu, da hun har samme grundlag af skoleundervisning som manden, optræde som hans konkurrent paa stadig flere omraader. Ingen kan vel nu længer for alvor tvile om, at hun vil kunne skaffe sig en stilling ved

siden af ham; thi foruden at hun stadig mere kommer paa høide med ham med hensyn til kundskaber, er der to andre omstændigheder, som støtter hende i kampen. Hun stiller mindre fordringer til livet — endnu — end han, og hun drives med nødvendighed til at gjøre den mængde arbeidskraft, som industrien har frigjort, frugtbringende i et nyttigt arbeide.

Da hele denne omvæltning paa saa mange maader kommer kvindernes udvikling til gode, maa den ogsaa i længden være fremmende for forholdet mellem mand og kvinde. Selv om man indrømmer den store betydning, som karakter og temperament har for dette forhold, bliver det dog i det store og hele et spørgsmaal om menneskeværdighed, et kulturspørgsmaal, som ikke kan løses tilfredsstillende og varigt paa noget andet grundlag end lighedens.

Man kunde maaske tro, at denne lighed skulde kunne vindes ad ren teoretisk vei, blot gjennem undervisning, saa at man kunde slippe for at se mand og kvinde som konkurrenter paa arbeidsmarkedet. Dette mener dog ikke forfatteren. Det praktiske liv opdrager paa en anden maade end teorien. Kun naar man er nødt til at kjæmpe, lærer man at forstaa kampens vanskelighed, lærer at begribe samarbeidets nytte og at forstaa samfundets krav til den enkelte og nødvendigheden af at ofre de smaa interesser for de store. Det er ved at dele mandens arbeide paa kontoret, i butikken, paa fabrikken, at kvinden skal faa lært alt dette; og denne lærdom vil gjøre hende til et meget bedre samfundsmedlem og til en betydelig bedre hustru. Thi naar hun da en gang gifter sig, medfører hun til hjemmet en rigdom af ideer og erfaringer, der virkelig stiller hende lige med manden i tanke og stræben og gjør hende til hans medhjælper og selskaberinde i langt høiere grad, end det ellers vil være muligt. At hun ogsaa gjennem den forøgede livserfaring bliver bedre i stand til at forberede sine børn paa den møie og de farer, som hun ved vil møde dem ved deres indtrædelse i verden, det vil vel neppe nogen kunne nægte.

I slutningskapitlet viser forfatteren, at den industrielle udvikling, der saaledes har udjevnet forskjellen i livsvilkaar mellem mænd og kvinder i overklassen, har virket i samme retning, men kun endnu stærkere i underklassen. Der er jo nemlig nødvendigheden for, at kvinderne maa arbeide større, og desuden har indførelsen af maskiner skabt en mængde beskjæftigelser af lettere art, som derfor lige saa godt — eller bedre — kan gjøres af kvinder som af mænd. Exempelvis anfører han, at medens de mandlige arbeideres tal ved væverierne i Sverige i aarene mellem 1865 og 85 er steget med 8 pct., er kvindernes voxet med 80 pct.; tal, der tydelig nok viser, at dersom industrien har befriet kvinderne for arbeidet i hjemmene, saa har kvinderne skyndt sig at følge arbeidet ud af hjemmet.

* * *

Forfatterens skildring er i mange henseender træffende. Men den forekommer os dog meget ensidig. For det første er den gamle tid skildret med altfor mørke farver. Mange af os husker endnu med glæde den tid, da rokken om vinteraftenerne snurrede muntert i spindestuen, da piger og koner om efteraaret samledes til humleplukning, æbleskrælning eller lign., da al denne virksomhed gav fruen i huset en leilighed til at udfolde dygtighed inden døre, som hun nu kun kan finde udenfor hjemmet. For børn var det et paradis. Lad være, at skolen var maadelig, livet var saa meget bedre. Overalt var der noget at lære, at iagttage. I bryggerhuset, hvor den brune saft sivede langsomt gjennem malten, og brødet æltedes i store trug. I meieriet, hvor melken ostnedes lidt efter lidt, og fløden forvandledes til smaa bitte gule fedtkugler. I gaarden, hvor poteterne under vandposten omdannedes til snehvid stivelse. Selv den fedtede talglugt ved lysestøbningen var en sød duft i en barnenæse, fordi den ledsagedes af det spændende syn af de tynde spædelys som efterhaanden udviklede sig til pragtfulde, tykke helligdagskjerter. Alt, hvad man nu gjennem en møisommelig udstuderet anskuelsesundervisning kun høist ufuldkomment kan give børnene, det levede de den gang med i og fik paa den maade hele mennesket udviklet paa en maade, som ikke kan naaes gjennem den boglige dannelse alene. Kunde de huslige sysler forme sig som en tyngende trældom for den unge, hvad skal man da sige om vore dages examensvæsen, som nu ogsaa kvinderne er komne ind under. Og stort bedre end at slide sine bedste aar ved rok og væv er det vist ikke at sidde ved telefonen, ikke at tale om at gaa paa fabriker fra det 10de eller 12te aar til op i den graa alderdom, som det nu er blevet mange kvinders lod.

Om husarbeide eller industri derpaa kommer det ikke saa meget an, som paa, om arbeidet er af betydning for samfundet, om det er noget, der ikke kan undværes og ikke kan gjøres af andre. Kvindens ligestilling med manden beror ikke paa, om hun gjør det samme arbeide som han; tvertimod er det lettere for hende at gjøre sig gjældende som en magt, han maa regne med, naar der findes visse arbeider, hun kan gjøre bedre end han, eller indenfor samme fag visse grene af arbeidet, som ligger bedst for hende. Under den gamle arbejdsdeling føltes savnet af kvinder, hvor de manglede, mere direkte end nu, da industrien gjør det let for enhver at skaffe sig livets vigtigste fornødenheder. I en af vore sagaer fortælles der saaledes, at en vis kong Frode og hans mænd kom i stor forlegenhed. Han havde været saa uforsigtig at fornærme sin datter, og da hun fortørnet forlod hans hof med alle sine møer, kunde de hverken faa de gamle klæder bødede eller nye lavede. Noget lignende kan man endnu iagttage, hvor der findes forholdsvis primitive forhold. De amerikanske farmerhustruer

fører vel et uhyre haardt liv, men det er dog dem, der i kraft af den betydelige nytte, de yder samfundet, har erobret for sig selv og sine søstre den fremragende stilling, som kvinderne indtager i den nye verden. Dette sees tydelig, naar man læser fortællingerne om landets første bebyggelse. Man førte med derover de gamle snevre, engelske love og sædvaner og overholdt dem i begyndelsen med puritansk strenghed. Kvinderne var det saaledes forbudt at klippe deres haar, at færdes alene, at tale i forsamlinger. Man veg end ikke tilbage for at anvende livsstraf mod kvækerinder, som af religiøs overbevisning følte sig drevet til at overtræde visse af disse bestemmelser. Men længe varede det ikke, før man fandt det nødvendigt at udstede undtagelses- og beskyttelseslove for saadanne kvinder, som ved deres arbeide forsynede kolonierne med en eller flere af de uundværlige livsfornødenheder, og hermed var der givet et grundlag for kvindernes senere uafhængige stilling. Ogsaa her hos os indtager kvinderne paa landet af lignende grunde en langt mere betydende stilling end i byen. Paa landet, siger Strindberg, er kvindespørgsmaalet løst. „Bonden och hans hustru“, saaledes motiverer han sin udtalelse, „hafva enahande oppfostran. Kan den ena skrifva, så kan den andra räckna, de hafva delat arbetet (utan att gå så långt i detail som kulturmenniskan) så att de tagit hvar sin del, naturen anvisat, och den ena beherskar icke et ämne, som den andra icke förstår, de äro sålunda i et temligen rätt andligt äktenskap . . . “ Dersom han havde sagt, at paa landet er kvindespørgsmaalet *endnu* ikke reist, da vilde hans skildring have passet paa den tid, da andelsmeierierne og andre af industriens følgesvende endnu ikke havde forstyrret de gode gamle idylliske tilstande.

Det heder sig nu gjerne, hver gang kvinderne tager fat paa noget nyt, at de trænger sig ind paa mandens arbeidsmarked. Men forholdet er jo netop omvendt. Med undtagelse af jagt og krig er der vel neppe en eneste af mandens nuværende bestillinger, som ikke tidligere, selvfølgelig under andre former, har været kvindernes. Dette gjælder ikke blot enkeltmandsarbeide, men ligesaa godt kommunale sager, fattig- og sygepleie, sundhedsvæsen o. lign. At give kvinderne indflydelse paa alt dette kan derfor ligesaa godt kaldes en konservativ foranstaltning som det modsatte. Det er i virkeligheden at rette paa en skjævhed, som er fremkommen ved en ensidig tilspidsning af de fremaddrivende kræfter i samfundet.

Selvfølgelig var det et gode baade for samfundet og for kvinden selv, at der, da manden efterhaanden overtog næsten alt produktivt arbeide, levnedes hende tid og kraft til at skabe et hjem med al dets hygge og dannende indflydelse. Men man var ikke langt fra at gjøre det til et fængsel, som med sin lumre atmosfære virkede dræbende for hendes personlighed. Det var nødvendigt for hende at bryde ud, og

industriens udvikling har gjort dette muligt. Men paa samme tid har den yderligere tilspidset forholdet. Den er et tveegget sværd, der kan bruges ligesaavel imod som for hende. Den tager vigtige dele af hendes arbeide fra hende eller fritager hende derfor, hvad man vil kalde det; men dersom hun ikke kjæmper for at holde sin stilling, reducerer den hende derved opadtil til den betydningsløshed, der uundgaaelig følger med lediggang, nedadtil til det trællearbeide, som i vort samfund tilfalder dem, som formaar at opholde livet med det mindst mulige.

Den første konsekvens er f. ex. draget i den berømte franske filosof Auguste Comtes samfundslære, hvor han tildeler fremtidens kvinder den lod at blive underholdte om ikke af andre, saa af staten, for at de kan faa tid og ro til at udvikle sig som samfundets blomst, idealitetens bærer i verden. At det vilde være en uhyre feiltagelse, om man saaledes vilde unddrage alle kvinder fra livets besværligheder, det er dog øiensynligt. Om man f. ex. vil sammenligne middelalderens dygtige husfruer og lærde kvindelige literaturkjendere med vor tidsalders høitstillede damer, vil man se, at den gamle tids strenge husarbeide, som hr. Andrée skildrer med saa mørke farver, ikke gav kvinderne mindre, men derimod langt mere social betydning end nutidens overfladiske selskabsliv. Endogsaa i forretningslivet kunde disse kvinder gjøre betydelige indskud. Om den berømte Ebba Brahes datter, Maria Sofia de la Gardie hører vi saaledes („Märkvärdiga kvinnor“ af Ellen Fries, se „Dagny“ 1891), at hun eiede og selv styrede en mængde godser i forskjellige egne af landet, at hun drev grubedrift, var deltager i flere kompanier som skibsbygningskompaniet og Guineakompaniet, lod exportere og sælge tømmer i Spanien, anlagde klædefabriker, der leverede klæde til den svenske regjering, byggede oliefabriker, messingværker, geværfabriker og gjorde forsøg paa at indføre den i Sverige den gang endnu ukjendte porcelænsfabrikation. Vi gad set den af nutidens kvinder af den store verden, som blot i tankerne kunde svinge sig op til saa mandige bedrifter.

Den anden side af sagen faar sin belysning fra enhver af de talrige undersøgelser af kvindelige arbeideres kaar, som bliver gjort nu til dags. Af de statistiske oplysninger om kjøbenhavnske syerskers forhold i „Kvinden og Samfundet“ for december 1890 fremgaar det saaledes, at mange af disse kvinder, trods den ihærdigste flid og en aldeles utilbørlig lang arbeidstid, ikke aarlig tjener mere end nogle faa hundrede kroner, omtrent saa meget som en dame af selskabet behøver til en kjole, som hun maaske bærer et par gange. Og selv hvor kvinden er trængt ind paa mandens omraade, er ligheden saa som saa, ikke blot fordi man sædvanlig endnu giver kvinden mindre løn end manden for det selvsamme arbeide, men endnu mere, fordi der som oftest tildeles kvinderne det mest elementære arbeide indenfor faget,

I en afhandling i „Nationaløkonomisk Tidsskrift“ 1887 om de „kjøbenhavnske kvinders erhverv“, hvor kontorchef Rubin viser den overordentlige stigning, som de sidste snes aar har bragt i antallet af erhvervende kvinder, kommer han dog ogsaa til det resultat, at denne stigning særlig findes indenfor det saakaldte ukvalificerede arbeide. „Som helhed“, siger han, „træffer vi *fremskridt* i kvindernes erhvervsadgang, men paa den anden side, for den aldeles overveiende masse af de erhvervende kvinders vedkommende, en sysselsættelse i de mest elementære erhvervsgrupper og indenfor det enkelte erhverv atter ved den mest elementære gjerning“. Hvor det, der tidligere var husarbeide, er gaaet over i industriens hænder, er regelen gjerne den, at denne sidste vel sysselsætter en mængde kvinder, men kun som massearbejdere, medens *ledelsen* af arbeidet, der hjemme i huset var kvindens sag, nu bliver overtaget af manden. Saaledes er jo nu de ledende stillinger ved smørfabrikationen et omraade, som maa erobres tilbage af kvinderne, dersom det nogensinde skal blive deres, medens det for blot en snes aar siden overalt var kvinder, som fik æren og fordelene af denne vigtige gren af vort lands industri.

Vi mener nu at have vist, at kvindens ligestilling med manden ikke som vor forfatter synes at mene, fremgaar som en nødvendig følge af, at de besiddende kvinder bliver fritagne for arbeide, og de arbeidende kvinder faar del i samme fag som mændene. Dersom det var saa, kunde vi give dem ret, der finder det overflødigt, at kvinderne vil kjæmpe for deres rettigheder, idet disse jo i tilstrækkeligt maal vil blive dem givne alene i kraft af den historiske udvikling. Vi tror ikke, at sagen er saa enkel. Selv en blomst fordrer til sin væxt en mangfoldighed af virkende aarsager. Og det menneskelige samfunds hundredfoldig mere sammensatte bygning gjør, at en faktor, som i og for sig er gunstig for fremskridtet, let kan komme til at give udviklingen en helt anden kurs, dersom den ikke bliver benyttet paa rette maade. For at det ikke skal gaa saaledes med den omvæltning i kvindernes sociale livsvilkaar, som hr. Andrée har skildret saa anskueligt, mener vi, at kvinderne maa tage sig sammen, og at samfundet paa sin side maa støtte dem kraftigt i deres kamp for at finde de rette arbeidsfelter. Det er slet ikke givet, at disse vil vise sig at være de samme som mandens. Det vilde i alt fald stride mod den lov, som siger, at jo høiere udviklingen er, jo mangfoldigere er ogsaa udformningen. Selv indenfor et og det samme fag vil der sikkert altid være plads for forskjellige eiendommeligheder. Men kun frihed og experiment vil kunne lære kvinderne at finde deres rette plads i den ny arbeidsordning, som ikke de selv har valgt, men som med uafviselig magt tvinger sig ind paa dem.

Har jeg end havt noget at indvende mod den maade, hvorpaa forfatteren har stillet industrien og kvindespørsmaalet overfor hinanden, saa er jeg dog ikke blind for, at hans indlæg er en hjælp til orientering for kvinderne i den ny tingenes tilstand, og vil derfor anbefale det lille skrift paa det bedste til dem.

Kirstine Frederiksen.

* * *

Det spørsmaal vi har sat i spidsen: „Er den moderne industrielle udvikling til gavn for kvinderne?“ maa vi, efterat have fulgt den svenske og danske forfatters fremstilling, besvare med et: Ja, hvis der gjøres de mest ihærdige, bevidste bestræbelser for at støtte og organisere kvinderne i deres kamp og arbeide, udfolde og stimulere deres aandelige evner og værne om deres rettigheder — hvis ikke, kan tabet ganske vist blive større end vindingen.

Red.

For skole og hjem.

De franske unge piger.

Madame Adam, den berømte udgiver af *Nouvelle revue* har i *North Americain Review* skrevet flere opsæt om de franske unge piger og den moderne opdragelse, som har vakt interesse viden om.

Ogsaa til Frankriges unge piger, siger hun, er kvindeemancipationens revolutionerende ideer trængt frem. Det er de angelsaxiske unge damer, som har givet exemplet, ved badesteder (!), ved kroketten (!!)osv., og de franske har villig fulgt i sporet, og deres sæder og skikke omformes stadig mere og mere.

Nu kan man f. ex. se unge kvinder ride ifølge med hinanden uden mandlig beskyttelse, man kan se dem spadsere paa gaden uden at have hverken pige eller guvernante eller moder med sig. De gaar i modtagelser og selskaber, hvor de møder unge mænd, og deres mødre er ikke med der heller. Hvor forskjellig fra tidligere. Da blev

den unge pige bestandig vaaget over, de levede i en fuldkommen ætherisk uvidenhed, indtil de en vakker dag blev overgivet til ægtemænd, som — for at bruge et mildt udtryk — hverken var uvidende eller ætheriske.

Den franske unge pige læste ikke andre aviser end modejournaler; hendes lærebøger var samvittighedsfuldt undersøgt og alt det farlige blev uddraget. Hendes drømme var vistnok ideelle indtil det yderste, alt materielt var fjernet, kun platonisk forhold tænkte hun sig, naar man pegte paa ægteskabet, som hendes maal. Vilde hun være en aristokratisk ung dame, maatte hun heller ikke have for god helbred eller for god appetit.

„Og vi opdrog dette barn saa uskyldig og uerfaren, for saa at overgive hende til en fransk ægtemand. Det vil sige til en, som havde nydt livet i enhver retning, som for hver dag der gik blev mere og mere skeptisk og kynisk, som eiede respekt for særdeles lidet, som kun søgte fornøielser og nydelser og søgte dem udenfor hjemmet.

Hvor mange af vore unge piger er ikke blevet bundløst ulykkelige paa den maade og har tyet tilbage til sin moders arme eller til veninder, som de har kunnet udtale sig for om sine brudte illusioner, fordi de har havt samme vanskjæbne som de selv. Hvor mange har ikke søgt trøst for sit saarede hjerte hos en præst, der har raadet dem til at bevare sin sjæl for Gud og ikke bøie sig ind under sin mands vilje. Den mandlige natur blev helt igjennem modbydelig for flere af disse altfor uskyldige hustruer; ægteskabet blev for dem, som en fælde, hvori de var lokket hen. Man indsaa derfor, at det var nødvendigt at forberede vore døtre bedre til hustruer for vore sønner, at give dem bedre undervisning i henseende til livets materialistiske og prosaiske sider og at give dem kundskab om, hvorledes alle væsener er undergivet de samme almindelige love“.

Franskmændene har liden smag for nogen ideel ligestillen af hustruen. Og de nye engelsk-amerikanske sæder vil formodentlig gjøre de franske hustruer mere verdslige, mindre huslige end før og som sine mænd lidenskabelig henfaldne til sport og fornøielser.

Men den engelske „flirtation“ vil ikke faa indpas; det vilde paa fransk grund medføre alt for stor fare for de unge piger.

Det gamle familieliv blir oprevet under de nuværende tilstande.

„Disse unge folk diskuterer og dømmer efter sit eget hode, de danner sit sind mere og mere personligt og subjektivt og modsætter sig utaalsomt de ældres meninger. Og da de tager sine drømme for intellektuel begavelse, ser de ned paa sine forældre som gamle og overtroiske.

Men det, der rives fra familiens blødende hjerte, beriger individet. Og først nu begynder den unge kvinde at voxe sig frem til individ

Hun staar ved indgangen til det frihedens nye liv, som den unge mand er færdig med. Som tiden skrider frem, vil hun blive mere og mere en jevnbyrdig kammerat i ægteskabet. For øieblikket føler hun blot glæden ved at slippe ud af buret. Om en tid vil hun bedre forstaa frihedens ansvar. Hun vil blive bedre væbnet mod sociale farer, og hun vil forstaa at gjøre et intelligentere valg af dem, hun skal staa sammen i livskampen med. Blandt de unge piger, som har løsrevet sig fra sine hjem og fra de altfor trange baand, som bandt dem, træffer vi allerede nu stærke og høitstræbende personligheder. Lad være, at de har mistet den poesi, som skjultes under den gamle tilslørede existence, med sine søde, fromme og stille sværmerier — de har til gjengjæld vundet overordentlig meget. De er loyale og retsindige, og de har udvidet den gamle ærbødige hjemfølelse til at omfatte den større familie — den franske nation."

* * *

Ovenstaaende skildring er forekommer det os, lige interessant ved de oplysninger den giver om fakta og ved dens aabenbarelse af ensidigheden i den franske kvindesagsopfatning. Ikke-franske læsere maa saaledes efter vor mening stødes ved den naive kynisme, som ligger i forfatterens udtalelse, om nødvendigheden af „at forberede vore døtre bedre til hustruer for vore sønner". Datteren skal fremdeles opdrages for „den franske ægtemand", det er bare det, at desillusioneringen skal foregaa før ægteskabet, for at alt skal gaa glattere. At sønnerne skal kunne opdrages saaledes, at de ikke som depraverede mænd gaar ind i ægteskabet, stilles der ikke i udsigt. At man muligens kan finde spirer til sædelig udvikling ogsaa hos franske mænd, hentydes der ikke til. Vi forstaar gjennem saadanne lysblink, hvor langt dybere kilder og hvor langt større moralsk kraft den angelsaxiske races kvindebevægelse har, og med den er lykkeligvis den nordiske mest beslægtet. Og vi tror det er den, som skal erobre verden. Naar ideerne kan sætte saadan frugt blot gjennem fomidling af „badesteder og kroket", hvad maa de da ikke ved dybere kjendskab og granskning? *Red.*

Kvindeemancipationen — Menneskeslægtens fremskridt.

Professor dr. *Alfred Russel Wallace* hævder i en artikel i „The Arena", at kvindeemancipationen paa det nøieste er forbundet med hele den menneskelige slægts fremskridt. Forfatteren siger blandt andet: Naar saadanne sociale forandringer har fundet sted, at ingen

kvinde vil blive tvunget, enten ved sult eller social tvang og indflydelse, at sælge sig enten i eller udenfor ægteskab, og naar alle kvinder er kommet ind under en i sandhed human opdragelses indflydelse, naar deres sans for det ophøiede og skjønne er vakt, og de er kommet med i sin tids og sit lands høieste stræben, saa vil følgen deraf blive en kjøns-udvælgelse, der vil bringe en stadig stigning af menneskeslægtens niveau. Allerede nu finder vi mange kvinder, som ikke gifter sig, fordi de ikke har truffet en mand der svarer til deres ideal.

Naar ingen kvinde vil blive tvunget til ægteskab for forsørgelsens, for et hyggeligt hjems eller en stillings skyld, vil antallet af de kvinder, som aldrig gifter sig, eller som ikke gifter sig, førend de finder en ægtefælle, i hvem de virkelig ser sin lige, sikkerlig øges. I et saadant reformeret samfund vil den lastefulde mand, manden med lave tilbøieligheder og smag, af svag intelligens eller med legemlige skavanker, have vanskeligt for at finde en hustru, og hans daarlige egenskaber vil dø ud med ham selv.

Bekjendtgjørelser.

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster "Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Til udenbyes abonnenter.

Resterende kontingent & porto bedes snarest mulig indsendt til **expeditionen**, Universitetsgaden 7 II., under mærke: avissag.

Redigeret af frk. *Gina Krog.*

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste august 1892. | No. 15.

Udstillingskomiteens svar paa N. K. F.s komites andragende.

30te juni 1892.

Til Norsk Kvindesagsforenings komite for deltagelse i udstillingen i Chicago 1893, Kristiania.

I besiddelse af komiteens ærede skrivelse af 16de ds. maa man meget beklage, at samme først kom udstillingskomiteen ihænde efter et i Bergen afholdt fællesmøde, hvor budgettets endelige fordeling blev drøftet, fastslaaet og vedtaget. Af hensyn til tidligere skeet privat henvendelse til et af Kristiania-komiteens medlemmer, fandt man dog — uagtet ingen officiel ansøgning forelaa — at burde bringe spørgsmaalet paa bane om mulig pekuniær assistanse til Kvindesagsforeningen.

Man kom imidlertid til det resultat, at udenfor de indrømmelser, der i henhold til den offentlige indbydelse, hvoraf vedlagt følger et exemplar, kommer alle udstillere tildel, vilde man neppe være berettiget til ved pekuniært bidrag at begunstige enkelte udstillere, hvorfor man ikke har kunnet imødekomme anmodninger af den art.

Ærbødigst

H. R. Astrup.

formand.

En glædelig begivenhed

er det, at syerskerne i vor by har organiseret sig Som før meddelt er der dannet en kvindelig fagforening i herreskrædderfaget. Denne forening har i juli maaned sammenkaldt et massemøde af samtlige syersker her i byen. Hr. fattigforstander Johnson holdt først et foredrag om betydningen og nytten af, at ogsaa de kvindelige arbeidere organiserte sig, hvis de skulde gjøre sig noget haab om at forbedre sine kaar. Derfor blev en lovkomite nedsat. Det er meningen. at samtlige syersker skal slutte sig sammen i et forbund med underafdelinger eller grupper for kjolesyersker, kaabesyersker, linsømsyersker og herreskræddersker.

Det var, som vi tidligere i vort blad har hævdet, netop syerskerne, som maatte staa for tur til at organisere sig, ti de udnyttes ganske vist værre end de fleste andre kvinder i vort samfund. I større samfund har det oftest været de heldig stillede kvinder, som har traadt hjælpende til, naar saadant skulde iværksættes, men her hjemme lider vi desværre af en sørgelig mangel paa kvinder, der har tid, evne og lyst til at ofre noget, naar det ikke gaar ind under de almindelige veldædighedsformaal eller krigsrustninger.

Vi faar da være glad, at der blandt mænd findes dem, der vil hjælpe kvinder frem til sin ret, hjælpe dem, saa de som individer skal faa slippe at appelere til publikums goddædighed.

Vi ønsker den nye forening af ganske hjerte lykke og fremgang i dens arbeide.

I anledning den 4de internationale fredskongres

har vi foruden programmer og reglementer — der rimeligvis vil blive offentliggjort i vore dagsaviser — faaet sendt nedenstaaende cirkulære til offentliggjørelse:

Til kvindeforeningerne!

Paa den anden internationnle fredskongres, holdt i 1890, vedtoges følgende udtalelse:

Kongressen, der erkjender kvindens uhyre moralske og sociale

indflydelse, opfordrer herved enhver kvinde, hver hustru, moder, søster, borgerinde til at støtte alt, som har til formaal at sikre freden; ti hvis hun ikke gjør det, er hun med i ansvaret for krigens og militarismens fortsættelse, hvorved der skabes en tilstand, som ikke alene udarmer, men ogsaa fordærver nationerne. For at denne indflydelse kan koncentreres og anvendes paa en praktisk maade, anmoder kongressen kvinderne om at slutte sig til foreninger, der har opretholdelse af den internationale fred til formaal".

Den samme kongres, der udtalte sin taknemmelighed mod alle aviser, der har talt fredens og retfærdighedens sag under vanskelige forhold, rettede en speciel tak til de amerikanske damer i „Women's National-Press-Association", og med den varmeste sympati modtoges de delegerede fra de forskjellige kvindeforeninger paa den 3die kongres, som blev holdt i Rom i november 1891.

Vi stiller herved en appel til eder, om at I vil bidrage til at spare menneskeslegten for krigens rædsler og for den ødelæggelse, som de frygtelige hære koster nationerne, baade økonomisk og moralsk.

Det internationale fredsbyraa i Bern vil altid sende eder de oplysninger angaaende fredsarbeidet, som I maatte ønske, og vil være eder forbunden ved at modtage oplysninger fra eders side.

Komiteen for det internationale fredsbyraa:

Frédéric Bajer, à Copenhague. *Hodgson Pratt*, à Londres.
Angelo Mazzoleni, à Milan. *Alfred H. Love*, à Philadelphie.
Elie Ducommun, à Berne.

Adresse: *Bureau International de la Paix*, Schanzenbühl 12, à Berne (Suisse).

Fra England.

I. Den store plet paa Gladstones skjold).*

Gladstone har i sit lange liv hjulpet mangen en kjæmpende sag og mangen en undertrykt klasse. Faa mænd har vist sig mere don-

*) Ovenstaaende er sidste afsnit af en livsskildring, som gaar gjennem to hefter af »Review of Reviews.« Forfatteren, tidsskriftets redaktør, *W. T. Stead*, udtaler sig, naar undtages i denne del, med den største beundring og sympati, baade om statsmanden og mennesket Gladstone.

quixotisk-ædelmodig, naar det gjaldt hjælp og sympati. Bulgarere, russere, jøder, grækere, italienere har ikke forgjæves tyet til ham, naar de led nød og overlast, og hans landsmænd har ikke fundet ham døv naar de krævede ret og retfærdighed. For mænd har han gjort mere end nogen anden. *Men for kvinder har han intet gjort.*

Dette er den store stygge plet paa hans skjold. Og i over 50 aar har vi seet den der. Han har fyldt lovbogen med love om de forskjelligste emner, men skjønt han fra tid til anden har gaaet med paa enkelte af hans kolleger fremsatte forslag, der i sin tendens har havt kvindernes vel for øie, saa har han saavidt jeg kan huske aldrig i hele sin lange og glimrende politiske løbebane nogensinde holdt en tale, der har røbet saameget som et glimt af følelse for den uret, kvinderne lider under. Og dette er mindre undskyldeligt for Gladstone end for de fleste mænd. Ti han skylder kvinder mere end de fleste mænd. Han har havt en god moder, en hengiven hustru, intelligente og varmhjertede døtre. Heller ikke er Gladstones kvindebekjendtskab indskrænket til hans egen slegt. Der er vanskelig nogen mand inden det britiske parlament, som har større grund end Gladstone til at erkjende, hvilken trøst, hvilken opholdende kraft og hvilken begeistring kvindeligt venskab kan give en mand. Han har havt anledning til at stifte nøie bekjendtskab baade med nogle af de bedste og nogle af de ulykkeligste kvinder i sit fædreland. Lige fra dronningen paa Englands trone til Magdalena i Londons gader, for hvis omvendelse han har arbeidet, saa har de paa en eller anden maade tyet til ham, og alligevel har neppe nogen statsmand gjennem et langt liv vist sig saa uafladelig, saa absolut blind for den skrækkelige uret, kvinderne lider under. *Blind* er ordet, det eneste ord for det. Han kan simpelthen ikke se og vil vist selv blive forbauset over, at nogen kan komme med saadanne beskyldninger mod ham.

Dette faktum staar imidlertid fast, og forklaringen til bornertheden er kun en. Gladstone er en parlamentariker, som lever inden vælgersfæren. Kvinden lever ikke der. Derfor kommer kvinderne heller ikke inden den sfære, hvor retfærdigheden efter hans opfatning naar hen, ikke mere end de hemmelighedsfulde væsener inden „den astrale sfære“ kommen der. Saa helt glemmer han kvindernes ret, at han ikke engang ser, hvilket mægtigt argument dette er for kvindestemmeretsforkjæmperne. Selv naar hans stærkeste moralske instinkter er vakt, blir de med engang sløvet, saasnart det gjælder kvinder.

Dette kan høres haardt sagt, men det er ulykkeligvis sandt. Gladstone beklager samfundets øgende demoralisation og tilskriver det de seneste skilsmisselove, som han gjorde alt hvad han kunde for at hindre. Men Gladstone selv var som kronens minister ansvarlig for

love, som med hensyn til den skade de indebar for mænds og kvinders fundamentale moral, stiller alle skilsmisselove langt i skygge. Det er ligesaa absurd at gjøre Gladstone personlig ansvarlig for autorisationen af prostitutionen, som at rose ham, fordi Mr. Forster tillod kvinder at tage sæde i skolekommissioner. Lovene gik dengang igjennem, uden at han vidste hvad de bar i sit skjød. Hans ansvar begyndte senere, da hine afskyelige forordningers virkelige natur først gik op for landets kvinder og vakte dem til protest. Lovene gik igjennem i 1869. De blev ikke tilbagekaldt før i 1885. I disse 16 lange og tunge aar var Gladstone stum.

Det var forgjæves kolleger og venner bønfaldt ham om at tale, at gjøre noget for at rense sig fra den plet, som disse afskyelige forholdsregler satte paa hans navn. Han hørte paa raadene, men han gjorde intet tegn til at følge dem. Han overlod til mrs. Butler og mr. Stansfeld og andre utrættelige arbeidere at bære dagens byrde og hede, uden at give dem et eneste opmuntrende ord. Jeg tilstaar, at naar jeg ser tilbage paa Gladstones fortid, saa er det dette, som mindst kan forklares, undskyldes eller udsones. For hans opførsel ligeoverfor den afskyeligste forurettelse, som i dronningens navn og med lovens autoritet blev udøvet mod de ulykkeligste og hjælpeløseste af Englands kvinder, er det umuligt at opfinde en bortforklaring eller en undskyldning. Hvis kvinder havde havt ret til at stemme, vilde han have været ligesaa klarsynt ligeovertor deres nød, som om de havde været mænd. Men de havde ikke stemmeret, og han vilde ikke høre paa dem.

Det er en mærkelig kommentar til hans sidste og mest karrakteristiske bidrag til diskussionen om kvinders stemmeret, at forfatteren i 16 aar har forhærdet sit hjerte mod kvinders bøn om retfærdighed og for befrielse fra forurettelse, som burde have kaldt ham frem til energisk, lidenskabelig protest. Gladstone burde netop være den mand, der som ved instinkt havde forstaaet afskyeligheden ved det system, som hans administration paalagde. Han kjendte, som faa af hans kolleger før eller senere, denne klasse af lidende medmennesker, han har ydet flere af dem hjælp, ti deres last og deres sørgelige profession har ikke som individer berøvet dem hans medfølelse. Hvad end doktorerne siger, saa er der blandt den forurettede klasse selv, i England og det øvrige Europa, blot én mening om reguleringssystemets afskyelighed. Her er de i absolut overensstemmelse med mrs. Butler og alle de ædle kvinder, som gik løs paa spørgsmaalet fra den anden side og fyldtes med større og større skræk og modbydelighed, jo mere det afslørede sig for dem. Alligevel forblev Gladstone, som stod den hele bevægelse paa nært hold, passiv. I de vageste og mest platoniske udtryk gav han sin sympati tilkjende for de protester, som fremkom

mod reguleringssystemet. Den uret, man begik mod det hele kvindekjøn, mishandlingen af menneskelige individer, den brutale negtelse af deres medborgeres ret, synes han ikke engang at have skimtet dunkelt som i et speil. Hvori ligger forklaringen til denne store gaade? Ganske vist blot deri, at for Gladstone er personlige rettigheder saa uadskillelig knyttet til politiske privilegier, at han ikke kan se lovenes uret, naar de rammer det kjøn, som ikke er repræsenteret gjennem en eneste stemme ved de politiske valg.

Underligt blir det derfor ogsaa at læse Gladstones modstand mod kvindens direkte repræsentation i parlamentet, naar vi gjenkalder os hans bestemte afslag gjennem alle disse aar paa at høre paa deres indirekte repræsentationer. Strax i begyndelsen af den lange kamp for at faa prostitutionen afskaffet, henvendte mrs. Butler sig til Gladstone gjennem en af hans kolleger og udbad sig en samtale for personlig at kunne faa udtrykke for førsteministeren den følelse, hvormed alle kvinder betragtede den legaliserede prostitution. Gladstone kjendte mrs. Butler, han vidste hun var en dame med klar intelligens og af nobel karakter, i enhver henseende en værdig repræsentant for de engelske kvinder. Men han afslog at give hende den samtale, hun udbad sig. Og hvorfor? „Fordi dette er et emne, som, stødende nok i offentlig diskussion, er endnu værre i privat samtale mand og kvinde imellem“. Lad os nu se hvilken stilling Gladstone indtager ligeoverfor kvinderne! Kvinder maa ikke have stemme, hvormed de kan sikre sig direkte repræsentation i underhuset. De maa altsaa stole paa indirekte repræsentation og den indflydelse, de kan gjøre gjældende ligeoverfor mænd. Men naar mænd uden at raadføre sig med kvinder smugler gjennem parlamentet love, som forurretter deres kjøn paa den afskyeligste maade, hvorledes skal de saa protestere? Ikke ved stemmegivning, ti de har ikke stemmeret. Ikke ved offentlig appel til folket, ti emnet sømmer sig ikke for offentlig diskussion og ikke ved privat henvendelse fra en kvinde til en minister, ti det er endnu usømmeligere. Hvad skulde kvinderne da gjøre? Simpelthen overlade til Gladstone og kolleger at gjøre, hvad de havde lyst til. Og Gladstone forlod ministerbænken uden at have rørt en finger for at faa den skammelige lov forandret.

Strax efter at Gladstone var blevet oppositionens fører, kom der igjen op en stor agitation over hele England for en lignende sag. Man fordrede en forandring i kriminalloven, der kunde hindre, at der dreves handel med kvindelig ungdom. Gladstone stillede sig igjen fjernt som en ligegyldig tilskuer. Endelig efter stærk paavirkning af venner lod han sig bevæge til at udsende et brev — mere eller mindre Gladstonsk i udtrykkene — hvor han udtaler sig til gunst for at beskyttelsesalderen sættes høiere. Men det blev det hele. Hans helbred hindrede

ham vistnok dengang i at tage virksom del i forslagets gjennemførelse, men han kunde idetmindste have sagt et par opmuntrende, begeistrende ord som *han* kan sige dem, til bedste for sagen. Men ogsaa den leilighed lod han gaa. Forslaget blev lov, mens Gladstone var taus. Saa næste aar blev endelig den autoriserede prostitution afskaffet. Landet ventede atter paa et eneste ædelmodigt sympatisk ord fra Gladstone og ventede forgjæves. Han stemte i taushed.

For dem, som kjender Gladstones blindhed, naar det gjælder kvinders ret, vakte det derfor ikke den ringeste forbauselse, da han udgav sit bekjendte flyveskrift mod kvindestemmeret.

Det er, bemærker „Pall-Mall Gazette", ganske rigtig et tory-indlæg fra ende til anden, idet det er baseret paa følgende forudsætninger:

1. At repræsentativ regjering almindeligvis er et bedrag.
2. At folkets villie inden enhver gruppe og klasse kan gjøre sig gjældende uden stemmegivning.
3. At stemmeretten er en aarsag til social demoralisation.
4. At erfaring ikke er nogen faktor i politik.

Men jeg vil nødig dvæle længere ved dette pinlige emne. Alle dødelige har sine feil og sine pletter. Jeg skulde vistnok ønsket, at Gladstones hovedmangel havde været en hvilkensomhelst anden end netop denne skjæbnesvangre — men ønsker pleier jo ikke udrette meget. Jeg ved imidlertid, at mange af dem, som kjender og elsker Gladstone, heller ikke kan lade være at *haabe* — at han endnu maa vaagne op til en følelse af, hvilken uret han ubevidst har begaaet mod halvdelen af Englands borgere, ja mod alle Europas kvinder. Gladstone er 83 aar, men saa længe lampen brænder er der plads for haab.

II. Om brittiske kvinders liberale føderation

skrives i samme tidsskrift:

Den vigtigste politiske sag i april var spørsmaalet om kvindestemmeret. Kvindernes liberale føderation — en forening, som først blev bragt tillive af det liberale parti, for at møde Primrose-ligaen — den største konservative føderation — paa dens egen grund var fra begyndelsen af ment bare at være en stor vælgeragent for det liberale parti. Kvinderne skulde hjælpe det liberale parti, de skulde slet ikke hjælpe sig selv. Det faktum, at medlemmerne en vakker dag ogsaa kunde synes, at de selv havde politiske interesser, som det kunde være værdt at holde frem, synes ikke et øieblik at have foresvævet de oprindelige stiftere af føderationen. Mrs Gladstone, som ikke har forstaaelsen af andre politiske aspirationer, end de, som hænger sammen

med hendes mands velfærd, blev gjort til formand og den udøvende komite blev besat med damer, hvis mænd havde været kabinetsministre, og som nærede det naturlige ønske, at blive kabinetsministre igjen. En tid gik alt vel. Men efter en stund, da grene af føderationen spredte sig udover landet, begyndte ogsaa den politiske kvindes stemme at lade sig høre i England. Der blev først nogen modstand i føderationens hovedkvarter, men kvindesagskvinderne førte et saa bestemt sprog, at føderationen paa sit aarsmøde maatte udtale sig i favør af kvindestemmeret. Dette var dog ikke nok for den fremskridende fraktion. De nøiede sig ikke med platoniske udtalelser, men vilde have kvindestemmeret sat paa programmet i klare ord. De reaktionære damer, som mente, at føderationens hele opgave var at faa placeret sine mænd paa taburetterne, undskyldte sig med, at udtrykket politisk retfærdighed ogsaa kunde siges at omfatte stemmeret for kvinder.

De progressive damer organiserede sine tropper og erklærede det som sin beslutning at vælge en ny udøvende komite og at forme programmet saaledes, at det kunde blive klart for alle, at føderationen vilde kvindestemmeret. Exministrenes hustruer tog skræk, de var sikre paa de vilde lide nederlag og erklærede, at de vilde trække sig tilbage. Da dette ikke havde den tilsigtede virkning søgte de at formaa Mrs. Gladstone til at følge deres exempel. Mrs. Gladstone var formand, Mrs Gladstone var Mr. Gladstones hustru. Officielt, og som Mr, Gladstones hustru gjaldt hun for noget. Saaledes gik det for sig, at der stod en stor strid om Mrs Gladstone, hvilket saa ud til at kunne faa farlige følger for det liberale parti.

Da sagerne stod paa dette punkt hændte det, at to mænd*) hvis indflydelse i partiets raad er ond og ikke god, fandt at det var tid til ligefrem at sætte det liberale parti op mod kvindestemmeret. De fik Mr. Gladstone overtalt til at skrive et brev imod kvinders stemmeret, som sammen med hans hustrus aftrædelse som formand kunde havt den virkning, at lade arbeide for kvindestemmeret se ud som forræderi mod det Gladstonske parti. Heldigvis for retfærdighedens sag var Mr. Gladstones skrift saa svagt, at det styrkede den sag, som det var ment at skade. Især var det nyttigt som en udfordring til kvinderne selv; her var en anledning til at vise, at de for alvor ønskede at være meningsberettigeke engelske borgere. Efter dette kunde naturligvis ingen medlemmer af kvindernes liberale føderation, som vilde have kvindestemmeret, betænke sig paa hvilken plads de skulde stille sig. *Og Mrs. Gladstone gik ikke af.* Saaledes blev de onde mænds intriger gjort til skamme. De kvinder, som ikke var andet end hustruer til exministre flygtede tilbage til sine mænds arme. Deres pladse vil ind-

---

*) Rimeligvis Mr. L. V, Harcourt og Mr. Allard, *Red.*

tages af kvinder, som bringer mere overbevisning og mere samvittighed med ind i sit arbeide. Herefter vil ingen have nogen tvil om, at de engelske frisindede kvinder ogsaa ønker borgerrettigheder for sig selv.

I anledning Sir A. Rollits forslag — at give alle de kvinder, der havde kommunal stemmeret, den politiske — holdtes der taler af de liberale ledere, der vilde have gjort toryerne ære, at sige, førend Disraeli havde opdraget sit parti: Sæt arbeider istedetfor kvinde, og det var de samme talemaader, hvormed de konservative modsatte sig, først haandværkernes og saa landarbeidernes frigjørelse. Den bedste taler i debatten var Mr. Balfour. Underhusets leder udtalte sig med klarhed og kraft til gunst for kvindestemmeret. De fleste af de liberale ledere udtalte sig mod forslaget.

Naar det almindelige valg er over, vil Gladstone blive kaldt til hendes majestæt, og det liberale partis ledere, som ikke vil unde kvinder stemmeret, vil ivrig kjæmpe for den ære at blive ministre hos den eneste kvinde, som ifølge Gladstones logik kan deltage i politik uden at tabe i kvindelighed og værdighed. Vi synes rigtignok, at resikoen ved hendes majestæts arbeide maatte være større end ved deres, som blot har at votere ved valgene. En dronning maa imidlertid taales som en konsekvense af de monarkiske principer. Men der er ogsaa konsekvenser af det demokratiske princip, og en af disse, vil Mr. Gladstone og hans parti opdage, er kvindestemmeret. Uden den er teorien om parlamentarisk regjering simpelthen — maaneskin.

Florence Nightingale.

Vi har tidligere givet en skildring af Clara Barton's liv. Florence Nightingale har som hun stillet sig til i lidende menneskeheds tjeneste, og hendes navn er maaske kjendt i endnu videre kredse. Vi tror derfor vore læsere kan ønske at faa lidt nøiere besked om hendes liv og gjerning. Meget righoldige oplysninger kan der forøvrigt ikke skaffes, da hun ligesom Clara Barton har liden sans for sin egen berømthed og en vis sky for interviewing af enhver art. Nedenstaaende er væsentlig uddrag af et engelsk fagblad „The Hospital“.

Florence Nightingale er født i Florence i mai 1820. Hun tilbragte sin barndom i England i Hampshire og Derbyshire. Hendes fader var en meget velstaaende og høit dannet mand, og han tog sig selv af sine to døtres opdragelse. Han var ogsaa filantrop og uden tvil er det ham, som har givet hendes liv impulser i den retning, det kom til at udvikle sig i. Hun lærte tidlig selvovervindelsens vanskelige kunst og udøvede tidlig barmhjertighedsgjerninger. Hun besøgte hospitaler, skoler, forbedringsanstalter o. l. for at faa praktisk kjendskab til det liv, der førtes her. Hun tilbragte endog flere maaneder blandt de barmhjertige søstre i Paris og satte sig nøie ind i de mindste detaljer, førend hun begyndte sit eget arbeide. Hun blev ikke, som saa mange andre hindret i sit arbeide ved mangel paa penge, hun havde overflod paa denne verdens gods, og hun gav det ud med stor gavmildhed. Hun oprettede saaledes et sygehus i Harley Street, som hun selv baade organiserede og understøttede.

Men kanske Florence Nightingale aldrig vilde være blevet berømt, hvis ikke leiligheden var kommet. Det var Krim-krigen aar 1854. Tusener af engelske soldater var reist ud for at kjæmpe for hjem og fædreland, daarlig forsynet med de nødvendigste hjælpemidler, i et farligt klima, hvor de baade maatte kjæmpe mod pest og hunger og mod fienden. Hospitalerne paa Krim var elendig udstyret og ordnet, og de mænd, som havde vundet seire for sit land, laa døende af smitsomme sygdomme og af mangel paa næring. Sir Robert Peel skrev et brev i „Times“, der vakte den største opmærksomhed og sympati for tilstanden i Østen, og penge blev indsamlet i en fart og et fond oprettet. Men penge i og for sig kan ikke udrette saa meget; en kvindes haand trængtes for at mildne lidelsen for de syge og saarede. Det blev besluttet at sende ud et korps af uddannede sygepleiersker, som skulde overtage arbeidet paa militærhospitalet. Nu for tiden realiserer saadant sig let, feltsygepleiersker er altid ved haanden i krigstilfælde, men man maa huske, at i 1854 var uddannede sygepleiersker neppe at opdrive.

Da var det Florence Nightingale tilbød sin hjælp. De erfaringer, hun havde høstet, gjorde hende skikket for sit kald, og i november nedsatte hun sig med sin stab af sygepleiersker paa Skutari-Barrack-hospital, heldigvis i rette tid til at modtage de saarede soldater fra slaget ved Inkermann. Der var ialt 37 sygepleiersker, protestanter, katoliker og tilhørende forskjellige sekter. Efterretningen om disse kvinders offervillighed vakte en overordentlig begeistring; i Frankrige vilde saaledes hotelværterne ikke modtage betaling af dem, og fiskekonerne i Boulogne kom ilende til for at bære deres tøi, da de passerede byen.

Det er vanskeligt i disse de velorganiserede hospitalers dage, at sætte sig ind i betydningen af Florence Nightingales verk. Alt var i

et eneste kaos i det svære hospital i Skutari; bygningen var tre etager høi, hvert værelse, hver korridor, hvert rum, som kunde findes, var overfyldt med saarede og døende mænd. Det blev udregnet, at der var fire engelske mil med senge, naar de var stillet tæt i række. Paa sytten dage, december 54 til i januar 55, kom der 4000 mand fra fæstningen, i en tilstand, som var umulig at beskrive.

Her trængtes sandelig den største kraft og fasthed og paa samme tid den største ømhed og sympati for at kunne kjæmpe med denne forvirring og lidelse. Og her var det Florence Nightingale fik vise, hvilke evner, der var i hende, og hvilken ædel, sand kvinde hun var. Hun satte strax arbeidet igang, fra de største til de mindste ting blev planlagt, og snart herskede orden istedetfor kaos. Hun var paa samme tid saa værdig og saa sympatisk, at soldaterne fik nyt mod ved at se den unge kvinde, der altid var paa sin post, altid rede til at opmuntre og styrke i nødens time, og som kunde staa med ro og værdighed ved operationsbordets og dødens skrækscener. Historikeren Kinglake skrev om Florence Nightingale: „Med alle de sjeldne egenskaber, som gjør hendes nærværelse til en velsignelse ved patientens seng, forenede denne begavede kvinde et mærkeligt syn, for hvorledes alt velgjørenhedsvæsen skulde grundlægges, og hvorledes hospitalerne praktisk skulde ordnes og ledes, og ingen vidste bedre end hun, at om kjærlig og opofrende pleie kan trøste og hjælpe én lidende, eller kanske fire, fem, saa er den ude af stand til at komme tusener tilgode, hvis den ikke er forenet med metode, med organisation og med disciplin“.

Hun beskrives fra denne tid som høi, slank og yndefuld, med et fint velformet hode, øinene var uendelig blide og sympatiske, men munden, især overlæben, viste ubøielig mod og vilje. Hvad hun foresatte sig, det besluttede hun at gjennemføre. Hun øvede stor indflydelse over mennesker og var i besiddelse af en kvindelighed og dannelse, saa fin og ægte, at den lod hende gaa urørt og ubesmittet gjennem scener, som vistnok kunde gjort mange andre skade. Hendes løsen var pligt, og der var vist ingen soldat, som taprere udførte sin pligt, end helten Florence Nightingale. Hendes arbeide og liv under Krim-krigen er blevet en del af nationens historie, og vil altid blive holdt frem som et af dens skjønneste kapitler.

Florence Nightingale vendte tilbage fra Krim-krigen efter to aars forløb, men hun kom tilbage med nedbrudt helbred. Hun maatte trække sig tilbage til sit hjem og blot se sine nærmeste venner og arbeidsfæller. Den engelske nation subskriberede sammen 50,000 pund som gave til Florence Nightingale i erkjendtlighed af de store tjenester, hun havde vist landet, men hun udbad sig, at denne sum maatte

anvendes til oprettelse og vedligeholdelse af et institut til uddannelse og ansættelse af sygepleiersker ved St. Thomas' hospital.

Det maa i det hele tilskrives Florence Nightingale, at det nuværende ypperlige system af uddannede sygepleiersker blev sat igang, og de kvinder, som følger i hendes spor, bør ikke glemme dette. Hun forberedte, hun grundlagde, og idag høster mange frugterne af hendes arbeide. Ved sin blide værdighed og sin alvorlige udholdenhed har hun hævet sygepleierprofessionen til en kunst, der er blevet udøvet af mange af de ædleste kvinder. I kraft af sit vundne ry og ved sine raads visdom og overlegenhed grundlagde hun saa at sige et fyrsteligt dynasti, som endnu hersker uindskrænket i alle tilflugtssteder for de syge og lidende og endog bringer orden, bringer haab og trøst ind i mange elendighedens huler, som inden denne velsignelse naar dem, synes hjemfaldne fortvilelsen.

Og Florence Nightingale er endnu lige saa interesseret i alt, der fremmer sygepleievidenskaben, som hun var det i yngre dage, og hendes „Bemærkninger om hospitaler“ og „Bemærkninger om sygepleie“, og hendes øvrige skrifter er blevet læst viden om. Hendes: „Bemærkninger om sygepleie“ solgtes strax det udkom i 1860 i 100,000 exemplarer.

Foruden dette direkte, mere kjendte, offentlige arbeide, har Florence Nightingale ad indirekte vei virket meget. Saaledes ydede hun Lord Herbert værdifuld assistance i hans sanitære reformarbeide, hvorved soldaternes sundhedstilstand bedredes i høi grad. I Indien har hindukvinderne faaet godt af hendes omsorg, og hun har hjulpet til at bedre sundhedstilstanden i barakkerne og stationerne.

Under den fransk-tyske krig og under den amerikanske krig gav hun mange gode raad om sygepleie og var altid rede til at hjælpe, saa langt hendes kræfter strak.

Florence Nightingale kommer leilighedsvis ned til London, men hun tilbringer den største del af aaret i sit hjem i Lea Hurst, Derbyshire; der lever hun stille og tilbageholdent, elsket og æret af unge og gamle. Men hendes livs gjerning straaler langt ud over verden, og tusener af kvinder følger i hendes lysende spor.

For skole og hjem.

Kvindelig gartner.

Til „Nylændes redaktion!

Da jeg for 2 aar siden reiste ned til Danmark for at gjennemgaa et kursus paa en derværende havebrugsskole var det med blandede følelser: Kunde jeg bære dette igjennem? Her hjemme havde jeg været hos flere gartnere, men faaet afslag, og saadant gjør mistrøstig.

Rødkilde høiskole, paa den lille vakre ø Møen, eies af rigsdagsmand Bojesen og bestyres af høiskoleforstander Andersen. Til høiskolen er knyttet en gartnerskole, som ledes af havebrugskandidat P. Jensen.

Et kursus her til uddannelse af gartnere varer i 2 aar; men der er ogsaa anledning til at deltage i skolens undervisning i kortere tid, f. eks. bare sommermaanederne eller bare vintermaanederne, som man ønsker.

Den praktiske undervisning er væsentlig kjøkkenhavedyrkning og frøavl, dog er der ogsaa lidt frugttrædyrkning og frilands blomsterdyrkning, idet hr. Bojesens private have falder indunder skolens.

Den teoretiske undervisning er: Botanik, plantefysiologi, kemi, fysik, geologi, blomster- og frugttrædyrkning, jordbrugs-, plantesygdoms- og indsektslære, regnskabsføring, landmaaling og nivelering; desforuden var der anledning til at deltage i enkelte af høiskolens fag, som Rødkilde skoles plan viser.

Havebrugsskolen, hvis døre var aabne for kvinder som for mænd, begyndte vaaren 1890 med 4 mandlige og 1 kvindelig elev. Gutterne var baade snille og flinke og rigtig hyggelige kammerater, og da det var vor agt at blive gartnere, deltog vi alle 5 i det 2-aarige kursus. I disse 2 aar voksede elevantallet til 14, hvoraf de 5 var kvindelige; heraf var der kun 2, der agtede at blive gartnere, nemlig en frk. Christensen fra Kjøbenhavn og jeg.

Jeg forlod skolen ivaar og har siden april maaned været i virksomhed som gartner paa en landeiendom i Vestre Aker.

Efter min mening er der intet til hinder for, at kvinder godt kan paatage sig gartnerarbeidet. At spade f. ex. - som man altid hører anført, som noget saa tungt, at kun en mand kan greie den sag — fordrer mere øvelse end egentlig styrke, og dette skal man sande i de fleste tilfælder: der kræves mere øvelse end styrke, for med lethed at kunne behandle et stykke værktøi. Men en god og bekvem dragt maa man have! Væk med lange skjørter og tætsluttende, snevre liv.

Historien fortæller, at i gamle dage var det kun klostre, der optog havedyrkningen; — altsaa nonner og munker er de første gartnere. For disse har denne syslen med planter og trær nok indbragt mangen en rig og glad time, og tidt har de vel kunnet hjælpe syge og lidende, idet de dyrkede lægende urter.

Kvinder saavelsom mænd har saaledes været gartnere i gamle dage, og jeg vilde ønske, at mange, mange kvinder vilde blive gartnere i vore dage; man skulde næsten tro, at dette laa særlig for dem, og det er saa velsignet et arbeide. Der er hindringer — maaske mange hindringer — iveien for dette, men disse er ikke til, for at de skal staa som en bom foran os, men for at vi skal gaa tværs igjennem dem.

Janna Johnsen,
gartner.

Forskjelligt.

Frk. Agnes Lie har kjøbt Dokkenmosen i Eidsvold for der at drive torvstrøfabrikation.

Mlle. Jeanne Chauvin er for tiden oppe til den juridiske doktorgrad i Paris. Hendes afhandling, som hun skal forsvare, heder: „Erhvervsgrene for kvinder og den historiske udvikling af kvindens stilling i samfundet.“

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de august 1892. | No 16.

Louise Michel*).

Louise Michel, „den røde jomfru“, kommunens heltinde, Ny-Caledoniens straffange og nu landsforvist i London er en af vor tids mest patetiske og tragiske skikkelser. Hun er den høieste type paa medfølelsens lidenskab, som er en saa fremherskende følelse hos vor tids generation. Men Louise er mere end medlidenhedens — hun er ogsaa hevnens prestinde. Hun er vredens sybille, revolutionens Judith. „Stakkers Louise“, siger hendes venner, „altfor store lidelser har gjort hende gal“. Det kan være. Men der er ialfald en metode i hendes galskab, som nok er værd at lægge mærke til, hun hører til den type af gale, som faar andre mennesker til at blive forrykte, og hendes vanvid har været helt fri for det ringeste spor eller skygge af selviskhed. Saadan en personlighed er visselig mere værd studium end de velkjendte publikumsfigurer, som, naar de hopper op og ned, eftersom valgagenten og redaktøren trækker i snorene, indbilder sig, at de leder nationernes skjæbne.

Frankrige, som har frembragt saa mange udprægede personligheder, har for tiden ingen datter, hvis liv i romantisk interesse og i menneskelig intens lidenskab kan maale sig med Louise Michels. Hun er en Jeanne d'Arc uden hendes seire, en Charlotte Corday uden dolken, hun har hele den enes begeistring og al den andens uforfærdede hensynsløshed. Jeanne, Charlotte og Louise, det er en trio af kvinder, karakteristisk for Frankrige. Hver paa sin maade var i sin egen generation levendegjørelsen af revoltens aand imod den herskende undertrykkelse. Pigen af Orleans mod engelskmændene, Carlotte Corday mod skrækregjeringens Marat, Louise Michel mod keiserdømmet og mod alt tyranni, enten dynastiernes eller kapitalens — hver paa sin

*) Efter „Review of Reviews“.

maade en høi type paa den krigerske kvinde. Men Louise Michel er blevet negtet det, som hendes forgjængere fik i gave. Den, som guderne elsker, dør ung. Jeanne d'Arc døde paa baalet, anklaget som hex, da hun var tyve aar gammel; Charlotte Corday bøiede sit skjønne hoved under guillotinen, da hun blot var femogtyve aar gammel; Louise Michel lever endnu. Hun er flere og femti, og strid og stræv og mange lidelser gjør, at hun ser ældre ud end sine aar. Men da hun greb til vaaben for kommunens forsvar, var hun endnu ikke tredive, og det var en ren hændelse, at hun ikke fik udført sin bestemte plan: at dræbe Napoleon aftenen før han reiste til Sedan for at møde sin dom.

Frankrige under keiserdømmet var den inkarnerede prosa. Frankrige under republiken er ikke stort bedre. Hos de franske, engang de mest glimrende mennesker, er det et trivielt graat, som dominerer, bare her og der finder vi en smule farve. I politiken er en jevn, trist ensformig middelmaadighed alment raadende. Den tredie republik har ikke været frugtbar paa helte og martyrer. Dets tempel er fremdeles børsen, og dets tarvelige idealer giver liden inspiration til menneskenes sjæl. I saadan en sørgelig ørken af kjedelige farver gløder Louise Michels væsen frem som et lysende rødt. Her idetmindste brænder endnu martyr-ilden. Her er en heltesjæl. — Gal maaske, gal af medlidenhedens lidenskab, gal af medfølelse med smerte, men hun har i sig den samme evne til begeistring, som de, hvis urokkelige mod, paa mangt et blodigt amfiteater, beseglede galilæerens lære.

Digtere fødes, det er ikke forholdene efter fødselen, som skaber dem. Det vilde derfor til lidt bedre forstaaelse af Louise Michel, som er digteren i politiken, været heldigt at kjende slegtspræget og indflydelserne langt tilbage blandt hendes forfædre. Men dette omtaler hun neppe i sine memoirer. Digtere, siger hun rigtignok etsteds, findes der ingen af i min familie, og selv tilskriver hun de poetiske tendenser hos sig sin bardoms omgivelser.

Louise Michel var et illegitimt barn og blev født i et gammelt forfaldent feudalslot med fire taarne, som af landsfolkene kaldtes borgen eller graven. I denne gamle ruin i sine bedsteforældres hjem voxede det fantasirige barn op og var fra barndommen af omgivet af alt, der kunde give næring til et romantisk sind. I de lange vinteraftener, naar sneen laa hvid over bjergene, og vinden peb gjennem ruinerne, kom ulvene drevne af sult og omringede slottet, og deres hyl, blandet med hundenes gjøen, frembragte den vildeste musik. Og om dagen havde hun de blaa deilige bjerge for sine øine.

Lille Louise boede her med sin moder, sin tante, sin bedstefader og sine to bedstemødre. Men hendes egentlige omgangsfæller og

kamerater var de firføddede, som der var en sand sværm af paa borgen. Der var, siger hun, et helt menageri. Huset var fuldt af alle slags dyr, og hun var en af kompaniet. Der var store graa ulvehunder og smaa kjælehunder af de forskjelligste racer, en legion af katter, som syntes at have sluttet fred med musene og viste den samme elskværdige hensynsfuldhed mod fuglene. Taarnsvaler og spurver og lærker hørte man i luften hele dagen lang. Blandt hendes tidligste legekammerater var en skildpadde, et lidet raadyr, en tam ulv, flere harer, som var blevet forældreløse i en meget ung alder, en ugle, en agerhøne, flere vagtler og nogle flaggermus. Saa var det hestene paa gaarden, en af dem kom daglig ind i stuen og fik sukker, og folungerne og kørne og grisene og et par vildsvin. Alle dyrene syntes at danne en eneste stor lykkelig familie. Husets kjæledyr samlede sig om vinteraftenerne omkring ilden i den store hal, medens lille Louise sad ved sin bedstefaders fødder og hørte paa høitlæsningen med akkompagnement af gnissing af strikkepinder og spraking af veden paa det aabne ildsted. Det var her Louise lærte den sympati og medlidenhed, som har behersket hende hele hendes liv. Ti barnet, som lærte at elske de lodne og fjedrede venner, som omgav hendes bedstefaders arne, voxede op med en øm medfølelse for de stumme og hjælpeløse skabninger, en medfølelse, som næsten drev hende til raseri, naar hun saa de sløvt brutale mishandlinger, dyrene blev udsat for blandt omegnens bønder. Hun var ti aar gammel, førend hendes moder kunde faa hende bevæget til at smage kjød af nogen slags. Det var for hende som kannibalisme. Frøerne, som kløvedes af spaden, den udslidte hest, som dreves ud i igledammen, gjæssene som blev ophængt i fødderne ved ilden, katungerne, som droges gjennem gaderne i baand, som om de var legetøi af træ, smaafuglene, som blev givet par aars gamle børn til at plukke istykker — alle disse scener vakte hos barnet en skræk og en afsky, som allerede fra hun var liden fik udløb i ønsket om hevn. Hun længtede efter at se hesten trampe ned sin ubarmhjertige plageaand, men — siger hun med et suk — tæmmede dyr og undertvungne racer bærer taalmodig sin lod. Da de ikke kunde hevne sig selv, kom Louise til deres hjælp saa godt hun kunde. Hun udløste fangne lærker og linerler ved at give sit legetøi som løsesum og gik undertiden løs paa sine naboer og udtriede ofrene ved vold. „Jeg drog fordel af min overlegenhed overfor mindre børn, hvad der var en undskyldelig handling, naar jeg ved at optræde saaledes satte mine kræfter ind paa rettens hævdelse“. Saaledes voxede hun op, elskende de undertrykte, hadende undertrykkerne og gjørende sit eget hjem til et asyl for alle omegnens ulykkelige forsvarsløse.

Forøvrigt opdroges hun i biblioteket blandt folk, som alle var meget ældre end hende selv. Endskjønt hun siger, at hendes poetiske

aare ikke er nedarvet, fortæller hun, at „enhver begivenhed af betydning, som hændte i familien blev omhyggelig nedskrevet paa vers af min bedstemoder i to tykke bøger med usædvanlig tykt papir, som jeg ved hendes død tullede ind i sort flor“. Det ser ud til, at hun har lært at læse meget tidlig, og at det har været hende tilladt at læse alt muligt. Bossuet kjedede hende, og hun gav sig strax til at ville skrive en verdenshistorie paa egen haand, hvad hun fik impulsen til, ved at se en lærebog i historie, som hendes fætter Jean havde med til hende. Hun opgav dog snart dette arbeide for at skrive en ode til Cona, et af omegnens bjerge, og forlod saa alt for at studere naturhistorie. Hun havde et ensomt rum i et af borgens taarne, hvor hun øvede sig i sortekunsten og samlede skeletter af firføddede dyr og fugle, studerede kemi, arbeidede en lut af en furuplanke og nogle guitarstrenge, gjorde overhovedet alt, hvad der faldt hende ind. Hun læste Molière, Voltaire, Corneille, Victor Hugo, de illustrerede tidsskrifter og alle de bøger, hun kunde faa fat paa.

Det var hendes bedstefader, som lærte hende at bli republikaner. Han fortalte dem ved ilden den første republiks epos og gik saa over fra begeistring til kynisme og lagde ud om, hvor lettelig nationer og mænd lod sig skuffe og narre. Fra denne tid fattede Louise en lidenskabelig kjærlighed til republiken og revolutionen, som aldrig siden er ophørt. Den bog, som først gav hende indtryk for livet var Lamenais's „En troendes ord“. (Les paroles d'un Croyant.) Hun læste den sammen med to jevnaldrende piger fra landsbyen, og „dens blade blev gjennemblødte af vore taarer“. Fra den dag følte hun sig et med folkets og menneskeslegtens masser. Fra det øieblik begyndte den tunge pilgrimsgang, som gaaende ud fra Lamenais har bragt hende til hendes nuværende erklærede tro paa anarkiet. Saaledes voxte hun op, som en styg, opløben, vild jentunge med solbrændt ansigt, lurvet haar og flllede klær, men læsende, skrivende, tænkende, med en lidenskabelig kjærlighed til friheden i sin sjæl og med et had til alle undertrykkere glødende i sit hjerte.

Omegnen var rig paa sagn og eventyr. Louise har selv noget af den psykiske evne, hun har fra tid til anden glimt af fremsynthed, som hun dog sjelden taler om. Men da hun i et gammelt spøgelsesslot i omegnen erklærede djævelen sin kjærlighed og med de sædvanlige formularer vilde fremmane ham, viste der sig for hende ingenting — og hun sluttede deraf, at der ikke kunde existere nogen djævel, hvad man nok i og for sig maa regne for en noget forhastet slutning. Lige ved hendes hjem var en brønd, som blev kaldt „damens brønd“, hvor der ifølge en gammel kones udsagn fra tid til anden skulde gaa og spøge tre vaskekoner, men Louise kunde aldrig bringe paa det rene om disse existerede eller ikke. Hun havde siddet og ventet paa dem

ofte, men de viste sig ikke. Lygtemændene, som dansede mellem piletrærne var temaet i mange af fortællingerne i nabolaget. Saa var der det omtalte gamle slot, der var fuldt af spøgeri, og saa var det legenden om den hellige eneboer i Cara, som hver dag bad, at beboerne af egnen maatte befries for en ond røver, som hver nat gjorde plyndringer; men det blev tilslut opdaget, at eneboeren og banditen var en og samme person, som udførte to forskjellige roller. Louise behandlede dette emne i et af sine utallige digte; her var det ironien og humoret, som greb hendes fantasi. I denne sagnenes og eventyrernes luft var det Louise fik den smag for folkedigtningen, som under hendes ophold i Ny-Caledonien fik hende til saa ivrig og udholdende at samle de spredte levninger af Kanakernes folketradition.

Jules, hendes fætter, var hendes mandlige sidestykke. Naar han kom fra skolen, kunde Louise og han glæde sig i et kameratskab, hvori der netop var modsætninger nok til at give farve til et forbund, der blev grundlagt ved samstemmighed i mangfoldige ting. De to unge personer for saa vilde som utøilede foler gjennem mark og skov, drøftede de underligste spørsmaal, fandt paa de løierligste skøierstreger og overlod sig uden tvang til alle øieblikkets impulser. De omarrangerede sammen Victor Hugos dramaer og sammensmeltede rollerne, saa at de lod sig udføre af de to alene. Alle artistiske spørsmaal blev diskuteret, mens de sad i grenene paa kirsebærtrærne, og diskussionen blev af og til afbrudt ved et bombardement af kirsebærstene og en fortsættelse af krigen nede paa marken. Ved en leilighed havde de ogsaa en strid om kvindens rettigheder. Unge Jules hævdede, som det herskende kjøn pleier at gjøre, at hvis Louise ved at studere saa mange bøger stadig udviklede sin forstand, saa at den holdt sig i høide med hans egen, saa vilde hun bare blive betragtet som en abnormitet. Louise kunde ikke taale denne fornærmelse mod sit kjøn og svarede ham vredt. Fra ord gik det over til haandgribeligheder, og de to unge digtere bogstavelig talt sønderbrød sin lut paa hinandens hoved. De forsonedes imidlertid snart og gjenoptog sin jagt paa padder, som de pleiede samle for at kaste i hodet paa slemme folk. Men de opgav det tilslut, da det gik op for dem, at hvor retfærdig det kunde være at straffe slemme folk paa den maade, saa var det dog afskyelig grusomt mod padderne. Paa gaardspladsen bag muren byggede de en scene paa en vedhaug, hvor de fremstillede alle de blodigste episoder af skrækregjeringen. I deres øine var vedhaugen skaffotet. De gik skiftevis op paa den, som om de gik til guillotinen, og raabende „republiken leve“ lagde de sit hoved rede til det dræbende hug. De syslede i fantasien stærkt med det farefulde og frygtelige. Børn, ligesom vilde, glæder sig ved blodige optrin, og Louise og Jules ransagede historien for at finde frem skrækscenerne. Undertiden besteg de ved-

haugen, som om det var et baal og dramatiserede Huss's henrettelse eller andre frygtelige optrin fra religionsforfølgelsernes tider. De sang, naar de besteg skaffotet, indtil deres bedstefader en dag fortalte dem, at det var altfor teatralsk. De skulde bestige det stille og saa rolig proklamere de principer, som havde ført dem i døden. Naar de blev træt af det historiske drama, drev de jagt paa vildsvin, det vil sige, de jaged grisene gjennem frugthaven.

Saaledes gled Louises barndom hen frit og lykkelig, i skyggen af de mørke popler i den friske landluft, i duften af roser, reseda og kaprifolium, og hendes sind fyldtes med de gamle sanges og eventyrs musik.

Hvis Louise havde forelsket sig i sin fætter, var hendes historie maaske aldrig blevet skrevet, Men de var vistnok altfor meget kamerater, til at erotiken kunde faa indpas. Det maa ogsaa indrømmes, at hun var farlig at beile til, hvad hendes to første beilere fik sande. De kom allerede, da hun var mellem 12 og 13 aar for at bede om hendes haand. De var rigtig nogen spøgelser, siger hun temmelig grusomt, men de maa ikke desto mindre have havt adskilligt mod for at give sig af med en saadan liden hex, som hun var. „Mine skjørter var bestandig altfor korte, mine forklæder altid iturevne, og nettet, hvori jeg fangede mine padder, dinglede ud af lommerne". Saadan saa hun ud, da frier nummer 1 viste sig. Han ønskede at dele sin rigdom, sagde han, med en, som havde faaet en opdragelse, stemmende med hans egne principer, og derfor havde hans valg faldt paa Louise. Hun havde netop læst Molière samme dag, og hun svarede sin beiler med et citat af scenen mellem Agnes og Organ, men da han ikke forstod det, afskedigede hun ham med en temmelig uhøflig bemærkning. Endnu værre gik det nummer 2. Hun sagde: „jeg elsker Dem ikke, jeg kommer aldrig til at gjøre det, og hvis jeg blev gift med Dem, vilde jeg behandle Dem, som madame Angelique behandlede Georges Daudin". En skrækkelig ung frøken var hun. „Aldrig", siger hun, „har jeg seet nogen saa fuldstændig maalbunden. Han gik sin vei med en gang og satte aldrig sin fod i vort hus senere". Hun glædede sig over sit held med at blive kvit dem, men hun gyste ved tanken paa, at der var forældre, som vilde have tvunget sine døtre til at ægte „en af disse gamle abekatter".

Louise Michel er født i 1839. Da hun var 14 aar gammel døde hendes bedsteforældre. Hun forlod den kjære gamle ruin, hvor hun havde tilbragt sin lykkelige barndom med sine firføddede venner og sine fugle, og gav sig til at studere for at kunne blive lærerinde. Hun har altid syntes godt om at undervise. Hun underviste som ung pige, hun underviste i Ny-Caledonien, og hun underviser for tiden i London. Førend hun satte sin skole igang, havde hun for en tid været

drevet af forskjellige tankestrømninger. Hendes tante Victoire, som var religiøst begeistret, arbeidede for at vinde Louises sjæl for sin tro, og for en tid syntes det med held. Alle hendes niecer og Louise mere end de andre blev grebet af mysticismen, og helt har Louise aldrig kunnet frigjøre sig for indtrykkene af sin tantes paavirkning. Men hun lyttede med ligesaa stor opmærksomhed paa sine bedsteforældres voltairianske ironi, og paavirket af disse to indflydelser udformede hun sin tro og livsanskuelse. Hun overførte sin tantes religiøse begeistring paa sin bedstefaders republikanisme. Revolutionen var hendes livs polarstjerne, og tonerne af Marseillaisen klang uafladelig i hendes øren som en hevnens hymne under keiserdømmets forfaldstid. Hun var en af revolutionens religiøse. *Revolutionen*, oprøret, først mod keiserdømmet og saa imod alle samfundsinstitutionerne blev for hende gjenstand for en religiøs entusiasme, som aldrig har ophørt at ildne hendes liv og lede hendes handlinger. Paa en anden verden end denne, tror hun lidet, paa den bestaaende tingenes orden tror hun slet ikke, det betragter hun blot som brændsel til baalet. Men den store og lovende fremtid, som saa mange hungrige hjerter haaber paa, staar altid i hendes tanker. Hun ser allerede lysskjæret paa den østlige horisont, som bebuder den kommende dag. Det gløder for hendes syn idag, saa straalende som nogensinde. Og aldrig har feilslagne forhaabninger faaet hendes haab til at slukne. Dette var ganske vist en farlig tro at begynde livet med, da det keiserlige regimente laa mørkt over det skjønne Frankrige. Især var det farligt for en ung pige, som skulde finde sit livsophold ved at holde skole. Elever kom i massevis, for den godhjertede og livfulde unge pige forstod at gjøre sig elsket af børnene, men hun faldt snart ud med autoriteterne. Hun lærte sine elever at synge Marseillaisen hver dag, naar skolen begyndte, og naar den sluttede. Ofte sang de den knælende og med taarer. „Ti i de dage“, siger hun med bitterhed, „var Marseillaisen endnu ikke død i Frankrige“.

(Forts.)

Opgør.

Søren Kierkegaard siger, at ingen sag, ikke den mest berettigede indsigelse, kan komme frem uden ved hjælp af en liden vims fyr, som man kalder anledningen.

Om der kommer hændelser, som kræver ens indskriden, om der falder ytringer, som umuligt kan hengaa upaatalte, — hvis øjeblikket ikke blir nyttet, — senere lader det sig ikke gøre. Om det ogsaa brænder en i sjælen — man maa vente til der kommer en anledning.

Nu er den kommen. Vor moderne skribent, Arne Garborg, optræder i „Verdens Gang", med et digt i landsmaal, inspireret af „stillingen". Det kom i den siste uge, mens „stillingen" stod i spænding. Landsmaalet klinger jo deiligt, og jeg vilde faaet et dybt indtryk af Garborg, som den frie nordmand uden svig, — hvis jeg ikke havde i frisk minde hans optræden som tyrk, fra ifjor.

Han skrev fra Tyskland*) — man høre og undres!:

„Med al Nietzsche-beundring deler Hauptmann ikke den Zarathustra'ske anskuelse, der i det sidste — gennem Strindberg — har slaaet saa an hos os: „Du gaar til kvinden? Glem ikke pisken!" — Hauptmann tror, at kvinden kan udvikle sig til menneskelighed, og det uden at lide skade paa sin kvindelighed;" — „Af ren mands-egoisme maa vi jo ønske, at Hauptmann havde ret. Siden kvinden ikke som indianerne eller australnegerne kan udryddes, er vi jo næsten nødt til at anstille civilisationsforsøg med hende, aldenstund vi selv agter at føre et civiliseret liv. (?) Enhver af os har jo som søn brug for en intelligent mor, og som ægtemand — naa! —" „Spørg Strindbergs „Faderen", hvad han vilde ha givet, om hans bedre halvdel havde været istand til at føle vægten af et fornuftargument!" — — —

— Jeg forsømte ikke øjeblikket, — jeg skrev. Jeg fremstilte dette særsyn, Arne Garborg som tyrk, optrædende i „dialekt von Berlin."

Jeg reiste latteren imod ham, i kraft af det norske folks sunde sands, — i Ludvig Holbergs — og i Pernilles navn!

Jeg saa hende, — den Pernille, som lever og rører sig, iført kød og blod endnu idag i Bergen; jeg saa hende sætte begge sine hænder

*) „Kristiania Intelligentssedler" no. 67—70, 1891.

i siderne, og hørte hende udbryde: „Pisk? — far! Er han en tyrk? — Indianer?! — Han kan sjøl være austral-neger!“ — og jeg frydede mig ved at høre hende udsende en skoggerlatter saa frisk som den nogensinde er bleven vakt fra scenen en Holberg-aften; — men, — jeg æslede det til at udgives senere, sammen med noget andet, — og — øjeblikket til offentliggjørelse blev forsømt.

Den sunde sands blev imidlertid gjort gjældende af en kvinde*), med megen ro og overlegenhed, mod Garborgs optræden paa farcens omraade.

Imidlertid, gemt er ikke glemt. Jeg griber anledningen.

Øjeblikket er nu mer skikket til alvor end til latter. Jeg har ogsaa nu faaet det værk ihænde, som Garborg vil bruge i farcens tjeneste. Vi har altsaa her faaet at vide, at Strindberg har destilleret vognsmørelse ud af den overjordiske honning, som Friederich Nietzsche har nedlagt i sit værk: *Also sprach Zarathustra.*

Da dettes forfatter er ude af stand til at protestere mod, at den ovenfor nævnte sætning kaldes den „anskuelse“, som hans værk bærer frem, saa vil jeg oplyse om, at det er en gammel kvinde, som udtaler den. Denne gamle kvinde er rimeligvis bleven trællesindet og ondskabsfuld under det langvarige herredømme af et lignende broderskab, som det Garborg forestiller læseverdenen under fællesnavnet „*os*“.

Dette broderskab har, som sædvanlig, rodet efter trøfler, og saa har de fundet denne ene — *Also sprach Zarathustra!* Det hele store ophøiede værk synes ellers at være luft for dem; vi ser ialfald, hvortil de vil bruge det.

Af Zarathustras ytringer i samtalen med den gamle kvinde vil jeg hidsætte denne ene: „Ein Spielzeug sei das Weib, rein und fein, dem Edelsteine gleich, bestrahlt von den Tugenden einer Welt, welche noch nicht da ist.“

Se, dette er „Zarathustras anskuelse“, den anskuelse, som hele værket bærer frem, *anskuelsen om de dyder, som skal findes i en verden, som endnu ikke er til.*

Vel at mærke, det er til mænd der tales gennem det hele værk. Den ophøjede eneboer taler til mænd, der ligesom han selv er af den fasteste støbning; dem kalder han venner og brødre. Det er mænd som Spaniens Cid han taler til; og mod dem udsender han sine pile, som han kalder „længselens pile“, hvormed han vil — indskyde i dem længsel efter fuldkommenhed, kraften til at overvinde sig selv, at hæve sig op over sig selv, forvandle sig selv til et højere væsen end det nuværende menneske.

---

*) O. L. „Kristiania Intelligentssedler“, 1891.

Zarathustra er kriger; han er tapper og elsker de tapre; han taler ikke til andre; — de andre taler han om, — og han kan ringeagte med kraft og vælde.

Jeg vil hidsætte nogle sætninger af stykket „Vom Gesindel“:

„Das Leben ist ein Born der Lust; aber wo das Gesindel mit trinkt, da sind alle Brunnen vergiftet“.

„Allem Reinlichen bin ich hold; aber ich mag die grinsenden Mäuler nicht sehn und den Durst der Unreinen“.

„Sie warfen ihr Auge hinab in den Brunnen; nun glänzt mir ihr widriges Lächeln herauf aus dem Brunnen“.

„Das heilige Wasser haben sie vergiftet mit ihrer Lüsternheit; und als sie ihre schmutzigen Träume Lust nannten, vergifteten sie auch noch die Worte“.

„Einen Kruppel gleich, der taub und blind und stumm wurde: also lebte ich lange, dass ich nicht mit Macht und Schreib- und Lust-Gesindel lebte“.

Og nu et par sætninger af stykket „Das Kind mit dem Spiegel“: — „was erschrak ich doch so in meinem Traume, dass ich aufwachte? Trat nicht ein Kind zu mir, das einen Spiegel trug?“ — „Aber als ich in den Spiegel schaute, da schrie ich auf, und mein Herz war erschüttert: denn nicht mich sahe ich darin, sondern eines Teufels Fratze und Hohnlachen“.

„Wahrlich, allzugut verstehe ich des Traumes Zeichen und Mahnung: meine *Lehre* ist in Gefahr, Unkraut will Weizen heissen!“

* * *

Jeg vil gjengive indholdet af de fremførte sætninger af stykket „Vom Gesindel“, tilnærmelsesvis, i største korthed:

Livet er efter sit væsen, i sin renhed, fryd, glæde; men den brønd, hvoraf urene drikker, blir forgiftet.

Jeg ser de urenes modbydelige smil afspeilet i brøndens vandflade.

Det hellige vand har de forgiftet; og ved fremstillingen af deres smudsige drømme har de forgiftet ogsaa ordene.

Dette faar være nok; nærmere kan vi ikke komme det, netop fordi „ordene er forgiftede“. I stykket „Das Kind mit dem Spiegel“ kan vi komme ganske nær:

Hvad blev jeg saa ræd for i min drøm, at jeg vaagnede? Kom det ikke et barn til mig, som bar et spejl? — Men da jeg saa i spejlet, skreg jeg op, og mit hjerte var forfærdet: thi mig var det ikke jeg saa i det, men en djævels ansigtsfordrejelse og haanlatter.

Sandelig, altfor godt forstaar jeg drømmens tegn og manende varsel: min l æ r e er i fare, klinte vil kalde sig hvede!

Citaterne maa tillige staa her paa tysk, for at de, som skal rammes, kan bli rammede af originalens hele skarphed og højhed.

* * *

Midt i al denne literære fælhed og modbydelighed, hvori vi lever, al den fælhed, som udgaar fra disse fremstillinger af pjolter-mænd og „trætte mænd" midt i al denne modbydelighed gør det godt at se tegn til, at der i vort samfund ogsaa findes mænd af fast støbning.

Jeg vil her gøre opmærksom paa den mand, som, under mærket C. S., har skrevet stykket „Hedda Gabler og Jørgen Tesman"*)

Han stanser ikke foran det vedtagne, han staar ikke modløs foran det, som i samfundet er blevet til uigjennemtrængelige tykke mure, han stikker sin klinge tvert igjennem det, som om det var skærmbretter og siger: „Tag væk skranken for kvinderne, tag væk alle de forrettigheder og al den magt, vi mænd ufortjent besidder, eller giv os ialfald tilsvarende ansvar og pligt".

Det er nemlig i samfundet det vedtagne, at jo større magt og rettighed, desto mindre ansvar; — med det dertil svarende: jo mindre magt og rettighed, desto større ansvar.

C. S. løfter hele ansvarets byrde og lægger den paa mandens skuldre. Han siger: „Jørgen Tesman har ansvaret, fordi han, som manden, sidder inde med retten og magten". Af hvad han siger om Hedda Gabler og om Thea Elvsted ser vi, at han staar med et saa uhildet blik ogsaa her, som en John Stuart Mill, overfor det vedtagne, det fastslaaede. Dette er endnu mer glædeligt at se for enhver kvinde, som kæmper for sit køns ret.

Her var mer at sige; men jeg vil blot ved denne lejlighed i største korthed sende vor tak og hilsen til hr. C. S.

* * *

Arne Garborg har forkyndt Friederich Nietzsche som fremtidens storhed. Fra højden af sensualisternes faste borg, „Samtiden", lød denne forkyndelse gennem Ola Hanssons fanfarer.

Dernæst har hr. Garborg optraadt med en saadan flothed, at *Jean de France* falmer ved siden af ham, og *Jakob von Tyboe* stilles i skyggen.

Jeg vil dog give hr. G. det raad, at han ikke laaner sig en paradekaarde hos Zarathustra, naar han næste gang skulde føle trang til at glimre paa lignende maade. Nietzsches værk er et arsenal fuldt af tveeggede sværd, af spyd og piler, altsammen vaaben af stor skønhed og fint arbeide, — men det er farligt at røre ved dem for sensualister.

Aasta Hansteen.

*) „Nylænde" no. 6. 1892.

Til redaktionen av „Nylænde"!

Jeg har læst stykket „En ny rettighed for kvinden" (efter „Hemmet och Samhället") i „Nylænde" no. 10. Der citeres Paulus's: „Kvinden tale ikke i Forsamlingerne".

Jeg vet ikke om det før er fortalt i „Nylænde", at de skriftkloge nu er enige om, at advarselen alene gaar ut paa, *at kvinnerne skal ikke forstyrre møterne med prat sig imellem.* Apostelen har følgelig intet forbud udstedt imot, at kvinnen skal *tale*, d. e. ta ordet i offentlige møter.

B. B.

For skole og hjem.

„Mathildes hænder".

Da jeg var ung, læste jeg et digt af Chr. Winther med denne titel, ja, om jeg ikke tar meget feil, læste jeg *flere* digte, der udelukkende var forfattede til den elsktes hænders pris. Jeg mindes endda, at der stod en hel del om „hvide liljeblade" og om „blegrød alabast", — om salighed i beskuelsen og oversalighed i berøringen med mere lignende.

Ja, hvorfor skulde ikke de gode gamle sangere synge om det, som begeistrede dem? Og hvorfor skulde de ikke kunne begeistres af en rigtig smuk haand? Jeg forstaar dem i den grad godt, og jeg deler i den grad deres forkjærlighed for den menneskelige haand, at jeg selv — — men herom senere! Ligger der ikke i et menneskes hænder et særeget udtryk for det *individuelle* hos ethvert menneske? Kan man ikke ofte af et menneskes hænder læse dets karakter? Ikke saa netop, at en rigtig vakker haand absolut maa tilhøre en rigtig skjøn

sjæl, men alligevel — der er noget i haanden, som fortæller os noget om eieren. Jeg skal anføre et par exempler. En ung pige af mit bekjendtskab havde usædvanlig hvide, bløde, smale hænder. Neglerne var altid klippede, akkurat som de *skulde* klippes — temmelig lange forresten — og de var *altid* *ny*pudsede. Disse hænder trykkede aldrig fast til, naar de sa goddag, og de pleiede ofte hænge slappe — hvide, fine og aristokratiske — i skjødet paa vedkommende dame. De saa ud, som om de var dovne og egoistiske — hvilket vedkommende eierinde ogsaa var.

En anden ung pige havde ligesaa velformede hænder, men de var kortere, bredere og brunere, sommetider ogsaa lidt røde. Neglerne var som oftest lidt for kort klippede (til at være *comme il faut*, men ikke for at passe til praktisk arbeide.) De gav et kort, fast tryk til hilsen, og det var utroligt, hvor de hænder altid fandt noget nyttigt at bestille. Det var en meget arbeidsom, flittig og flink liden dames hænder. En grei og ligefrem, ærlig og praktisk kvindes.

Jeg har ogsaa kjendt et par meget uskjønne hænder, som jeg dog aldrig uden rørelse kunde se. De tilhørte den elskværdigste og nobleste gamle kone, jeg har kjendt. Men hændernes store knoker og grove hud bragte mig altid til at mindes hendes lange, nyttige liv, tilbragt i det mest opofrende arbeide for mand og børn.

Og nu *mænds* hænder — de er naturligvis ikke mindre karakteristiske end kvinders. Men her kommer den alligevel frem den uhyre forskjel, som der er mellem Kong Salomon og Jørgen Hattemager, — eller lad mig for en gangs skyld sige — Jørgine Hattemagerske!

Dersom Kong Salomon nemlig er forelsket i Jørgine Hattemagerske, vil ingen gjøre nar af ham, om han skriver et glødende digt til hendes smaa hankelanker.

Men sæt, at den stakkels Jørgine havde forelsket sig i Kong Salomon og — o, rædsel! — havde prøvet at skrive et digt og det endog kanske om hans mandige haand — naa, hvor hun skulde bli overvældet med latter og drillerier!

Se nu mig selv f. ex. — er ikke jeg saa forelsket i min mand og hans — vist forresten noksaa almindelige, men i mine øine usædvanlig vakre og karakteristiske hænder! Men tror nogen, jeg drister mig til at udøse mine tanker i et digt, — saa tar man sandelig — — nei, man tar igrunden *ikke* feil, for — oprigtig talt — saa har jeg tilladt mig det! Men vel at mærke: i dybeste hemmelighed.

Jeg kunde bare ha lyst til at si til „Nylændes" læsere: Se nu her forskjellen paa mandens og kvindens kaar! Ikke engang til at skrive taabelige, forelskede digte har vi stakler lov uden straks at gjøre os latterlige! — Ja døm nu engang selv, hvorledes det tar sig ud:

„*Til min mands hænder*" !!!

Er det ikke allerede nok? mere end nok? — eller skal jeg for større tydeligheds skyld ogsaa komme med resten?

Aa ja, lad gaa! Det blir jo mellem os her i „Nylænde“:

Hvor jeg elsker denne brede haand,
brun og fast, men fin i huden,
mindende mig om hans egen aand:
kjæk, — men ømhed ei foruden!

Naar den rækkes mig til trofast tag
— varm og ren —, mit hjerte svulmer;
thi jeg ved: som den er god idag,
vil den holde sig, om alting ulmer,

Om det brænder i hver gaard og by,
om det gjælder liv og ære,
retfærds gjerning vil den aldrig sky,
altid vil den stø og ærlig være.

Naar den rækkes mig i kjærlighed
med det tryk, saa godt jeg kjender,
kommer lykken dybt i sindet ned,
og jeg kysser ømt hans begge hænder.

* * *

Saaledes var det — ikke videre! Dygtig latterligt, ikke sandt? Kun i en eneste ting kan det maale sig med „Mathildes hænder“, — i den oprigtige mening. Men hvad kan *det* hjælpe i et digt? Især i et erotisk digt? — Aa nei, i den branche er og blir nok mændene endda en stund Kong Salomon og vi — ligesom jeg nu —

Jørgine Hattemagerske.

Samtidig med dette hefte udsendes 15de juli og 1ste augusthefte.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste september 1892. | No. 17.

En ny lov

om underholdningsbidrag til børn, hvis forældre ikke har indgaaet ægteskab med hinanden m. v.

Vi anfører følgende paragrafer af denne lov:

§ 1. For barn, hvis forældre ikke har indgaaet ægteskab med hinanden, pligter faderen, indtil barnets fyldte 15de aar delvis eller efter omstændighederne helt at udrede de med dets underhold og opdragelse forbundne udgifter, afpassede efter hans egne og moderens økonomiske vilkaar. Herunder indbefattes ogsaa udgifterne ved dets daab, skolegang og konfirmation.

Hvormeget faderen aarlig skal udrede, bliver paa andragende at bestemme af overøvrigheden. Herved iagttages at opfostringsbyrden saavidt muligt falder ligeligt paa begge forældre efter deres økonomiske vilkaar, forsaavidt ikke en anden fordeling kræves af billighed, saasom paa grund af den enes større skyld i den ulovlige forbindelse. Er moderen død, bør det i fornødent fald paalægges faderen, forsaavidt han har evne dertil, helt at udrede udgifterne. Det samme bør ogsaa ske, saafremt moderen ikke formaar at udrede sin del af udgifterne.

§ 2. Ogsaa efter barnets fyldte 15 aar kan faderen af overøvrigheden tilpligtes at yde bidrag til dets forsørgelse, saafremt han findes at have evne dertil, og barnet paa grund af aandelig eller legemlig svaghed ikke kan forsørge sig selv. Det samme kan ogsaa ske, hvor der maatte være særlig grund til at skaffe barnet en fortsat uddannelse, og faderen efter sine økonomiske vilkaar antages at burde bidrage dertil.

§ 3. Saalænge barnet er under 15 aar eller i henhold til § 2 nyder underholdningsbidrag, kan det paalægges faderen overensstem-

mende med de ovenfor givne regler delvis eller helt at udrede de ved barnets sygdom eller begravelse forvoldte udgifter.

§ 4. Endvidere pligter faderen efter evne at bidrage til udgifterne ved moderens nedkomst og forsvarlige forpleining under barselleiet. Bidragets størrelse fastsættes af overøvrigheden.

§ 18. Dør faderen, forinden hans underholdningspligt ligeoverfor et barn i henhold til § 1 er ophørt, bliver det fornødne til dækkelse af de indtil barnets fyldte 15 aar paaløbende bidragsterminer at afholde af boets midler, efterat fordringshaverne er fyldestgjorte, saafremt begjæring indkommer inden proklamaets udløb, eller om proklama ikke er udfærdiget, inden 6 maaneder efter dødsfaldet. Efterlader han enke eller barn avlet med hustru, maa der dog ikke afholdes mere, end barnet vilde have faaet i arv, om dets forældre havde indgaaet ægteskab med hinanden. Hvad der saaledes afholdes kommer derhos i tilfælde til afdrag i den barnet efter faderen tilfaldende arv. Dør barnet inden det saaledes afholdte er forbrugt, falder det tiloversblevne tilbage til boet. Efterlader faderen enke, som forbliver hensiddende i uskiftet bo, afgjør overøvrigheden, hvorvidt og i hvilket omfang hun skal fortsætte med udredelsen af det fastsatte bidrag.

Er bidraget ikke tidligere fastsat, bestemmer overøvrigheden dets størrelse.

§ 19. Naar et barn, hvis forældre ikke har indgaaet ægteskab med hinanden, udsættes til forpleining mod betaling, skal der, saafremt det endnu ikke er skoleberettiget, ufortøvet gjøres anmeldelse derom til ordføreren i udsættelsesstedets sundhedskommission. Saavel den, der besørger udsættelsen, som den, der modtager barnet til forpleining er ansvarlig for, at anmeldelsen sker. Undladelse straffes med bøder og paatales af politiet.

Sundhedskommissionen har at paase, at barnet anbringes forsvarligt og forpleies ordentligt. Er det nødvendigt i den anledning at foretage særskilt reise, udredes skyds- og diætgodtgjørelse til sundhedskommissionens ordfører af statskassen.

Til at føre det nærmere og stadige tilsyn med barnets forpleining, kan sundhedskommissionen beskikke en mand eller kvinde, som bor i nærheden af udsættelsesstedet og antages skikket for hvervet.

Sundhedskommissionen kan give nærmere bestemmelser om tilsynet med de udsatte børn.

§ 20. Finder sundhedskommissionen, at barnet ikke bliver forsvarligt behandlet paa det sted, hvor det er anbragt, kan den paalægge stedets fattigkommission at drage omsorg for, at det anbringes paa tilfredsstillende maade andetsteds. De udgifter, som derved foranlediges, kan af fattigvæsenet kræves erstattet efter de om almindelig fattigunderstøttelse gjældende regler.

§ 21. Naar et barns fødsel anmeldes for vedkommende præst, menighedsforstander eller øvrighed, har denne, saafremt forældrene ikke har indgaaet ægteskab med hinanden, saavidt muligt strax at meddele den person, der opgives som barnets fader, underretning om anmeldelsen.

§ 22. Barnet forbliver hos moderen eller under dens omsorg, som hun anbetror det til, saalænge det behandles upaaklageligt. Dør moderen, eller drager hun ikke tilbørlig omsorg for barnet, skal det være faderen tilladt med overøvrighedens samtykke at overtage dets forsørgelse.

§ 25. Erkjender den angivelige fader at have havt legemlig omgang med moderen til saadan tid, som efter de fremkomne oplysninger maa ansees som den antagelige besvangrelsestid, bliver han at anse som barnets fader. Benegter han det derimod, uden at retten finder de fremkomne oplysninger tilstrækkelige til enten at godtage eller forkaste hans benegtelse, bliver sagens udfald at gjøre afhængig af ed angaaende, hvorvidt de paagjældende har havt legemlig omgang med hinanden til saadan tid, som af retten bestemmes. Eden bliver i almindelighed at paalægge den angivelige fader, men kan dog under særlige omstændigheder i stedet paalægges moderen, saasom naar den angivelige fader begjærer det eller naar han paa grund af sin vandel eller sin optræden under sagen har mindre troværdighed eller naar moderen har tilveiebragt noget, men ikke tilstrækkeligt bevis for rigtigheden af sin paastand.

* * *

De øvrige paragrafer gaar væsentlig ud paa at gjøre loven effektiv. I § 10 bestemmes saaledes, at en fader, der har undladt at erlægge bidraget, for en tid af et halvt aar, kan af øvrigheden hensættes i tvangsarbeidsanstalt for 3 maaneder, hvis han er over 21 aar. Dem, der ønsker at læse loven i sin helhed, henviser vi til 20de hefte af „Norsk Lovtidende“, udg. 9de juli 1892. — Loven træder i kraft den 1ste januar 1893.

Louise Michel.

(Forts.)

Her er en passage af hendes memoirer, der er særdeles karakteristisk for forfatteren:

„En larm af træsko, som jeg nu hører fra min fængsels celle minder mig om andre klaprende træsko i Andeloncourt kirke om søndagene: en mængde smaa sorte nette barnetræsko klaprende afsted til døren, saasnart orgelet begyndte at istemme Domine Salvum Fac Napoleonem“. Jeg havde nemlig sagt til mine elever, at det var stygt og vanhelligt for enhver at deltage i bønnerne for manden af december. Deraf kom det, at de smaa sorte nette træsko løb afsted i saadan fart, frembringende paa kirkens stenheller en vakker liden støi, som lignede lidt en hagelskur — lig den, skjønt noget stærkere var den skarpe lyd af kuglerne, som blev fyret fra Hotel de Ville's vinduer paa den forsvarsløse mængde 22de januar 1871. Senere hen hørte jeg ogsaa hvislen af andre kugler og lyden af andre træsko — kuglerne fra Versailles mod Preusserne og straffangernes tunge træsko — lydende sørgelig paa den frosne jord, mens den tause lange rad af kvindelige fangne bevægede sig langsomt under Auberines sneklædte furuer og Clermonts mørke trær“.

Saadanne lærdomme, med leilighedsvise avisopsæt, hvori Domitian blev beskrevet i udtryk, der passede paa Napoleon, bragte hende flere gange ansigt til ansigt med autoriteterne, men hendes skole blev alligevel ikke lukket — hvilket synes at tyde paa, at der var mere frihed under keiserdømmet end almindelig antaget.

I 1855 ved slutningen af Krim-krigen kom Louise til Paris som hjælpelærerinde ved Madame Vollier's skole. Hun var atten aar gammel — lidenskabelig republikaner, begeistret med den begeistring, som kan gjøre mennesker til helgener. Men kirken havde solgt sig til manden af december, og al udsigt til, at den skulde kunne lede dette brændende menneskehjerte, forsvandt med Te Deumet i Notre Dame til ære for ophavsmanden til statskupet. Stoffet til helgenen og martyren, selvopofrelsen, ilden, modet, hengivelsen, alle de dyrebare egenskaber, hvorved den første kirke gjenfødte den romerske verden —

hvad gjør kirken idag med disse egenskaber, kirken, hvis store opgave det netop skulde være at forme og lede dette ædle element? Hvis Jesus af Nazareth havde mødt den vilde unge lærer fra Haut Marne, hvor forskjelligt det da kunde været. Men hun fandt ham blot i den lidende friheds og det undertrykte folks sag. Hun fandt ikke den ledelse og sympati og den hvile, som kommer fra den bevidste kraft i en stor menighed. Men naar kirken gaar i ledtog med verdens onde magter, saa gaar Guds børn forvildede omkring i ørkenen. Louise Michel var dengang endnu ikke en forhærdet oprører. Hun hadede keiserdømmet, og hun gjorde ret i at hade det. Hun troede, at republiken skulde helbrede al menneskehedens elendighed. Og for at fremkalde republiken var hun allerede dengang rede til at vove alt, til at kaste bort sit liv som en meget ubetydelig ting.

Hun skrev engang saaledes om dette emne:

„Jeg ved ikke hvad opgave skjæbnen har givet mig, men nu, ligesom i min ungdoms dage er jeg fuldt forberedt paa at fuldbyrde det, som bør ske. I keiserdømmets sidste aar laa disse frygtelige linjer af Victor Hugo stadig i mit sind: „Harmodius, nu er timen inde, rolig kan du dræbe denne mand“. Jeg vilde have gjort det, for den mands død vilde have frelst millioner andre menneskers liv. Mens jeg var lærerinde i Paris var der en, som havde lovet mig at sikre mig et møde med tyrannen. Ti i de dage likte jeg ikke tanken paa at udbede mig en audience selv hos Bonaparte med den hensigt at dræbe ham. Nu vilde jeg ikke være saa skrupuløs. Først længe efter lykkedes det mine venner at skaffe mig det lovede introduktionsbrev, men da kom det for sent. Keiseren var reist til krigsskuepladsen“.

Louise Michel var Charlotte Corday's landsmand, hun ræsonnerede sig ind i tro paa snigmordets nytte og nødvendighed. Hun siger:

„Har du nogensinde seet en orm, som er blevet kløvet? Hodet og kroppen vrider sig og bevæger sig, som om de søger a komme sammen igjen. Du føler sorg over den lidelse, som e paaført dyret, men din fornuft forsyner dig med argumenter imod din medfølelse. Var ikke ormen blevet ødelagt, kunde den en dag have bidt en person. Paa den høi, hvor vor vinplantage laa, havde nogle jægere engang drevet en hunulv i klemme. Det ulykkelige dyr holdt ungerne sine mellem labberne og hylte ynkelig. Trods alle mine bønner var jægerne ikke at formaa til at spare dens liv. Den naade jeg som barn anraabte om for ulvinden, vilde jeg nu ikke bede om for nogle mænd, som er grusommere end ulve mod deres medskabninger. Man bør ikke betænke sig længer paa at slaa ned mennesker, der er personlig

ansvarlige for en hel nations slaveri og undertrykkelse, end paa at ødelægge en orm eller dræbe den stakkers ulv og dens unger. Tyranner er dømte til at dø, ingen barmhjertighed bør vises dem. Det har altid været min mening, og skulde leiligheden tilbyde sig, vilde jeg ikke betænke mig paa at gribe den".

Dette er hendes ubønhørlige logik. Den er ikke original. Heller ikke har dens konsekvenser i handling været anseet for vanvid, ikke engang hos en kvinde. Judith slog Holofernes, og velsignet blandt kvinder var Joel, der gjennemborede Sisera's tindinger, mens han laa sovende i hendes telt. Charlotte Corday sagde, da hun dræbte Marat: „Jeg dræbte ham for at gjøre ende paa Frankriges lidelser. Jeg dræbte en mand for at redde hundrede tusen — en skurk for at redde de uskyldige, et vildt dyr for at give mit land fred. Jeg har aldrig manglet mod til at handle efter min overbevisning". Men Louise Michel har — skjønt hun er rede til at dø for at faa dræbt tyranner — heldigvis aldrig overført sin overbevisning i handling. Under kommunen tilbød hun sig at gaa til Versailles for at søge M. Thiers og ofre sit liv; hun vidste det vilde koste saa meget at give den gamle lille præsident døden. Da hun kom tilbage fra Caledonien var der et, forøvrigt falskt, rygte i omløb, at hun, da hun steg op paa platformen, hviskede til M. Rochefort: „Grisen er fed, det er paatide at slagte den!" — Grisen skulde være Gambetta, hvis korpulence gav anledning til navnet. Gambetta blev dræbt ved en kvinde, men det var ikke den politiske snigmorder. Og forhaabentlig vil Louise aldrig finde leilighed til at føre Harmodias' dolk. Men intet besynderligt er der i, at kvinder paa en maade har udmærket sig i historien som tyranmordere. Ligesom svig i det hele er snigmordet den fortvilende svagheds vaaben, og kvinder har gjennem alle tider havt mere grund til at fortvile end mænd.

Mod kvindernes undertrykkelse er Louise altid og det med fuld ret i revolt. Kundskab og frihed er de goder, som kvinderne fordrer hele verden over, og hidtil har de i det store taget ikke faaet sine fordringer indvilgede. Indtil nu har ikke et eneste universitet i Tyskland tilladt kvinder at studere ved disse lærdomssæder, der er saa vel monopoliserede af mænd, de samme mænd, som efter at have dømt sine søstre til uvidenhed negter dem borgerlig retfærdighed og menneskerettigheder paa grundlag af, at de lider af følgerne af denne samme udelukkelse. Overalt i samfundet, hvor mænd lider, lider kvinderne endnu mere, hans lidelser er ikke at sammenligne med hendes. Kvinderne opdrages til at blive enten kurtisaner eller husholdersker. De er udelukket fra borgerrettigheder, berøvet opdragelsens fordele og bedraget for sit arbeides løn og i altfor mange tilfælde for at erstatte disse mangler tvunget til at sælge sin person. Derfor glider staalet ind i

mange kvinders sjæl, og de blir oprørere. „Kun i oprøret“, raaber Louise Michel, „er kvinderne til huse, naar de kan trampe paa baade fordom og lidelser. Sent eller tidlig vil alle intelligente kvinder reise sig i oprør“. Dette er ganske vist overdrevent og overspændt. Kvinderne, naar undtages nogle faa som Louise Michel, for hvem krudtrøgen er som sød røgelse, og for hvem artilleriets torden og kuglernes hvislen er som den skjønneste musik — føler sig netop ulykkelige under revolutioner. Men det er vist sandt, at den kvinde, som ikke føler uretfærdigheden ved, at der negtes hendes kjøn lige rettigheder med det andet i kirke og stat om ikke længe vil blive undtagelsen og ikke regelen, og denne forandring i kvinders sind vil arbeide sig ud i en dyb social, moralsk og økonomisk omvæltning. Og jo langsommere heldig stillede kvinder er til at erkjende den uret, deres kjøn lider under, desmere vil kvinder som Louise Michel drives til vanvid ved betragtningen af den umaadelige sum af menneskelig elendighed, som hænger sammen med den dybest liggende uretfærdighed inden menneskenes samfund — den, som kvindernes underkuelse er baseret paa.

Da Louise engang som barn gik igjennem Thol-skovene for at komme til Clermont, blev hun hele veien fulgt af en ulv. Hun hørte uafladelig dens skridt og saa dens stirrende øine paa hele turen. Heldigvis var hun ikke alene, og ulven turde ikke anfalde selskabet. Men hændelsen er uhyggelig karakteristisk for hendes livs vandring. Siden hun forlod sit lykkelige barndomshjem, den gamle slotsruin i skoven, har en ulv, mager, sulten og vild sjelden forladt hendes side.

„Det har altid slaaet mig“, skrev hun engang, „at vi føler vor skjæbne ligesom hundene lugter ulven“. Louise har i ethvert fald altid følt sin skjæbne. I de femten aar hun var lærerinde i Paris før krigen, var livet en eneste lang kamp, slet ikke uden glæder og uden trøst, men alt var blot en forberedelse til den uundgaaelige krise. Den maade, hvorpaa republikanerne dengang holdt vedlige den hellige ild, er ukjendt af os, som er vokset op under den tredie republik. I de dage var der begeistring i selve ordet „republik“. Det var blot et andet navn for tusenaarsriget. I klubber, i foredragslokaler og i deres egne hjem, holdt de frem det mægtige haab, at om ikke længe skulde keiserdømmet styrtes, og fra den dag vilde fred og retfærdighed herske, guldalderen vilde vende tilbage, og det befriede Frankrige vilde grundlægge verdensretfærdighedens herredømme over hele kloden.

Virkeligheden blev en helt anden end de republikanske entusiasters drømme. Keiserdømmet faldt paa en nat. Men førend det faldt, havde det bragt tyskerne ind i landet, og statskupsforbrydelsen blev hevnet i katastrofen ved Sedan. Louise Michel, som havde gjort hvad hun kunde for at protestere mod krigen, søgte senere at samle underskrifter

paa en petition om løsladelse af Endes og Brideau, som havde proklameret republiken forud for Sedan. Nogle af underskriverne ønskede at stryge ud sine navne. Vi resikerer vort hoved. „Ja“, sagde Louise, „I resikerer eders hoved, saa meget des bedre, jeg vil ogsaa resikere mit“, en forsikring, som var mere karakteristisk end trøstefuld. Hun og endel andre gik med petitionen til Paris' guvernør, general Trochu. De blev negtet adgang. „Vi kommer fra folket i Paris“, udtalte de og negtede lige ud at gaa, hvis ikke petitionen blev modtaget. Det var den første, men ikke den sidste gang Louise vovede at tale for folket i Paris. De seirrige tyske hære marscherede mod Paris. Louise Michel opdagede snart, at mændene af september og deres regjering bare i navnet adskilte sig fra manden af december og hans regjering.

Louise Michel beskriver det aller første sammenstød mellem Paris' folk og Frankriges regjering saaledes:

„Den 22de januar samlede revolutionisterne sig foran Hotel de Ville, hvor Chaudey kommanderede.

Tiltrods for forsikringerne om, at ingen overgivelse var paa tanke, frygtede folket forræderi.

Ængstelse for at forstyrre freden — en følelse som altid leder til nederlag for dem, der giver efter for den — bragte de revolutionister, der var bevæbnede, til at trække sig tilbage; hvad mig angaar saa blev jeg, skjønt jeg havde mit gevær.

Da der bare var igjen en forsvarsløs mængde paa den aabne plads, hørtes pludselig en lyd som af en stærk hagelskur — det var Bretagnertroppernes kugler fra Hotel de Ville's vinduer. Deres blege ansigter kunde tydelig sees, hvor jeg stod. Kuglerne gjorde snart aabne rum i de tilstedeværendes rækker.

Eder er det, lyshaarede børn af Armorica, som saaledes myrder vore forsvarsløse venner. Men I er fanatikere, ikke forrædere. I skyder os ned, men I tror, det er eders pligt at handle saa, og en dag vil I forene eder med os til erobring af friheden. Da vil I i frihedens og retfærdighedens tjeneste vise den samme vilde energi, som nu til forsvar for tyranniet, og sammen med os vil I storme verdens raadne institutioner.

Razona havde kommandoen over bataljonerne af Montmartre national gardister. Paa folkets side var intet skud blevet fyret førend salverne kom fra Bretagnertropperne. Men da, og først da skyndte de af os, som var væbnede og havde trukket os tilbage til pladsen omkring Tour Saint Jacques, sig frem til Hotel de Ville igjen, og oprørt over forræderiet aabnede vi ild paa de angribende tropper, mens de, som var ubevæbnet, begyndte at bygge barrikader“.

Louise var paafærde i komiteerne, som var dannet for at hjælpe regjeringen af nationalforsvaret; hun bar nationalgardist uniform og var utrættelig under farer og anstrengelser. Da den lange fortvilede kamp nærmede sig sin afslutning, protesterede hun fremdeles mod overgivelse og fordrede endnu engang at blive ført mod fienden.

Om amazonernes arbeide, anderledes end som petroleuser, er lidet blevet sagt. Experimentet var dog fuldt af interesse. Hvorvidt er kvinderne skikkede til at bære byrderne og anstrengelserne ved militærtjenesten? Det er et spørsmaal, hvori vi endnu paa ingen maade har hørt det sidste ord. Traditionen om de gamle krige mod amazonerne antyder, at endog paa slagmarken har kvinden engang været jevngod med manden, ja for en tid mere end jevngod. Hans majestæt kongen af Dahomey er den eneste potentat, som ind i vor tid har opretholdt institutionen: kvindelige soldater*), men under kommunen, da kampen stod paa det alvorligste, var der mange kvinder, som stillede sig i de kjæmpendes rækker. Den krigerske kvinde er blevet idealiseret i Britomarte, en af „Faerie Queen"'s skjønneste riddere, historien har lovprist hende i Jeanne d'Arc, Pigen af Saragossa er blevet hyldet af Byrons muse. Men den parisiske „communarde" har ikke faaet ære af andre end Louise Michel. Hendes historie er skrevet i retternes og domstolenes forhandlinger, og hun erindres oftest med en gysen. Hun har vistnok fortjent en noget bedre skjæbne, og naar beretningen om kvindernes store oprør engang skal skrives i sin helhed, vil historikeren ofre mangen en omhyggelig undersøgelse paa disse kommunens kvinder og paa spørsmaalet om, hvorvidt de hævdede sit kjøns hæder. Ifølge Louise Michel gjennemgik de ildprøven mindst ligesaagodt som mændene. Der var en god del hysteri inden kommunen, men mændene havde det værre end kvinderne.

---

*) Om disse giver M. Jean Bayol i »Revue Scientifique« følgende beretning:

I sit palads har kongen af Dahomey en kvindelig garde, som reisende har pleiet at kalde »amazonerne«. I Dahomey kaldes de Minos, kongehustruer, men dette navn passer daarligere end amazoner, ti disse kvindelige soldater har forpligtet sig til cølibat og er et slags krigerske vestalinder. Denne pretorianske garde har ofte udmærket sig i slag, og ingen soldat har vist større og mere urokkeligt mod end disse kvinder, hvis hele tanke er kamp. De rekruteres fra høvdingernes børn eller fra de unge kvindefanger i tjeneste hos kongens hustruer. Deres dragt bestaar af vest uden ærmer, meget korte underbenklæder og derover bomuldstøisbenklæder, lange i fredstid og korte i krig, og en hue, paa hvilken der er broderet en alligator eller et andet dyr. Amazonerne bor i kongens forskjellige paladser i Abomey og deres antal overskrider ikke femten tusen. De er delt i to bataljoner, men begge staar under en chef, som altid er en kvinde, som har gjort sig berømt ved sine felttog. Denne garde holder sig ved kongens side paa hans expeditioner og marscherer blot mod fienden paa monarkens udtrykkelige befaling.

O. a.

Kvinderne tjente i komiteer og i ambulancer for hvilket mange blev skudt og transporteret — de arbeidede i gravene og kjæmpede paa barrikaderne. Af dette store og vexlende paoorama for kvindelig virksomhed faar vi bare et og andet glimt gjennem Louises skrifter. Men gjentagende siger hun, at kvinderne viste mere beslutsomhed end mændene, og fra først til sidst synes de kjæmpende kvinder at have kjæmpet mere fortvilet end mændene og ikke at have bøiet af for noget. De forsonede sig lettere med det uundgaaelige. Naar de saa, det var nødvendigt, underkastede de sig ethvert offer med taalmodighed.

(Sluttes.)

For skole og hjem.

Fri!

Varmt var det i byen. Glødende stegte solen husenes vægger, saa rullegardiner og markiser og jalousier og alt, hvad man kunde dække vinduerne med, var til liden nytte. Inde i lejlighederne „til solsiden“ var der komplet som i en bagerovn. Trægt og tungt gik arbeidet, og misligt var det ofte med humøret.

Men saa kom ferien!

Ak! — Den første dag paa landet efter et aars arbeide i en by — hvem kan skildre den?

Er det ikke, som om hele ens væsen sagte opløser sig i toner, i klare harmonier?

Er det ikke, som om moder natur tar os paanyt i sin kjærlige favn, saa vi ligesom det diende barn glemmer alt hos mor?

Glemmer alt for denne naturens store, store fred!

Ja fred. Thi selv om „hele skabningen sukker“, og selv om edderkoppen sidder paa lur i sin fine væv, færdig til at gribe den enkelte ulykkelige flue, — der gaar dog gjennem den store, frie natur en grundtone om forsoning og om retfærdighed, en dyb, fjern orgeltone om en helbredelse for alle smerter, et vederlag for alle piner, en „ensomhedens store sang“, som „bruser om vort øre“ — mægtigt,

imponerende og opløftende — en sang om et begreb, som vi i byens smaalighed og travlhed glemmer — det uendeligt gode, det uendeligt skjønne, det uendeligt store.

Men tyve mile borte fra byens travlhed og larm, i furulien, mellem lyng og kampesten, hvor en alen i firkant indeholder en verden af skjønhed og vidunderlig kunst, hvor den lille fløielsbrune orm med sine gyldne ringe nyder tilværelsen uden sidetanker, hvor blaaklokken svinger og straaene vifter, hvor blaabær og tyttebær udfolder sig og modnes og tørrer bort igjen, uden at bekymres eller at bekymre nogen, hvor de store grene svajer, og skyen svæver sagte ovenover, hvor havet langt, langt ude skinner i solglansen og gaar i ét med luften — der, ja der kommer hint herlige begreb igjen — kald det hvad du vil, jeg kalder det *Gud* — der kommer det igjen med stor fred og stor glæde.

x.

Möens Klint.

Käre redaktör!

Jag hoppas, att Ni ej har något emot, att jag här från Möens Klint sänder Er en liten epistel.

Den borde bli ljus och varm då allt särskildt idag ter sig så härligt, det är en af dessa oförgätliga sommardagar med hög blå himmel och luften dallrande af värme.

Jag har hela tiden lefvat på mina minnen från Norge förra sommaren, och har man så nyligen inandats fjellluft, sett ut öfver vidderne, sett en solnedgång från fjellet, så har man derefter bra svårt att bli tilfredsställd, man återföres ständigt och ständigt till denna höga luft, till denna tankarnes frihet som är en följd af den storslagna naturen.

Men, det var ej om Norge jag skulle tala, det känner Ni alltför väl till, det var min mening att föra Er litet omkring på Möen och jag tror, att om jag egde en god penna, skulle Ni ej ångra Er utflykt.

Kl. 8 på morgonen gick ångbåten från Kjøbenhavn, men som vädret ej var särdeles godt, hade jag ej goda utsigter i Kjöge bugt, dock, efter några små obehagligheter ankom jag till Stege kl. 2, der jag tog skjuts ut till Klinten.

Vägen från Stege är tämligen enformig, och hade jag ej haft en så pratsam och treflig kusk, hade turen varit allt annat än upplifvande.

Vi kommo i lifligt samspråk om Amerika — och om hans fantasi var mer än vanligt liflig vet jag ej, men nog af, det ryktet gick sen å Klinten, att jag reste jorden rundt, att jag nu först skulle till Tyskland, sen till Amerika m. m. m. m. Äfven hade den besten sagt till värden att jag var en riktig „guldfisk“, och det förtröt mig, då jag tror, att mitt uppehåll der i annat fall blefvet billigare. Men, som sagt vägen var enformig, och ej förän man kommer nära Klinten visar sig storartade skogspartier. „Klintskogen“ är en bland de vackraste; den har stor utsträckning, utomordentliga stigor och alldeles praktfull i belysning. En bokskog i solsken är härlig, det bruna löfvet på marken riktigt gnistrar mot de ljusa stammarna. Jag for så till Hunosögaard, ett sommarpensionat och gästgifveri, der jag tog in. Gården har vackert läge, med utsigt åt ena sidan öfver en fri mark och åt andra öfver en liten sjö, hvaraf gården har sitt namn. Den har ett centralt läge derifrån det är särdeles beqvämt att företaga utflykter till alle sevärdheter.

Följande morgon begaf jag mig ut mycket spänd på, om jag ej skulle bli besviken på det omtalade Möens Klint. Jag gick så till det mest storartade „Stora Klint“, till hvilken man har ungefär 25 min. gång från gården. Här möttes jag af en praktfull syn, hela det härliga, vidunderliga hafvet framför mig, samt dessa kritformationer, som lysa i solen som silfver. Man skulle tro, at det är ett sydlänskt landskap man har för sig, en sådan färgprakt, det blå hafvet med alla dess fina, ljusa nyancer, de hvita måleriska klipporna, än nakna, stupande brant ned i hafvet, än skogbevuxna med en yppig grönska, särskildt klintepilen med sina röda bär ser praktfull ut och ger lif och färg åt landskapet. Man har nu en massa utsikter att bestiga och en promenad längs Stora Klint är alldeles storartad, utmärkta stigor föra helt ut på de yttersta spetsarna, hvarifrån man har en öfverdådig syn. Alla tinnar ha namn och nästan alla sin sägen. Jag vill endast nämna några af dem: „Taleren“, hvilken har sitt namn af dėt goda eko, som uppstår där. Den är en bland de vackraste af klinterna, och den mäst imponerande; „Aalegaardsfald“, hvarom sägnen berättar, att söndagsbarn här skulle kunna se Klintekungens trädgård „Abilgaard“ full af de härligaste frukter. „Dronningestolen“ var tidigare en af de högsta punkterna, 403 f., men 1868 störtade betydliga massor ned i hafvet 3—400 alns längd och bildade en ö utanför Klinten, men hvilken under tidernas lopp helt och hållet försvunnit genom böljorna. „Sommerspiret“ ser praktfullt ut, bildande en massa tinnar och särskildt en, som i höjd och skönhet öfvergår alla de andra. Därifrån till „Græderen“, en gråttliknande hola där en källåder löper, samt „Tragten“ hvarifrån kritmassan från tre sidor stupar brant mot én punkt och derved bildar en trattformig sänkning — så till slut „Graaryg“ hvars gråaktiga färg härrör från inblandning af kol och lera i krit-

massan. Från flera af dessa tinnar är anlagd stig ned till stranden, en god sådan är vid Maglevandsfaldet, hvilken klyfta är den största på Klinten, skogbevuxen på båda sidor samt med sin utmärkta källa, Maglevandskällan. Jag fick sedan en båt nere vid Maglevandsfaldet och hade den turen att få „gamle Knud“, en 80-års gubbe, känd på hela ön, till roddare. Får man honom, kan man vara säker på att få höra om alla öns härligheter. Han är rask och munter oacktadt sin höga ålder och berätter med lif och lust, det går som et rinnande vatten och ej att undra på, om som troligt är, alla få samma historia.

Nästa dag blef jag anbefallt at företaga en tur på strandbrädden, hvilket är särdeles lockande — ty har man en gång fått ögonen öppnade för hafvets imponerande storhet, så utöfvar det en sådan dragningskraft och uppfyller en med en sådan längtan, att man tillbringar sin mästa tid där. Det är ju något alldeles bedårande att ligga på stranden och höra vågskvalpet — ens syn vidgas, och man glömmer lifvets mödor och besvär. Det ser värkligen farligt ut att gå där nere på stranden och se upp på klipporna — som nästan tyckes störta ned på ens hufvud. — Är lyckan god kan man finna de s. k. „Konglestenarne“. De bestå af ett hårdt skal af flinta, men invändigt af en porös kärna, som lossnar genom vågskvalpet. Äfven hittar man på förstenade djur, man antager ju, att krithafvet har varit uppfyldt af en massa lägre djurarter, vid hvilkas förruttnelse flintformerna hafva bildat sig och under tidernas lopp fått sin nuvarande hårdhet.

Det hadde varit en tröttsam dag, och jag tänkte i mitt stilla sinne, att jag riktigt skulle sofva som en sten den natten — men besviken blef jag, som man ju ofta blir här i lifvet. Jag hadde knappt somnat in, förrän jag väckes af de mäst förtviflade rop, sådana, som endast en i dödsångest kan ge ifrån sig. Jag störtar ut, och där stå alla de öfriga gästerna, darrande af räddsla. Den ena trodde att elden var lös, den andra att någon blifvit mördad, den tredje att det fans ett dårhushjon bland oss och gissningar och „berättelser“ i alla tonarter gick med blixtens hast från den ena til den andra. Flera af herrarne togo mod till sig och gingo ned till sjön för att se, om något där var å färde; men kunde ej upptäcka något. Det var ju svårt, att i den ångest som de befunno sig i, och utan at ha fått reda på orsaken gå till hvila, och flera vakade också hela natten — då ändtligen nästa morgon kom klarhet i saken. En af gästerna, som var af ett nervöst temperament hade drömt, att hela huset stått i ljusan låga och hade i sin vilda förtviflan ropat om hjelp. Efteråt kunde man ju ej låta bli att se det komiska i hela uppträdet. Alla voro klädde i de mest roliga dräkter, en ung flicka i schal och pince-nez, en i nattlinne, en herre i strumpfötter och rock med ros i knapphålet, en i filt osv.

Efter den natten behöfde jag en hvilodag, och först följande dag besåg jag det öfriga å Klinten.

Helt motsatt till Stora Klint är Lilla Klint, endast en obetydlig del af kusten har kritformationer, hvilka bära namnet „Slottsgaflarne“ och äro utmärckt vackra; föröfrigt är Lilla Klint helt skogbevuxet, och det mäst sevärda är egendommen Liselund, å hvilken hotell är uppfördt, samt några utsiktspunkter „Ruinerne“ och „Nornebænken“, från hvilken man har den härligaste utsikt öfver hafvet och „Taleren“.

Så skulle jag vilja företaga en promenad till de väsentligaste punkterna i det inre höglandet. „Aborrebjerg“, öns högsta punkt, 450 f., helt skogbevuxet. På sydligaste toppen ligger „Svantestenen“, ett stort rullstensblock af röd granit, som enligt sägnen skall vara kastad från Skåne mot Magleby kyrka af hexan „Svantese“ — men enligt geologernas mening är kommen från höga norden på et isblock, som för långt, långt tillbaka i tiden strandade här, smälte och lämnade sin frakt qvar; „Kongsbjerg“ och till slut „Hvidebjerg“ från hvilka, särskildt det sista, man har storartad utsikt öfver hafvet på tre håll och öfver en yppigt skogbevuxen dal. — — —

Praktfull solnedgång idag! Enligt mitt tycke var den mäst storartat att se från „Langebjerg“, hvarifrån man har „Taleren“ i belysning samt solen afspeglande sig i vattnet.

Men nu sen solen gått ned är det på tid, att jag drar mig tillbaka och ber att ingen må taga förtret af mitt bref.

30-7-92. *B. M.*

Forskjelligt.

Fru Ragna Nilsen har under sit ophold i Hardanger i sommer holdt foredrag om stemmeret for kvinder.

NB. Samtidig med dette nummer udsendes 15de septemberhefte.

Redigeret af frk. ***Gina Krog.***

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de september 1892. | No. 18.

Raadigheden over børnene.

Ifølge paragraf 22 i den lov, vi har refereret i forrige hefte, har de ugifte mødre i vort land raadigheden over sit barn. Dette er formodentlig ogsaa ifølge lovgivning tilfælde i de fleste andre lande.

De gifte mødres raadighed over barnet er derimod i mange lande saa begrænset, eller raadigheden er saa helt berøvet dem, at der for tiden baade i Europa og Amerika foregaar en livlig agitation for at faa rettet paa disse mangler i lovgivningen.

Det var at ønske, at vore juridiske autoriteter vilde klare grundig op om den gjældende praxis og teori i denne sag herhjemme, saa lægfolk kunde faa nøie besked paa, hvad loven bestemmer, og hvad den undlader at bestemme, for tilfælde af uenighed mellem ægtefolk med hensyn til børnenes opdragelse e. l. — der kommer undertiden spørsmaal baade fra ud- og indland om disse ting, og det er vanskeligt at skaffe fuld besked.

En dansk jurist har nylig i en liden brochure*) givet en oversigt over bestemmelserne i dansk lov om dette og lignende forhold, som viser, at det der staar ilde til med husfruens ret inden hjemmets sfære, der jo efter godtfolks udsagn skal være „kvindens egentlige sfære". Vi anfører nedenfor et lidet uddrag af hans skrift.

Med hensyn til *hjemmet* og hvad dertil hører, bortseet fra ægtefællerne selv, altsaa: boligen, husvæsenet, tyendet, børnene og pengene gjælder, siger forf., ubetinget regelen, at manden som „husbond" er den, der i alle spørsmaal, store og smaa har den afgjørende stemme.

---

*) Smaaskrifter udgivne af Dansk Kvindesamfund: *Kvinden og Ægteskabet* efter gældende dansk Ret. En kort Oversigt ved *Svend Høgsbro*, Høiesteretssagfører. Pris 15 øre. Kjøbenhavn. V. Pontoppidans Boghandel. 1892.

„Det er saaledes ham, der bestemmer, hvor familiens *bolig* skal være; vil hustruen ikke følge med, gjør hun sig skyldig i „rømning“, og han kan da faa skilsmisse. Kun ud af landet anses hun ikke pligtig til at følge ham. Ogsaa *hvem* der maa være i boligen, foruden kone og børn, og hvem der *ikke* maa være der, bestemmer manden.

Manden kan — om han vil — selv bestemme, hvorledes *husvæsenet* skal styres, derimod kan han neppe sætte hustruen helt fra bestillingen og selv eller ved en anden overtage husholdningen, uden at hun i altfald maa kunne kræve skilsmisse.

Manden kan paa egen haand antage og afskedige tyendet, saavel mandligt som kvindeligt, uden at spørge hustruen derom. Tyendet maa lyde hans ordrer, ogsaa hvor de strider mod hustruens.

Med hensyn til *børnene* kan manden bestemme, hvorledes de skal opdrages, undervises og i det hele behandles, ja han kan sende dem ud af huset — ud af landet om det skal være — uden hensyn til moderens vilje og uden hensyn til, hvor smaa og hjælpeløse de er. Dog kan han ikke uden moderens samtykke forandre bestemmelsen om, i hvilken *tro* de skal opdrages, ligesom der vistnok ogsaa til børnenes ægteskab, — hvis de er ufuldmyndige — maa kræves *begge* forældres samtykke“. — —

Under afsnittet: *Hustruens stilling ved ægteskabets opløsning*, siger forfatteren:

„*Børnene* vil, naar skilsmissen gives ved *dom*, i regelen blive delt lige mellem forældrene, uden hensyn til hvem af dem, der har givet aarsag til skilsmissen. Er børnenes antal ulige, vil det overskydende barn formentlig blive tillagt moderen, naar det er en datter, faderen, hvis det er en søn; børn under 7 aar vil vel i regelen ogsaa midlertidigt faa lov at blive hos moderen. Bestemte lovregler haves dog ikke derom. I praxis anerkjender man den *undtagelse* fra hovedregelen, at naar skilsmissen skyldes den ene ægtefælles brøde mod den anden, (hor, bigami, svigagtig rømning), har den uskyldige ægtefælle ret til at faa saa mange af børnene, som den vil, og saaledes, at den skyldige alligevel maa yde et passende bidrag til deres underhold. Skilsmisse*bevilling* vil ikke blive meddelt, forinden der ved overenskomst mellem ægtefolkene eller i mangel deraf ved justitsministeriets beslutning er truffet bestemmelse om, hvorledes børnene skal fordeles mellem forældrene“.

Louise Michel.

(Slutning.)

Louise roser forresten ogsaa sine kamerater blandt mændene i stærke ord. „Der var to komiteer paa Montmartre“, siger hun, „en bestaaende af mænd og en af kvinder. Jeg var fra begyndelsen af altid tilstede i den første. Jeg ved ikke hvorfor, men jeg tror det var, fordi jeg her følte de russiske revolutionisters aand. Jeg havde aldrig før mødt saa intelligente mænd, hvis sind var saa enkelt og sublimt. Aldrig har jeg truffet renere mennesker. En trøsterig følelse af godhed og kraft herskede blandt medlemmerne, der alle var forenede i trofast broderskab. Samme aand raadede blandt medlemmerne i kvindernes komite. Der traf jeg ogsaa merkelig intelligente personer. Efterhvert følte jeg mig lige meget hjemme i begge komiteer“.

Louise Michel beskriver omstændelig kommunens udbrud den 18de marts. Vi hidsætter følgende:

„— — Siden 22de januar var klubberne lukkede, og aviserne konfiskerede. Havde ikke folket været paafærde den 18de marts er det sandsynligt, at istedetfor revolutionens triumf vilde den dag have bragt en konge eller keiser over Frankrige.

Keiserprinsen var endnu ikke død, og var Montmartre-tropperne blevet væbnet, eller havde det lykkedes de herskende at afvæbne dem, saa vilde preusserne, som besatte forterne og med dem den narrede eller skyldige hær, have beskyttet en Napoleon IV'des indtog i Paris eller en konges i skikkelse af en prins af huset Orleans.

Men den franske armé, som tre maaneder senere undertvang Paris, afslog den 18de marts at hjælpe de mænd, som vilde forraade nationen og republiken.

Tropperne forstod, at pariserne virkelig beskyttede republiken ved at beskytte dens vaaben, som en royalistisk eller keiserlig regjering med keiser Wilhelms eller Bismarcks samtykke vilde have vendt mod den heltemodige by.

Den 18de marts skulde blive vidne til de fremmedes seir, det vil sige den fremtidige konges eller keisers seir, eller til folkets seir. Den blev vidne til det sidste skuespil. Hæren fraterniserede

med folket, istedetfor at skyde dem ned. Denne triumf for folkets sag skyldes maaske væsentlig kvindernes intervention, idet de dækkede artilleriet med sine egne legemer, ja endog stillede sig foran kanonmundingerne for at hindre dem fra at affyres.

Da seiren var blevet afgjort til vor fordel, saa jeg mig om og opdagede min stakkers gamle moder, som, da hun troede jeg vilde blive skudt, havde fulgt efter mig, ligesom hun altid pleiede holde sig i nærheden af mig, rimeligvis for ikke at skaffe mig ængstelse for hende. Jeg havde tidligere ikke faaet øie paa hende".

Jeg skal ikke her forsøge at give kommunens historie. Af almindelige nøgterne folk betragtes den i regelen fra først til sidst som det rene vanvid, et produkt af nervøs ophidselse og som et af de bedste vidnesbyrd, der er givet denne generation paa, at samfund, ligesaavel som individer, leilighedsvis kan angribes af galskab. Men det er snarere at fordømme den fra den kolde forstands synspunkt, end det er at forstaa den med hjertets følelse. Havde man ikke drømt om republikens komme som indvielse til det tusenaarige rige kun for at vaagne op og opdage midt i krigens rædsler den endnu værre rædsel af en republik, som, efterat have vist sig uduelig til at hindre landets lemlæstelse, ikke vilde undseet sig for at forberede krænkelse af Paris's friheder? Det vilde have været slemt at bære til enhver tid, men saaledes som det kom efter beleiringens lange savn og angst, kan det nok forklare alle ting, ogsaa kommunen. Det var en poroxysme af en stor by under en frygtelig natmares greb, og det var værre end en natmare. For en tid gik alt for sig omtrent som under preussernes beleiring. Men da tilsidst midt i den glade mai maaned Paris følte sit blod stivne, og himlen farvedes rød af ilden fra de flammende bygninger, fik hele Europa et stød, som der ikke mindedes magen til siden skrækregjeringens dage. Indtil idag har detaljerne i denne gigantiske dødsens duel mellem revolutionens by og det øvrige Frankrige ikke været kjendt og forstaaet — udenfor Paris. Tusener paa tusener blev skudt ned, næsten firti tusen blev taget tilfange, førend Paris blev undertrykt. Den rasende energi i denne revolutionære nervespænding syntes inkarneret i Louise. Ingen har lagt hende nogen personlig grusomhed til last, men hun var mere eller mindre ansvarlig for alt, som skede, ligesaa ansvarlig som nogen af dem, der gav ordre til nedsablingen af gislerne, myrderiet paa erkebispen og Paris's brand.

Kampen var haabløs fra begyndelsen, og fortsættelsen og slutten blev derefter. Louises tilfangetagelse skyldes hendes ængstelse for moderens sikkerhed. Hendes moder var arresteret, og Louise, som gik for at finde hende, kom derved ansigt til ansigt med en officer, som i gamle dage engang havde trukket lod med hende, om hvem der skulde dræbe keiseren! „Hvad", raabte han, „De her!" „Ja". „Og hvad

kan jeg gjøre for Dem". „Bare lad mig faa bringe min moder til et sikkert sted, saa skal jeg komme tilbage og overgive mig". Han lod hende gaa og haabede, at hun ikke vilde komme tilbage. Saasnart Louise havde faaet sin moder i sikkerhed, kom hun tilbage. „Hvad?" raabte hendes tidligere kamerat, „De kommer tilbage!" „Naturligvis", svarede hun, „hvad anser De mig for?" Saa blev hun fange og marscherede med tusen andre til Versailles igjennem den haanende mob. Om den Via Dolorosa siger hun lidet. Det er ikke hendes skik at dvæle ved sine egne lidelser.

Saa kom rettergangen, hvis det kan kaldes saa, hvor der ingen forsvarer var, og hvor de anklagede kun bad om døden — døden, som blev negtet dem. Louise saa i et øiebliks fremsynthed tre af sine kamerater skudt ved Satory, mens hun laa i fængsel, men det blev hende negtet at dele deres skjæbne.

Enden paa det var, at Louise blev forvist til Ny-Caledonien.

Hun havde været krigsfange, og nu var hun forvist straffange, men hendes mod blev aldrig brudt. Hun var en barmhjertighedens trøstende og hjælpende engel for sine ulykkelige kamerater. Hun pleiede de syge og opmuntrede de sørgmodige. Da hun naaede sit bestemmelsessted, blev hun sat til at være lærerinde, og hun blev saa glad i sine Kanaka-elever, at hun mer end engang følte sig fristet at vende tilbage efter amnestien. Her, blandt straffangerne, var det mange underlige erfaringer hun gjorde. Louise har altid færdes blandt de værste og de bedste mennesker. Helte og helgener, forbrydere og mordere, men for hende synes alt det samme. Ti hun bekjender sig til læren om individets moralske uansvarlighed — en forfærdelig lære, men en, som ganske vist kan lede til medlidenhed og overbærenhed. Under naturens cykloner var Louise ligesaa rolig, som da hun vandrede blandt de exploderende bomber paa Montmartre kirkegaard. Hun kom tilbage, som hun reiste, den samme Louise, fuld af medlidenhed for dem, som har det ondt, og fuld af stor vrede mod dem, som paafører dem lidelsen.

Efter sin tilbagekomst begyndte Louise paa nyt sin propaganda, som hun forøvrigt i grunden aldrig havde ophørt med. Hun overførte nu den hengivenhed, hun tidligere havde følt for republiken, til anarkiet, hun blev forgudet af sine meningsfæller blandt Pariserne, men befandt sig kort tid efter i fængsel. Hendes historie efter amnestien er ikke stort andet end en beretning om fængslinger. Hun har været indespærret som gal, forvist som straffange, sat ind i St. Lazare med byens fattige piger, — et engelsk arbeidshus har hun dog endnu ikke været beboer af, men forøvrigt har hun gjort alle mulige erfaringer paa fangenskabets omraade. En stakkers forrykt drukkenbolt forsøgte at myrde hende ved at affyre sin revolver mod hendes hoved. Kuglen

saarede hende, men hun mødte for retten for at vidne til gunst for ham. Hun erklærede, at han var i utilregnelig tilstand, og han blev frikjendt. Da Mrs. Butler begyndte sit korstog mod prostitutionen, modtog hun fra Louise Michel et brev med søsterlig hilsen og fuld af den hjerteligste sympati. De er meget forskjellige disse to kvinder, og dog har de noget tilfælles, og i den hellige krig mod statsbeskyttet last fandt de et foreningspunkt. I fængslet synes Louise at være behandlet som en første klasses fange. Hun skrev det første bind af sine memoirer der, og rimeligvis maa hun gaa i fængsel igjen for at faa anden del færdig til offentliggjørelse. Hun var heller ikke uden selskab i fangenskabet, hendes kjærlighed til dyreverdenen hindrede det.

Mrs. Crawfurd, Pariserkorrespondenten til „Daily News“, som interviewede hende i juni 1886 strax efter hendes frigivelse, siger:

„Hun var meget interessant, naar hun talte om dyr, et emne, som vi førtes ind paa ved synet af hendes katter. Louise Michel bragte fire katter med sig fra Noumea til Frankrige. Hun fik dem, da hun kom til Ny-Caledonien, i foræring af en straffange, som havde udtjent sin tid og skulde vende tilbage til Europa. Den yngste, „Moustache“' er nu 16 aar og den ældste, „Ninette“, er 19. De var med hende i St. Lazare. Den fjerde dræbte sig under omstændigheder, som gjorde baade ham selv og hans herskerinde ære. Den dag, hun kom hjem fra London, var den paa toppen af et hustag. Da den saa hende gaa ud af vognen, gav den sig til at hoppe ned fra den ene altan til den anden, men faldt ned i gaden fra tredie etage og kom saa til skade, at den døde nogle timer senere. Disse katter nedstammer fra andre, som er blevet efterladt af engelske sømænd i Ny-Caledonien i det 18de aarhundrede. De har meget længere bagben og kortere forben end europæiske katter og en fuldkomnere hjerneudvikling. I St. Lazare lærte de sig til med venlighed at omgaaes rotterne, som hver morgen kom i massevis til Louises celle for at faa mad. Jeg spurgte „Citoyenne“ hvad hun mente om rotten. Hun sagde, at den var intelligent, ikke istand til, troede hun, at slutte sig med hengivenhed til et menneske, hvem den dog gjerne modtog tjenester af, men familiefølelserne var meget stærke hos den. Unge rotter var ikke alene snille, men ærbødige mod gamle slægtninger, ja mod alle gamle rotter i almindelighed. Mødrene kom, strax de havde afvænnet sine smaa, og bar dem til Louises celle, ja lagde dem ned ved hendes fødder og syntes at bede om beskyttelse for dem. Der var rotter, som var blevet tandløse af ælde. Naar en brødskorpe blev kastet til dem, tog de unge rotter og tyggede dem, for at de gamle skulde kunne spise dem. Hvis en ung rotte var saa uopdragen, at den forsynte sig selv før den ældre, blev den tugtet af de andre rotter. Førend katterne havde lært sig til at leve i venskab med kloakernes beboere, bed „Moustache“ labben af

en af dem. Ifølge Louise Michel var der da et rent udbrud af medfølelse for den saarede blandt hendes firføddede gjæster, og hun vandt deres tillid ved at heise den i en snor ned i gaarden til dem, efterat have pleiet den i fjorten dage. Da hun havde været en tid i fængsel blev rotterne saa kræsne, at de ikke vilde spise almindeligt brød, naar det ikke var ristet til dem. Fængselsguvernøren, som var meget elskværdig mod hende, og som var en intelligent mand og naturkyndig, glædede sig meget over hendes heldige forsøg med at faa katter og rotter til at leve i venskab og at tæmme de sidste. Men ordentlige husdyr kunde hun ikke faa af dem. Saasnart de havde faaet sin mad, klatrede de op af muren til vinduet og ud gjennem det for at vende tilbage til sine kloaker".

I London oprettede Louise Michel en „international skole", som en tid havde op til firti elever, men som senere er lukket. Hun holder undertiden taler i Hyde-Park i sit eget sprog, som ikke forstaaes af de fleste af tilhørerne. Hendes udviklinger er ikke praktiske, og hun betragtes ikke i den engelske politik som en personlighed, man tager for alvor. Hun er en patetisk skikkelse med en tragisk fortid, mishandlingens, fortvilelsens, den nedtrampede kvindeligheds inkarnerede protest. Meget af hvad hun siger kan ikke engang betragtes som et gyldigt udtryk for anarkismens lære. Det minder mest om ormens vridninger, naar den sønderhugges af spaden.

Men Louise er ikke altid en revolutionens bakantinde, en anarkiets mænade. Hun har mangen gang vist sig fuld af praktisk sund sands og god dømmekraft. London passer for hende, London liker hun med dens graa farver, som passer bedre med hendes mørke humør end Paris's lette blaa og dets klare lys. Hun gyser lidt undertiden ved „den sorte London-vinter", men her under det tætte taagelagen har hun fundet et venligt, sympatisk om end noget reserveret velkommen. Da hun stod ansigt til ansigt med sin første respektable tilhørerskare, var hun forbauset ved, trods deres kjølige taushed, at føle sig hjemme iblandt dem. „Jeg havde indtryk", siger hun, „af en ægte menneskelighed, som blomstrede, tiltrods for de forbandelsens lænker, som har hemmet dens vext fra begyndelsen af".

At Louise Michel ikke er den gale skabning, som hendes fiender udgiver hende for, vises blandt andet ved den retfærdighed, hun yder de engelske arbeidshuse. Arbeidshuset pleier at være den naturlige skive for enhver letsindig angriber af samfundsordenen. Men for Louise Michel er arbeidshusene mere værd ros end dadel. Idet hun udtaler sig om sit første besøg i England, siger hun:

„Aviserne, især „Pall Mall Gazette", viste mig den største venlighed og forekommenhed. Hvad der især syntes at forundre dem var, at jeg, som var anarkist, ikke delte den almindelige

mening om arbeidshusene. Folk syntes at mene, hvad der er meget feilagtigt, at dette var en inkonsekvense hos mig. Forøvrigt skal jeg give mine meninger om dette senere. Det var en misforstaaelse, naar man talte om min „entusiasme“ for den institution. Et arbeidshus kan ikke indgive nogen en saadan følelse. Hvad jeg sagde var, at de engelske anser det for sin pligt at sørge for dem, som hverken har mad eller husly.

Og hvad der specielt slog mig i England var den omhu, man i flere af arbeidshusene lægger paa at omslutte den hele hob af elendighed, saa at de kan holde den i ro og forholdsvis seet i velbefindende, indtil den europæiske revolution er over. Men da vil Albion, idet hun undgaar de dumme feilgreb, hun har seet andre gjøre, slaa et stort slag. Hun vil pludselig reise sig, ryste støvet af sin hvide klædning og antænde den hellige ild, som himmelens vinde istedetfor at udslukke vil opflamme til en pragtfuld morgenrøde“.

Louise Michel er en frugtbar forfatter, men en ustadig arbeider. Og hendes produktion har høist ulige værdi. Hendes digte indeholder mange ophøiede tanker, udtrykte med betydelig kraft og poetisk følelse. Hendes roman: „Samfundets mikrober“, er, siger de, som har læst den, en af de gyseligste gyseligheder, men med et kapitel her og der af stor skjønhed. Hendes memoirer er en uordnet masse kastet hulter til bulter ind i verden, skrevet i fængsel og for aviser.

Jo mere man betragter denne kvinde, desmere maa man beklage hende, undre sig over hende og — beundre hende. Hun er en type paa altruisten, hun existerer blot for de fattige, de udstødte, de hungrige i verden. Hun er deres søster, deres kamerat, kjæmper bestandig ved deres side og opholder dem ved haabet om den nye tid, som skal komme, da der vil blive en ny himmel og en ny jord, hvor retfærdighed bor. Hun er den levende og lidende repræsentant iblandt os af anachoriterne fra de fjerne tider, da hellige mænd blev tilbedet for deres forsagelse af livets behageligheder, ja selv af det i ydre forstand sømmelige. St. Simeon Stylites paa sin søile var ikke mere skilt fra verden end Louise Michel. Hun har endog ophørt at være interesseret i sit eget liv. De mærkelige oplevelser af redning i livsfare, af romantiske eventyr, alle disse hændelser af den største dramatiske effekt har ogsaa tabt sin tiltrækning for hende. Hendes aand er ikke brudt. Hun haaber og tror og forkynder høit sit budskab til sin tid. Men hun er afdød fra sig selv. Fortiden er en kirkegaard med myrdede kamerater og en række af fængslinger. Det hjerte, der er sønderslidt ved saa utallige lidelser har ophørt at føle for sig selv. Det skjælver blot i medfølelse for andre. Og saaledes gaar hun omkring under den

store taagebys lave himmel som et væsen, der knap tilhører denne jord, og profeterer om de ting, som skal komme.

„Men De er ikke inden samme sfære som Louise“, sagde en af hendes ildtilbedere til mig, „hvorledes tror De da, De kan forstaa hende? De er i bedste tilfælde som den unge mand, til hvem det blev sagt: „En ting fattes Dig“, mens hun hører til de indviedes orden, som forsagende alle ting har seet ind i universets hemmeligheder, som altid blir skjult for dem, der har denne verdens goder. Louise er en ophøiet mystiker. Hun tror ikke, hun ved. Hun har seet, derfor taler hun. Men I kan ikke forstaa, heller ikke forstod ypperstepræsterne og de rige Nazaræeren. Udstødt, hjemløs, jaget, proskriberet, foragtet — hvorledes kan da den „respektable“ forstaa seeren? Det er nu, som det var og altid vil blive. Louise er forud for sin tid. Hun er en gigant født i utide. For eder er hun gal. O! daarer og blinde! Om hundrede aar vil en gjenfødt menneskehed bøie knæ ved graven over hende, som I udler som en gal, smudsig gammel kvinde.“

Det kan være. Men selv om vi gaar med paa, at hun er sybillen, og at vi er daarer og blinde, saa kunde det endda være et forsøg værdt at udtyde, hvad der er skrevet paa disse sibyllinske blade af hendes store værk og se, om hun ikke ogsaa har en lærdom til os andre dødelige, som betaler skatter og søger at holde samfundsmaskineriet igang.

Jeg vil gjerne gaa ind paa, at det indtryk jeg har af denne tragiske og patetiske skikkelse, blot skriver sig fra en delvis og kanske overfladisk forstaaelse, og jeg er rede til, hvis jeg faar et fuldere lys at forandre, hvad der er falskt. Men her er det hovedindtryk jeg nu har: Louise Michels liv er som en stærk klang, haard, mislydende, ofte forfærdelig. Det er det skrig, som bryder frem af kvindens, af den oplyste dannede kvindes hjerte, naar det kastes mod en grusom skjæbnes jernstængsler. Og dog er der mere i det. Fortvilelsens profeter mangler der ikke i vore dage, men der er flere af dem blandt det andet kjøn. Louise Michel er ikke pessimist. Hun er ikke kyniker. Hun bor, kan man sige, i helvede, men hun holder aldrig op med at drømme om himlen. Hun ligger i søvnløs gru natten lang og tænker paa alle de lidelsens, dyriskhedens, grusomhedens skrækbilleder, som er verdens natmare. Hun tar sin pen og beskriver dem, og se, selv mens hun skildrer jordskjælvet og solformørkelsens angst, forkynder hun den kommende glans og viser sig tilsidst at være en virkelig inspireret daggryets herold.

For skole og hjem.

Om en katunge.

(Fortalt for syvaaringer).

„Grisen er ikke stor, før den slaar krøl paa halen“ — ved vi. Men kattepusen er ikke stor den heller, før den er noksaa vigtig. Det fik vi se engang hjemme.

Gamle „Hvidlab“ (en snil, sort kat med snehvide labber) havde faaet unger for syvende eller tiende gang; og hun havde ved denne leilighed behaget at tage til barnekammer et halvfærdigt loft med en trappenedgang til første etage.

Men pus havde ikke tænkt paa, at der her kunde være andre og kanske større farer for de smaa nyfødte end hundene, som bjæffed nedenfor, og smaabarna paa gaarden, som hun før, naar hun havde faat unger, havde været fælt plaget af. Det fik hun nok mærke!

Da katungerne denne gang saavidt havde faat øine og var begyndt saa smaat at krabbe om paa egen haand, sad vi allesammen ude i gaarden en dag. Vi store læste og syede, de smaa legte. — Saa fik vi ret som det var høre en fin, men ynkelig katteskrig. Det holdt ikke op, men blev mere og mere ynkelig, syntes vi. Men hvor kom det fra?

Vi sprang op for at se til „Hvidlabs“ familie, om det var derfra det kom. Nei, — men her var bare tre unger; der var fire før; — der var én borte! Og „Hvidlab“ selv løb frem og tilbage saa urolig og saa op paa os og mjaved.

„Ja, „Hvidlab“, — men hvor *er* ungen din, da? Hvor har du gjort af'n?“ spurgte vi. Men pus bare mjaved og saa hjælpeløs paa os.

Hys — — der hørte vi den fine laaten igjen! Kom det ikke borte fra krogen der? Vi nærmed os og lytted. — — — Jo, her hørtes det tydeligere. Vi lagde os ned og undersøgte hjørnet mellem tømmerstokkene — — og tænk, der opdaged vi et hul, et firkantet hul, som saa ud som en vandrende og gik dybt ned, lige ned til jorden. Herfra kom mjavingen, og her var den stakkars bittelille kattepusen trillet ned. Nu sad den dernede og var aldeles indbygget i selve husvæggen.

Vi fløi ned og lytted udenfor. Jo, det var sikkert nok. Her var den ynkelige fine mjavingen ganske tydelig.

Hvad i alverden skulde vi gjøre? — Heise den op ovenfra gjennem den trange renden var aldeles umuligt. — Rive ned huset? — For en katunge? — Det gik vel heller ikke an?

Men sandelig om katungen kunde bli liggende der og sulte ihjel heller!

Da *før rive ned huset!*

Og dermed bar det afsted med os nedover gaarden for at faa fat paa en snedker.

Han kom, — ikke netop saa svært blid —, skjændte lidt, mente, han kunde „ikke ødelægge huset for katta" — — men tilslut fandt han dog paa, at han kunde løsne lidt paa bordklædningen med øks og hammer. Kanske det da lod sig gjøre at faa ungen ud.

Saa banked og lemped og brød han da en stund, indtil han fik en aabning, som allernederst var et par tommer stor.

Meget forventningsfulde og ganske høitidelige stod vi der allesammen; vi havde næsten graaden i halsen ved tanken paa, hvor glad den lille stakkaren skulde bli, naar den kom ud fra sit fæle fængsel.

En af os klemte da sin haand ind gjennem aabningen, fik fat paa noget varmt, loddent og mygt og trak den lille pusen lyslevende og aldeles uskadt frem!

Men i det samme den kom ud, satte den alle sine smaa sylskarpe klør ret til alle sider og fræste og spytted det bedste den havde lært!

Noget saa overraskende og komisk som denne bitte lille pusen, som fræste som en rasende imod os til tak for, at vi havde frelst den fra en gruelig sultihjel, havde vi næsten aldrig seet, og vi brød allesammen ud i et høit latterkor.

Og endda den dag idag ler vi, naar vi minder hverandre om denne lille fræsende og spyttende kattepusen.

x.

Fra Kina og Japan.

(Af et privatbrev. Paabegyndt i Hongkong 20de marts og sluttet i Yokohama 1ste mai.)

— — „For nogle dage siden modtog jeg „Nylænde" for december. Jeg har ikke læst noget norsk blad eller tidsskrift siden september ifjor, saa det var en ren fest for mig. Og det var saa morsomt at se, at der dog findes kvinder, der stræver for og tænker paa andet end sin pynt, sit udseende og selskabelighed. Gid jeg kunde fortælle dig, at jeg møder mange slige, men nei! Jeg faar mere og mere mistillid til kvinderne — og hele menneskeslægten for den sags skyld —, alt

som jeg blir ældre og færdes mere blandt forskjellige slags folk. Der er saa megen falskhed og tomhed paa alle kanter. — —

Jeg reiste fra Norge i september, stansede et par dage i New-York, en dag i Chicago, nogle dage i Minneapolis, samt et par dage i Portland, Oregon, før jeg naaede San Francisco. Alle steder havde jeg venner, der fulgte mig omkring, saa jeg fik se mig godt om paa den tur. Portland er slig en vakker by, og jernbanereisen derfra til San Francisco var storartet.

I San Francisco havde jeg nogle hyggelige uger sammen med min søster . . . Jeg begyndte dagen efter ankomsten at passe en syg dame, der boede paa et hotel. Men jeg var hjemme hos min søster til maaltiderne. Uheldigvis — jeg mener *heldigvis* — blev damen snart frisk, og — jeg uden arbeide.

Saa blev jeg tilbudt den plads, jeg nu har, en slags kammerpigepost hos en svagelig marineofficersfrue. Hun boede i San Francisco, men skulde reise til Østen, hvor hendes mand er paa et af de her stationerede krigsskibe fra U. S. A.

Vi reiste fra Kalifornien først i december med et stort prægtigt skib. Standsede en dag i Honolulu — Sandwichsøerne — en aldeles yndig by! Alting der var tropisk, men da den laa lige ned til havet, skulde ikke varmen være værst. Det var i sidste halvdel af december, jeg var der; alle beboerne var klædt saa tyndt som muligt, mest i hvidt. Og slig en blomsterpragt! Ja, der var fortryllende. Jeg skulde gjerne opholdt mig der nogle uger.

Vi kom da endelig til Japan de sidste dage af samme md., og der var det rigtig koldt. Med dampskib derfra til Hongkong, hvor jeg altsaa nu er, tog en otte dags tid.

Jeg havde aldrig troet, det var saa vakkert her i Hongkong, som det virkelig er. Byen er bygget saa malerisk opefter bratte fjeldet med den livlige havn nedenfor. Mange af gaderne er saa bratte, at de gaar i trappetrin. Kun i den fornemste del af byen, der beboes af hvide, er der flere etager.

Da her om sommeren er meget varmt, har de fleste hvide villaer rundt om oppe paa høiderne, og du kan tro, det tar sig godt ud en klar aften, — hvilket desværre har været en sjeldenhed, mens jeg har været her — at se lysene fra de forskjellige huse, det ene ovenfor det andet. Det er ikke godt at afgjøre, hvor lysene fra vinduerne slutter, og stjernerne begynder.

Her er grønt og blomster bestandig. Du skulde se, hvilken masse forskjellige sorter bregner her findes: fra de fineste bitte smaa — til kjæmpestore! Og den mængde sommerfugle her flagrer om bestandig, naar solen kommer frem — smaa og store om hverandre med de mest brilliante farver.

Vi bor her i en sommervilla, som ligger 1600 fod over havet og har en prægtig udsigt over endel af fjorden og mange smaa bergfulde øer. — Vi har til menagen *en overkok*, *en underkok*, *en opvarter* og en (ja, hvad skal jeg kalde ham? Han steller med alle ildsteder m. m.), — jeg kalder ham: *huskall!* Desuden seks stolbærere, alle kinesere. Overkokken staar for alle indkjøb og tillavning med maden. Som Du vel kan skjønne, falder intet husarbeide paa mig. Jeg klæder af og paa fruen, samt opvarter hende paa alle mulige maader, — ser efter hendes tøi og alle hendes sager, har tilsyn med, at værelserne er i orden, at bordet er pent, naar de har fremmede osv., — og saa giver jeg hende massage.

Jeg har jo en udmærket plads, men dog har jeg aldrig følt, hvad det er at være tjener før paa denne tur. En maa altid se til at være saa usynlig som mulig og dog bestandig ved haanden ved hver liden anledning. Ja, jeg var naturligvis forberedt paa, hvad min stilling vilde blive, men alligevel er det lidt haardt mangen gang. Jeg bryr mig ikke saa meget om det, at jeg koster taarer paa det, men en anden „maid" (som jeg liker udmærket), som ogsaa reiser med en marine-officersfrue herborte — græder sine øine røde. Og dog har vi begge meget snille fruer.

Som før nævnt er her uhyre bakket, saa bakket, at heste ikke bruges — kun nogle til stads nede i byen. Det er da folk, som maa bære. Alt muligt: stene til huse, møblementer, kul m. m. bæres af mænd, kvinder og børn fra byen og opover til de engelske villaer.

Det er saa ondt mangengang, naar jeg bæres i stol ned til byen, — at møde flok paa flok af disse træller. Man siger saa ofte: aa, de er saa vant til dette arbeide fra fødselen. Kan nok være, men at de lider, kan man jo se paa deres ansigter, som er rigtig fortrukne, naar de kommer dragende med store kurver med kul og lign. De bærer alt saaledes, at byrden hviler mest paa skuldrene.

Der er vel ingen havn, der kan maale sig med denne, hvad mængden af skibe og baade angaar — ja, andre kinesiske kanske —, for Du maa vide, her lever 20,000 mennesker paa smaa baade ude paa havnen eller rundt omkring. Baadene er deres hus, deres hjem.

Om du saa dem! — Børnene leger akkurat lige frit der paa disse smaa baadene, som om de var paa en gaardsplads. Det er rent mærkeligt. Smaa 1—2-aaringer stuper kraake bortefter baaden, og ingen griber efter dem, forat putte dem nedi det bitte lille rum, hvor de formentlig sover. Og ikke kan jeg skjønne andet, end at den ene maa være stablet paa den anden som i en sildetønde der om natten. Formodentlig tages endel bort for at skaffe mere rum, men den baad jeg var ombord i, havde et lidet rum — 2 alen i firkant. En mand

med tre kjærringer og en haug med unger var der i den baad. Oftest er der bare kvinder og børn i baadene. Manden er paa andet arbeide.

Det er godt, jeg ikke er ængstelig af mig, ellers fik jeg intet se, da jeg som regel maa farte paa egen haand. En dag gik jeg ned og tog en baad og lod mig ro over til et dampskib. Kineserne er saa gridske efter penge, at jeg maatte ud med en gang til saa meget, som taksten var. De holdt mig fast et par kjærringer og et halvt dusin unger, til jeg betalte, hvad de forlangte. Politi vilde jo snart have været der, men jeg kunde ikke andet end le af dem og betale.

Kineserne er et ufordrageligt folk, synes jeg, — efter det lille jeg har set af dem, rigtig ræveagtige. Men mit bekjendtskab strækker sig jo bare til faa.

I gaderne er her ikke egentlig forretningsliv, bare folk, som gaar og drar sig. Dersom vi stanser i en butik for at handle, kan der samle sig fuldt af halvnøgne kinesere udenfor, — (aldrig ser man dog kineser*inder* have tid til sligt). Men saa er det jo ikke bare de indfødte, man møder — engelske officerer og soldater, masser af matroser, turister, indiske kjøbmænd osv.

Secherne — en sekt af Hinduere — fungerer ofte som politi her, og de tar sig godt ud i sin uniform og turban, der oftest er høirød. De er altid venlige og høflige. Skjønt vi bor et langt stykke fra selve byen, er der dog politistation i nærheden, og hvide og mørke politifolk gaar forbi vort hus til enhver tid. —

*
* *

Jeg har nu allerede været i Yokohama i 3 uger og har det aldeles udmærket i alle dele. — Der er slig uhyre forskjel paa kinesere og japanesere. De sidste er saa høflige, venlige og omgjængelige. De liker europæerne og viser det ogsaa. Festdage har de alt i et. De sidste 3—4 dage f. eks. har her været et slags fest for fisk (fiskeri?) Alle huse har flaget med store svære fisk af tøi, silke og papir. — — Ja jeg kunde have uhyre meget at fortælle endda, — men pladsen og tiden — — — — — — — — — — —

Din *B.*

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste oktober 1892. | No. 19.

Den reglementerede prostitutions afskaffelse over det hele land.

Som bekjendt blev her i Kristiania i 1888 efter en forudgaaende ivrig offentlig diskussion den kontrollerede prostitution erklæret ophævet. Der manglede ved leiligheden ikke paa onde spaamænd, som mente, at ophævelsen vilde blive af kort varighed. „Lad os tales ved om nogle aar", sagde saaledes en af byens læger, „da vil kontrollen være indført igjen, og vi vil være enige om at hilse dens gjenindførelse med glæde".

Der er ganske vist ogsaa idag mange, som ud fra en mere eller mindre overfladisk betragtning og paaberaabende sig statistiske tal, der ukritisk benyttes, ytrer lignende fromme ønsker, men spaadommen er ikke gaaet i opfyldelse, meget heller kan vi haabe, at staten ved lovgivning vil ordne, hvad der angaar prostitutionsspørsmaalet saaledes, at blandt andet reglementerings- og kontrolsystemet vil blive ophævet i alle landets byer*).

„I virkeligheden er", siges der i motiverne til „*Udkast til lov til modarbejdelse af offentlig usædelighed og venerizk smitte*" **), „spørsmaalet om det offentliges forhold til prostitutionen ogsaa et, der efter alle rigtige grundsætninger kræver lovgivningens egen løsning og hverken bør overlades politiet eller de kommunale myndigheder". — — —

---

*) Bestaar endnu i Bergen og Trondhjem.

**) *Udkast til lov til modarbejdelse af offentlig usædelighed og venerisk smitte* med *motiver* samt som bilag 1. Foreløbigt udkast til straffelovens kapitel om forbrydelser mod sædelighed med motiver og som bilag 11 Foreløbigt udkast til straffelovens kapitel om forseelser mod sædelighed med motiver. Udarbeidet af dr. *B. Getz.* Straffelovskommissionens formand. Kristiania 1892.

„Saa meget klarere synes det da, at hvad der end besluttes, kan staten ikke skyde afgjørelsen og ansvaret for denne fra sig. Allerede i sig selv er det vistnok urigtigt at overlade den lovgivende magt til de lokale myndigheder, hvor der handles om gjenstande, der saaledes som nærværende berører saavel samfundets vigtigste interesser som de enkeltes velfærd“. — — —

Af de fire afsnit i motiverne til nævnte lovudkast, skal vi her kortelig referere det første, der omhandler

Den sanitære kontrol.

Opfunden i Paris ved aarhundredets begyndelse bredte kontrolsystemet sig udover Europa. Det gjaldt derpaa i mange aar som et uangribeligt dogme, men i England reiste der sig i 1866 en opposition mod det, som „fra først af nærmest var begrundet i moralske, humane og retslige hensyn, men som dog snart førte til, at ogsaa dets *sanitære nytte sattes under debat og tilslut paa det bestemteste bestredes*“.

Der har fra da af været en stigende bevægelse mod den reglementerede prostitution over hele Europa, og angrebene paa den er blevet kronet med held, saa den flere steder er ophævet.

„I virkeligheden ser vi da ogsaa stadig flere mænd i praktiske stillinger, der bringer dem i berørelse med prostitutionen, jurister, læger, politici slutte sig til den opposition mod kontrollens sanitære nytte, som fra begyndelsen af nærmest ansaaes for idealisters og filantropiske damers monopol“.

Kontrolsystemet, som det har været, lader den ulige største del af prostitutionen uberørt, og ifølge det kjendskab man ved den nyere tids forskning har faaet til den syfilitiske sygdoms natur og ytringsmaade, kan det, visitationen formaar at udrette i de forholdsvis faa tilfælde den kommer til anvendelse, ikke vurderes høit.

Kontrollen, som den har været her og i de fleste andre stater, maa nærmest betegnes som en illusion. Skulde nogen haandgribelig forandring heri opnaaes, maatte man bekvemme sig til at følge de reglementariske zeloters idéer: utugtens kasernering i offentlig autoriserede huse, hensynsløs forfølgning af al anden prostitution, visitation af alle besøgende mænd osv., men et mere end tvilsomt spørgsmaal er det om en saadan ordning er gjennemførlig og om ikke *kontrollen medfører andre i modsat retning virkende følger, som ved dens skjærpelse blot yderligere vilde øges.*

Visitationstvangen er farlig, fordi den driver til at skjule sygdommen saa meget som muligt og derved unddrager den hospitalsbehandling, og fordi den giver en falsk tryghed og leder mange til fortsatte udsvævelser, der paafører dem sygdommen. Ordningen virker ogsaa indirekte i samme retning, idet den udbreder og støtter en moral,

hvorefter prostitutionen er, om end et nødvendigt *onde*, saa dog et „*nødvendigt*“.

„Det bedste bevis for denne ordningens om end utilsigtede saa dog uundgaaelige virkning, afgiver i grunden dens forsvarere selv, ti hvor meget de end reserverer sig derimod, ser vi dem dog stadig vende tilbage til argumenter, der havner i den samme opfatning; i den grad er den misforstaaelse, hvortil kontrollen leder, en psykologisk nødvendighed.“

At lovgivningerne har ladet administrationen og navnlig den lokale politimyndighed frit spillerum, har bidraget til at give denne opfatning næring.

„Afgjørelsen af hvad der skulde forstaaes ved prostitueret og hvorvidt en kvinde skulde antages at være det, er bleven beroende paa politifunktionærernes skjøn, den kvindelige ære er bleven afhængig af afgjørelser, hvorved intet var gjort for at udelukke feiltagelser. Ja, selv ikke de grove forsætlige misbrug, hvorfor i et emne som dette faren er saa stor. Skjønt indskrivningen som offentlig prostitueret har manglet alle de garantier, som ellers fordres ved enhver dom, har dens følger dog været mere indgribende end de fleste domfældelsers. Ikke alene er vedkommende kvinde derved offentlig stemplet med et mærke, der sætter hende i en klasse for sig under alle andre medskabninger, men hun er blevet underkastet en masse forpligtelser og forbud, ofte af den vilkaarligste art, og for overtrædelser af disse er hun blevet voldgivet politiets diskretionære straffemyndighed, udøvet uden former og uden rekurs. Med andre ord: hun er bleven „l'esclave de la police“.

Men samtidig hermed har tolerancen, naar hun fulgte de foreskrevne forpligtelser, „været givet form af en nær sagt positiv autorisation og sundhedspolitiet har givet hende sundhedspas for, at hun skulde kunne for sine kunder legitimere sig som smittefri, altsaa i den smudsige handel ligefrem optraadt som garant for varens beskaffenhed. Hvad under da om de prostituerede selv har søgt en trøst i den opfatning, som i England har givet sig udtryk i benævnelsen: „Queens women“.

At statistiken intet udslag har givet til gunst for reglementationen og kontrollen, erkjendes nu alment ogsaa af dennes bestemte forsvarere. Og „naar almindelig logik tilsiger, at visitationen er en i sanitær henseende snarere skadelig end gavnlig forholdsregel og erfaringen lader sig bruge som modbevis ligeoverfor dens slutninger, da er visitationen, selv om samme sees fra et exklusivt medicinsk standpunkt, dødsdømt“.

Kan visitationen saaledes end ikke fra rent sanitært standpunkt forsvares, hvor meget mindre da, om synskredsen udvides og ogsaa alle dens andre middelbare saavelsom umiddelbare følger betragtes: det nedværdigende og tvetydige i sagen selv, den uværdige rolle, som her

tildeles staten og det offentlige sundhedsvæsen, det brutaliserende i det stadige massefremmøde „samt fremfor alt den omstændighed, at der ved ordningen skabes en egen kaste af de prostituerede, en kaste af æreløse, ud af hvilken det er vanskeligt og ofte faktisk umuligt at reise sig“.

Vi skal i næste hefte omtale motivernes afsnit 11: Bør prostitutionen belægges med straf?

Retfærdig lovgivning bedre end filantropi.

Grevinden af Carlisle, en bekjendt forkjæmper for den liberale politik i England, holdt nylig en tale i Westminster af omtrent følgende indhold:

Baronesse Burdett-Coutts var kjendt viden om, som en, der elskede de fattige og drog omsorg for dem. Men om der var tusen baronesser Burdett-Coutts, hver med mange tusen punds indtægt om aaret, saa vilde de ikke med alle sine gode hensigter og med al sin kjærlighed til de fattige kunne udrette hvad en eneste retfærdig lov udrettede. Mange almissegivere havde handlet ud af sit hjertes trang, men de vidste ikke, hvor ti tusen gange bedre det havde været, om deres rigdom var blevet ofret til at fremme retfærdig lovgivning, for da vilde det ikke været hundreder, men tusener, som havde høstet fordelen. Hun mente ikke at barmhjertighed skulde ophøre — langtfra! Ti selv om enhver gjennem retfærdig lovgivning kom til at nyde sit arbeides frugt, saa vilde der blive overflødig brug for gode og kjærlige gjerninger, men at vise barmhjertighed skulde ikke blive en forret for rige, ti de fattige var ofte ligesaa rede til barmhjertighed, som de rige.

Det var godt at sende mad og klæder til dem, der trængte dem, men det var bedre at sørge for, at tolden blev afskaffet paa nødvendighedsartikler, saa hustruen i arbeiderhjemmene kunde faa fortjenesten til at strække til. Det var smukt at understøtte ardeiderne i trange tider, men det var bedre at lære dem til at slutte sig sammen til egen beskyttelse. De bitre lidelser, som streiker havde paaført arbeiderne og deres hustruer og børn, havde ikke destomindre hjulpet til at fremkalde en tingenes tilstand, som langt overgik hvad filantroperne havde

drømt om. Lovene til bedste for den almindelige sundhed og moral var bedre end fattighuse og vilde udrette mere, naar administrationen paa disse felter blev bedre, og det vilde den blive, efterhvert som folk blev mindre ligegyldige. Lad folket vise, at hvad de ønsker er ikke filantropi, men retfærdig lovgivning og deltagelse i landets styrelse. Kvinderne, haabede hun, vilde reise sig mere og mere til handling, og at fremtiden vilde blive et lykkeligere og ædlere England, hvor alt klassehad var forsvundet.

Kvindelige videnskabsdyrkere.

Eleanor Ormerod er en anseet engelsk entomolog. Hun driver sine studier først og fremst af ren videnskabelig interesse, men de resultater, hun har vundet, har hun ogsaa vidst at give praktisk anvendelse til bedste for jord- og havedyrkningen.

Da det engelske kongelige selskab for havedyrkning oprettede sin afdeling for praktisk entomologi, sendte hun en mængde exemplarer til insektsamlingen og desuden tegninger til belysning af plantesygdomme. Hun erholdt selskabets sølvmedalje, og i 1872 blev hun valgt til at repræsentere Storbritannien ved den internationale polytekniske udstilling i Moskow inden afdelingen for den naturhistoriske modelsamling. Hun havde selv opfundet en metode at forme og farve de modellerede planter og frugter paa, som gjorde dem skuffende lig naturen. Hun blev ogsaa belønnet med udstillingens sølv- og guldmedalje.

Under titel af „Cobham Journals“ ordnede og udgav hun derpaa en mængde indberetninger om veiret i dets forhold til plantelivet og blev i 1878 valgt til medlem af det meteorologiske selskab i Moskow. Hun udgav derpaa med assistance af et par mænd, deriblandt sekretæren i det entomologiske selskab, en lignende række af iagttagelser i henseende til insektpest, et arbeide, som nu er almen erkjendt som et meget værdifuldt videnskabeligt verk. Ogsaa en haandbog over skadelige insekter har hun udgivet. I 1881 modtog Miss Ormerod ansættelse som forelæser i anvendt entomologi ved det kongelige landbrugsakademi, men den skaffede hende for meget arbeide, og hun opgav den derfor og blev istedet konsultativ entomolog ved akademiet. Hun gav ti meget interessante forelæsninger om insekternes liv i „South

Kensington Museum“ og udgav disse senere i bogform („Guide to insectlife“.) Under turnipssygdommen, som for nogle aar siden rasede saa stærkt i England, lagde akademiet stærkt beslag paa hendes tid, mens det gav hende en høist ubetydelig pekuniær erstatning, og senere fik Miss Ormerod en meget daarlig tak for de store tjenester, hun havde ydet. Alle de indberetninger og alle de modeller og tegninger, som hun og hendes søster havde udført saa omhyggelig og ofret saa megen tid paa, „blev reproduceret af regjeringsdepartementet, ikke alene uden anerkjendelse af, at originalerne var hendes, men ogsaa uden at det blev hende tilladt at rette paa de slemme feil, som ved kopieringen var kommet ind i dem“.

Miss Ormerod fremkom naturligvis med protest mod saadan behandling, men det blev hende betydet, at hendes arbeide var landbrugsselskabets eiendom, og det havde ret til at overgive sin egen eiendom i landbrugsdepartementets hænder. Saaledes blev alle de skrifter og illustrationer over plantesygdomme og insektpest, som var udgaaet fra hendes haand, udgivet som departementsarbeide og deres forfatterskab tilskrevet regjeringsfunktionærer, der var alt andet end autoriteter paa det omraade.

Efter dette afbrød Miss Ormerod sin forbindelse med landbrugsselskabet. Hun fortsætter fremdeles sit videnskabelige arbeide, og hendes indtrængende studier over insekternes liv vil vist fremdeles blive af stor praktisk nytte for jordbruget. Hun er en ypperlig tegner, saa hun kan altid selv illustrere sine arbeider. Hun er i uafhængig stilling og saalangt fra at arbeide for økonomisk fordels skyld ofrer hun af sine penge til at udbrede nyttige lærdomme gjennem skrifter. Men — siger „The Woman's Herald“ — „havde hun været en mand vilde hun visselig faaet fuld og rigelig anerkjendelse, det er blot fra en kvinde man kan tillade sig at tage hele hendes arbeide uden saa meget som at erkjende modtagelsen. Og det burde de fremadstræbende kvinder betænke, at en saadan behandling er de enkelte aldrig sikret imod, saa længe de ikke slutter sig sammen, saa de kan danne en magt og skaffe sig repræsentation“.

* * *

Universitetet i Zürich har nylig faaet sin første kvindelige privatdocent i *Emily Kempin.* Hun er en schweizisk dame, som har studeret i Zürich og taget den juridiske doktorgrad der, og som senere har gjort et par aars reise i Amerika for at studere dets institutioner. Züricheruniversitetet er som bekjendt et af de første, som har aabnet sine døre for kvinder. Fra 1864 til 1890 har det havt 484 kvindelige studenter, hvoraf 57 har taget graderne. For tiden er elleve procent af de studerende — 58 af 543 — kvinder. Af disse er 27 russerinder,

16 tyske, 5 amerikanerinder og 2 englænderinder, 8 fra andre lande. Men at aabne dørene for kvindelige studerende er én ting; at ansætte kvinder som universitetslærere er en anden. For dette har man meget at takke professor Schneider, den nuværende rektor ved Zürichs universitet. Professor Meili har derimod vist sig at være lidet at stole paa; han var fru Kempins lærer og gav hende de mest smigrende vidnesbyrd for hendes dygtighed, men saasnart han saa, at hun aspirerede til universitetets lærerposter, gik han over til fienden og gjorde hvad han kunde for at modarbeide hende.

Da fru Kempin blev indsat som privat docent, blev der til hendes ære givet en offentlig middag, hvor der var tilstede kvindelige studerende fra de fleste af Europas lande. Tyskland, Schweiz, Rusland, Serbien, Østerrige, England, Bulgarien og De Forenede Stater var alle repræsenterede. Middagen var ikke alene mærkelig paa grund af den begivenhed, som den festligholdt, men fordi der ved den fattedes en plan om at danne en universitetsforening for Europas kvindelige studenter, i lighed med hvad man har for de amerikanske. Foreningen har til formaal at fremme de europæiske kvinders høiere opdragelse og saavidt muligt at fjerne alle de hindringer, som naturligvis i den første tid maa møde mange af dem, der er pionerer i den gode sag. Fru Kempln er valgt til første præsident i „Europæiske kvinders universitetsforening", og der er foreslaaet, at alle kvindeforbund i Europa og Amerika skal søges bragt i forbund med denne centrale organisation.

* * *

Tyskland vedbliver haardnakket med sin barbariske udelukkelse af kvinder fra sine lærdomssæder, og den kvinde, som skal kunne tiltvinge sig nogle smuler fra lærdommens bord, maa være ganske overordentlig begavet, især med energi og freidighed. En ung amerikanerinde, *Amy G. Bowen*, har nylig paa grund af disse egenskaber vundet en stor seir.

Hun tog for et aar siden graden ved Hahnemanns homøopatiske College i San Francisco. Hun praktiserede en kort stund, opdagede, at hendes specielle lyst og begavelse var kirurgien og besluttede at reise til Europa for at uddanne sig som specialist i denne retning. Ved Züricher universitetet mødte hun ingen vanskeligheder, og ogsaa i Wien blev det hende som speciel gunst tilstaaet at studere under en af de berømteste kirurger. Dette var en stor indrømmelse, da ogsaa mænd nødig modtages, naar de blot har amerikanske diplomer at fremvise.

Men i *Berlin*, blev hun i forveien underrettet om, vilde hun intet kunne udrette. Da hun ankom did, fik hun ogsaa blot nedslaaende nyheder. Flere andre kvinder, hvoraf en havde været hendes kollega

i Wien, havde forladt byen i fortvilelse, efterat have gjort de største anstrengelser, ganske uden nytte. Men den kjække unge kaliforniske pige lod sig ikke skræmme; hun var, som hun selv sagde, besluttet paa „at opsøge en af de vildeste løver i dens egen hule“. Løven var en berømt gynæcolog, hvis klinik, hun specielt ønskede at besøge.

Hun søgte denne videnskabsmand og kom frem med sit ærinde. „The Woman's Journal“ fortæller om dette møde:

„Vi tager ikke imod kvindelige læger i Tyskland“, begyndte den medicinske potentat paa den uceremonielle og stødende maade, som ofte er karakteristisk for den sort folk.

„Men De ser, at jeg er her“, svarede den unge doktor rolig og smilende.

Den medicinske potentat studsede lidt, men begyndte derpaa at forklare udførligere, hvor umuligt det var at efterkomme hendes ønske. Han fortalte hende, at han ikke indlod nogen udenlandsk studerende i sin klinik og allermindst en kvinde, at han nylig havde bortvist to kvinder, at hans klasse allerede var overfyldt af tyske studenter osv. Men doktor Bowen gav sig ikke, og tilsidst lykkedes det hende at udtrætte den medicinske potentat, som ikke kunde lade være at beundre modet og uforfærdetheden hos den unge amerikanerinde, vant som han var til de tyske damers frygtsomhed og føielighed, og han lovede hende, at hun næste maaned skulde faa lov at være med.

„Undskyld doktor“, svarede hun, „jeg vilde helst komme nu strax, en amerikaners tid er kostbar“.

Dette var den største uforskammethed, klinikens autokrat havde mødt under sin praxis, og han tordnede: „Hvad, er De endnu ikke tilfreds? Det er umuligt, hører De“.

Udfaldet paa samtalen blev imidlertid, at hun fik lov til at komme næste dag; potentaten mente maaske, at hun da vilde faa en lektion, som vilde lære hende mere beskedenhed.

Dr. Bowen indfandt sig punktlig i kliniken næste dag og fandt professoren og alle medicinerne samlet. Hun blev modtaget med ironisk høflighed og behandlet med godmodig foragt; professoren betydede hende, at man her var kommet meget vidt, og at hun neppe kunde haabe at profitere af undervisningen. Men dr. Bowen udbad sig at faa gjøre en prøve. Professoren vendte sig til herrerne med en udtryksfuld løften paa skulderen og sagde: „Nu vel lad os se, hvad barnet duer til“.

Et tilfælde blev derpaa forelagt hende, som hun blev opfordret til at undersøge og diagnosere, mens herrerne saa paa med smilende nysgjerrighed. Hun undersøgte ikke længe og kom saa frem med sin diagnose. Professoren raabte høit paa ægte tysk exalteret manér: „Mine herrer, hun har ret, hun har slaaet eder alle!“ Flere andre til-

fælde blev derpaa diagnoseret, alle med lignende held. Den sidste diagnose var helt genial, og professoren raabte: „Tyskland faar nok nu lytte til oraklet fra Amerika!"

Resultatet var, at dr. Bowen blev formelig optaget i kliniken. De andre læger samlede sig nu omkring hende med gratulationer og var ligesaa ødsel med ros, som tidligere med foragt. Udførelsen af en vanskelig operation vandt hende senere nye laurbær, hendes ry spredtes snart over hospitalet og universitetet, og hun modtager talrige besøgende, der ønsker at tale med den eneste kvinde, som studerer medicin i Berlin.

Nylig er der ogsaa kommet underretning om, at dr. Bowen er blevet ansat som første assistent ved den samme klinik, under den der tjenestgjørende kirurgs fraværelse i militærtjeneste. Denne ansættelse er i ethvert fald uden præcedens, noget lignende har aldrig hændt en kvinde i denne by".

Som vi ser har dr. Bowen havt et overordentligt held med sig, saa hun ingenlunde er blevet hemmet paa sin videnskabelige løbebane, fordi hun er kvinde. „The Woman's Journal" betror os forøvrigt, at hun har et overordentlig tiltrækkende ydre, og erfarne folk vil vist give den mistanke rum, at dette har været en medvirkende faktor til, at hendes paagaaenhed ikke skaffede hende en udvisning af potentaten. Kvinder med ligesaa fremragende aandsevner, men som savner den rent ydre dristighed, vil det maaske heller ikke ved alle leiligheder gaa saa heldigt, som det gik Miss Bowen — ti erfarne folk har nok desværre ret i, at det endnu i det store taget, naar det er en kvinde, afhænger langt mere af personlige rent ydre egenskaber, om hun skal opnaa fordele, end naar det er en mand.

Det er derfor glædeligt at se, at der, som omtalt, har dannet sig en organisation af studerende kvinder i Europa, som selv vil varetage sine indbyrdes interesser, og det var vist forstandigt, om alle de studerende kvinder, der har alvorlige videnskabelige interesser eller ihvertfald en smule ærgjerrighed i henseende til sine fremtidsplaner, vilde slutte sig til den.

For skole og hjem.

Nogle reflexioner over kvinden og sædeligbedsbegrebet,

er titelen paa et foredrag*) af frk. T. Topelius, som vi tror vil læses med interesse.

Den nærmeste aarsag, siger forf., til at hun har optaget dette som mange kanske synes forgnagede emne, er, at der i anledning et i Finland nylig udkommet literært arbeide har vist sig en meget stærk afvigelse gjældende i opfatning af disse begreber, ikke blot mellem mænd og kvinder, men blandt kvinder indbyrdes, idet flere af disse har sluttet sig til, hvad forf. vil betegne som den mandlige opfatning. Forf. hævder nemlig, at man virkelig i det store taget maa kunne tale om en „mandlig og kvindelig kjærlighed", idet hos kvinden — de kvindelige kvinder altsaa — det ideelle element i kjærligheden er fremherskende, medens man ser, at der hos flerheden af mænd raader en opfatning af kjærligheden, som har sit udspring i en ofte ubevidst opfatning af, at kvinden først og fremst er et kjønsvæsen.

„Den tid er vistnok nærmest forbi", siger forf., „da digterne besang kvinden som livets sødme og tilbad hende, som sommerfuglen tilbeder rosen, hvis saft den suger. Men vor tids kvindekultus, som forsmaar disse omveie, fordrer i stedet uden omsvøb sin del i denne livets nydelse. Den retning inden literaturen, som vi kjender under navn af bohêmeliteratur, prædiker ganske aabent kvindens mission som kjønsvæsen og den sanselige kjærligheds forrettighed. En anden retning skjuler igjen sit forræderi mod kvinden under en ridderlighedens maske, som forvirrer mindre skarpsynte naturer. Dens lovtaler over kjærligheden og kvinden, den duft, den poesi, som omgiver den mindste detalj, indsvøber hjernen som en berusende parfyme og hindrer den i at fatte indholdet i den lære som prækes: kvindens store opgave som mandens nydelsesmiddel.

*) Findes i Förhandlingarna vid Finsk Qvinnoförenings Möte den 7—9 Jan. 1882. — Helsingfors.

Kvinderne er ofte lidet skarpsynte paa dette felt. En voldsom lidenskab, uden hensyn og agtelse for sin gjenstand, har for mange af dem noget lokkende. Det er slavindenaturen, som forblinder dem. Og det begjær efter at behage, som findes saa stærkt udpræget hos mange af dem, staar i indre samklang med den lovsang over elskoven, som denne literatur byder dem.

„Og ikke blot literaturen, men hele livet omkring os giver os tusen exempler paa den opfatning, som fratager kvinden hendes menneskeværd for først og fremst at stemple hende som kjønsvæsen. Præsterne og mange af de s. k. troende opfatter hende, ifølge gammel bibelsk tradition, som skabt udelukkende for mandens skyld og til slægtens forplantning. Ægteskabet er for dem et middel til menighedens tilvæxt, som en af vore præster og universitetslærere engang offentlig udtalte sig. Og kjærligheden er saaledes for dem ikke noget i og for sig gjældende, men blot i forhold til sine følger for samfundet.

Og endelig findes der en gruppe af unge frisindede mænd, som har opstillet kvindesagen paa sit program. De er med os i alt, som gjælder vore fordringer i økonomisk, politisk og intellektuel henseende, men dermed er det ogsaa slut. Naar der blir spørsmaal om den dobbelte moral, saa viser de bedst, af hvad art den agtelse er, som de foregiver at nære for vort kjøn“.

Forf. skildrer de konflikter, som denne ulige opfatning af kjærlighed og sædelighed maa fremkalde. Hun indrømmer, der er mange i sandhed lykkelige ægteskab, men de er dog som oaser i ørkenen.

„Hvem tæller de ægteskab, hvor hustruen er gaaet ind med de mest ideelle forestillinger om sin stilling som hustru, og hvor hun senere finder sig blot at være sin mands elskerinde, hans børns moder og intet mere? Hun gav ham sine fineste følelser, sit stemningsliv, sin fortrolighed; han tog alt, og han tog mere: hendes livskraft og hendes tro paa kjærlighedens idealitet. Hvad gav han hende istedet? Dette spørsmaal kan enhver kvinde besvare, som gjennem sin egen erfaring er bragt til at betvile kjærlighedens oversanselige natur. — — — — —

Om vi, siger forf. videre, betragter det sædelighedsideal, som raadede noget tidligere, saa skal vi se, at det ikke i saa lidet skiller sig fra vor tids. Da gjaldt for kvinden kun et sædelighedsbegreb, den absolnte uskyldighed og uvidenhed, mens paa den anden side blot den grovere form af usædelighed gik under dette navn. Den unge pige, som ikke var fuldkommen ubekjendt med det onde i menneskenaturen eller som lod forstaa, at hun kjendte noget til de fysiologiske aarsager til hendes egen tilværelse, ved hende klæbede der ifølge den tids opfatning noget

urent, noget ubestemmelig frastødende. Der fordredes et barns uvidenhed i alle disse spørsmaal for at stemple hende med den glorie af renhed, der tilkom hende som kvinde.

Men tiden og begreberne forandredes lidt efter lidt. Det blev vor tid givet paa den ene side at underkjende snerperiets uskyldighedsideal, som var blevet uforeneligt med de nye krav paa kundskaber og selvstændig tænkning hos kvinderne og paa den anden side at demaskere usædeligheden i alle de smuthul, hvor den hidtil upaatalt har faaet lov at existere".

Forf. skildrer, hvorledes literaturen indvirkede paa kvinderne, der hørtes røster vesterfra, som talte mod dobbeltmoralen, mest de store norske digtere, men saa kom der andre stemmer, som raabte og hviskede:

I er offere for en usund idealisme og for unaturlige fordomme, kom og vær frie! Lyt til den stemme indi eder, som siger, at I har krav og fornemmelser, som I ikke strafløst underkuer, at de baand I paalægger eder, er en synd mod naturen, hvis store verk I er, en synd mod eder selv. Hav mod at være sande, hav mod til at erkjende eder at være, hvad I er: kjønsvæsener med samme drifter og passioner som manden".

Og kvinderne lyttede, og de tænkende kvinder sagde saa: velan, lad os se, med hvilken ret disse naturalismens apostler vil trænge ind i vor følelsesverden og søge at tyde dens stemninger. Og den selvgranskning, som var følgen, har været nyttig, den har paa den ene side lært os, at vi i den idealernes verden, vi saa længe har levet, kanske altfor meget har glemt den natur, vi stammer fra. At kjende dens kraft og dens alvorlige love kan ikke skade os. Men vor fordybelse i os selv har ogsaa lært os, at det er de aandelige kræfter i os, som har ret til herredømmet. Alle sindets friskeste og fineste følelser, selvagtelse og selvbeherskelse, de høieste moralværdier i os skal beholde seiren, erotikens brændende fakkel skal ikke fortære det sædelige ideal i os eller udtørke de store menneskelige følelser, som vi har kraft til.

„Ti det maa være klart for enhver, at den større menneskeret en nyere tid giver os, den vil skaanselløst nedtrampes, hvis vi lader os indregistrere i naturalisternes rækker. Vor nyvakte selvkundskab maa ikke føre os did, at vi i endnu høiere grad end forud blir kjønsvæsener. Den skal tvertimod hjælpe os til at give ægteskabet det dybe og sædelige indhold, som alene kan berettige dets existens samt at omdanne det almindelige sædelighedsbegreb mer i overensstemmelse med en sand kristendoms bud.

Den raadende sædelighedsopfatning har dybe rødder i fortiden. Hvis vi giver agt paa tonen i vore saloner — og inden visse

andre kredse — naar vi hører paa ungdommens „flirtation“ eller gransker en stor del af skjønliteraturens produkter, saa vil vi finde mere end et eko af gamle tiders sædelighedsbegreb.

„Den tvungne uvidenhed, hvori kvinderne holdtes, gjorde, at hovedformaalet for deres liv blev — at behage. Hvad var saa naturligere, end at mændene paa deres uudtalte, men tydelige opfordring: — beundrer os! — svarede med galanteriets tvetydigheder? Og hvad var naturligere, end at kvinderne, som bestandig sugede paa smigrets honning, lidt efter lidt tabte smagen for sundere næring og sløvedes i sine høiere krav? — — — —

Det tilkommer først og fremst os, som arbeider for kvindesagen, at søge at høine den moralske selvfølelse hos vort kjøn. Tusen generationer af kvinder har gaaet sløve og ufølsomme for alle foragtens stik, fordi de har savnet det kjendskab til sig selv, som kunde sætte dem istand til at reise sig. Men paa samme tid, som de vaagner til bevidsthed om de indre og ydre fiender, som har luret paa deres menneskeret, paa samme tid tror vi skal den vækkes den selvagtelsens modstandskraft, som uanet har slumret, indtil den blir anfaldt.“ — — —

Forf. siger tilsidst, at vi kvinder, som har faaet opleve hvad hun kalder „idealismens og naturalismens tvekamp om vor besiddelse“, vi er blevet tvunget til at tænke.

„Og vi tvinges af agtelse for os selv til at reise os mod den anskuelsesmaade af os, som overskatter vort værd som *kvinde*, men underskatter vort værd som *menneske*. Jo enigere vi omfatter det sædelige ideal, som for os indebærer vort kjøns hæder, jo kraftigere vi løfter vor røst mod de falske begreb, som truer med at forvirre kvindernes dømmekraft, desto dybere skal vor opfatning trænge ned til den kommende generation“. — — —

Forskjelligt.

Udfaldet af examen artium for de kvindelige studenter blev iaar:

Latinartium.

Olga Dorothea Synniva Bugge Asperheim Meget godt.
Laura Louise Signe Grundt . . . . . Meget godt.
Valborg Lerche . . . . Meget godt.

Realartium.

Kristine Elisabeth Heuch Bonnevie . .	Udmerket godt.
Eva Marie Crawfurd	Meget godt.
Alida Christiane Dahl	Udmerket godt.
Margrethe Sofie Elisabeth Dahl . . .	Meget godt.
Alette Falch	Udmerket godt.
Johanne Marie Meyer	Udmerket godt.
Karen Margrethe Myre	Godt.
Marie Ording	Meget godt.
Thekla Susanne Ragnhild Resvoll . . .	Meget godt.
Thora Scheel	Meget godt.
Lucie Julie Voss	Udmerket godt.
Gidsken Johanne Wang	Meget godt.
Hanna Olivia Østbye	Meget godt.

Kristiania politikammer har udstedt forbud mod at anvende piger under 16 og gutter under 15 aar til nogensomhelst befatning ved offentlige etablissementer eller restaurationer, hvad enten det er til forestillinger paa nogen scene eller optræden forøvrigt i etablissementer eller restaurationslokalerne uden særskilt tilladelse af politiet for hvert enkelt tilfælde.

Det tillades heller ikke børn at indfinde sig paa saadanne steder eller opholde sig i gaderne for der at falbyde blomster, aviser eller lignende efter kl. 9 aften i vintermaanederne.

Frk. Janna Johnsen, der som man vil erindre i sommer gav en beretning i „Nylænde“ om sit ophold ved Rødkilde havebrugsskole i Danmark, og som for tiden er ansat som gartner hos konsul Andersen paa Tuengen i vestre Aker, har af „Selskabet for Norges Vel“ faat sig bevilget et stipendium, stort kr. 250, til ophold ved havebrugsskolen paa Aas kommende vinter, for der at deltage i den teoretiske undervisning sammen med skolens øvrige elever.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de oktober 1892. | No. 20.

Straf eller ikke straf?

Efter den norske straffelov er prostitutionen strafbar, men efter de fleste andre landes lovgivning belægges den ikke i og for sig med straf, og de fleste baade af kontrollens tilhængere og modstandere er enige om, at saa ikke bør ske. Imidlertid har der ogsaa hævet sig røster til fordel for strafbarheden og flest blandt reglementaristerne, der mener, at den hemmelige prostitution, ved at belægges med straf, vil tvinges til at undergive sig kontrol. Men ogsaa af kontrollens modstandere er der endel, som vil sætte straf istedetfor kontrol. Efter vor mening har den brittiske præsident for federationen rammet rigtig, naar han udtaler, at staten her lidet kan gjøre direkte, at det eneste virkelige haab for fremtiden ligger i et høiere moralsk standpunkt gjennem hele samfundet. Denne opfatning er det ogsaa, som hævdes i det i forrige hefte omtalte lovudkast.

„Efter vor mening“, siger dr. *B. Getz*, „har prostitutionens historie indtil denne dag vist, at det er faafængt at haabe ved hjælp af straf at kunne hæmme eller endog blot mærkbart modarbeide dens udfoldelse, ialfald i de større stæder“.

Man finder baade fra fortid og nutid utallige beviser for, hvor lidet straf er istand til at modvirke den. Alene den ulykke, skam og elendighed, som følger med den, maatte jo, om den var ret kjendt af den ungdom*), som saa tankeløst udsætter sig for den, være mere end grund nok til at afstaa fra en levevei som denne.

*) *Det er et faktum, at næsten alle prostituerede er begyndt i en meget ung alder.*
Parent Duchatel, der har anstillet nøiagtige undersøgelser angaaende prostitutionen i Paris, regner, at af 5,183 tilfælde 1,441 kunne føres tilbage til nød som sin nærmeste aarsag, 1,225 til vanvyrd og forstødelse fra familiens side,

„Men saalænge de sociale tilstande er uforandrede, synes dette lidet at hjælpe og ikke mere hjælper, efter hvad erfaring viser, de straffe, hvormed loven rammer enten prostitutionen selv eller hvorfor de prostituerede dog som saadanne ved sig stadig og nødvendig udsatte. At dette ogsaa maa være saa, vil blive klart, naar man betænker, hvorledes prostitutionen rekruteres. Det er ikkun sjelden voxne mennesker i besiddelse af livserfaring og moden dømmekraft, som med beraad hu hengiver sig til den; det er unge piger, der enten ved opdragelsen eller slette medfødte anlæg er givet liden modstandskraft mod dens fristelser, som allerede fra barnsben af, uden selv at mærke eller forstaa det, glider ind paa de veie, som fører dem for sædelighedspolitiets skranke. Straffetruselen har ikke staaet for deres bevidsthed og har da ikke kunnet afholde dem fra at fortsætte. Den vil alene trykke det stempel paa dem, som yderligere vanskeliggjør en tilbagevenden. Intet viser derfor heller, at prostitutionen er almindeligere i England, hvor den er baade kontrol- og straffri end i Frankrige, hvor den stærkt kontrolleres eller i Østerrige og Danmark, hvor den baade straffes og kontrolleres".

En effektiv straffølgning virker uheldigt i *sanitær* henseende, idet den vil afholde fra at søge lægebehandling, indlæggelse paa hospital osv. Men de hygieniske hensyn er ingenlunde de eneste, som taler mod strafbarheden, ti ligesaavel i moralsk som i sanitær henseende leder den prostitutionen ind i mere ondartede former.

Særdeles uheldig er saaledes den stadige befatning politiet under disse omstændigheder maa have med alt, hvad der mistænkes for at tilhøre prostitutionen.

„Forholdet er ikke her som ved de almindelige forbrydelser, der bestaar i en krænkelse af en andens ret, at der er en fornærmet, som ved sin anmeldelse og klage sætter sagen i gang. Alt beror her paa politiets eget initiativ og dets iver. Spørsmaalet om, naar der foreligger tilstrækkelig grund til mistanke, tilstrækkelig mistanke til at handle, er indtil det yderste en konduitesag, en diskretionær afgjørelse. Og dog ligger diskretion, malkonduite, vilkaarlighed og myndighedsmisbrug hverandre intntsteds saa nær som her. Der er utallige grader af usædelighed og overgange mellem prostitution og dyd. *Prostitutionen antager desuden under forfølgningen alleslags fordækte former*, og en effektiv forfølgning blander derfor politiet og domstolene op i allehaande mistænkelige forhold og blotstiller en mængde feiltrin, som ingen varig men vilde have efterladt, om alt var løbet af i stilhed. Ikke heller

---

medens 89 er blevne prostituerede for at hjælpe forældre eller forsørge børn, 280 er komne til Paris uden der at finde beskjæftigelse, 404 er førte did af elskere, som der har forladt dem, 289 er forførte og forladte af sin husbond og 1,425 har begyndt som mætresse eller lignende.

holder under sin stadige befatning med de prostituerede nogen politietat sig fuldt ud hævet over de fristelser, som saa stærkt drager andre mænd, og den magt over alt hvad der tilhører eller mistænkes for at tilhøre prostitutionen, som maa bli en følge af en effektiv forfølgning, vil derfor ikke kunne undgaa at lede til misligheder, der til og med vil kunne ramme uskyldige.“ — —

Den offentlige afstraffelse i disse tilfælde har ogsaa slette følger, idet den sætter sit stempel paa enhver, som deraf rammes og gjør en reisning vanskeligere. Naar justitien kommer imellem med retsforfølgning, dom og straf, vil tilbageveien ofte være spærret og derved det modsatte være opnaaet af det tilsigtede. Istedetfor at føre den faldne kvinde bort fra sin nedværdigende næringsvei knytter straffen hende kun fastere til den.

Er der dog maaske høiere moralske hensyn, som kræver anvendelse af straf? er det spørsmaal som tilsidst stilles i dette afsnit af lovudkastets motiver; vor egen mening om dette spørsmaal kan vi ikke faa givet bedre end ved at citere det hele kapitel ordlydende:

„Alle disse grunde gjør det praktisk uhensigtsmæssigt at belægge prostitutionen som saadan med straf. *Der spørges imidlertid, om der dog maaske er høiere moralske hensyn, som kræver anvendelsen deraf.* At saa er tilfældet, paastaaes fra enkelte sider med stor styrke, medens andre, som ikke mindre anser sig at tale moralens sag, først og fremst fastholder, at regelen her bør være den samme for mand og for kvinde, og at de enten begge bør straffes, eller at hverken utugtens sælgerske eller kjøber bør være gjenstand for saadan.

Klarlig er prostitutionen ingen retskrænkelse i den forstand, at nogen andens ret derved sker overlast. Enten utugtig omgjængelse finder sted af sandselighed eller for penge, enten den bedrives med én eller flere osv., kan vistnok øve indflydelse paa vor opfatning af graden af den usædelighed, som aabenbarer sig i den, men ingen vil kunne paastaa, at moralen ubetinget kræver, at den i det ene tilfælde straffes, naar den i det andet kan tilstedes at gaa straffri. Hvorvidt handlinger, der ikke krænker nogens ret, paa grund af sin immoralttet bør belægges med straf, maa i første række afhænge af, om derved kan haabes udrettet noget til lastens bekjæmpelse, et spørgsmanl, hvilket, som seet, her er antaget at maatte besvares benegtende. Vil man dog fastholde straf, maa denne da vistnok væsentlig baseres paa handlingens forargelige beskaffenhed, der bevirker, at loven ikke uden skade for den almindelige moral kan lukke øinene til for den.

En saadan forargelse kan vistnok den prostitution siges at vække, der utilhyllet og udæskende søger sine kunder paa gader og andre offentlige steder, ligesaavel som de mænd, der krænker den offentlige anstand ved der paa saadan maade at søge den; og, som senere skal

sees, er det ikke heller meningen andet, end at denne art optræden for begge parters vedkommende bør belægges med straf. Men bortseet herfra maa det benægtes, at prostitutionen er mere egnet til at fremkalde berettiget forargelse end meget andet, der nu lades straffrit. Saare ofte vil det være nøden, som driver til denne last, og om det end lader sig paastaa, at kvinden paa redelig maade kunde tjene nok til livsophold, er det dog forstaaeligt, hvor stærk fristelsen maa være for en livsglad ungdom, der af livet fordrer noget mere end det daglige nødtørftigste brød. Gjennem forlovelser, kjæresteforhold som brydes, gjøres det første skridt fra dydens vei, og ofte er herved et skraaplan betraadt, som drager dybere og dybere. Særlig farligt er det, naar unge kvinder fra landet, som kommer for at søge tjeneste, pludselig hensættes i storstadslivets tummel, eller naar tjenestepiger formedelst sine egne større eller mindre feil eller ofte endog husbondsfolkets urimelighed forlader tjenesten i utide og ser sig sat alene i en fremmed stad uden hjem og uden udkomme. En stor mængde af disse kvinder er ogsaa gjennem arvelige anlæg eller en forsømt eller ligefrem usædelig opdragelse bestemt til prostitutionen, og her falder ansvaret meget mere paa samfundet end paa dem. Enhver, som kjender livsforholdene i samfundets nedre lag, hvor hele familier nat og dag opholder sig i et eneste værelse, i hvilket ofte til og med fremmede løse mandfolk optages, vil forstaa, hvor vanskelig under disse omstændigheder den kvindelige blufærdighed kan udvikles hos de halvvoxne piger, og hvor ofte de vil have tabt sin uskyld, endnu før de har erhvervet nogen forstaaelse af dens værd. I almindelighed begynder fordærvelsen, som fører til prostitutionen, allerede i barnealderen, og hvad vi senere ser, er alene de naturlige følger af tidlig indprentede lærdomme. Enkelte føres ogsaa af ruffersker med list ind paa dens afveie og holdes tilbage snart ved samme middel, snart ved trusler, der gives øget støtte, naar det kan gjøres gjældende, at hun ved aabenbarelsen af forholdet vil paadrage sig selv straf.

Medens saaledes ofte meget kan siges til undskyldning for kvinden, vil der paa den anden side ikke sjelden være lidet eller intet at sige til bedste for de mænd, der som prostitutionens regelmæssige kunder nærer og støtter den. Hvis den sædelige indignation kræver, at der statueres exempler, er det ikke tilfredsstillende, at disse alene søges mellem kvinderne, medens intet hindrer de gamle libertinere fra at staa som deres anklagere eller sidde som deres dommere, ja boleren selv kan optræde som denunciant og vidne ligeoverfor den pige, hvis forbrydelse det er at have været ham tll behag. De fleste vil vistnok være enige om, at det ikke nu kan være tilraadeligt at vende tilbage til den retsforfatning, som i sin tid, da Kristian V.s lov (6—13—31) tildels rettede sin trusel mod mand ligesaavel som mod kvinde, exi-

sterede idetmindste paa papiret og i principet, om der end, saaledes som ogsaa i straffelovudkastet foreslaaes, kan være grund til at behandle forførelse, navnlig af unge kvinder eller med sær forkastelige midler, strengere end hidindtil. Erkjendes imidlertid dette, vil prostitutionens straffrihed ikke kunne blive saa anstødelig, som den ulige skiften af sol og vind, hvortil dens ubetingede belæggelse med straf fører. Det kan lidet hjælpe at paaberaabe sig, at det ikke er kvinden som saadan, der straffes, manden som saadan, der lades straffri, men at det er utugten som sædvansmæssigt erhverv, der paa grund af sin forargelighed, farlighed og uundskyldelighed straffes uden hensyn til, af hvilket kjøn den drives, medens utugten alene til tilfredsstillelse af egen vellyst ligesaa lidt straffes, enten den øves af mand eller kvinde, med prostituerede eller forførte. Distinktionen er logisk vel forstaaelig, men herved er dens rigtighed ikke givet. En mand, hvis stadige formaal er den egoistiske tilfredsstillelse af sandselig lyst, som nærmest betragter det andet kjøn som redskaber hertil, giver hverken med hensyn til farlighed, forargelighed eller uundskyldelighed den prostituerede kvinde noget efter. Saalænge han lades uantastet, vil derfor ogsaa straffen, hvormed kvinden rammes, savne en af de væsentligste egenskaber for at kunne virke andet end forhærdende paa den straffede: *dennes egen erkjendelse af dens moralske berettigelse.*“

I motivernes næste afsnit omhandles hvilke forholdsregler der bør tages mod prostitutionen. Vi skal referere dette samtidig med vor omtale af „Udkast til lov om vanvyrdede og sædelig forkomne børns behandling“ — ogsaa af straffelovskommissionens formand B. Getz.

Fælles demonstrationsdag.

Som udsending for Danmark ved den kvindesagskongres, som i mai maaned var samlet i Paris, mødte fru Mathilde Bajer. Hun har sendt beretning om kongressen til „Hvad vi vil“, hvori hun blandt andet siger:

„Det var „La Fédération Française des Sociétés Feministes“ (de samlede franske kvindeforeninger) som havde indbudt til kongressen. Af den beretning, som blev givet den første dag om foreningernes

sammenslutning, vil det interessere vore læsere at erfare, at det er her fra Kjøbenhavn, fra os, at de har faaet de idéer, som blev grundlaget for sammenslutningen af de forskjellige kvindeforeninger. Vi gjengiver følgende efter et fransk blad: For lidt over et aar siden fremsatte mdme Chéliga Loevy, sekretær for „L'Union Universelle des Femmes“, paa dennes generalforsamling tanken om at samle de forskjellige franske kvindeforeninger. Det blev vedtaget, principet blev slaaet fast, men uagtet hendes virksomhed og iver for sagen havde man ikke faaet det rette greb paa udførelsen. Da kom kvindebladet „Hvad vi vil“, organ for kvindelig fremskridtsforening i Danmark, og fortalte om de samlede kvindeforeninger, om hvorledes de havde sluttet sig sammen og samlede havde afholdt et møde i skoven ved Kjøbenhavn, hvor henved 10,000 mennesker var tilstede. Samtidig opfordrede fru Johanne Meyer, redaktør af kvindebladet, lederne af kvindebevægelsen i udlandet til at arbeide hen til, at alle kvindeforeninger i hvert land skulde blive enige om hvert aar at holde møde paa en og samme dag hele verden over ligesom arbeidernes første mai. Denne tanke forekom os glimrende og vel egnet til at danne en agitation for kvindespørgsmaalet. Inspireret af fru Meyers idé, optog gruppen for „La Solidarité des Femmes“ (kvindernes samhold) tanken. Der gjordes skridt til at danne en stor fransk forening, ikke alene af de kvindelige foreninger, men ogsaa af de foreninger, som arbeider til gavn for kvinden. Indbydelser udsendtes, og efter knap en maaneds forløb viste der sig saa stor tilslutning, at indbyderne selv blændedes af resultatet. „La Fédération des Sociétés Féministes“ (de kvindelige foreningers sammenslutning) er i virkeligheden en vigtig begivenhed i kvindesagens historie, den vil blive koncentreringen af alle den fredelige armés kræfter til opnaaelsen af vore rettigheder, og ved den vil solidariteten opnaaes“.

Kate Marsdens expedition til Sibiriens spedalske.

For et aar eller to siden, siger „Review of Reviews“, gjenlød hele England af ros over Søster Rose Gertrude, som drog til Sandwichøerne for der at ofre sig til de spedalskes pleie. Hun udførte sit arbeide med en freidighed og ro, som alle maatte beundre, men et ligesaa opofrende liv fører de fleste af de kvinder, der tilhører de religiøse ordener, der er sygepleien helliget. Miss Kate Marsden, som for ikke længe siden kom Sibiriens spedalske til hjælp, tilhører derimod ingen religiøs orden, og det var ikke først og fremst som sygepleierske, men som den reisende opdager og filantrop hun drog ud. Siden Howard for næsten hundrede aar siden foretog sin berømte undersøgelsesreise gjennem Ruslands fængsler, er der ogsaa faa foretagender udført, der er mere karakteristisk for den engelske naturs ridderlighed end hendes.

Sibirien er en stor verden; en for største delen ukjendt verden. Det bedækker halvdelen af Asiens fastland, og medens dets nordlige kyster er bedækket med sne og is er dets sydlige distrikter nogle af de frugtbareste paa kloden. Paa dette uhyre territorium, der strækker sig fra Uralbjergene til Behringstrædet, og der har enhver tænkelig afvexling af klima og jordbund, bor befolkningen mere spredt end i noget andet land. George Kenan har skrevet en hel del om de til Sibirien forviste straffangers ulykke. Men de værste af de fakta, han beretter, er ubetydelige sammenlignet med de grufulde ulykker, som vakte Miss Marsdens medfølelse. Spredt over den svære skov som bedækker en stor del af Sibirien, fører disse spedalske sin elendige tilværelse uden tilsyn, uden pleie, uden hjælp; de er de fortabte sjæle i det menneskelige Inferno. Overalt ellers som paa Sandwich-øerne og øen Robden blir de spedalske tilseet og pleiet af sine lykkeligere medmennesker, men i Sibiriens vildnis er disse elendige ligesaa forladt af mennesker, som de vilde dyr er det, for hvem de fra tid til anden falder som bytte. En udelukkende videnskabelig sociolog uden nogensomhelst overtro paa menneskelivets hellighed vilde formodentlig ræsonnere saa, at det barmhjertigste og bedste man kunde gjøre, var at behandle de ulykkelige syge som vilde dyr og organisere jæger-

korps til at skyde dem ned. Men Miss Kate Marsden er en filantrop med det kristne syn, og hun besluttede at komme dem tilhjælp ved at vække opmærksomhed baade i Rusland og andre steder for denne den menneskelige races pariaer.

Det syntes, som om en galere plan aldrig var opfundet end den, som tumlede sig i Kate Marsdens hjerne og ikke gav hende rist eller ro. Miss Marsden er en ung dame, som staar alene i verden uden midler, uden mægtige venner og beskyttere og uden stærk helbred. Russerne liker heller ikke bedre end andre nationer, at fremmede stikker sine næser i rigets møddinger. Det syntes derfor høist usandsynligt, at Miss Marsden skulde faa tilladelse til at drage ud paa sin mission, og selv om hun fik tilladelsen, syntes det endnu usandsynligere, at hun kunde udholde anstrengelserne ved en saadan expedition og naa sit maal. Men som Mrs French-Sheldon viste i Afrika, en kvinde kan ofte komme frem, hvor en mand ikke kan, og Miss Marsdens held paa hendes overordentlige reise blev nok et blad af de laurbær, som hendes kjøn har vundet i den sidste fjerdedel af vort aarhundrede.

Til alle de andre — som folk mente uoverstigelige — hindringer for hendes plan kom ogsaa den, at hun ikke forstod et ord russisk. Men intet rokkede hendes beslutning, hun lo af alle vanskeligheder, overvandt alle hindringer og er nu tilbage i England med de mest tilfredsstillende beretninger om resultaterne af sit foretagende.

Kate Marsden var saa heldig at vinde Grevinde Alexandrine Tolstoi's interesse for sin sag — en af de bedste af det russiske hofs mange ædle kvinder. Grevinde Tolstoi — en kusine af Leo Tolstoi — forener med stor hjertevarme en klar intelligens og praktisk sans. Hun opfattede strax hvad slags menneske Kate Marsden var, og hvad der først og fremst maatte gjøres, for at hendes plan kunde lykkes. Miss Marsden blev indført ved hoffet, og ogsaa den russiske keiserindes begeistring vaktes for sagen. Dermed var alle hindringer, i henseende til tilladelse og legitimering ryddet af veien. Hun erholdt et brev fra keiserinden, som var et pas til hver del af keiserdømmet, hvor en spedalsk kunde mistænkes at være skjult, og en anden keiserlig skrivelse sikrede hende den største forekommenhed og assistance af alle offentlige funktionærer, i hvis distrikt hun skulde reise. Ogsaa M. Pobedovostzeff interesserede sig for hende, han er en ægte repræsentant for den russiske politiske konservatisme, men hendes plan vandt hans interesse, og han er en mægtig ven, naar man vinder hans gunst.

Efter at have opholdt sig i St. Petersburg og Moskau en tid og indsamlet al den kundskab og gjort alle de forberedelser, der kunde gjøres til hendes expedition, drog hun afsted. Saa langt som til Jakutsk havde hun ikke andre vanskeligheder end de, som enhver

reisende gjennem Rusland og Sibirien møder. Det distrikt, hun havde valgt til undersøgelse først, var den store skov, som strækker sig fra Jakutsk til Villuisk. Hun red over to tusen engelske mil gjennem skovene. Hun fulgtes af en tolk og en garde paa 29 jakuter og førere. Indbyggerne af provinsen Villuisk er for største parten jakuter, som ikke engang kan tale russisk. De lever i smaa kommuner, et slags spredte smaa republiker, som har sin egen uafhængige styrelse. En af deres love gaar ud paa udskillelse af de spedalske. Kommunerne tvinger alle, som er spedalske, eller som er kommet i berørelse med de spedalske at bo i skoven i smaa hytter fjernt fra alle andre menneskelige boliger. Flere af disse lever i aarevis, andre dør hurtig af nød og sult eller ædes af bjørnene, som skoven er opfyldt af. Miss Marsdens plan var nu den at opsøge disse forstødte og at træffe foranstaltninger til at faa samlet dem i en koloni, hvor de kunde erholde lægekyndigt tilsyn og blive sørget for som menneskelige væsener.

Det maa have været et malerisk syn Miss Marsden og hendes kavalkade, da de forlod byen og styrtede sig ud i skovene. Miss Marsden var forsaavidt ligesaa moderne som Lady Florence Dixi og flere af de andre aristokratiske engelske damer, som hun sad tilhest paa mandsvis. Hun havde aldrig redet paa en hest før; hestene der havde aldrig været vant til at bære damesadler og i det hele taget havde det vist været umuligt for hende at komme gjennem skovene paa nogen andet vis. Hun bar en stor hat til skygge for solen, et myggeslør, en lang jakke med vide ærmer, store benklæder der rakte til knæs, hvor de puttedes ned i høie støvler. Resten af hendes udstyr var en svøbe, en revolver og en liden vadsæk. Hestene var smaa og træge. I skoven findes der ikke veie. Jakuterne ryddede lidt op for hende de første hundrede engelske mil, men vei kunde det dog ikke kaldes. Hestene snublede over rødder og vindfald og maatte vade over endeløse myrer, hvor de ofte sank i til bugen, det gjaldt at holde dem borte fra de blødeste myrer, hvor de vanskelig kunde blevet trukket op igjen. Førend de drog fra Jakutsk, kom byens biskop ud i fuldt skrud og gav expeditionen sin velsignelse. De reiste ved St. Hanstid 1891 og havde med sig proviant for tre maaneder. De havde telter med, men i begyndelsen af reisen fandtes der hvilesteder for de reisende, hvor de tog ind. Men Miss Marsdens beretninger om hvad slags bekvemmeligheder, der venter de trætte reisende i Villuisk-skoven, vil vist faa alle trætte reisende til at gjøre en stor sving omkring den provins. Væggene og gulvet i stuerne var fuldstændig bedækket med det væmmeligste utøi, og luften var tæt af svære myg (mosquitos). De tændte ild paa tørket komøg, lukkede vinduerne og tilstoppede skorstenspiben, for at røgen ikke skulde gaa ud. Lugten var afskyelig, men myggene holdt paa den maade fred om natten. Stuerne

var ogsaa herberge for kør, der var pakket tæt sammen med mennesker. Nætterne var i det hele saa fæle, at det var en lise at tage fat paa reisen igjen om morgenen, skjønt myggene ogsaa plagede hele dagen og rytterne maatte uafladelig have sine geværer i orden for at modtage bjørnene med. Da de kom dybere ind i skovene, slog de leir ude om natten, og et stort baal maatte tændes, hvor jakuterne holdt vagt. Forøvrigt gjorde ikke bjørnen expeditionen større direkte skade, end at tage en ko fra dem. Men den føltes som en allstedsnærværende plage; om den ikke viste sig, lugtede hestene den og blev næsten gale af skræk og satte afsted med rytterne gjennem den tætte skov. Et sted kom de ogsaa over en brændende steppe, hvor de nær havde sat livet til.

Da Miss Marsden naaede de spedalskes region, saa hun, at beretningerne om disse stakkers ulykkelige ikke var overdrevne. Naar et menneske, voxen eller barn, saaes at være spedalsk, blev de banlyst fra landsbyen. En liden hytte blev bygget i skoven, og did blev de forvist med den strengeste ordre aldrig at gjense slegt eller venner eller vise sig for andre mennesker. Der lever de som dyr, hvis ikke døden barmhjertig gjør ende paa deres lidelser, strax de kommer did. Der er 3—4 maaneders sommer og 8 - 9 maaneders vinter. Før deres fingre falder af, er de istand til at gjøre op ild, og de ulykkelige flokker sig sammen til selskab og selvforsvar. Børn, som paa denne maade blev udsat, levede ikke længe. De faar ikke føde nok, eller bjørnene æder dem. I nogle tilfælde sørger slægtningerne for mad, de bringer det til et aftalt sted, hvor de spedalske indfinder sig efter en tids forløb og henter det hjem til sine elendige hytter.

Miss Marsden besøgte ikke mindre end 13 af disse smaakolonier. De ulykkelige var umaadelig taknemmelige og opsendte bønner for keiserinden og hendes udsending. Det var gribende at se nogen forsøge at gjøre korsets tegn med hænder, hvoraf fingrene var raadnet bort, og skrækkeligt var det at se deres vansirede ansigter. Indi hytterne var lugten skrækkelig; i en af dem rasede der ogsaa kopper. Der var hverken doktor eller pleie eller tilsyn, og underet er blot, at de kunde opholde livet. Miss Marsden fik befriet en liden pige, som var fuldkommen frisk, men som var blevet tvunget til at bo blandt de spedalske, fordi hendes moder havde været spedalsk. Leilighedsvis traf hun paa helt ensomme spedalske, som bare havde en hund hos sig til at holde bjørnen borte. Deres føde var oftest raadden fisk og barken af træer, undtagen i de tilfælde, hvor de var saa lykkelige at eie en ko. Der fortaltes om en gammel kone, at hun pleiede at krybe til landsbyen og hente affald, men da øvrigheden fik høre om det, gav den ordre til, at alle hendes klæder skulde tages fra hende for at

hindre hende fra at vende tilbage til landsbyen. Det er ikke underligt, at man snart efter fandt hende liggende død.

Miss Marsden fik — efterat hun havde undersøgt alt dette — sin plan om at faa grundet flere kolonier af alle de spedalske, hvor de kan faa tilsyn og hjælp, bestyrket, og strax hun kom tilbage til Rusland, efter at have tilbragt en vinter blandt Sibiriens spedalske, satte hun igang med at faa samlet penge. Det blev ogsaa en stor sum, som er i de russiske filantropiske selskabers forvaring. Ved tilbagekomsten til Moskau havde hun en offentlig modtagelse, og det medicinske selskab henvendte officielt en tak til hende for de tjenester, hun havde ydet den lidende menneskeheds sag. Hun bragte ogsaa med sig en plante, som skal være velgjørende for spedalske, om den end efter fleres udsagn ikke er lægende. Beretningen om hendes heltemodige reise vakte interesse og deltagelse for de spedalske over hele Rusland. M. Pobedonastzeff lod uddele 30,000 exemplarer af et lidet skrift, der beskriver nøden og paatog sig at skaffe en præst til den første menighed af spedalske, som nu er under dannelse. Fem søstre af prinsesse Shachovsky's orden paatog sig ogsaa strax at reise ud i Sibiriens vildnis og pleie dem. De reiste den 29de mai iaar. „Da vi kom til stationen“, siger prinsesse Shachovsky, „saa jeg en mand af et ærværdigt udseende nærme sig, som bad mig modtage 51 rubler til søstrenes reiseudgifter. En anden gav mig 100 rubler, en tredie 200 rubler, halvdelen til søstrene og halvdelen til de ulykkelige spedalske, en fjerde 25 rubler. En mængde mennesker var tilstede, som omringede søstrene og med taarer i øinene ønskede dem en lykkelig reise. En tilstedeværende præst holdt bøn. Det var en høitidelig og gribende stund. Gid vor gode engel, vor elskede Kate Marsden havde været tilstede ved denne skjønne gudstjeneste, som vilde fyldt hendes hjerte med usigelig glæde. Da afskedens øieblik var kommet og den af søstrene som ledede foretagendet, tog farvel med sin gamle moder, sin familie og sit land, var der ingen af de tilstedeværende, som ikke blev rørt. Det var gribende at se moderens fortvilelse og datterens rolige sorg; hun havde ventet i tre aar paa at faa sit ønske opfyldt, at ofre sig for de spedalskes pleie.

Miss Marsden er nu hjemme i England og forbereder sig til udgivelse af sin bog om sin eventyrlige reise. Hun vil senere reise til Amerika for at holde foredrag og indsamle penge.

„Det arbeide, Miss Marsden har udført i vort land“, skriver grevinde Tolstoi, „er saa stort og saa fuldt af barmhjertighed, at vi ikke kan andet end betragte hende som et udvalgt himlens redskab til at bedre vore spedalskes baade fysiske og moralske elendige tilstand. Opholdt af Gud og sin stærke tro paa ham, har hun paa kort tid formaaet at grundlægge en koloni, som vil skabe disse arme forstødte en

ny tilværelse. Hendes kjærlighed for dem har aldrig vaklet, og denne kjærlighed har antændt mange hjerter, som har sluttet sig om hendes ædle og kjærlige tanke.

De uhyre vanskeligheder, hun har havt, har blot øget hendes iver for sin sag, for den gav hun med glæde sit liv, som hun allerede har givet sin helbred".

For skole og hjem.

Et brev.

Til „Nylændes" redaktion!

Medfølgende brev, som jeg for mange aar siden har faat fra en knivsmed i en af oplandsbygderne, kom jeg forleden dag til at læse igjennem paa nyt, og det faldt mig med det samme ind, at „Nylændes" læsere kanske kunde have morro af at se det. Anledningen til skrivelsen var følgende: Jeg havde sendt knivsmeden bestilling paa en tollekniv, forklaret hvordan jeg vilde have den i alle dele og sagt, at jeg vilde have den forsynet med en krok til at fæste i beltet. Samtidig med bestillingen havde jeg sendt ham en daler, hvilket var den pris, en bekjendt af mig havde givet for en saadan kniv. Dette var først paa sommeren, men først ved juletider kom kniven — en udmærket pen tollekniv og sammen med den brevet.

Wenskabeligt

Frøkken Agnis . . . . . .

Meget ærede og Gunstige Frøkken.

Denne For Sendelse, som i Møde Gaar Dem kunde Efter Tiidens Beskaffenheed kunde Dem ikke Andet Tenke en at Deres meget ærede og Sædelige Skriivelse til mig med hoslagte En Speisi Daler kunde af udseende Anset at have Gaaet i Blinde Tabt For Dem med Hensyn til Den alt For Lange Venten paa Deres hos mig Bestilte og Betalte Qniv. Som jeg kan under Rette Dem Om Aarsags Følgerne For ude Blivelsen i Fra Dem med Qniven, Da det er Bæste Ibenholdt i Skaftet saa er

Det ikke Lenge siiden jeg fik saa Dan Ibenholdt, men denne Ibenholdt er 5 Skeling Dyhrere pr. 16 Lod af Det slags Tre, saa paa saa Danne Qnive er Blevet af mig Gjort priis paa Legg og Dette kan og saa være, men Deres Qniv som hos Følger har jeg Lagt meget mere Fliid og en Mage Løhs u Mage For en jeg ellers pleier at Gjøre. Ledsaget af Frøkkenens Moralske til Troe til mig at Dem Troede en saa Dan For Dem Fremmen u Bekjent Person at sende ham Pengene tillige med Bestillings Budet paa same, saa viisses her preg for, at jeg er en Meget sikker og Troende Person at have Regnskab med i Deslige Afærder, min Bæste Frøkken Agnis jeg kunde ikke have underes paa Dem Om De i skriivelse havde stukket en skarp Piil i mit Øhre Der om men For saa vit skjønnes paa Deres meget ærede og Sædelige og ær Værdige Taalmodigheed at Dem ikke har skrevet til mig Om same saa sluttede jeg mig til Den Tanke Der om Deres Tenkke Maade Bestod at Dem engang skulde Nyde Den ære at med For Nøyelse i Modtage Qniven, hvor ved jeg af Legger min Bæste og skyldigste Tak For den af udseende alt For Lange Henstanden paa Qniven og slutteligt saa Ønsker jeg Dem Frøkken Agnis til Lykke med at sliite Qniven med en For Nøyelig God Hilse og alt Velgaaende i Høyeste Grad paa al Deres Frem Tiids Vanderings Bane og en Glædelig Juel og et Gaat og Lyksaligt Nyt Aar Ønskes Dem og Deres meget ærede Huus i Fra mig. Hilses Wenskabeligt.

. . . . den 23de Desember 1879.

Wenskabeligt Deres
For Bunde
. . . .
Waabenarbeider.

Efter Skreft.

Vedkommende Qnivens Krog Gjenstand var jeg ikke synderlig i stan til at Faae Begreb Der om i mit Hovede saa jeg Fuldstændig kunde Forstaae Deres Mening Der om med Hensyn til De 6 Tommer Lod jeg Gjøre Krogen med Behør Efter mit Eget Bæste Skjøn.

D. S.

Forskjelligt.

Sypigerne i Kristiania har nu faaet sin egen forening, idet den konstitueredes paa et talrig besøgt møde i fælleslokalet søndag den 9de oktbr. Før har der existeret en forening for herreskræddersyerskerne, der nu gik ind i den nye forening, der saaledes omfatter alle sypiger. Til formand gjenvalgtes jomfru Larsen og til kasserer jomfru Amundsen. Love for foreningen blev gjennemgaaet og vedtaget. Der besluttedes at arbeide for afskaffelse af overarbeide og natarbeide og for indførelse af extrabetaling for den tid, de var nødt til at arbeide over tiden.

Paa et kvindeligt massemøde i Skien vedtoges nylig en resolution mod de mange øl- og vinudsalg. Omtrent 500 kvinder havde indfundet sig.

De politisk interesserede engelske kvinder venter intet godt for sin sag af det nye liberale ministerium. De beklager især, at Mr. Stansfeld ikke er kommet ind, ti ingen har med større dygtighed end han forsvaret kvindernes ret, men glæder sig over, at Labouchere, der aabenlyst har udtalt sin foragt for kvinder, ikke er kommet med i hendes majestæts raad.

Amanda Deyo, universitetspræst, er blevet valgt af den amerikanske fredsforening, hvoraf hun er medlem, til at mægle i den bekjendte homestead-streik. Hun blev udmærket modtaget af begge de stridende parter, baade Carnegie-kompaniet og dets arbeidere.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

N Bærum nr 2

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 1ste november 1892.	No. 21.

Det norske og det svenske kvindearbejdes repræsentation paa verdensudstillingen i Chicago.

Resultatet af Norsk Kvindesagsforenings bestræbelser for at skaffe norske kvinders arbeide en værdig repræsentation paa verdensudstillingen i Chicago blev, som man allerede af dagsaviserne vil ha set, lig nul. Den damekomite, som var nedsat for at fremme sagen, fandt at maatte nedlægge sit arbeide, da den paa sin henvendelse*) til den officielle norske udstillingskomite med ansøgning**) om bidrag, stort

*) Findes i »Nylænde« nr. 13, 6te aarg.

**) Nedenstaaende plan medfulgte ansøgningen, der blev tilsendt dagsaviserne til offentliggjørelse:

Efterat Norsk Kvindesagsforening har modtaget indbydelse til at deltage i verdensudstillingen i Chicago, har foreningens bestyrelse gjennem sin sekretær meldt til udstillingskomiteens sekretariat, at Norsk Kvindesagsforening ønsker at deltage i udstillingen, forudsat at den bliver tilstaaet den fornødne økonomiske støtte.

Norsk Kvindesagsforening har i anledning af verdensudstillingen i Chicago udarbeidet følgende plan:

1. Gjennem offentlig og privat paavirkning søge at bringe norske kvinder til at interessere sig for og deltage i udstillingen i saa vid udstrækning som mulig, saa at der kan tilveiebringes til konkurrence i udstillingens hovedbygning eller i den eventuelle norske bygning en repræsentativ udstilling, som kan vise norske kvinders arbeide i alle de forskjellige beskjæftigelser, hvori de deltager.
2. At lade forfærdige og anbefale til optagelse i kvindebygningens galleri: et fag gardiner med Hardangerbroderi, en bordløber af samme slags arbeide, et vævet billedtæppe, to vævede aaklæder samt to kvindelige nationaldragter.
3. At skaffe bøger, brochurer og tidsskrifter, skrevet og redigeret af kvinder, til kvindebiblioteket samt lade udarbeide en afhandling om norske kvinders retslige og sociale stilling.

2000 kr., — af de 160,000 af stortinget bevilgede — fik et afslaaende svar*). Afslaget begrundedes ved, at man ikke fandt sig berettiget til ved pekuniært bidrag at begunstige enkelte udstillere, et svar, som synes at tyde paa, at den nedsatte herrekomite ikke har gjort sig tilstrækkelig kjendt med, at Chicagoudstillingen netop i modsætning til alle tidligere verdensudstillinger har sat sig til *speciel* opgave**) at faa anskueliggjort *hvilken betydning kvindernes arbeide er naaet til hele verden over* ***).

I vort naboland foregaar der derimod livlige bestræbelser for at de svenske kvinders arbeide skal blive værdig repræsenteret paa verdensudstillingen, og der har man ikke behøvet at indstille arbeidet paa grund af pengemangel. Allerede tidlig blev der bevilget en sum til en dame, der paatog sig at reise rundt for at vække de svenske kvinders interesse for verdensudstillingen. Senere har h. m. kongen og h. m. dronningen stillet en sum, stor 2000 kr., h. k. h. kronprinsessen 300 kr. og hertuginden af Dalarne 200 kr. til komiteens raadighed. Det er os ogsaa bekjendt, at fru Rosalie Olivecrona har indsendt et skrift om kvindebevægelsen i Sverige og den svenske kvindes sociale og økonomiske stilling. Det har allerede været indtaget i „Woman's Journal", Boston, hvor vi har seet det særdeles rosende omtalt, og det har vakt megen interesse for Sverige som et af de lande, der er længst fremme i kvindebevægelsen. Og i sidste hefte af „Dagny" læser vi: „Damekomiteen, som fra september maaneds begyndelse har aabnet sit kontor i det af h. k. h. kronprinsen til komiteens raadighed stillede lokale i arveprinsens palæ, har kunnet glæde sig ved en livlig og voxende interesse for sin virksomhed. Gjenstande af mangfoldig art indkommer

---

4. Saavidt gjørligt (væsentlig gjennem indberetninger) give et indblik i norske kvinders arbeide paa opdragelsens, filantropiens og hygienens omraade.
5. At søge tilveiebragt en kronologisk udstilling, der viser udviklingen og fremskridtet i norske kvinders industri fra de tidligste tider til vor tid.

*) Indtaget i »Nylænde« nr. 15, 6te aarg.

**) Fremholdt i den norske damekomites andragende.

***) I den af De forenede staters kongres udfærdigede forordning, som bestemmer grundtrækkene for den internationale verdensudstilling i Chicago mai—oktober 1893 bestemmer 6te paragraf, at generalstyrelsen skal nedsætte en komite af damer med det formaal, at virke for kvindernes deltagelse i verdensudstillingen. I denne damekomite er 8 medlemmer for De forenede stater og 9 for byen Chicago og dertil 2 for hver enkelt stat eller territorium.

Mrs Patter Palmer er præsident og Mrs. Gale Cook sekretær. Ogsaa i de enkelte staters udstillingskomiteer er indvalgt kvinder, i nogle et lige stort antal kvinder som mænd og særskilte statsbidrag er bevilget, for at kvindearbeidet og kvindesløiden kan komme til sin ret. Se forøvrigt »Nylænde« nr. 20, 5te aarg, og nr. 8, 6te aarg., hvor nærmere oplysninger er givet om Chicago-udstillingen. Se ogsaa Kr. »Intelligentssedler« nr. 226, 1892, hvor en samlet redegjørelse for N. K. F.s forhandlinger findes.

daglig og statistiske opgaver er indkommet fra hovedstaden og det øvrige land. — — H. M. dronningen har behaget at give sit bifald til at blive damekomiteens høie beskytterinde og samtidig udtalt sin livlige interesse for komiteens virksomhed og sit ønske om, at det svenske kvindearbeide maatte blive værdig repræsenteret paa verdensudstillingen. — — —

Med damernes centralkomite i Chicago staar kontoret i fortsat livlig rapport".

Ogsaa Norsk Kvindesagsforening har sat sig i forbindelse med Chicagokomiteerne og har der mødt den største imødekommenhed, men saa har det hele maattet stanse. — Vi faar intet skrift forfattet, faar intet udstillet i kvindernes bygning, hvor lande som China, Korea osv. for længe siden har sikret sig plads, intet vidnesbyrd om norsk national kvindeindustri fra fortid og nutid*).

Vil man vide til hvilken høide et land er naaet, skal man undersøge, i hvilken anseelse kvinderne staar i det land, og den lære, vort land kommer til at give udlandet ved det store stevne, blir denne: Det norske kvindearbeide er sammenlignet med hvilketsomhelst andet lands kvindearbeide, ikke repræsentation værd. Man bruger ofte udtrykket *national skam* i flæng, men mon det ikke i dette tilfælde er paa sin rette plads?

---

*) Ifølge fra Chicago til N. K. F. indsendte cirkulærer, anmodes enhver udstiller om at vedføie opgave over, hvorvidt den udstillede gjenstand er forarbeidet af kvinder eller mænd og i tilfælde af fællesarbeide at oplyse om, i hvor stor udstrækning kvindearbeide er benyttet. Hvorvidt den norske officielle udstillingskomite har ladet sig det være magtpaaliggende at gjøre publikum bekjendt med dette, ved vi ikke. Den norske damekomite har fremholdt det i den omtalte henvendelse.

Mere om Chicagoudstillingen.

Af „Kvinden og Samfundet“ hidsættes endel flere oplysninger om europæiske kvinders virksomhed i anledning Chicagoudstillingen:

„De engelske komiteer er meget betydelige; dronningen staar i spidsen for dem, prinsesse Christian, lady Henry Grosvenor og Mrs. Tynendale Amherst sørger for haandarbeide, baronesse Burdett Coutts for velgjørenhedsanstalter, lady Aberdeen har den irske udstilling under sig. Lady Roberts og andre sørger for udstillingen fra Indien. Mrs. Fawcett staar for afdelingen for skolevæsen, Mrs. Benford Fenwick udstiller en hospitalsafdeling med sygesal og privat værelse for betalende patienter, som de findes i de bedste hospitaler i England. England er med rette stolt af sin sygepleie, man vil her se alle de nyeste instrumenter og hjælpemidler, bl. a. et operationsbord, konstrueret af en kvinde. En uddannet sygepleierske skal vise om, der skal ogsaa holdes forelæsninger over sygepleie.

I Paris holdes der under Monsieur Bergens ledelse paa en maade alt nu en prøve paa udstillingen i industripaladset, idet der her er søgt samlet, hvad franske kvinder har frembragt paa kunstens og industriens omraade. Her søger de ogsaa at samle kvindearbeide fra andre lande for at sammenligne de franske kvinders dygtighed med disse. Keiserinden af Rusland har udnævnt tre damer til at tage sig af sagen og interesserer sig personlig for den. Prinsesse Narischkine, der har indført knipling paa sine godser og anstrænger sig for at fremme alt haandarbeide i bondefamilierne, har i sinde at sende en samling af nationale kniplinger og broderier fra Rusland.

Hendes kgl. høihed prinsesse Friederich Carl er præsident for en lignende komite i Tyskland. Her skal Helene Lange sørge for, at undervisningsvæsenet bliver fyldigt repræsenteret.

Dronningen af Italien har lovet at sende en stor, sjelden samling gamle kniplinger hun eier, og tillige sørge for, at de kniplinger og husflidsgjenstande, bønderne forarbeider nutildags, vil blive fremviste. I Brüssel er damerne meget ivrige for sagen; Mrs. Palmer fik under sit ophold der audiens hos dronningen, der lovede at sætte sig i spidsen for sagen, og fik et løfte af finansministeren, om at han vilde støtte den. Prinsesse Caraman

Chimay vil staa for den filantropiske afdeling og vil fremstille en af Belgiens bekjendte husholdningsskoler, hvor børn lærer at koge, vaske og gjøre almindelig husgjerning.“

Præsidenten for damekomiteen, Mrs. Potter Palmer, har især udtalt ønske om, at hvert land maa sende det, *der karakteriser det bedst, det, som det gjør bedst, det mest nationale.*

En blick på qvinnans ställning.

Föredrag i Finsk Qvinnoförening den 7. jan., hållet af fru *E. Stenius.*
Öfversättning från finska.

Då jag för första gången under mitt långa lif har lyckan att se framför mig en så stor skara qvinnor, arbetande för vårt eget köns höjande, känner jag samma glädje som en gammal vandringsman, hvilken trött satt sig vid vägkanten och plötsligt ser framför sig en glad mänskoskara, som dristigt vandrar mot samma mål. Äro vi då så många, måste jag åter och åter tänka, äro vi *ändå* så många, som tänka ej allenast på oss sjelfva, utan på hela vårt kön, på fäderneslandet, på mänskligheten? Och jag kan ej annat än utbrista: vi gå framåt, vi gå helt visst framåt, om vi också ofta, då vi äro trötta, känna oss modlösa.

För att uppehålla vårt mod måste vi, såsom vandringsmannen, stundom stanna och blicka tillbaka. Ingenting är så uppmuntrande och uppfriskande. Jag ber Er derför glömma allt det närvarande med sina fördelar och motgångar och kasta en blick tillbaka til verldens dunkla morgonskymning.

Hela den gamla tiden skänker oss icke någon synnerligen glad bild af qvinnans ställning. Öfverhufvudtaget var hendes ståndpunkt låg, och det syntes omöjligt för henne att höja sig. Än bortgiftes hon redan som barn, än brändes hon som enka, än bortstals hon, köptes, skänktes eller lånades. Hon var mannens egendom, hon och hennes barn. Om faderen icke tyckte om barnet, dödades det strax vid födseln. T. o. m. i det ädla Grekland erkände samhället icke qvinnans mänskovärde. Qvinnan var endast barnets moder, men faderns ställ-

ning i samhället bestämde, om barnet föddes fritt eller som slaf. Männen och staten uppfostrade sönerna. I den gamla historien bestod qvinnans ärelystnad i att föda så många barn som möjligt, isynnerhet gossar. Derför måste enligt judiska lagen en qvinna vara ända till sju bröders hustru, såsom vi läsa i bibeln. Derför gingo Loths döttrar om natten in til sin fader. Derför trodde sig Judas sondotter berättigad att klädd till sköka sätta sig utanför stadsporten för at förleda sin gamle svärfader, tills hon värkligen med honom fick en länge efterlängtad arfvinge. Derför biföll Lea till förslaget att beslöjad gå in till Jakob, ehuru hon visste att han älskade Rachel. Derför gåfvo den tidens qvinnor, likasom nu mormonerna, sina tjenarinnor åt männen, för att hjelpa hustrurna att föda barn åt dem, såsom t. ex. Sara gaf Hagar åt Abraham, och vredgades sedan då dessa stackars slafvinnor yfdes öfver sitt moderskap. Rachel och Lea födde barn åt Jakob i kapp med sina tjenarinnor, stundom afundsamma stundom stolta. Och att dessa barn ej ansågos som oäkta, bevisar den omständighet, att alla dessa tolf söner (om döttrarna var det ej fråga) ännu hålles i ära såsom Israelitiska folkets förfäder, och deras namn lära sig skolbarnen i hela kristenheten ännu i dag.

Vi höra så ofta att qvinnan aldrig blifvit förtryckt. Men var det icke ett af de värsta slag af förtryck, att hon icke hade något annat värde, än det hon fick genom sin man eller sin son?

Vi veta att qvinnan i Rom kom till en någorlunda stor frihet och värdighet, att hon en tid hade eganderätt, t. o. m. som gift osv. Men öfriga samhällsförhållanden stodo då så lågt, qvinnorna voro så förderfvade, så utan bildning till själ och hjerta, att icke ens en blick på denna tid kan skänka någon uppmuntran, ehuru ädla typer bland qvinnorna då, som alltid, förefunnos.

Under medeltiden, då den kristna läran hade bordt upplysa sinnena, kunna vi ännu icke upptäcka några synnerliga framsteg i afseende på qvinnans ställning. Stundom anses hon vara en gudomlighet, som jungfru Maria, stundom ett helgon, som Brigitta, stundom riddarens hjertas „dame“, — men qvinnan af folket, d. v. s. det stora flertalet qvinnor fick lida outsägligt af fattigdom, fick arbeta tungt och bära slafvens börde. De voro ständigt föremål för sina herrers lustar. Det fans riddarborgar, om hvilka det heter i historien, att derifrån aldrig någon jungfru undkom ren, i fall hon till sin olycka råkat komma dit in. Byarna voro fulla af mäktiga mäns oäkta barn, och ädelt blod flöt i mången slafs ådror. Icke ens qvinnorna i de högsta kretsarna hade någon betydelse för samhället. Klädda i silke och guld sutto de och broderade eller spunno tillsammans med sina tjenarinnor såsom fåglar i en bur, suckande och älskande. Hertiginnor och tjenarinnor, konungadöttrar och slafvinnor, alla voro ungefär på

samma utvecklingsståndpunkt. Hela deras verld var en känsloverld, och der härskade mannen. Den i hvars sinne religionen ej spridt sitt ljus, dens lif var utan innehåll. Biktfäderna styrde genom qvinnans samvete mången familj, ja t. o. m. riken. Och ack, denna styrelse! Den var sträng och hopplös. Huru olycklig en katolsk prest och biktfader kunde göra qvinnan, beskrifves t. ex. i den allmänt kända historien om familjen Schönberg — Cotta. Kärleken och familjen var det enda man lemnat qvinnan, men kärleken var en skam, äktenskapet en oren förbindelse, födande af barn var icke en ära, utan en skam. Så lärde munkarne. Den arma modern i familjen Schönberg-Cotta hade som ung älskat och gift sig, hon hade en god man och välartade barn, men det oaktadt led hon outsägligt. Hon blygdes, hon fruktade att hennes egna barn skulle förakta henne, för att hon födt dem till verlden. Låtom oss betänka hvilket qval detta var! Hon hade en syster, en helig syster i ett kloster. *Hon* hade icke förnedrat sig genom giftermål!

Denna omständighet visar oss att icke ens äktenskapet, hemmet och moderskapet under alla tider ansetts som qvinnans heligaste pligt eller egentliga kallelse, oaktadt många tro att så varit. Många exempel finnas härpå. Hela medeltiden uppfattade icke äktenskapets höga betydelse och qvinnans verkliga värde. Det är ju bekant att Heloïse sade till den ryktbara Abélard, som ville gifta sig med henne: „er hustru vill jag ei blifva, hellre er älskarinna". Kunde väl qvinnan under sådana förhållanden gå framåt eller vinna någon ställning i samhället?

Efter medeltiden finna vi på historiens blad krig, endast krig, fattigdom, sjukdomar, okunnighet, råhet, hunger och orättvisa. Låtom oss betrakta t. ex. nordens historia. Var det underligt om qvinnorna fingo lida under sådana förhållanden? Var det underligt om gamla qvinnor under sådana tider brändes som hexor? Var det underligt om qvinnorna voro lika råa som männen och om de utförde sådana bragder, som t. ex. de österbottniska qvinnorna, hvilka slogo soldaterna med såstången och stoppade dem i vaken? De vekare bland dem hade nog en qvinnas hjerta, men det blödde och glödde under hämdlystnad.

Alltid då förhållandena tillstadt qvinnan at vara ädel och modig, har hon också varit det. Men som ofri har hon varit slafvinnan, som ej kunnat annat än „tigga eller kokettera", såsom en viss författare har yttrat.

En ny tid grydde. Katolicismen hade omsorgsfullt qvarhållit folken i mörker. Lutherdomen derimot spred ett klart ljus öfver alla de länder, der den vann insteg. Luthers stora tanke att göra bibeln till folkens egendom medförde åt dem läskunnighet, hvars följder voro det

fria tänkandet och en obegränsad utveckling. Detta var naturligtvis äfven för qvinnans utveckling ett vigtigt framsteg. Låtom oss tänka oss de konservatives känslor, då de heliga klostren förstördes, de heliga munkarne och nunnorna gifte sig och förbyttes til vanliga mänskor, — ja, då t. o. m. bibeln gafs i händerna på ringa qvinnor. Någonting så storartadt torde icke inträffa i vår tid.

Denna ofantliga seger för upplysningen kunde sålunda icke undgå att beröra qvinnan. Men ännu förflöt långa tider, innan någon tänkte på att äfven qvinnan saknade undervisning. För männen grundlades småningom skolor af olika slag, men hvad qvinnan vidkommer hade den egendomliga tron rotfäst sig att qvinnan kunde allting af sig sjelf. Hon hade nämligen det, som männen ej hade, en särdeles fin instinkt. Derför kunde hon äfven hvad som helst utan egentlig undervisning.

Och i sjelfva verket har qvinnan utan egentlig undervisning varit stundom den visa drottningen öfver tre riken, såsom Unionens Margaretha, stundom en mäktig konungs styrande älskarinna, såsom Pompadour, stundom fäderneslandets räddare, såsom Jeanne d'Arc, slottsbefälhafvare, såsom Ebba Flemming, eller (i nyare tid) hänsynslös petroleuse, såsom Louise Michel. Deremellan stundom helgon, stundom hexa, trogen hustru, en allt uppofrande moder, hemmets hjerta och medelpunkt, tjenarinna och sjukvårderska, diakonissa, såsom under Pauli tid, predikant såsom på Calvins tid, ödmjuk slafvinna, nunna och nihilist, saktlig strumpstickande moster eller faster, ett lefvande inventarium att födas af familjefäderne, baldocka och — fallen qvinna.

Hela denna långa förteckning, hvilken männen känna lika bra som vi, har icke kunnat åstadkomma hos de flesta af dem någon annan åsigt än den, att qvinnorna alltid äro likadanna, att de alltid hafva varit så från verldens begynnelse och ända till våra dagar, att alla qvinnor lämpa sig för samma slags arbeten, att de icke behöfva någon utbildning och undervisning i sitt kall. I uppenbar strid med dessa grundprinciper hafva männen grundlagt skolor för qvinnor — och det är den enda ologiska handling man kan tillvita dem! Ty allt sedan dess har qvinnans ställning förbättrats till den grad, att icke ens alla qvinnor förmått mottaga och tillgodogöra sig alla de förmåner tiden bjudit dem. De hafva blott så att säga sväljt dem som stora munsbitar. Det bevisas t. ex. af den omständigheten att icke helsoläran kunnat tillintetgöra snörlifven och moderna, att qvinnor ännu stundom ingå äktenskap utan kärlek, blott för att blifva försörjda, ehuru deras egna inkomster äro tillräckliga, att de icke vilja arbeta i sedlighetsfrågan, ehuru de icke längre äro okunniga om sedeförderfvet, att de ofta nog äro likgiltiga för qvinnans dyrbaraste rättigheter, ehuru de redan fått inhemta ganska stora kunskaper osv.

Men — låtom oss hoppas! Qvinnosaken, eller snarare *mänsklighetens sträfvan till jämnvigt och allmän upplysning* är ännu så ung. Qvinnofrågan i sitt nuvarande utvicklade tillstånd är icke mer än 50 år gammal. I vårt land isynnerhet äro flickskolorna ännu barn, samskolorna en tanke från i gaar. Finsk Qvinnoförening sjelf är en företeelse från senaste tid.

Vi kunna derför icke förundra oss om mycket är annorlunda än vi skulle önska. De flesta qvinnor hafva icke blifvit vana vid ett historiskt betraktelsesätt. Då de sjelfva hafva en god man och eget hem, vackra kläder och god mat, då de få läsa romaner och tidningar, kunna till tidsfördrif brefvexla med sina väninnor, samt nu och då få besöka nöjen, förvåna de sig öfver att andra bry sig om att bråka och skrika om „den ledsamma qvinnoföreningen“ och försäkra alla män att de ingalunda äro förtryckta. De kunna icke ana att sålänge samhället tolererar den dubla moralen, dryckenskap, qvinnans omyndighet som hustru och moder, hendes åsidosättande inför lagen och uteslutande från medborgerliga värf, — så länge är samhället enögdt, och dess utveckling ensidig. Men den dag skall komma, då detta faktum blir solklart för alla! Då vi ytterligare gått framåt i utveckling, kommer hvarje qvinna att känna att, lika litet som vi nu mera ville bli köpta eller sålda, såsom i forna tider, lika litet kunna vi vara nöjda med vår nuvarande ställning. Således till arbete, hvarje finsk qvinna! Till arbete med glädje och hopp! Det är vår rättighet! Det är vår skyldighet! I sinom tid skall vårt arbete bära frukt. Låt oss draga os till minnes Hegels ord: „vårt tänkande skapar ovilkorligen en ny verld, ty hvad äro väl Rättvisa, Familj, Samhälle, Stat, Vetenskap annat än till objektivitet förverkligade tankar? Tanken uppstår, förändrar uppfattningen, bringar strid och tvedrägt, föder sin motsats, renas, förädlas och segrar sluttligen, och derigenom har verlden till slut blifvit en annan“.

Anne Charlotte Leffler.

Aviserne har bragt bud om, at Anne Charlotte Leffler, hertuginde af Cajanello, er død i Neapel den 21de oktober. Hun var vistnok den i Norge mest læste og mest yndede af alle moderne svenske forfattere. Og hun følte sig til gjengjæld stærkt draget til vort land, til dets natur, dets mennesker, dets literære og socialreformatoriske liv. Hun besøgte Norge mest som turist, blev godt kjendt i by og bygd og knyttede bekjendtskaber, der blev af varighed og betydning for hende.

A. Ch. L. syslede med literært arbeide fra hun var ganske ung, men hun slog først egentlig igjennem i 80-aarene med sine skildringer „Ur lifvet", hvor hun optager kvindebevægelsesproblemet og sine skuespil, som er præget af stærk kvindesagstendens. Muligt er det, at det er disse skrifter, som ogsaa i fremtiden vil bære hendes navn videst. Men efter vor mening var den opfatning af dette „problem", som heri kom tilsyne, hverken dyb, fin, omfattende eller i høiere forstand selvstændig. I hendes senere skrifter har vi derfor ikke som mange andre kunnet se noget frafald, men kun en naturlig konsekvens, en slags suppleren af ensidigheden hos sig selv, men ogsaa en fortsat aabenbarelse af hendes uformuenhed til at faa tag i sagens inderste kjærne. Forf. har i en redegjørelse selv erklæret, at det paa ingen maade var meningen med hendes senere skrifter at desavouere de tidligere.

A. Ch. L. var en udpræget forstandsbegavelse. Heri ligger hendes styrke og hendes begrænsning. Det skarpsindigt iagttagende, objektivt skildrende lykkes hende bedst; det følelsesfulde, umiddelbare, impulsive er ikke hendes sag. Derfor mener vi, det var et misgreb, naar forf. i flere af sine senere skrifter sætter som sin hovedopgave at være det erotiskes tolker. Trods alle de glødende ord, som flyder fra hendes pen, blir den skildrede følelse uden glød, midt i stemningens udfoldelse stikker det didaktiske frem, breder sig ud og virker forstemmende eller irriterende og den besjælende gnist, som skulde

redde de skildrede scener fra urenhed eller banalitet — mangler. Det er, tror vi, mest denne uformuenhed hos forfatterinden, som gjør f. ex. „Kvinnlighet og erotik“ frastødende for saa mange. Men at forf. ingenlunde var i tilbagegang, naar hun først fandt sit rette felt, viser flere af hendes nyere skildringer „Ur lifvet“. „I Fattigstugan“ og de samtidig udkomne fortællinger røber saaledes, ved det milde humor, der er udbredt over dem, en større personlig udvikling end noget tidligere arbeide, om end ingen af dem viser en saadan kraft og direkte aabenbarelse af talent, som f. ex. „Aurora Bunge“, den ypperligste af hendes tidligere skildringer.

Vi ved igrunden ingen nordisk forfatter, som havde større betingelser end A. Ch. L. til at bringe det for digtning saa lidet tilgjængelige emne: fattigproblemet, frem til behandling, det laa hendes evne nærmere end kvindesagen. Med sin store forstand og sin sympati for de smaa og dagligdagse skjæbner kunde hun her have bygget noget nyt af betydning, og det er sørgeligt, at hun saa tidlig maatte gaa bort fra sit arbeide og dets fremtids muligheder.

Anne Charlotte Leffler vil vist længe mindes af sine bekjendte i Norge. Hun var ligefrem og hyggelig; orienteret, kundskabsrig og bereist som hun var, var der ikke spor af blaserthed at mærke. Hendes samtale var hverken aandfuld eller pikant, men der var noget paa samme tid klogt og kjækt ved hendes person, der virkede tiltalende.

Forfatterinden var en intim veninde af Sonja Kowalevsky og hendes sidste arbeide er en livsskildring af denne sjeldne personlighed.

Monstra!

Da biskop Heuch i Norges storting havde udslynget sine fornærmelser mod kvinderne, de aandsvakte kvinder, de arbeidende og erhvervende kvinder (*monstra*, *neutra* osv. osv.) forudsagde vi ham, at han vilde finde sine intimeste meningsfæller i de argeste sensualisters kreds. Det er undskyldeligt, at man triumferer en smule, naar ens spaadomme gaar helt i opfyldelse, og kan man vise sort paa hvidt for det, saa vil man gjerne, saa mange som muligt skal faa se det.

Det er en artikel „Gottfried Kellers kvindeskikkelser.“, i „Samtiden“, der skal levere beviset. Det er fru Laura Marholm, som her igjen optræder med om muligt endnu hæsligere spark til kvindernes sag end før. Vi skal blot tage et par citater, ti det kan ikke falde os ind for alvor længe at opholde os ved disse mod hele kulturudviklingen rettede latterlige og rent afmægtige anfald, saa meget mere som det hele er et ufint og billigt literært produkt med hovedmotiv: hundeagtig underkastelse under manden som det eneste saliggjørende for kvinden. Det er forøvrigt fixt, meget fixt gjort, med en hel del dingeldangel af moderne gloser, som kanske nok kan narre et raat eller troskyldigt publikum.

Men det var de par citater vi lovede: „Han (Keller) blev i al uskyldighed den advarende profet mod alle den dæmrende kvindeemancipations gyseligheder og var deri en forløber for sin skandinaviske embedsbroder Strindberg“. (Og Heuch?) — —

„Til det hermafroditiske havde Keller et skarpt og ondt øie. Det havde for ham det modbydeliges tiltrækningskraft, og han lod det intetsteds dø i synden. Som født og sensibel erotiker, som en mand, der trængte til og frydede sig ved kvinden, havde han oprigtig afsky for alle overgangs og misdannelser mellem mand og kvinde. Ligesom han havde forstaaet at gribe det nervøse renæssancebarn Meretlein i hendes hjertepunkt, saaledes forstod han sig ogsaa rent instinktivt paa de abnormiteter, som vort aarhundredes forstandsmennesker og hjernemænd mærker saa lidet til, at de endog befordrer dem af alle kræfter.“ (Kvindeemancipationen). — —

„Men naar Keller huggede til for alvor, saa var det, naar kvinden nærmede sig ham med lærde eller kunstneriske prætentioner. — — Hun er erhvervskvinden, som „ikke mere har manden behov“.

Tilsidst faar vi høre om „kvindens maskulinisering ved mandlige beskjæftigelser, hvorpaa England og Skandinavien giver saa mange beviser i den sidste fjerdedel af aarhundredet“.

Ja, dette er jo leit. Og værre blir det. For i næste aarhundrede kommer kvinderne til at befatte sig endnu mere med „mandlige“ beskjæftigelser, tilslut blir det den overvældende majoritet, som i det mindste en tid af sit liv blir erhvervende. Da maa der tydeligvis komme til at foregaa en forandring i klassifikationerne og vurderingerne, da er det den forsvindende minoritet af „kvindelige“ — ifølge fru Marholms definition: de vilde driftnaturer, som „grebet i sin dybeste kjønsfølelse underkaster sig alt“ — der blir døbt for monstra, og kanske indespærret i sindssygehospitaler som lidende af *moral insanity*.

For skole og hjem.

Fra barnehjemmet „Kana“ i Kjøbenhavn.

Paa kriminalistforeningens nylig afholdte møder hævdedes med den største samstemmighed den opfatning, at de forbryderske individiers tal vilde indskrænkes, hvis børn mere gjennemgaaende kunde fjernes fra de slette omgivelser. Som støtte for denne opfatning blev der af fængselsmænd givet flere rystende skildringer fra forbryderes barndomsliv. Følgende par beretninger om børn, som tidlig blev overflyttet i gode omgivelser, bestyrker den samme opfatning. De er fortalt i „Hvad vi vil“, af frøken Wilhelmine Møller, „pleiemoder“ i barnehjemmet:

„Vi har en liden gut, som vi fik fra kommunehospitalet; han var, trods sin unge alder (knap 2 aar), en meget ustyrlig liden fyr, der rev og slog om sig, saa de paa hospitalet ikke kunde magte ham paa anden maade, end ved at der laa en pisk i sengen hos ham, hvilken han havde megen respekt for. Om denne lille gut var opfattelsen paa hospitalet saaledes: „Dersom han ikke kommer ind under gode forhold, da vil han ende som forbryder.“ Da jeg hørte denne udtalelse, syntes jeg, at den lød noget vel skrap, men siden jeg fik ham, saa har hospitalets opfattelse af ham tit og ofte vist sig just ikke at være greben aldeles ud af luften; jeg har tit med gru tænkt paa, hvad jeg dog skulde gjøre med saadant et lidet stakkels menneskebarn. Han har ofte kastet sin tallerken mad paa gulvet, naar den ikke var efter hans hoved, og naar man saa talte ham til rette derfor, saa blev han saa opfarende, at han greb det første det bedste og kastede efter os; ofte har han grebet øksen og truet os med. Men nu, ja nu har han været hos mig i 10 aar, og er Gud ske tak bleven en rigtig kjær og god liden gut. Han er en sand solstraale i hjemmet, og jeg vilde for meget ikke have undværet baade kampen og glæden, vi har delt med hinanden.

En anden liden forældreløs gut havde, da vi fik ham, en blodig ring om halsen, som om den var skaaret med en snor; ovenpaa dette

saar havde han et uldent tørklæde, som vi paa ingen maade maatte faa lov at røre ved. Vi lod ham saa beholde det paa, til han var falden i søvn om aftenen, og da opdagede vi, hvad der var i veien. Den lille gut havde, trods sin unge alder, tabt troen paa mennesker; han talte ikke i det første halve aar og græd, naar vi kjærtegnede ham; men omsider fattede han tillid til os og blev rigtig barneglad. Et lidet bevis paa, hvor kjær og glad han er, vil De faa, naar jeg fortæller Dem, at han tit og ofte kom hen, uden jeg skulde se det, og tog fligen af mit forklæde og kyssede det, hvorefter han saa atter hoppede bort lig en liden fugl, lykkelig og glad.

Vi har en gut; da vi fik ham, var han 6 aar og havde været i 7 forskjellige pleier; hvor forkvaklet og forsømt et saadant barn bliver i en saadan rodløs tilværelse, det kan vist alle forstaa, saafremt vi overhovedet i nogen maade har forstaaelsen af barnenaturen.

Det første ord, han sagde til mig, da han kom, var: „Vil du være min moder?“ Det var altsaa en moder, han savnede, en moder, han trængte til, og saaledes gaar der saa mange, mange, der trænger til det samme.

Vi havde ogsaa en gang en gut, som i begyndelsen, da han kom til os, sov med aabne øine, siddende op i sengen. Jeg spurgte en læge, hvoraf dette kom; han mente, at saaledes havde moder og barn siddet mangen en nat af frygt for, at manden, som var beruset, skulde komme hjem og prygle dem.

Endskjønt vi ikke har lidet at kjæmpe med, baade indad og udad, saa er vi dog hjertelig glade over, hvad vi har naaet.“ — — — —

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg.	Kristiania den 15de november 1892.	No. 22.

Frels barnet!

I slutningen af sit indledende foredrag i Norsk Kriminalistforenings møde (19de oktober) udtalte hr. statsadvokat Smedal: „Under enhver aandelig bevægelse sammenfattes gjerne bestræbelsens maal i korte satser, der bliver ligesom det feltraab, hvorunder man kjæmper. Siden den første trediedel af dette aarhundrede har feltraabet paa den penitentiære bevægelses omraade lydt: At bekjæmpe tilbagefaldet, det er løsningen paa det penitentiære spørsmaal. Paa den sidste penitentiære kongres i St. Petersburg formulerede et fremragende medlem maalet saaledes: Frels barnet, og der vil ikke længere være voxne at straffe. Jeg tror, at denne formulering betegner en langt dybere forstaaelse af forbrydelsens aarsager og væsen og en klarere indsigt i hvad der med straffemidlerne kan udrettes“.

Alle den moderne tids samfundsinteresserede, tænkende mennesker vil vist heri være enige. Og hvad der hos mange nu vækker mest forundring er ikke, at dette feltraab: Frels barnet, for tiden lyder stærkt og overdøvende de andre, men at der er flydt saa meget vand i bækken, før det overhovedet har lydt.

Det har ikke lydt som feltraab. Som klagende skrig har det lydt fra mange, som anklage og som bøn har det lydt, hvor kvinder har ført ordet, og som haab og løfte har tanken været fremme hos fremsynte opdragere hele verden over.

Men nu er det glædelige hændt herhjemme, at det samme løsen er stillet af dem, der har størst indflydelse paa lovgivningens omraade. Dermed vil det blive til kraftig handling, der ad mange veie kan virke lutrende paa vort hele samfund.

I oktober maaned holdt Norsk Kriminalistforening møde i Kristiania, og to af dagene ofredes til diskussion af „Udkast til lov om

sædelig forkomne og vanvyrdede børns behandling", af dr. B. Getz samt af straffelovskommissionens „Udkast til lov om tvangsopdragelse", resultatet af dens drøftelse af ovennævnte udkast, der i alt væsentligt slutter sig til dette.

Lovudkastets forudsætninger er kortest muligt udtrykt disse: Staten har ingen ret til at straffe som forbrydere børn, der gjør sig skyldig i lovovertrædelser. Dette er ulogisk, uretfærdigt og unyttigt, ti barnet har ikke evne til at lade straffetruselen virke motiverende paa sig, allermindst forsømte børn. Hvad barnet derimod trænger er opdragelse. Den moralske opdragelse giver under normale forhold væsentlig hjemmet, men hvor hjemmets opdragelse mangler eller forsømmes, eller hvor den virker i nedbrydende retning, der har samfundet ret og pligt til at gribe ind og sørge for barnets hele opdragelse.

Efter den gjældende lov er ogsaa børn straffrie, men ikke længer end til 10-aars alderen, mens ifølge udkastet den *regelmæssige* kriminelle lavalder sættes til 14 aar; inden den alder maa ikke straf, men kun opdragende forholdsregler anvendes, men i mange tilfælde bør staten sørge for opdragelse ogsaa efter denne alder. I vor nuværende lovgivning har ogsaa de opdragende forholdsreglers nødvendighed i principet været erkjendt, men lovene har været haltende og uklare og de tagne forholdsregler høist utilfredsstillende. Det er derfor paatrængende nødvendigt, at en grundig og rationel nyordning finder sted, og at et systematisk ordnet offentligt opdragelsesvæsen sættes i verk.

Alle, der interesserer sig for spørsmaalet, vil vi paa det varmeste anbefale det hele lovudkast med motiver til grundig gjennemlæsning. Vi kan her foreløbig kun dvæle ved et par punkter.

Skal man kunne haabe paa en gjennemgribende bedring i de paagjældende forhold, maa der ifølge lovudkastet grundlægges flere slags, mindst to slags, opdragelsesanstalter, saa de baade kan optage de børn, der har begaaet strafbare eller om sædelig fordærvelse vidnende handlinger og de, der i det hele er vanvyrdede og lever under saa mislige forhold, at de kan befrygtes at ville sædelig fordærves. Alle børn, der gaar ind under disse kategorier skal derfor udskilles fra hjemmene og anbringes i de omtalte anstalter eller i private familier.

Som man ser vil staten paa denne maade faa en meget udstrakt myndighed til at gribe ind i hjemmets anliggender og skille dets medlemmer ad. Det gjælder derfor fremfor noget andet, at denne indgriben kommer til at ske i den rette aand, paa den rette maade, ved de rette personer. Mens det ifølge lovudkastet paaligger paatalemyndigheden, understøttet af de offentlige tjenestemænd at gribe initiativet i dette stykke, tillægges den besluttende myndighed et for dette øiemed dannet saakaldt „værgeraad", der bestaar af stedets underdommer

som formand, en af dets præster, en læge samt et af skolestyrets og to af fattigstyrets medlemmer.

Paa kriminalistforeningens møde blev sammensætningen af dette „værgeraad“ af flere talere fremhævet som et af udkastets mest vellykkede punkter. Vi kan ikke erklære os enig i dette. Vi føler den største beundring for lovarbeidet i dets helhed, men vi mener, at netop dette værgeraad er høist ensidigt i sin sammensætning idet det blot har mænd til medlemmer. Lad os huske paa, at det her, for at bruge udkastets ord, ikke „saameget spørges om bevisliggjørelsen og bedømmelsen af enkelte handlinger, som af livsforhold og saavel af forældrenes som af barnets hele karakter“, lad os betænke, at i en mangfoldighed af tilfælde har dette værgeraad ret til at bestemme, naar et barn skal skilles fra dets mor, og man vil føle det er en brist, at der ikke er kvinder med, uden at vi behøver at bringe frem nogen af alle de lovprisninger, der er istemt over kvindens intuitive evne, hendes sikre dømmekraft, hvor det gjælder rent personlige forhold.

Man vil kanske indvende, at der intet forbud er mod, at kvinder kommer med i værgeraadet, at naar der blir kvindelige læger, præster, dommere, naar kvinder kan vælges ind i fattigkommissioner, naar de blir valgt ind i skolestyret, naar i det hele kvinder blir med i vort offentlige stel, saa vil de heller ikke udelukkes her. Dette kan være saa, men vi ved alle, hvor langsomt det græsset gror, og at meget liv maa gaa tilspilde, mens vi venter paa det. Og her hvor det foregaar en nydannelse, der faar en saa direkte og skjæbnesvanger betydning for hjemmene her *maa allermindst kvinderne glemmes ude.* — Vi vil indstændig opfordre N. K. F.s bestyrelse til at søge udvirket hos statsmyndighederne, at der i værgeraadet kommer mindst to kvinder med.

Frels barnet! Det feltraab maa lyde høit ogsaa i vort land. Frels det fra fængslet, frels det fra prostitutionen, frels det fra moralsk smitte.

„Medens vistnok iøvrigt de kriminalistiske resultater hos os maa kaldes ret tilfredsstillende“, udtales i udkastets motiver: „har tallet paa forbryderske børn været i en rask fremvæxt, med hvilken omtrent intet andet har kunnet kappes“. Her er altsaa nødstilstande. Paa kriminalistforeningens møde dvælede man da ogsaa, som rimeligt kunde være, næsten udelukkende ved den tanke, at hvis god tvangsopdragelse blev indført, saa kunde man gjøre sig sikkert haab om, at straffangernes tal efterhvert kunde indskrænkes i betydelig grad, og da det er det mandlige kjøn, som i overvældende majoritet er repræsenteret i fængslerne, saa talte man — ogsaa naturligt nok — næsten udelukkende om de moralsk forkomne gutter. Heldigvis, og som man kunde vente, er lovudkastet bygget paa et langt mere omfattende program. Ifølge dette skal nemlig staten ligesaavel tage sig af de vanvyrdede pigers som gutters opdragelse og dette ogsaa ved hjælp af anstalter.

„Gjælder det for gutternes vedkommende", siges der, „fremfor alt at modarbeide deres tyvagtige hang, gjælder det for de unge pigers at modarbeide eller fjerne de slette exempler, fristelser og snarer, som ellers snart vil gjøre dem til et bytte for prostitutionen. Og skal dette ske med kraft og energi kan man ikke lade sig nøie med den udvei, som haves i den private anbringelse". — — —

Ogsaa i det tidligere omtalte „Udkast til lov til modarbeidelse af offentlig usædelighed og venerisk smitte", sættes (motivernes afsnit III) tvangsopdragelse, meget grundig gjennemført, som den mest effektive forholdsregel, der kan tages mod prostitutionen.

„Den omstændighed", heder det her, „at prostitutionen saa væsentlig rekruteres af ganske unge, skaber paa den ene side en saa meget stærkere moralsk pligt for staten til at søge at skride forebyggende ind og paa den anden side ogsaa et saa meget mere begrundet haab om, at dog her noget ved rigtig valgte forholdsregler kan udrettes.

Baade her og der ser man nu indskrevne, som prostituerede, piger, der endnu er rene børn, 15 ja 14 aar gamle, eller endnu yngre. Spørger man hvorledes det er muligt, vil svaret være, at pigen er uden hjem og familie, eller at forældrene enten selv arbeider paa hendes fordærvelse eller i uforsonlig harme over hendes vanart, har forstødt hende. Det offentlige har da intet kunnet gjøre andet end officielt at optage hende iblandt de prostituerede, da det dog intet har kunnet gjøre for at hindre hende i at drive det utugtige erhverv. En stor forbedring i saa henseende vil det vistnok være, naar et systematisk gjennemført offentligt opdragelsesvæsen sættes i værk, saaledes som jeg for nogen tid siden har udarbeidet et lovudkast til. Der vil da være adgang til at skride kraftigt ind ligeoverfor alle pigebørn under 16 aar, der har begyndt et usædeligt liv, eller hvis hjemlige forhold er saadanne, at disse kan forudsees at maatte føre dertil. Jeg har imidlertid den tro, at paa dette særlige felt, 16-aars alderen, som yderste grænse for statens forebyggende og opdragende indskriden, er for lav. Netop ved denne tid formerer og forstærker for kvinden farerne og fristelserne sig uden at endnu den, hvis sædelige opdragelse i barndommen er forsømt eller endog modarbeidet, har vundet tid til ved selvvirksomhed at raade bod herpaa. Det gjælder derfor netop her at kunne gribe ind, hvor det sees at være paakrævet. Det kan ikke nytte at henvise til den private velgjørenhed, som ikke kan paatvinges nogen. De gjennem naturlige anlæg eller opdragelsen mere fordærvede unge piger vil sjelden ty til den, før de ialfald er sunkne saa dybt. at allerede baade sjel og legeme er nedbrudt. Skal noget effektivt udrettes, maa man uden hensyn til deres samtykke kunne tage sig af dem og beskytte dem, indtil den, som erfaring viser, farligste alder er over." — — —

At noget maa gjøres for at fjerne børnene, baade piger og gutter, saa meget som muligt fra al slags moralsk smitte, er vel alle enige om, og at det her i vort land er staten som maa gribe kraftigt ind, tør vel være de flestes mening. Men en meget alvorlig reform er ikke destomindre den statsopdragelse, som disse lovarbeider baner vei for. Den tager de smaa børn ud af deres vistnok daarlige, men dog naturlige jordbund og omplanter dem i andre forholde. Det gjælder, at de nye betingelser for deres vext blir gode, ypperlige.

Vi har imidlertid ingen grund til at tvile paa, at de vil svare til sit formaal; fra lovgivningens side kan vi haabe ordningen vil blive høist tilfredsstillende, og mænd og kvinder med hjerte paa rette sted maa vel være at finde, naar planen skal træde ud i livet. Men jo flere erfarne varmtfølende kvinder og mænd, der vil følge disse nye institutioners udvikling, baade med kritik og sympati — desto bedre.

Udtalelser af Leo Tolstoi om den hedenske og kristelige moral.

Leo Tolstoi har nylig udgivet et skrift til forsvar for faste. Den store russiske forfatter hævder her, at faste og afholdelse fra kjødspiser ikke alene er en nyttig, men en absolut nødvendig ting, hvis man vil føre et moralsk liv. Han er her i overensstemmelse med en anden af vor tids mærkelige personligheder Annie Besant, som siden hun antog teosofiens lærdomme forkynder afholdenhed ogsaa paa dette omraade som en nødvendighed. Mange tilhængere vil grev Tolstoi neppe vinde ved sit skrift, men indledningen, som giver et resumé af de anskuelser, den berømte reformator for tiden hylder, tror vi mange vil læse med interesse:

„Den, som lægger haanden paa et arbeide, han agter at udføre, ikke blot for syns skyld, men med den faste beslutning, at han vil gjennemføre det, kan ikke undlade at iagttage en vis følgerække i sine handlinger, der er foreskrevet af selve dette arbeides natur. Hvis han udfører paa et senere stadium, hvad der skulde være fuldført ved et tidligere, eller hvis han ganske undlader det, uden hvilket arbeidet

ikke kan fortsættes, da er det indlysende, at han blot simulerer arbeide, ikke virkelig udfører det. Enten de omtalte handlinger sker inden den materielle eller den aandelige sfære, holder denne lov lige meget stik. Hvis en mand synes at føre et moralsk liv, har vi intet fuldgyldigt bevis, som berettiger os til at afgjøre, om det er for alvor eller ei, fordi frugterne af et moralsk liv ikke altid er synlige for tilskuerne, og selv naar de er det, undertiden kan opfattes som mere skadelige end nyttige, medens den agtelse og respekt, der vises en mand af hans samtidige og den billigelse, de yder hans handlinger, er helt ud værdiløse som bevis for, at hans opførsel virkelig er oprigtig og moralsk. Det eneste vidnesbyrd, som i saadanne tilfælde sætter os istand til at skjelne mellem realitet og skin, er derfor af høieste værdi, og det er iagttagelsen af ordenen og rækkefølgen i erhvervelsen af de egenskaber, som betinger et moralsk liv. Nytten af denne prøve ligger dog ikke saa meget i de beviser, det kan give os i henseende til oprigtigheden eller hulheden i andres handlinger, men i de tjenester det kan vise os som et middel til at prøve ægtheden hos os selv, ti i denne henseende er vi meget mere tilbøielige til at skuffe os selv end til at kaste sten paa vore medmennesker.

En bestemt orden i erhvervelsen af gode egenskaber er en nødvendig betingelse for fremskridt i retning af et moralsk liv, og det var af denne grund, at alle menneskehedens lærere foreskrev en streng og bestemt orden, hvori disse skulde erhverves. Alle etiske systemer opstiller en slags stige, som ifølge det kinesiske udsagn naar fra jord til himmel, og som vi ikke kan stige opad uden først at sætte vor fod paa det laveste trin. Og som det er i braminernes, buddisternes og Confucius's lærdomme, saaledes er det ogsaa i de forskjellige systemer af græsk filosofi: forskjellige trin er opbygget paa dydens vei, og de høiere kan ikke naaes, førend de lavere er lykkelig passerede. Alle meneskenes morallærere, religiøse og ikke religiøse, har erkjendt nødvendigheden af denne inddeling og stigning i erhvervelse af de egenskaber, som fører til et moralsk liv. Denne rækkefølge liggger i moralens egen natur og burde derfor erkjendes af alle mennesker. Men underligt nok er erkjendelsen heraf blevet forvirret eller tabt og findes nu blot blandt anakoreter og munker. Andre mennesker indbilder sig, at det er muligt at tilegne sig de høiere dyder, ikke blot uden at have erhvervet de lavere, hvoraf de afhænger, men endog samtidig med den hurtige udfoldelse af de modsatte laster, og følgen af dette er, at de meninger, som største delen af mennesker nutildags har om de moralske begreber, er i høieste grad forvirrede. Opfatningen af hvad moralsk liv er, er tabt.

Aarsagen til alt dette er efter min mening følgende: Kristendommen, som havde taget hedenskabets plads, stillede stærkere fordringer

til det moralske menneske end dens rival, og idet den vilde realisere disse fordringer, opstillede den, som det etiske hedenskab havde gjort før den, en bestemt orden i erhvervelsen af dyderne, bestemte trin paa stigen til et moralsk liv.

Plato's dyder begyndte med afholdenhed, gik gjennem kraft og visdom og naaede til retfærdighed. Den kristne dyd begynder med selvfornegtelse, gaar igjennem underkastelse under Guds vilje og naar til kjærlighed.

De, som i sandhed antog kristendommen og satte sig til maal at føre et kristeligt liv, opfattede ogsaa Kristi lære i den forstand og begyndte sit nye liv med at afstaa fra sine lyster.

Den kristne lære overvandt hedenskabet, fordi den var forskjellig fra og høiere end sin rival. Men den kristne saavelsom den hedenske moral fører menneskene til det sande og det gode, og da sandhed og godhed altid er de samme, saa maa de veie, som fører did ogsaa være de samme, den kristnes første skridt adskiller sig ikke fra hedningens. Forskjellen paa den kristne og den hedenske teori om godhed bestaar i, at den sidste er en teori om en endelig fuldkommenhed og den første om en uendelig fuldkommenhed. Plato f. eks. tager retfærdighed som sit fuldkommenhedsideal, Kristus opstiller kjærlighedens uendelige fuldkommenhed som sit. „Værer derfor fuldkomne, ligesom eders fader i himlen er fuldkommen". Deraf det forskjellige lys, hvori kristendom og hedenskab betragter de forskjellige trin og grader i dyden. Ifølge den hedenske teori er opnaaelsen af den høieste dyd mulig og vigtigheden af hvert skridt, som leder op til den, vurderes i forhold til dens nærhed til det endelige maal: jo høiere trinet, des større dets værdighed og vigtighed, saa fra et hedensk standpunkt maa mennesker bestemmes som dydige, ikke dydige eller mer og mindre dydige. Ifølge den kristelige lære, der erkjender et ideal af uendelig fuldkommenhed, kan der ikke være en saadan klasseficering. Der er ingen høiere eller lavere stadier, ti kristendommen erkjender alle grader lig hinanden, sammenlignet med det uendelige ideal. Forskjellen paa værdighed og fortjeneste inden hedenskabet bestod i den høiere og lavere grad af dyd, som blev naaet af individet; i kristendommen derimod bestaar den i selve processen for opnaaelsen, i bevægelsens større og mindre hurtighed. Fra et hedensk syn er en mand, som besidder klogskab paa et moralsk høiere standpunkt end den, som mangler denne egenskab, det individ, som foruden at være klog ogsaa besidder styrke staar paa et endnu høiere trin, medens den, som foruden disse egenskaber ogsaa har retfærdighedens dyd, staar høiere end de andre to. Men ingen kristen kan betragte sig selv som moralsk høiere eller lavere end en anden, han er mere eller mindre en kristen, jo hurtigere hans fremskridt henimod den uendelige fuldkommenhed

er, ganske uafhængig af den grad han kan have i noget givet øieblik. Derfor er farisæerens stagnerede retfærdighed lavere end fremskridtet hos den angrende synder paa korset. Men hvad principet angaar, at alt fremskridt mod moral maa være gradvis, at de høiere stader ikke kan naaes, førend de lavere er passeret, er der ingen forskjel paa hedenskab og kristendom.

Baade den kristne og hedningen maa begynde arbeidet paa at fuldkommengjøre sig med begyndelsen, det vil sige med afholdenhed, netop som en person, der vil stige op af en trappe maa begynde med det første og laveste trin. Den hele forskjel bestaar i den omstændighed, at den hedenske afholdenhed er i og for sig en dyd, medens den for den kristne ikke er mere end et element af den selvfornægtelse, som er den uafviselige betingelse for alt fremskridt mod fuldkommenhed. Derfor kunde den sande kristendom ikke forkaste en dyd, som var opstillet af hedenskabet. Men kristendommen blev ikke af alle betragtet som en længsel efter deres himmelske faders fuldkommenhed, og naar den misforstaaes, dræber kristendommen oprigtigheden og en alvorlig nøktern opfatning af dens morallærdomme. Naar et menneske tror, det kan blive frelst uden at udøve kristendommens moralske lærdomme, saa er det naturligt for det menneske at slutte, at egne anstrengelser for at blive god er overflødige. Derfor kan mennesker, der tror paa tilværelse af frelsesmidler udenfor og over deres egne personlige anstrengelser for at naa fuldkommenhed (saadan som aflad blandt katolikerne f. ex.) ikke stræbe efter fuldkommenhed med den energi og det alvor, som vises af dem, der ikke erkjender andre midler end personlige anstrengelser. Og det menneske, hvis stræben ikke er karakteriseret ved det alvor, den, som stoler paa andre midler end personlig anstrengelse, maa komme til at forsømme den uforanderlige orden, hvori det alene er muligt at erhverve de gode egenskaber, der behøves til et moralsk liv. Og dette er netop tilfælde med massen af dem, der udvortes bekjender kristendommen. Den overvældende mængde mennesker, som antog Kristi lærdomme, blot udvortes drog fordel af kristendommens indsættelse i hedenskabets sted, først for at befri sig for de hedenske dyder under paaskud af, at de var unyttige for en kristen og saa ved at fritage sig for nødvendigheden af at føre krig mod sin dyriske natur.

Den samme metode blev antaget af dem, der tabte sin tro paa ydre kristendom. Istedetfor den ydre kristendom stillede de frem noget saakaldet godt som dyrkelse af videnskab, af kunst, af menneskeheden, og saa frigjorde de sig paa samme maade som de troende i dette indbildte gode arbeides navn fra nødvendigheden af at respektere den urokkelige orden, hvori de dyder, der er nødvendige for et moralsk

liv maa erhverves og slog sig tiltaals med at føre et liv, som skuespillere paa en scene.

Da de saaledes var drevet væk fra hedenskabet uden at naa den ægte kristendoms kyster, begyndte disse mænd og kvinder at præke kjærlighed til Gud og mennesker uden selvfornegtelse, og retfærdighed uden afholdenhed, det vil sige de prækede de høiere dyder uden at have erhvervet de lavere, hvilket ligefrem sagt betyder ikke dyderne selv, men kun deres billeder.

Saaledes forkyndte disse kjærlighed til Gud og mennesker uden selvforsagelse og hine humanitet, arbeide for menneskeheden, uden afholdenhed.

Og da man saa, at denne lære opmuntrede menneskets dyriske natur — og medens den giver sig ud for at hæve ham op i høiere moralske sfærer, befrier ham fra moralens elementære fordringer, som var erkjendte for nødvendige aarhundreder tilbage af hedningerne og blev ikke alene ikke forkastet, men stærkt indprentet af kristendommen — saa blev den glad modtaget baade af troende og ikke troende.

Det er ikke længe siden en encyklika af paven om socialismen blev offentliggjort. I det brev sætter paven tydelig frem det princip, at der ikke kan være tvil om, at ingen er nødt til at hjælpe sin næste ved at give ham af det, som han og hans familie behøver, ikke engang ved at nedstemme fordringerne til det ydre konventionelle. „Ingen er i sandhed tvungen til at leve mod skik og brug“. (Denne passage er taget fra St. Thomas: „Nullus enim inconvenienter debet vivere“). „Men naar nødvendighedens og anstandens fordringer er opfyldte, da bør man af sin overflod give til de fattige“.

Dette er den lære, som er udtalt af hovedet for en af de mest omfattende kirker i dag. Og side om side med denne egoismens doktrin, som befaler os at give til de fattige blot det, som vi selv ikke har videre brug for, prækes kjærlighedens evangelium uafladelig og Pauli berømte ord om kjærligheden udtales med ganske speciel salvelse.

Tiltrods for det faktum, at evangeliet er fyldt med paabud om at praktisere afholdenhed og gjentagende lader os forstaa, at selvfornegtelse er den første betingelse for kristelig fuldkommenhed; tiltrods for saa let forstaaelige ord som disse: „Dersom en mand kommer til mig og hader ikke sin fader og moder og hustru og børn og brødre og søstre, ja og sit eget liv, han kan ikke være min discipel“. „Den, som ikke tager sit kors og følger mig er mig ikke værdig“, narrer folk sig selv og andre med den tro, at vi kan elske vore medmennesker ikke alene uden at negte os hvad vi er vant til at nyde, men ogsaa hvad det behager os at betragte som passende for vor stilling.

Det er saaledes pseudo-kristne taler, og netop saaledes tænker og taler og skriver og handler alle de, som forkaster ikke blot den ydre,

men ogsaa den sande kristelige doktrin, d. v. s. fritænkerne. De smigrer sig selv og andre med, at uden at nedstemme sine fordringer eller undertrykke sine lyster kan de tjene sine medmennesker, ja hele menneskeheden — med andre ord leve et moralsk liv.

Det var saaledes folk forkastede den hedenske anvisning til erhvervelse af dyder, og da de ikke havde optaget den kristne lære i dens sande betydning, undlod at optage den kristne moralorden og valgte at forblive uden fører eller kompas paa livets ocean.“

For skole og hjem.

Slagtning paa landet.

Man vaagner i graalysningen med en blytung fornemmelse: Huf ja, nu er vist myrderiet begyndt!

Man graver sig ned i puderne og forsøger at faa sove igjen; men nei, det gaar ikke. Paa landet lever man saa sammen med sine husdyr, at den dag, de skal slagtes, blir en sorgens og rædslens dag. — Er det flere dyr, som skal slagtes, blir de ikke færdige, til vi kommer op, og vi træffer da imellem til at se slagterne trække afsted med en sau eller ko, hvis tur det nu er. Det stakkars dyr sætter hodet tilveirs og lugter paa den friske luft. Hvad betyr det at faa komme ud nu? Skulde det alt være vaar? Glade anelser farer gjennem det. Det mindes sit herlige friluftsliv om sommeren — skulde det alt nu begynde igjen? Mere ser ikke vi, for vi rømmer for det rædselsfulde syn; men vi ved, at svaret er det bedøvende slag, som brutalt gjør ende paa alt. Og mens dyret vrider sig i den sidste dødskamp, staar slagteren og et par kjærringer geskjæftige omkring, ængstelige for ikke at opsamle hver draabe af det blod, som for nogle sekunder siden flød i det friske, kraftige dyr. Mad, mad til de graadige mennesker skal det altsammen bli. „For nogen rovdyr vi mennesker er“, sa jeg

til slagteren, da jeg en stund efter blev kaldt ud, for at være tilstede ved ophugningen af kjødet. „Ja, vi har naa magta vi, da“. „Vi har saa ja, men en vakker dag kommer her kanske nogen endda større og mægtigere væsener fra en anden klode og behandler os, som vi nu dyrene“. „Værsgod, skal ikke være mig imod“, svarte han. „Der gives —“, begyndte jeg, men holdt pludselig inde. Jeg vilde fortalt ham om vegetarianerne, men blev ræd, at han til svar skulde sluge et stort stykke raat, varmt kjød lige for næsen paa mig; og desuden havde jeg jo selv bestilt ham til at slagte for mig! Da kunde det jo lidet nytte for mig at snakke om vegetarianerne. Og desuden var det det samme, hvad jeg sa, det gled altsammen sporløst hen over hans slagtersjæl.

Det er ingen anden raad, end at tage verden, som den er og forsøge at tænke paa det, som en husmor *skal* tænke paa i en slagtning. Og det er sandelig mere end nok. Man kunde bli ganske ør i hodet af det altsammen: Noget skal vandes, og noget skal ikke vandes; noget skal koges, noget skal være raat, noget skal saltes, noget gjemmes ferskt, noget gaa 9 gange gjennem kværnen, noget 5, noget bare hakkes. Gryn skal blødes, „forvelles“ eller koges — 3 yderst fine distinktioner — osv. i det uendelige. Man maa ha formelig administrations-talent, for at greie det altsammen. Og saa al denne verdens mad! En gang om aaret vasser og va'r vi i mad — den største del af aaret er det en taskenspillerkunst at finde paa noget til middag — men nu er det en taskenspillerkunst at faa rum til det altsammen. Mad i alle former truer med at sprænge huset. Hvor *skal* vi faa kopper og kar til det altsammen? Det siver udover borde og bænker! I en slagtning er naturligvis idéen til kværnen, som malte sild og velling udover land og strand, undfanget. Og maler gjør da vi ogsaa. To piger staar ved kjødkværnen og maler, saa sveden triller, en hakker og en anden støder, andre koger boller, og atter andre stopper pølser, smaagutter spikker pølsepinder — vi driver, som det gjaldt livet, og „kommer vi ikke til Dovrefjeld ikveld, saa forgaar alverden“, sa hønen.

„Snille dig, er du ikke fornøiet over at faa al den maden at gi barna dine da? End de, som *ingen* mad har at gi barna sine, og du bær dig over, du har for meget?“

„Jo, jo da, jeg synes det er en umaadelig beroligende tanke, at om jeg skulde dø nu, saa kunde jeg efterlade mine børn ca. 300 pølser og et par hundrede kjødboller — en ganske anstændig morsarv det!“ Men den gamle slagterkonen, som har været med i slagtningen her i mange aar, og som har været med hos alle fruerne her, ryster paa hodet: „Hun *er* rar denne frua“. Ragnhild tar strævet aar efter aar uden nogen refleksjoner. Blir hun bare tilstrækkelig smurt med varm kaffe, saa gaar det bra. Hun knytter sit røde og hvide lomme-

tørklæde fast om panden, stritter godt op og begraver sig saa i et hav af tarmer og „vommer“, som hun skal gjøre rene. Undres, hvem er far til den geniale idé at fylde tarmer og vommer med mad, istedetfor det, som var i dem før? Ragnhild reflekterer ikke over det heller, hun; hun gjør sin pligt, faar tarmerne rene og hvide, saa de ser ud, som uskyldigheden selv, og man glemmer deres mere end tvilsomme fortid. Men kokkepigen, hvis hverv det er at vedligeholde en uudslukkelig ild under kaffekjedlen og desuden sørge for at holde munterheden vedlige, ved stadig at komme med vittigheder, erklærer, at hun faar tarmslyng, bare ved at se paa alle tarmerne.

Imidlertid lider og lakker det til slutten. Lidt efter lidt blev der rum til alt alligevel. Paa staburet staar daaser og krukker i rad paa hylderne, og under taget hænger pølser af alle slag saa net, som perler paa en snor. Der blir vasket og ordnet, og verden kommer atter i sin gamle gjænge. Husmoderen ser med velbehag paa frugten af disse dages møie; imødeser med største sindsro besøg, om det saa var af selve bispen, glæder sig til den fred, som det gir at slippe i lange tider at studere sig gul og grøn paa middagsmad, glæder sig sluttelig selv til al den gode mad og trækker paa skuldrene ved tanken paa vegetarianerne. Beslutter sig saa til næste gang, hun træffer slagteren, venskabelig at trykke hans haand og be om undskyldning for sin noget overlegne opførsel slagterdagen.

H.

Overflødige mennesker

er titelen paa en prædiken af Kristofer Janson (optaget i hans blad „Saamanden“). Vi anfører nedenfor et uddrag af den:

„Det var disse, som hverken er gode eller onde, kan man sige, men som lever sit liv bare paa tomhed, og som dør uden spor, synes det; det var disse, jeg vilde ofre en stunds opmærksomhed. De synes jo at være overflødige, ja man kan sige, de lægger an paa at være overflødige.

Jeg har havt leilighed til at se en ung, gift kone, som hver gang, jeg gaar forbi, sidder i vinduet med noget broderi eller spiller paa sit piano. En kanarifugl hænger i et bur i vinduet. Hendes mand er handelsreisende og derfor som oftest fraværende, og der sidder da hun som paa stas og putler med noget smaaarbeide. Hun er barnløs og indlogeret i et boardinghus, saa en husmoders almindelige pligter optager hende ikke. Det synes, som hun maa studere paa at slaa tiden ihjel. Det synes ikke, som om hun har nogen aandelige interesser,

Den gang det store kvindemøde var i Universalistkirken, aabent for alle, gad hun ikke gaa derhen, skjønt hun boede blot i et par skridts afstand og kunde faaet følge hver aften af de andre medlogerende. Men hun bare smilte, naar de andre gik, og blev siddende hjemme. Hvad nytte er saadanne mennesker til? kan man spørge. Hvis hendes mand elsker hende, da er hun altsaa blot hans legetøi, omtrent som en diamantknap i hans skjorte, men hvad er hun for samfundet, hvori hun lever? Hvad er de for samfundet, de hundreder, der er som hun? Der ligger fattige udenfor deres dør, kan vi sige, som fryser og sulter, syge som længes efter pleie, forsømte børn, som skulde opdrages tvilende eller mismodige, som længes efter et godt ord, laster, der venter paa at blive nedtordnede af mænds og kvinders protest og forenede arbeide. — — Og vilde ikke en saadan føle sig selv meget lykkeligere og sit liv meget rigere, naar hun fik interesser for sine medmennesker, lærte deres kaar at kjende, og følte velsignelsen af deres tak og tilfredsheden ved at føle sig som et led af den store menneskehedens kjæde? Dette liv i tomhed, som føder sig selv paa romanlæsning, rammer jo især de rigere familier, og mellem dem især kvinderne.

De fattige har gudskelov ikke raad og tid til saadant liv. Der optager slidet for brød baade mandens og konens liv i den grad, at livet ofte blir trættende og glædeløst, fordi de ingen tid har tilovers til hvile eller fornøielser, ogsaa ofte er for udslidte og trætte til med glæde at kunne tage del i disse. Men de familier, som har raad til af indrette sig hyggeligere, som kan omgive sig med al den komfort, vort aarhundrede byder, og som kan leie hjælp til at gjøre det tyngste arbeide, med dem er det en anden sag. De har tid nok tilovers, hvis de bare vilde bruge den. Men hvor mangfoldige af dem er det ikke, der bare tænker paa at drive i butikker for at skaffe sig nye silke- og fløielskjoler, bare paa at kjøre ud paa visittter i stadselige vogne og prate og kjæle med sine skjødehunde. Amerika er jo de største modsætningers land, overdrivelsens land. Enten er det paa hæng eller spræng. Og derfor ser vi paa den ene side intet land, hvor der arbeides saa meget og med saadan opofrelse af dannede og rige kvinder, saaledes som her, men heller intet, hvor der drives en saa interesseløs lediggang, som her. Og da de sidste er saa overvældende i tal mod de første, er de første nødte til at tage, foruden sin egen, ogsaa de andres part af arbeidet, og derfor finder du saa mange nervøse, overanstrengte, rige damer her i Amerika, som arbeider med amerikanernes sædvanlige energi, men er nødte at overarbeide sig, paa grund af deres søstres ligegyldighed og dovenskab. Disse hundreder og tusinder, der lever bare for sit eget lavere selv i interesseløs tomhed, de har mange mord paa sin samvittighed, de har hobet arbeidets byrde, der var bestemt for de mange, over paa de faa, og derved

nedbrudt deres helse og ladet dem bogstavelig slide sig ud. Dette har det kostet og intet mindre at sidde som et „overflødigt“ menneske. En stor skyld i dette har opdragelsen. Kvinderne har jo været betragtede hidtil som underordnede manden, som væsener, der ikke skulde have noget at sige udenfor kjøkkenet og barnekammeret, og derfor har man ikke kostet større paa deres opdragelse, og derved har de heller ikke faaet interesser. Denne betragtningsmaade af kvinden har skabt en hel del overflødige mennesker og vil skabe dem, saalænge den existerer. I den sidste tid har man faaet øinene op for dette og søger nu paa alle maader at faa kvinden helt med i samfundets arbeide, ikke alene i hjemmets, men ogsaa i samfundets. Man vil give dem samme undervisning, som mændene og aabne de samme erhvervskilder for dem, som for disse, holde, med andre ord, aaben konkurrance; man vil endog give dem stemmeret. Før dette simple retfærdighedskrav er opfyldt, kan man ikke vente andet, end at skabe en mængde overflødige kvinder. I alle de lande, hvor kvinden udelukkende betragtes som en ting for mandens fornøielse, hvor hun, med andre ord, er dømt til et haremsliv og ikke faar bestille andet end at pynte sig og lege med skjødehunde, — der synker hun ned til at blive mer og mer idiotisk, til at gaa i barndommen i sin bedste alder. Dette kan man se slaaende exempler paa i Østerlandene. Hvor mange udmærkede kræfter, der kunde bragt velsignelse for verden, dersom ret benyttet, blir ikke spildte paa denne maade. Vi klager over, at der er saa meget at gjøre, saa mange hul at stoppe, saa megen nød at lindre, og dog kan menneskesamfundene være saa flotte med deres kræfter, som dette viser. I maa ikke opfatts denne min tale, som om „overflødige“ mennesker bare skulde findes mellem kvinderne; men jeg tror, de findes hyppigere der, paa grund af den stilling, som kvinden indtager i samfundet“. — — —

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 1ste december 1892. | No. 23.

Fra Tyskland.

Ogsaa over det mørke fastland begynder der at falde lysstraaler. „Kvindespørsmaalet maa endelig siges at gjøre stærke og merkbare fremskridt i Tyskland“, skrives i en korrespondance til „English Woman's Review“. „Der er livlig virksomhed for at faa dannet organisationer, energi i deres arbeide mod bestemte maal og en værdig tone i deres udtalelser. Fire foreninger (der er maaske flere, men jeg kjender blot disse) udfører godt arbeide. „Allgemeine Deutsche Frauenverein“ med dens hovedkvarter i Leipzig, „Frauenbildungs Reform“ i Weimar, „Frauenwohl“ i Danzig og „Deutscher Frauenbund zur Hebung der Sittlichkeit“ i Rhinprovinsen. De to sidste er ganske nye og i livlig virksomhed, de to første kan allerede pege paa heldige resultater af sit arbeide. Det er blevet tilladt kvinder at studere medicin og filosofi ved Badens og Würtemburgs universiteter, i disse dage har Göttingen fulgt exemplet, i Preussen er spørsmaalet under diskussion, vakt ved petitionering fra foreningerne, og man haaber paa et heldigt udfald. En anden petition til det tyske parlament er paatænkt i anledning reformer i ægteskabs-, skilsmisselovene og andre love, der stærkt berører kvindens interesser. „Allgemeine Deutsche Frauenverein“ forbereder en populær fremstilling af de gjældende love, der skal uddeles over det hele land. Den tænker endog paa at faa op kvindestemmeretsspørsmaalet. Vi ved, hvor lang og møisommelig en vei dette spørsmaal har maattet tilbagelægge i England, og værre blir der vist i Tyskland paa grund af dette lands politiske forhold, dets nationale temperament og dets historiske tradition; dertil er den offentlige mening endnu lidet forberedt for det, og kvinderne selv ikke vaagnet nok til at se deres virkelige stilling og føle nødvendigheden af de nye krav. „Frauenbildungs Reform“ sætter sam-

men med søsterforeningen som sit formaal at faa alle Tysklands universiteter aabnet for kvinderne og desuden som sin specielle opgave at skaffe kvinder ret til at optages paa gymnasier.

Ogsaa af de literære fænomener ser man, at spørsmaalet baner sig vei ind i Tysklands aandsliv. Foruden i de to foreningers udmærkede tidsskrifter, „Neue Bahnen“ og „Frauenberuf“, ser man det forfegtet i brochyrer, i kraftige artikler i ledende aviser som i „Frankfurter Zeitung“ og diskuteret i forskjellige tidsskrifter.

Det er et tidens tegn, at et navn som Eduard von Hartmann maa stilles frem mod kvindesagen, i en kynisk utilistisk artikel i „Gegenwart: Die Jungfraufrage“ — med en lang række golde argumenter og bitre angreb, indhyllet i en dragt af formidabelt udseende statistik.

Det er et endnu bedre tidens tegn, at det samme tidsskrift offentliggjorde en varm protest imod den berømte filosofs ytringer, med en kvindes ukjendte navn til mærke. Men det er det aller glædeligste varsel, naar en af Tysklands i sandhed store filosofer, en af dets utrættelige stridsmænd, for hvad der er ædelt, sandt og ret, bruger sin pen i kvindesagens tjeneste. Moritz Carriere skriver i sin artikel „Giebt es noch Halbwilde in Europa“ („Deutsche Revue Mai 1892“) blandt andet følgende:

„I agtelsen for kvinderne, i erkjendelsen af en fælles menneskelighed i mand og kvinde, af deres suppleren af hinanden i kjærlighed til fuld virkeliggjørelse af humanitetens idé, finder vi en maalestok for graden af civilisation og sand dannelse. Kristendommen lærte os at se det guddommelige billede i kvinder saavelsom i mænd og begges kaldelse til Guds rige. De gamle germaner saa i kvinderne noget gudfyldt, og middelalderens ridderlige kvindedyrkelse mildnede de haarde tider. En Shakespeare og en Göthe gjorde kvinderne ved deres sinds harmoni til forsonere af dramatiske konflikter og til personligheder, der gav det reneste udtryk for, hvad der rørte sig i digterens sjæl. Og nu kræver ædeltsindede kvinder med fuld ret den samme udvikling som mænd for deres egne aandelige evner — den samme deltagelse ikke blot i det religiøse liv, men ogsaa i kunst og videnskab — og mulighed for at skabe for sig selv ved sin egen kraft et kald og en stilling i livet, saa at de ikke skal behøve at opgive sin kvindelige værdighed ved at indgaa ægteskab uden kjærlighed, hvis den lykke at kunne forene sig med den sjælsbeslægtede mandlige natur negtes dem. Det er vel kjendt hvilken rig del kvinder har havt i vore store digteres aandsudvikling og i deres etiske lutringsproces, og hvorledes de har staaet ved deres side som trofaste venner. Wilhelm von Humholdt skriver: I den rette følelse for ædel kvindelighed ligger magten til at erkjende alt, hvad der er skjønt i menneskeheden og naturen.

I modsætning til dette, har i den senere tid halvbarbarismen brudt ud igjen. Schopenhauers tirader mod kvinderne er blevet overfløiet af Nietzsche, og et felttog mod „feminismen“ er sat i gang. Naar kvindagtighed, som er degenereret kvindelighed, ligesom det mandfolkagtige er udartet mandighed, er blevet fremelsket og næret af svaghjertede og svaghjernede mænd, naar hensynet til det „backfischagtige“ er gjort til maalestokken for hvad der er tilladeligt i kunst, saa er det ganske vist paa tide og berettiget, at stærk frisk ungdom gjør oprør.

Dette gjælder imidlertid blot de enkelte tilfælde. Men er det ikke virkelig en tilstand af alment moralsk barbari, naar i vore store byer tusener af pigebørn og kvinder hjemfalder prostitutionen, næsten tvinges til at hengive sig selv til den ved forførelsens og troløshedens kunster, ved nød og elendighed? Er det ikke moralsk barbari, naar statsmænd blir nødt til at overveie og diskutere hvad der er bedst: enten at lade usædeligheden gaa sin gang eller at indgjerde den i særskilte centrer og paa en maade give den en stilling af ret og privilegium? Hvad er det halvbarbari, som nedværdiger kvinderne til at være et offer for mænds nydelse, andet end en undergraven af vor hele moral?

Hjælpen maa komme indenifra. Mænd maa opdrages til selvdisciplin, maa lære sig til at beholde herredømmet over sin naturs sanselige krav, og kvinderne maa gives vilkaar, saa de ikke skal behøve at opgive sin jomfruelige renhed og værdighed, hvor hjertets hele kjærlighed ikke er tilstede“.

„Naar“, siger korrespondancens forfatter tilsidst, „tænkere som Moritz Carriere løfter sin røst i kvindesagen for at vise dens dybtliggende retfærdighed og dens vidtrækkende følger, da er det ikke blot et glædeligt tidens tegn for Tysklands vedkommende, men en opmuntring for alle, som arbeider for virkeliggjørelsen af dens maal. Ti jo mere vi gjennemtrænges af følelsen af kvindens høie stilling i verdensordenen, jo mere hendes værdighed og derfor hendes ret virkelig anerkjendes, desto videre spillerum er der for udviklingen og benyttelsen af alle hendes evner, og jo mere hun blir istand til at tage del i en nations liv og skjæbne, desto bedre for den nation selv — og for det hele verdenssamfund.“

Roms vestalinder.

Ifølge vor historiske barnelærdom var vestalinderne blot et indviet søsterskab, en slags hellig nonneorden inden hedenskabet, men i lys af nyere undersøgelser faar vi vide, at de i staten indehavde en høit organiseret værdighed og stilling, meget høiere end noget regentskab, deres kjøn har været løftet til. De stod i virkeligheden i flere henseender over de øvrige statsfunktionærer. De boede i et herligt palads, hvis ruiner nu er opdaget og beskrevet, her vogtede de de hellige ting, hvorpaa Roms sikkerhed beroede, keiserens testamente, statens hemmelige dokumenter blev kun betroet i deres haand. Keiser Augustus overgav i den øverste vestalindes haand, nogle maaneder før sin død, fire dokumenter: Hans testamente, anordningen af hans begravelse, beretningen om hans liv og en beskrivelse af hans rige. Vestalinderne lagde grundstenen til de nye templer. Naar de drog gjennem Roms gader gjorde de stolteste ekvipager vei for dem, forbrydere, som mødte dem, fik benaadning, ved offentlige forhandlinger blev de fornemste pladse forbeholdt dem. De var gesandter og voldgiftsmæglere mellem nationer, alle statsdepartementerne, selv krigsdepartementet stod paa en maade under deres befaling. I 1100 aar bevarede de sin ordens love skjult, og deres boligs hellige hemmeligheder blev — antages der — begravet med den sidste vestalinde.

Kvindestemmeret paa Ny-Zeland.

En af de vigtigste begivenheder i kvindesagens historie i det forløbne aar er det, at kvinderne paa Ny-Zeland har faaet stemmeret. Det er intet uoverlagt skridt, der er foretaget, da forslaget flere gange har været fremme til debat og tre gange har faaet den fornødne majoritet i repræsentanternes hus, men er blevet forkastet i overhuset (legislative council) — indtil endelig kravet blev saa stærkt, at ogsaa dette maatte give kjøb. Man venter i England, at de andre australske kolonier snart vil følge exemplet, og 70,000 liberale engelske kvinder har nylig sendt det Ny-zelandske parlament en takadresse, fordi det har udstrakt stemmeretten til kvinderne.

Hvorfor betales kvinder mindre end mænd?

Dette spørsmaal besvares saaledes i „The Forum“:

1. Kvinden er en ganske ny økonomisk faktor. Hun er først nylig begyndt at regnes med som selvstændigt individ.
2. Kvinderne stiller i det hele ringere fordringer til livet end mænd, baade i fysisk og aandelig henseende. „De er afhængige af den hjælp og de raad, de i saa mange tilfælde modtager fra familie og venner“. Deres fornøielser og nydelser maa ikke være saa kostbare som mænds. I hvor mange familier tages det vel for givet, at lige saa mange penge skal ofres paa døtrenes opdragelse og aandelige udstyr, som paa sønnernes.
3. Kvinderne eller deres slægtninge venter ofte, at ægteskab vil afbryde fortsættelsen af deres arbeide, og dette gjør dem mindre ivrige i at erholde den størst mulige godtgjørelse for sit arbeide og skader ofte direkte arbeidets gehalt.
4. Kvinderne mangler den magt, som sammenslutning og samhold alene kan give. De arbeider som isolerede individer og lider under den svaghed, som isolertheden giver. Men naar de har gjort dette længe nok, vil de forstaa betydningen af ordsproget: Mange bække smaa, gjør en stor aa, og de vil tiltvinge sig betingelser, som man nu ikke vilde taale at høre nævnt.
5. Kvinderne er kommet sent ind paa den moderne industris felter, men de er med engang kommet i tusenvis. Efterspørslen er ringere end tilgangen.

I „Economic Journal“ behandler en forfatter det samme spørsmaal og kommer omtrent til samme resultat. Som grundaarsag sætter han kvindens underkuelse gjennem tiderne, skik og brug og den offentlige mening lænker og svækker dem. Han sætter som opgaver at kjæmpe for:

1. Teknisk uddannelse for kvinder og i det hele en bedre opdragelse.
2. At lære kvinderne at have større fordringer, baade i fysisk og aandelig henseende.

3. Lige behandling for loven.
4. Større uafhængighed blandt kvinderne.
5. Forandring i den offentlige mening i henseende til kvinderettighederne.
6. Sammenslutning blandt kvinderne.

Kristiania kvindelige handelsstandsforening.

Nedenstaaende findes optaget i dagbladene:

I denne tid, da der har været skrevet saa meget om kvindelige fagforeninger, synes det nødvendigt ogsaa at henlede opmærksomheden paa Kristiania kvindelige Handelsstandsforening, der fuldt vel fortjener almenhedens interesse og sympati. Foreningen har bestaaet i $2^1/_2$ aar og tæller ca. 250 medlemmer, hvilket tal dog er forsvindende i forhold til det store antal kvinder, der er ansat ved handelen.

Skal foreningen faa den betydning den tilsigter, maa tilslutningen imidlertid blive langt større, hvorfor kontingenten er sat saa lav — 2 kr. aarlig — at enhver ved handelen ansat kvinde kan have anledning til at være med.

I foreningens selskabelige sammenkomster, hver anden fredag, holdes der tildels populære foredrag og diskussioner, ligesom foreningen har sin egen sangforening under fru Barbara Larssens ledelse. Møderne afholdes i Kristiania Handelsstandsforenings lokale (Toldbodgaden), der med stor liberalitet er stillet til disposition paa meget moderate vilkaar.

Med den knappe aflønning, der for det meste bliver kvindernes arbeide tildel, kan de i sygdomstilfælde blive aldeles blotstillede, hvorfor foreningen har tænkt at faa istand en understøttelseskasse for sine medlemmer. Desværre maa ogsaa den ty til publikums offervillighed, og det røde kort med merkurstaven, der for øiemedet cirkulerer til en 10-øres indsamling, maa ikke tale forgjæves til nogens gode hjertelag.

Til „Nylændes“ redaktør!

Jeg kan ikke modstaa min lyst til at sende Dem en hjertelig tak for Deres arbeide i „Nylænde“. Jeg har læst det stadig kun i løbet af dette aar, men jeg har gjort dette med den største glæde og — jeg maa tilføie — forbauselse over, at saa nye, store og betydningsfulde tanker virkelig finder udtryk her i vort land. Mit haab om en bedre fremtid, d. v. s. om bedre mennesker, knytter sig væsentlig til haabet om, at kvindernes moralske indflydelse, under beskyttelse af nye og retfærdige love, maa faa trænge ind i alle samfundsforhold, private og offentlige, og mægtig virke for retfærdighed og kjærlighed der, hvor egennytte og ærgjerrighed ofte har været de eneraadende magter. De gjør en stor gjerning! Gud give Dem styrke og lykke til den!

Deres

T.

Til „Nylændes“ redaktion
eller
Norsk kvindesagsforenings styrelse!

Skammen over, at norske kvinder og deres arbeide ei skal blive repræsenteret paa Chicago-udstillingen lar mig ingen ro.

Hvor er de henne, alle de kvinder, som skrev paa listerne for stemmeret for kvinder; var det ikke over 4000? Tænk om bare hver af dem ofred, lad os sige 1 kr., skulde da ikke kunne opnaaes noget?

Kunde ikke ovennævnte styrelse slaa til lyd igjennem pressen? Tror, de norske kvinder ved at slutte sig sammen, skulde opnaa ganske vakre resultater.

Det var ved at se, hvad „bedstemor“ paa mindre end 2 mdr. nu ihøst, trods sine 68 aar, havde vævet, 75 meter vakkert uldværken, fint og tæt, og 100 alen filleryer, at jeg fik tro paa, *der er da kraft og vilje* hos de norske kvinder ogsaa, bare de blir vakt og samlet.

Tænd varderne og skik budstikken om! Tænk om en og hver ofred lidt af, hvad de havde tænkt til julepræsenter, det er sikkert, at til næste jul mange skulde, ved dette sit lille bidrag, til gjengjæld faa nye impulser, nye tanker, baade for aand og haand! Og skulde ikke det være gjildt?

Vedlagt kr. 5.00, alt hvad jeg i øieblikket eier! Gid, trods det er vinter, dette lille saakorn maatte formere sig, til glæde for mange norske kvinder!

Drammen, 25de november 1892.

En drammenserinde.

Send ud et opraab til norske kvinder i Amerika!

For skole og hjem.

Gjennembrud

Først naar vort tankeliv blir rigtig vakt,
vi føler manglens brist ved al vor viden;
vort eget jegs betydning blir saa liden, —
forsvindende, naar livets krav faar magt.

Da kommer alt, du til idag holdt ude
og sætter tvilens spørgsmaal ved din trang,
men nye længsler banker paa din rude
og vækker i dit indre drøm — til sang.

Du staar paa tærsklen til det nye land,
hvor du i vrimlen helt dig *selv* skal tabe
og blive liden for at blive sand,
for om dit liv en stor idé at skabe!

Edith.

En gammel historie.

Til „Nylændes“ redaktør!

Vil De optage medfølgende i „Nylænde“? Det er kun en samtale, som jeg har nedskrevet saa nøiagtig som muligt, men den indeholder et stort stykke kvindehistorie:

Det var en søndag eftermiddag i september. Vi sad ved kaffebordet og havde os en lun passiar efter middagshvilen, min datter og svigersøn, hos hvem jeg var paa et sommerbesøg, samt deres eneste middagsgjæst, frøken Ingeborg Vist, og jeg. Hun havde været i mit hus i nogle aar, som husjomfru, og jeg betragtede hende som en gammel veninde, hvem det altid glædede mig meget at træffe igjen. Jeg holdt inderlig af hende, for hun havde været mageløs opofret, baade for mig og min slægt, og vi havde mange, baade glade og sørgelige minder tilfælles. — Hun var et mærkeligt menneske, overmaade flink i al huslig gjerning, snil, forstandig, vakker og ualmindelig tækkelig.

Nu holdt hun spise for folk, hvormed hun var meget optaget, og det var derfor en glæde for os begge, at hun havde ordnet sig saa, at hun kunde tilbringe denne dag sammen med sin gamle husmor.

Da vi var færdige med kaffen foreslog jeg, at vi skulde gaa en tur. „Veiret er pent idag, og der er en saadan vakker solnedgang, — det er sjelden vi har havt det *saa* godt i sommer“. — „Ja, *jeg* har stor lyst at gaa, om ingen anden vil“, sagde Ingeborg. — De andre undskyldte sig og saa gik vi to afsted. Vi gik nd af den lille by og op i høiden, hvor vi havde udsigt over fjorden. Der var saa stille, næsten ikke et menneske at se og ingen lyd at høre. Vi pratede om dit og dat, mens jeg gik og grundede paa, om jeg vel nu, da vi var saa ene og uforstyrrede, kunde komme med et spørgsmaal, som jeg saa ofte havde tænkt paa, men aldrig havt mod til at gjøre. Omsider sagde jeg: „Der er en ting jeg saa mangen gang har havt lyst at spørge dem om, Ingeborg. — hvordan hang det egentlig sammen med deres forlovelse?“ — „Min forlovelse?“ Hun saa spørgende paa mig. — „Ja, den — — — ulykkelige.“ — „Aa *den*“, og der gik et smerteligt udtryk over hendes ansigt, „ja, om *den* kan De tro jeg ofte har længtes efter at tale med Dem, — det var en forfærdelig tid!“ — „Han var jo Deres fætter?“ — „Ja, — han var min fætter ja, — og vi bodde paa samme gaard“. — „Var De meget gla’ i ham?“ — „Aa — jeg var baade gla’ og ikke gla’ — undertiden syntes jeg ganske

godt om ham, men ellers var jeg snarere ræd ham, for han var saa forfærdelig indtaget i mig, at han var rent som forstyrret, — jeg fik ikke fred for ham. Jeg tænkte ofte paa at reise bort, og jeg bad mine forældre om lov til at reise, enten til Amerika, eller andensteds, men de sagde, at de turde ikke slippe mig afsted, for jeg var saa vild, — og saa for ung! — Jeg kom mig ikke til at sige den virkelige grund, og mor var altid saa optaget med sit arbeide, at hun ikke lagde mærke til hvad der gik for sig. — Og saadan gik det i to aar, — tænk! i to lange aar stod jeg imod ham, — men tilslut blev jeg træt — og overgav mig! — Jeg kan gjerne sige: overgav mig, — for jeg magtede ikke mere".

„Men tænkte De da ikke paa følgerne?"

„Nei, det gjorde jeg ikke, — jeg skjøv bare tanken fra mig, saa meget som muligt".

„Men levede I da ikke som mand og kone?"

„Nei, langtifra! Det var bare et par ganger jeg havde føiet ham, — og det var jeg saa skamfuld over, at jeg bare søgte at glemme det, saa fort jeg kunde. Men saa var det en dag, — jeg sad oppe paa soveværelset, at det pludseligt gik op for mig, at der maatte være galt paafærde, og da blev jeg saa fortvilet og kom i en saa forfærdelig graat, at det blev aabenbart for alle i huset, med det samme!"

„Hvad sagde Deres forældre til dette?"

„Aa, far blev saa gruelig sint, — han var aldeles rasende, — jeg tør ikke tænke derpaa, — ikke *nu* engang", — sagde hun, og vendte hovedet bort. Lidt efter vedblev hun: „Far havde altid været saa gla' i mig, — og foretrukket mig for mine søskende, fordi jeg var saa munter og livlig, — og saa skulde dette hænde, netop med mig, — det kunde han ikke tilgive. Mor var ogsaa streng mod mig og foreholdt mig hvilken skam jeg havde bragt over dem alle, — baade forældre og søskende!"

„Men hvorfor fik I da ikke gifte eder?"

„Ja, det maa De vel sige, — det bad jeg saa indstændig om, — jeg sagde, at om vi bare fik bo i en husmandsplads, saa skulde vi nok slaa os igjennem, for jeg havde to stærke arme og *kunde* arbeide! Men *hans* forældre vilde ikke give sit samtykke, — og far var for stolt til at trygle dem".

„Grunden var kanske, at hans forældre var rigere end Deres?"

„Aa ja, det var det".

„End *han* da, fætteren Deres?"

„Aa han, — han havde ingen villie han, stakkar! Han vilde gjerne giftet sig, om han havde faaet lov!"

„Det var en daarlig person, synes jeg!"

„Aa ja, han var daarlig,“ sagde hun sukkende, „jeg hverken hørte eller saa til ham efter dette. Jeg var saa fortvilet og skamfuld, at jeg ikke vidste, hvad jeg skulde gjøre af mig; — for min far turde jeg ikke vise mig; — enten sad jeg oppe paa sovekammeret eller ogsaa vankede jeg i skoven hele dagen. Mine forældres vrede og alle menneskers foragt hvilte paa mig saa tungt, at jeg stundom tænkte paa selvmord. Og ofte syntes jeg, naar jeg sad alene i skoven, at jeg hørte stemmer, som hviskede til mig og saa væsener, som bevægede sig omkring mig, der forsvandt, naar jeg slog øinene op, for at betragte dem. Jeg troede, at jeg skulde bli sindssyg. Dag og nat pintes jeg af sorg og anger; — jeg syntes, at jeg havde begaaet en synd, saa stor, at den aldrig kunde bli tilgivet. Hjemme kunde jeg ikke være efter dette, og saa sørgede mine forældre for, at jeg fik komme til en anden bygd, til nogle folk jeg kjendte. Her bragte jeg mit barn til verden, en stor, kraftig gut, efter to døgns haarde lidelser. Et par dage efter kom min mor til mig, men da jeg fik se hende i døren, blev jeg overfaldt af en voldsom krampe; — og dette gjentog sig flere gange, mens jeg laa, ved den mindste anledning. Gutten vokste og trivedes godt, og her var jeg da hos ham, til han blev et aar gammel, — saa reiste jeg til byen og tog tjeneste som enepige. Folkene, hos hvem jeg havde boet, beholdt gutten, og jeg betalte for ham, — hele min løn gik næsten til, endda fruen i huset, hvor jeg tjente, var snil til at hjælpe mig med klæder til ham.“

„Men end guttens far, bidrog han ingenting?“ — „Jo, han betalte nu det han var pligtig, men det var ikke saa meget, — og saa var han nu hjemme hos sine forældre og havde vist ikke saameget at rutte med.“ — „Hørte De aldrig noget fra ham da, tilbød han sig ikke senere at gifte sig med Dem?“

„Jo, det gjorte han rigtignok, mange aar efter, men da syntes jeg det kunde være det samme, — det var ikke værdt at rippe op i den sag paanyt.“

„Har De da aldrig set ham siden?“ — „Nei, aldrig! Men engang var det nær paa, at vi skulde kommet sammen, i et bryllup. Det var efter jeg var kommet i *Deres* tjeneste, at jeg blev buden i et stort bondebryllup, hvor jeg glædede mig til at træffe forældre og slægtninge; det faldt mig ikke ind, at *han* kunde være der, for da synes jeg, de ikke skulde indbudt mig; men der var jo gaaet flere aar, saa de havde vel glemt det. Men da jeg kom kjørende ind paa gaarden, kom min far ud og førte mig ovenpaa i flyvende fart, paa et loft; og der sad jeg hele dagen, og næste dag, til jeg reiste!“ — „Naa, det maa jeg sige, — det var et hyggeligt bryllup, — og da De kom tilbage er jeg vis paa, at De fik mange spørsmaal om, hvordan det var gaaet for sig der, i alle dele, — om De havde moret Dem etc., stak-

kers Ingeborg!" — „Jo, jeg husker nok *det*," sagde hun med et træt smil og stirrede tankefuld frem for sig. Vi vandrede et stykke i taushed, saa begyndte jeg atter: „End Deres søn da, havde han det godt?" Nu opklaredes hendes ansigt, og hun svarede livligt: „Aa jo da, han havde det næsten altfor godt, han blev rent forkjælet og vilde ikke tage sig til noget videre; først nu nylig var det som der kom lidt foretagelsesaand over ham, og han fandt paa at reise til Amerika." — „Hvor gammel er han da?" — „Aa, kjære, han er da 24 aar, og er nylig reist!" — „Skriver han til Dem?" — „Ja, jeg har havt flere breve, han er fornøiet derover."

„Det var deiligt, — De skal se, at han blir til baade hjælp og hygge for Dem, med tiden." Hun svarede ikke, men saa ned for sig med et grublende udtryk.

Jeg gik og tænkte paa, at et barn, der var født under saa sørgelige forholde, vistnok let maatte komme til at bære mærke derefter, paa en eller anden maade og havde allerede flere spørsmaal paa læben. Vi var imidlertid vandret hjemover og standsede nu ved porten. Hun saa op. „Nei, jeg maa nok gaa hjem en tur, jeg havde noget at ordne," sagde hun pludselig. „Jeg skal komme straks, — farvel saalænge."

Da vi siden mødtes, spurgte jeg om hun havde noget imod, at jeg nedskrev hendes historie og sendte den til „Nylænde", ifald det lykkedes for mig at faa den nogenlunde i stil.

„Nei, — det har jeg ikke," svarede hun, uden lang betænkning. — „Ja, saa har jeg Deres tilladelse," sagde jeg, „og jeg skal naturligvis forandre navnet. Saa antager jeg, at der ikke blir mange, som kjender Dem igjen, efter saa lang tids forløb.

Den kjødædende race.

Man vil erindre artiklen „Slagtning paa landet" fra forrige hefte, og hvorledes forfatterinden beskriver sin stemning — den første slagtedag. Hos Kristofer Janson, som heldigvis for ham ikke er husmor, udtaler den samme stemning sig som en bestemt opfatning. Han skriver følgende i sit blad „Saamanden" — som svar paa en henvendelse til ham om at arbeide for dyrebeskyttelse:

„At forbyde jagt, saalænge vi selv spiser kjød, vil ikke gaa an. Men at tale mod det unyttige og hjerteløse myrderi af smaafugle, det grusomme sløseri af liv, som foregaar paa jagten, hvor man ofte dræber bare for fornøielse og kaster jagtbyttet væk; det kan vi aldrig gjøre indtrængende nok. Jeg tror ogsaa, at det er en fornedrelse af menneskeracen, at den har forvandlet sig selv til en kjødædende race, en unødvendig fornedrelse. Vi ser hele stammer, som har været og er den dag idag vegetarianer, — det vil sige, afholder sig fra al dyrisk føde — og de er lige kraftige som de kjødædende. Jeg tror al den slagten og æden af kjød gjør menneskene mere dyriske, mere sanselige, mere ufølsomme ligeoverfor sine medskabninger, dyrene. De buddhister, som holder sig strengt fra kjød, er skildret som de mest fredsommelige mennesker, af en blid karakter. Jeg er vis paa, at det griber børn med rædsel, naar de ser det første lam eller kalv eller ko blive dræbt og ser forældrene samle blodet og lage det op til pølser og sønderlemme og æde op kjødet af deres forrige legekammerater. De føler det uvilkaarlig som en styghed, en grusomhed, og naar senere deres følelse afstumpes i den henseende, er det en afstumpelse af det gode i dem. Vi burde lære vore børn til at elske dyr og være gode mod dem; vi burde holde dem borte fra at lade dem se dyrene slagtes og lide. Det har været udtalt som en besynderlighed, at man ikke i evangelierne har noget direkte ord fra Jesus om det at være god mod dyrene, da hans varme, milde hjerte uden tvil følte dyb medfølelse med disse sine medskabninger. Vi har imidlertid i den koptiske bibel en saadan fortælling, som ikke har fundet vei til vore evangelier. Jeg skal meddele den her i oversættelse fra et svensk blad:

„Og det begav sig, at Jesus gik ud af staden med sine disciple. Og da de kom op i bjergegnene, fandt de paa den bratte vei en mand med sit asen. Dyret var saa haardt lastet, at det magtesløst var faldet ned paa marken, og dets herre slog det, saa det blødte. Jesus gik frem til manden og sagde: „Menneske, hvi slaar du dyret? Ser du ikke, at dets byrde er for tung, og ved du ikke, at det lider smerte ved slagene?

Manden svarede: „Hvad kommer det dig ved? Kan jeg ikke slaa asenet saa meget jeg vil, naar det er mit, og jeg har kjøbt det for kontante penge? Spørg dine disciple, de kjender mig og ved, at mine ord er sande“.

Og disciplene sagde: „Ja, herre, det er, som han siger, vi har seet, at han ærligt har kjøbt dyret“.

Men Herren sagde: „Ser da heller ikke I, at dyret bløder, og hører I ikke, hvor det skriger og jamrer sig“.

Men de sagde: „Nei, herre, vi hører ikke, at det skriger og jamrer sig“.

Da blev Jesus bedrøvet og sagde: „Ve eder, at I ikke hører, hvor det klager og raaber til Herren i himmelen om forbarmelse, men trefold ve den, over hvem det skriger og klager i sin smerte“. Og Jesus gik hen og rørte ved asenet, og det stod op, og dets saar var lægte. Og til manden sagde han: „Drag nu videre, men vær barmhjertig, paa det du maa finde barmhjertighed“.

Forskjelligt.

I Bosnien er det nylig ved lov bestemt, at der i alle større byer skal ansættes kvindelige læger for kvinder. En saadan læge bærer officiel titel af „Wundärztin“ og faar af staten en aarlig gage paa 1000 gylden med fri bolig eller 200 à 300 gylden til bolig. Enhver kandidat til disse poster maa være forsynet med et doktordiplom eller et vidnesbyrd om, at hun har gjennemgaaet en af landets medicinske høiskoler.

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis. Forsendt til Amerika koster “Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING

6te Aarg. | Kristiania den 15de december 1892. | No. 24.

Tale i anledning frk. Aasta Hansteens fødselsdag.

Holdt i Kvindestemmeretsforeningens klub af frk. *Gina Krog*.

Der udkommer for tiden et verk, norsk forfatterlexikon, det er en meget indiskret bog, der faar man vide adskillige smaa hemmeligheder om dem, der har været uforsigtige nok til at optræde paa forfatterbanen før 1880; man faar blandt andet vide, paa hvad tid af aaret deres fødselsdag befinder sig. Af denne bog har vi lært, at frk. Aasta Hansteens fødselsdag er i overmorgen, den 10de december, og jeg vil derfor foreslaa, at vi drikker hendes skaal i aften.

Men først vil jeg bede Dem tænke over, hvad det vil sige dette: at have sit hjemsted i Kristiania, at være kvinde, at have kvindefrigjørelsen til sin ledende idé og saa at have optraadt som forfatter før 1880, ja flere aar før den tid. Vi som er begyndt efter 1880 synes ofte det er stridt nok at arbeide for en sag, der er saa upopulær som vor egen, og alligevel har vi meget bedre vilkaar end de, hvis navne findes i Norsk forfatterlexikon. Hvad vi bedst forstaar er, at frk. Hansteen, som hun selv udtrykker det, tilsidst følte jordbunden saa brændende under sig, at hun maatte forlade landet.

Men frk. Hansteen kom tilbage, og hendes freidighed og lyst til at tage fat var usvækket, hendes mod ubrudt, se det skal der noget til at forstaa, men det kan vi beundre og hylde. Vi giver vor hyldning til heltemodet.

Nu er jeg bange for, at frk. Hansteen skal synes, det er underligt, at netop jeg udtaler dette, for jeg husker, vi en gang har havt en samtale, hvori jeg erklærede mig ikke at være heltedyrker. Det er jeg heller ikke. Jeg hører ikke til de egentlige heroworshipperes

klasse, rent instinktmæssig ikke. Jeg maa faa lov at tale om mine egne følelser her et øieblik, for at man skal forstaa mig.

Naar alle disse heltemænd, som under et bestaaende uretfærdigt og ofte ubarmhjertigt system, udfører sine store gjerninger og løftes op til overmenneskets plads, naar de overøses med æresbevisninger, — saa har jeg ofte lyst at se bagsiden af medaljen. Og undersøger vi den nøie, saa vil vi ofte finde, at en hel del ukjendte mennesker, mest kvinder, har maattet udnyttes — ofte udsuges, for at den ene mand skal kunne naa spidsen.

Men ser jeg saa storfolk, som lider netop for dette uretfærdige og ubarmhjertige systems skyld, ser jeg dem ofre og arbeide for de mange ukjendte menneskers skyld, og især er det en kvinde, som slider ondt for undertrykte kvinders skyld — ja, da er jeg heroworshipper, uden nogensomhelst bagtanke, og da føler jeg trang til at være forrest blandt de hyldende. Og jeg har derfor udbedt mig som en gunst at faa lov at sige en tak til frk. Hansteen iaften.

En tak for Deres kamp, en tak fordi De kom hjem her, hvor vist endnu jordbunden fra tid til anden kjendes sviende nok, og en tak for det bedste af alt, at De har lært os, at de lange stridens aar ikke har kunnet slukke, ikke engang dæmpe sjælens liv og ild.

Og som medlem af klubbens komite har jeg en ganske speciel tak at bringe Dem for al Deres elskværdighed her i vore selskabelige sammenkomster. Da vi gjorde dette forsøg paa at faa en hyggelig selskabelighed igang her i Kristiania — midt i Kristiania dameverden, da var der adskillige af os, som skjønte, at dette vilde have sine vanskeligheder — mildest talt vanskeligheder. Ikke i begyndelsen — da havde vi nysgjerrigheden til forbundsfælle, — vi vidste, at mange vilde strømme til, for at se, hvad underlige ting vi serverede, eller ikke serverede her, og saa gaa hjem — og have tilfredsstillelsen af, at kunne kritisere anretningen. Men i længden er det ganske anderledes ædle kræfter der skal til, for at holde livet oppe.

Af alle de hyggelige folk, som har bidraget til dette, ved jeg dog ingen enkelt at nævne, som har gjort det mere end frk. Hansteen. Ingen har været mere sympatisk forstaaende, ingen villigere ydende, ingen elskværdigere modtagende. Og hvis vor klub kommer til at leve, det vil sige — leve med den gode aand herskende i sig — og uden det er den ikke livet værd, saa er det Dem vi for en stor del skylder det.

Jeg har den ære at udbringe frk. Aasta Hansteens skaal!

Til „Nylændes“ redaktion!

En prisopgave.

Konkurrancen om præmierne for den bedste kvindenedsættende afhandling — Strindbergmedaljen første pris — er nu afsluttet.

„Trætte mænd“ — af dem hvem alting blir en plage,
Forsøgte chancen lidt, men trak sig træt tilbage.
Men „mention honorable“ blev en mand tilkjendt,
Hvem kurver trende drev til ivrigst konkurrent.
Den næste pris tog en, der kjed af sin madame,
Forgjæves havde stræbt at blive af med samme.
Men første pris — hvem den? . . . Hvem seired i bataljen?
En kvinde selv — hurra! Fru Marholm tog medaljen.

Literatur.

Klara Tschudi: Keiserinde Augusta.

Vi har her for os et portræt i fuld legemsstørrelse af en historisk person. Det gør indtryk af at være malet efter naturen.

Vi ser en skikkelse, som fremtræder med streng værdighed, med en holdning, som tyder paa en indehaver af den høieste rang, men hvis udtryk har afgjort præg af selvbeherskelse, af pligtfølelse. Holdningens ophøiede ro vidner om en magtstilling; men vi føler, at det ikke er hovmod eller herskesyge, som giver den faste holdning; vi faar det bestemte indtryk af, at det er samvittighedsfuldhed i forhold til opgaven, som her ligger til grund. Portrætfiguren omgives af en baggrund, hvorved dens virkning endnu bliver forhøjet.

Skildringen af den tyske fyrstinde, som blev hævet til den højeste stilling i „Riget“, har den flittige og energiske forfatterinde formaaet at

omgive med et nøje karakteriseret interiør. Det er ikke en impressionistisk skisse med brede penselstrøg og tykt paasatte farver; det er en omhyggeligt udført studie, hvor alle enkeltheder med gennemgaaende udførlighed er taget med, som vi her faar ihænde. Den hele skildring har et præg af paalidelighed, hvorved den vil faa blivende værd. Jeg vil nærmere forklare hvad jeg hermed ser hen til.

Vi lever i en overgangstid, hvor tronerne vakler, og hvor de gamle fyrstehuses glans er i aftagende. Nye magter er i opmarsch; de brede lag i samfundet kommer mer frem i dagen. De bredeste lag i samfundet laa, for indtil halvhundrede aar siden, fuldstændigt i mørke.

For hundrede aar siden blev, i Frankrige, de bredeste lag i samfundet uden videre kaldt *la canaille*, d. e. *pakket*. Men som vi ved, med den store franske revolution i 1789, „trængte de nye livsprinciper, som nævnes frihed, lighed og broderskab, frem paa historiens skueplads“.

Den lille trange forhøjning i samfundet, som før optog alt lys, er i synkende, og det brede dalføre omkring hæver sig. Men selv det bredeste lag i samfundet blir dobbelt saa bredt, som det var før, efter at den opdagelse er gjort, at halvdelen af menneskeslægten bestaar af kvinder.

Og dog — netop ved det vendepunkt, da de nye, ovenfor nævnte, livsprinclper trængte igennem, sank forholdet mellem mand og kvinde, og „det blev skævere og mere forrykket end det nogensinde før havde været“. De nye grundsætninger blev nemlig kun gjort gjældende for mandkønnets vedkommende.

„Derved at kvindens ufrihed vedblev i frihedens, oplysningens og menneskekærlighedens tidsalder, maatte den blive saa iøinefaldende, og maatte netop derved, nemlig ved sit uhyre misforhold, blive opfattet som en naturlov istedetfor at erkendes som en skrigende uretfærdighed“.

Med friheden, og med livets udvikling følger ligesaavel en forflerelse som en udvidelse af alle omraader. Virksomheden mangfoldiggjøres, og industrien tager opsving.

Manden, som alene nød godt af frigørelsen, trængte kvinden tilside overalt, han tilrev sig alt arbeide, al virksomhed. Ligetil de mest kvindelige sysler som vævning, spinding, strikning, ja — selv synaalen drog han ind under sin industri. End ikke i køkkenet var kvinden tryg for hans indtrængen. „Alt, hvad der kunde føde sin mand, var selvfølgeligt mands arbeide“.

Med hensyn til oplysning var det ligeledes. Skolerne blev forbedrede og kundskaber øgedes, for det mandlige køns vegne, i de højere klasser. For pigebørn blev det ved det gamle; de skulde have den mindst mulige kundskab, og helst — de mindst mulige evner.

Hvis tredie-standens kvinder havde kundskaber eller evner, maatte de skjules.

Manden var saaledes mennesket, ganske alene; kvinden var „et anhang til manden“.

Disse ytringer er for endel tagne fra mine første artikler i kvindesagens tjeneste; de er fra den tid da Augusta, dronning af Preussen, blev ophøjet til tysk kejserinde.

Kvinden var altsaa skudt aldeles tilside, — fra arbeide, fra erhverv, fra virksomhed, fra kundskab. Hun var prisgivet, dels ligefrem nød, dels et uvirksomt, aandsfortærende indeholdsløst liv.

Dette gjælder altsaa tredie-standens kvinder. I almuen var, paa grund af vilkaarenes enkelhed, en saadan grad af skævhed eller forrykkelse umulig. Men da tredie-standen var den virksomste og den talrigste af de dannede klasser, og da det var tredie-standens mænd, som nu gav statssamfundet dets form, saa gælder dette opad lige til tronen.

Kvinderne var i virkeligheden, skygger, taagebilleder. Vilde man faa indtryk af dem som virkelige levende væsener, saa at sige mennesker eller personligheder, da maatte man søge dem i digtningens verden. Ved de mest fremragende digteres, — saaledes Walter Scotts, Goethes, Schillers — skildringer af kvindeskikkelser, blev bevidstheden om, at mennesket bestaar af to personer, reddet fra fuldstændigt at udslukkes.

Og nu tilbage til keiserinde Augusta.

Jeg har i al hast skisseret den grund, hvorpaa denne skikkelse træder frem.

Med varme og troskab fremstiller Clara Tschudi denne kvinde, som var født med alle betingelser for at være det lysende midtpunkt i en omgivelse. Som datter af et suveræent fyrstehus, havde den weimarske prinsesse, Augusta, ret til at have evner, og til at faa den højeste uddannelse. Hun behøvede ikke at skjule eller kvæle sin mangesidige begavelse. Det var hende endogsaa tilladt at have personlighed, at udvikle sin karakter.

Og dog — „skønt opvokset i aarhundredets mest intelligente hofkreds, opdraget af en af Tysklands største aander*), kaldet til at bestige Europas mægtigste keisertrone, har hun vandret som et stedbarn gennem livet, stødt tilbage af sine egne og miskendt af den store hob“.

* * *

„Berlin i feststemning. — Sejrherrens hustru.“ Det er bogens første afsnit; det har dramatisk virkning og er skrevet med et øjevidnes levende opfatning. Vi ser hvorledes et stort, taalmodigt folk,

*) Goethe.

efter langvarig ydmygelse, i jubel sammensmelter saaledes, at de „feststemte flokke, højtstaaende og ubetydelige, tarvelige og rige mødes i én følelse: Sejrens lykke“. — „Udtjente embedsmænd sang fædrelandssange omkap med unge studenter. Hjerterne slog saa samdrægtigt, at de saaredes lidelser, de efterlevendes savn traadte i baggrunden for landets triumf, den fælles hæder“. — „Ogsaa kvinderne var med. De græd ikke, men skred til handling. Mødre, som igaar havde faaet efterretning om, at sønner var faldne i krigen, mødte idag frem i lazarettet“. — „Smaabørn syede bind og pillede charpie; og i fristunder løb de til slottet for at høre telegrammerne læses. Naar de saarede førtes gennem gaderne, stillede de sig op og sang med spæde røster, men med stærk begeistring krigssange, som man havde lært dem i skolen“. — „Dronningen af Preussen havde natten efter slaget ved Sédan modtaget kong Wilhelms sejrsbud. Tidlig den næste morgen*) havde politipræsidenten ladet telegrammerne trykke og fæste paa opslagssøjlerne rundt om i gaderne“.

„Berlins vaagnen denne morgen var ubeskrivelig. Borgere omfavnede hinanden midt paa gaden. Man glemte nag og gav fiender et velvilligt haandtryk“.

„Samme dag som Frankriges keiserinde, den skønne, forgudede Eugénie, flygtede fra Paris for at søge gestevenskab i England, drog man i Berlin i tætte skarer op for at hylde Augusta.

„Septembermorgenen var lys og mild. Dronningen var tidlig traadt ud paa sin balkon. Hun var bevæget af glæde over sejren“. — „Snart fyldtes strækningen *Unter den Linden*. Sidegaderne blev ogsaa fyldte. Man puffede til hverandre i trængselen,“ — „man ilede, men blev ikke vred, fordi en forbifarende, som skyndte sig endnu mer, ved et albuestød kastede én fra fortauget ud i rendestenen“. — „Tættest stod man pakket rundt Fredrik den stores rytterstatue foran det kongelige slot“. — „Vi vil kranse gamle Fritz!“ raabtes der blandt folket. Ungdommen klatrede op paa broncehesten“. — „Man satte en laurbærkrans paa kongens hoved. Guirlander slyngedes om hesten. Flag og faner stilledes rundt omkring“. — „Et barn, som sad deroppe, spillede *Die Wacht am Rhein* paa mundharmonika. Som paa kommando stemte mængden i. Jublende lød det fra mænds-, kvinde- og barnerøster:

Lieb Vaterland magst ruhig sein!
Fest steht und treu die Wacht am Rhein!“

— „Jubelen varede saalænge det var dag“. — „Dronningen kom utrættet frem og hilste og takkede atter og atter; — — hun holdt ud, til

*) Den 3die september 1870.

det sidste leveraab døde bort i natten. Da segnede hun under vægten af minder, af sindsbevægelse og øjeblikkets lykke".

Med dette livfulde billede begynder den omstændelige, udførlige skildring af et alvorligt levnetsløb, opfyldt af repræsentationens anstrengende pligter.

Bogen er righoldig; den tyder paa megen iagttagelse, paa utrættelig omhu i at indsamle de utallige oplysninger, som er nødvendige for at kunne magte et saadant stof. Clara Tschudi har en historieskrivers evne og vilje til at samle kendsgerninger, og til at fremstille dem sammenhængende og overskueligt. Fremstillingen er let og livlig, og dertil varm og sympatisk.

Vi lærer at kende Augusta fra barn af, som prinsesse af Sachsen-Weimar; vi ser hendes evner i ungdommen udfolde sig under heldige betingelser i Weimar, dengang Tysklands Athen. Hun havde en fast karakter, forenet med trang og evne til hengivenhed.

Vi ser hende som preussisk prinsesse, hjemført af Wilhelm, prins af Preussen. Ved hoffet i Berlin kom hun ind i vanskelige forhold. Kronprinsesse Elisabeth havde en herskesyg karakter, der fyldte hende med uvilje mod Augusta, fordi hun ei kunde bøje hendes selvstændighed.

Augusta var en sand og fast natur. Hun „formaaede aldrig at vise et smilende ansigt, naar hun var nedsunket i sorg. Hun manglede det kolde blod, der fordres i salonerne. Mangt og meget forekom hende desuden usmageligt ved dette hof, fra hvilket en blanding af krudtlugt og kirkelugt slog hende imøde".

Imidlertid udfyldte hun sin plads ved at gøre gældende sine betydelige evner og sin høje æsthetiske dannelse.

„Blandt videnskabsmændene og digterne, hun saa i sit hus, udviklede hun den elskværdighed, hun i rigt maal havde til raadighed, naar hun vilde. Forfattere fra hin tid fortæller om den aandelige bevægelighed, som udmærkede hende fremfor de andre af kongefamiliens damer. Sternberg siger i sine erindringer, at prinsesse Wilhelm af Preussen syntes ham og mange, som det preussiske hoflivs aandelige sjæl".

Men hendes fyrstelige evne til at grundlægge, til at sætte iværk, hendes egentlige værd som ædel karakter, som hjertevarmt menneske ser vi først, da hun senere som dronning af Preussen kunde virke i større maalestok. Hun traadte i sin højhjertede moders, storhertuginde Maria Paulownas, fodspor, ved at tænke paa de smaa i samfundet, ved at arbeide paa at lindre den nød hun saa.

Augusta havde tillige en stærk følelse for fædrelandet.

Straks krigen brød ud mellem Tyskland og Frankrige lød hendes opraab: „Fædrelandet venter, at hver kvinde gør sin pligt. Hjælp maa allerførst sendes til Rhinen!“

Under hendes ledelse stiftedes kvindeforeninger. Hver dag kørte hun til barakke-lazaretterne for at trøste de lidende, for at se hvor manglerne var, der maatte afhjælpes først. „Hun viste sig paa jernbanestationerne, hvor de gennemreisende krigsfanger fik midlertidig haandsrækning. Til sent paa nat saa man lampen lyse i hendes arbeidsværelse, naar hun læste beretninger fra hospitalerne og lagde planer til nye foranstaltninger“.

„Den patriotiske kvindeforening under det røde kors“ er grundlagt af Augusta. I denne forening fremtræder menneskekjærligheden som organisation. Den har formaaet at bringe nogen menneskelighed ind i selve krigens rædsler. I denne forening fik hverken rang, stand eller trosbekendelse lov til at reise skranke mellem medlemmerne. I fredstid heiliger den sig til fattigpleje, ungdommens opdragelse og andre almennyttige formaal. Og dog varede det længe inden denne Tysklands højest stillede kvinde fik fortjent anerkendelse. Vi hører gennem hendes biograf:

„Wilhelm I.'s gemalinde har ingensinde været saa populær som under krigen 1870. Desværre staar det ikke til at negte, at hun aldrig har været populær, uden da.

I disse bevægede maaneder følte hun første og eneste gang i sin hovedstad hin umiddelbare varme, der kaldes folkekærlighed“.

Den herskende tilstand, hvorved kvinderne var nedsunkne til taagebilleder, i forbindelse med krigslarmen og sejrsrusen, skjulte fredens og menneskekærlighedens stille virken og bredte sine taager selv over kvinden paa tronen.

Først tyve aar senere kom den fulde, varme anerkendelse af keiserinde Augusta og hendes virken. Saaledes siger professor Virchow*): „Den betydningsfulde stilling, keiserinde Augusta har indtaget i den praktiske menneskekærligheds historie, bliver beundret langt over Tysklands grænser, ja, jeg tør sige i alle civiliserede lande. Til sin død beskjæftigede hun sig utrætteligt med at grundlægge sygehuse og asyler. Hun hjalp dem frem og knyttede dem sammen. Hun viste os de bedste midler til at lindre sygdom og lidelser. Og hun har indlagt sig uendelig fortjeneste ved i videste betydning at bringe midlerne til anvendelse, som internationale selskaber og fortrinsvis „det røde kors“ har budt. Sygeplejens historie bevarer mindet om talrige fremragende kvinder, lysende forbilleder for sin tid og efterslægten. Men intet eksempel er bekendt paa, at en kvinde, saa indgaaende som

*) Ved afslutningen af den lægevidenskabelige kongres i Berlin 1890.

hun, har søgt at løse de største opgaver i en gerning, der omfatter alle menneskekredse, baade fred og krig“.

Vi maa være den talentfulde forfatterinde taknemlig for denne skildring, som tyder paa personlig iagttagelse med uhildet blik og paa nøje kendskab til forholdene.

I disse tider hvor nu snart i tyve aar, i altid stigende grad, „den væmmelige besudlen og nedrakken af kvinde er blevet modesag i europæisk literatur“ *), i disse tider maa vi glæde os over dette historiske portræt af en nutids-kvinde, udrustet med mangesidige evner, med høj dannelse, med virksomhedens energi og med karakterens sædelige styrke.

Dette rolige billede kan virke orienterende, ligesom det stille lys fra et fyrtaarn, over nutidens oprørte farvande.

Aasta Hansteen.

Forskjelligt.

Den sidste af de regelmæssige selskabelige sammenkomster i K. S. F. K. i 1892, faldt heldigvis paa Bjørnsons fødselsdag den 8de decbr. Det var en særdeles livlig aften. Efter at frk. Hansteens skaal var drukket under den varmeste tilslutning, bad frk. Hansteen om ordet og udtalte, at den hyldest, hun havde modtaget, var saa oplivende, at hun fik mod til at udbringe Bjørnstjerne Bjørnsons skaal. Vi kvinder skyldte ham stor tak, med sin vældige kraft havde han ryddet og renset bunden og kjæmpet mod vildskaben. Og fra sit forfatterskabs første dage af havde han stillet de skjønne og ædle kvindeskikkelser frem for os.

Skaalen blev drukket under stor begeistring.

Frk. Krog bad senere om ordet. I tilslutning til frk. Hansteen, som specielt havde omtalt „Synnøve“, vilde hun nævne „Magne“, den unge pige i Bjørnsons sidst udkomne fortælling: „Mors hænder“. Vi kvindesagskvinder satte stort haab til Magne.

*) Camilla Collett: »Mod strømmen«.

Følgende telegram blev derpaa afsendt til Bjørnson: „Hyldning og lykønskning. Skaal drukket for „Mors hænder“. Kvindestemmeretsforeningens klub“. Senere talte frk. Hansteen for „Nylænde“ og dets redaktør. Fru Schirmer, akkompagneret af frk. M. Holmboe, afsang i aftenens løb flere sange.

„Julehilsen“ for 1892 er nu udkommet. H. Aschehoug & co.s forlag. Prisen er biot 30 øre, naar 4 exemplarer kjøbes paa én gang 25 øre. Man behøver derfor ikke være overvættes rig for at kunne kjøbe ind en del af dem og dele ud i hus og hytte. Der er god text, og vore ypperste kunstnere har givet billederne, og det er, som det skal være — ingenting er for godt og vakkert for barna.

Indholdet er: *Julehilsen.* Titelbillede af Gerhard Munthe. — *En ask.* Digt af Johannes Brochmann. Med vignet af J. Gløersen. — *Julenatten,* af Thv. Klavenæss. — *Luen, som var paa skyen efter guld,* af Hans Aanrud. Med to tegninger af J. Gløersen. — *To brødre.* Digt af Nordahl Rolfsen, til tegning af Erik Werenskjold. *Hulderklokken ved Rokka,* af Thomas P. Krag. Med to tegninger af Th. Holmboe. — *Fattigkonens juleaften,* af Lars Kjølstad, — *Forstyrret madro.* Tegning af Otto Sinding. — *Bedstepapas kjælegut.* Digt og melodi af Elling Holst. Med tegning af Eivind Nielsen. — *Efter isbjørn.* Af Fridtjof Nansen. Med tre tegninger af Otto Sinding. — *Slutningsvignet.* Af Elisabeth Sinding.

Slutningsvignetten bærer, efter vor mening, prisen for det altsammen.

Abonnementsprisen for „Nylænde“

er 3.50 pr. aar og 35 øre i porto. Abonnementet er bindende for et aar, men betalingen kan om ønskes erlægges halvaarsvis Forsendt til Amerika koster “Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar. Ellers til udlandet kr. 4.70. Abonnement kan tegnes i expeditionen N. K. F.s kontor, Universitetsgaden 7 II, aabent alle hverdage fra 1—2, samt i alle boglader og paa alle postkontorer.

Redigeret af frk. **Gina Krog.**

Dagbladets Bogtrykkeri.

NYLÆNDE

5-6.